

Protokoll

KIRKEMØTET

2015

Trondheim, 9.- 15. april

Kirkemøtet på internett.

Taler og vedtak fra Kirkemøtet er tilgjengelig på <http://www.kirken.no/km>.

Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2015.

Protokoll Kirkemøtet 2015

© Kirkerådet, Den norske kirke 2015

**Det 32. kirkemøte i Den norske kirke
ble holdt i Trondheim
fra torsdag 9. april til onsdag 15. april 2015.
Møtets forhandlinger fant sted på Scandic hotel Nidelven, Trondheim.**

Innhold

Åpning av Kirkemøtet	5
Hovedtema: Det gode livet – Kirke, helse og livsmestring	7
Konstituering	8
Saksliste	10
Komit�innstillinger og vedtak	12
KM 01/15 Innstilling fra protokollkomiteen	12
KM 02/15 Val og oppnevningar	13
KM 03/15 Orienteringssaker	17
KM 04/15 Den norske kirkes grunnlag	19
KM 05/15 Utprøving av liturgisk musikk	28
KM 06/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantor	39
KM 07/15 Undervisningstjenesten i Den norske kirke	53
KM 08/15 Statsbudsjettet 2016. Tilskuddsforvaltning	63
KM 09/15 Kirke og helse	66
KM 10/15 Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Høring	91
KM 11/15 Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke Stortingets rolle i kirkestyret	112
KM 12/15 Mindre endringer i regelverk vedtatt av Kirkemøtet	121
KM 13/15 Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten	126
KM 14/15 Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde - permanent ordning	132
KM 15/15 Prinsipper for kirkebygg	139
KM 16/15 Regler for bruk av kirkene	147
KM 17/15 Regler om liturgisk inventar og utstyr	170
KM 18/15 Regler for bruk av kirkens klokker	183
Deltakere på Kirkemøtet 2015	197
Komiteenes sammensetning 2012-2015	201
Gjester på Kirkemøtet 2015	205
Øvrige programinnslag	207

Taler, foredrag og hilsener	208
Ordfører Rita Otterviks tale	208
Kirkerådsleder Svein Arne Lindøs tale	210
Statsråd Thorhild Widvey	215
Preses Helga Haugland Byfugliens hilsen	219
Biskop Per Arne Dahls preken under åpningsgudstjenesten	221
Biskop Olav Øygards preken i Nidarosdomen under søndagens gudstjeneste	225
Domprost Ragnhild Jepsens preken i Bakke kirke under søndagens gudstjeneste	227
Universitetslektor Astrid Sandsmarks foredrag	230
Presentasjon av Årsmelding for De sentralkirkelige råd 2014	237
Vedlegg	243
KM 19/15 Resolusjon – Søndagsåpne butikker	243
KM 20/15 Resolusjon – Styrk den humanitære innsatsen for syriske flyktninger	244

Åpning av Kirkemøtet

Åpningsgudstjenesten

Åpningsgudstjenesten i Nidaros domkirke fant sted torsdag 9.4.2014 kl. 13.00. Biskop Per Arne Dahl holdt preken, og preses Helga Haugland Byfuglien og domprost Ragnhild Jepsen var liturger. Klokker i Nidaros domkirke og Vår Frue menighet, Solveig Birkeland og diakon og sørsamisk medlem av Nidaros bispedømmeråd og kirkemøtedelegat, Bertil Jönsson var medliturg. Musikere og sangere var domkantor Petra Bjørkhaug, Nidarosdomens jentekor, dir. Anita Brevik. Tangentinstrumenter og joik var ved Frode Fjellheim. Danselinja, 3. klasse, ved Trondheim Katedralskole deltok også under gudstjenesten.

Forbønssvaret under gudstjenesten «Herre, vis oss din vei og gi oss vilje til å gå den» er komponert av domkantor Petra Bjørkhaug i anledning innsettelsesgudstjenesten av preses Helga Haugland Byfuglien i Nidaros domkirke i oktober 2011. Teksten er fra Hellige Birgittas bønn. Forbønssvaret er del av lokal gudstjenesteordning for Nidaros domkirke og Vår Frue menighet.

Den sørsamiske velsignelsen er komponert av Frode Fjellheim og er del av lokal gudstjenesteordning for Nidaros domkirke og Vår Frue menighet.

Åpningsmøtet

Kirkemøtet åpnet torsdag 9.4.2015 kl. 15.00 i Øysteinssalen i Erkebispegården i Trondheim. Direktør i Kirkerådet, Jens-Petter Johnsen, ønsket velkommen og presenterte talerne. Første taler var ordfører i Trondheim kommune, Rita Ottervik som ønsket velkommen til Trondheim. Deretter var det tale ved leder i Kirkerådet, Svein Arne Lindø, statsråd Thorhild Widvey og hilsen ved preses Helga Haugland Byfuglien. Hege Merakeraas hadde et kort kåseri om Kirkemøtets hovedtema «Det gode livet – kirke, helse og livsmestring». Musikalske innslag var ved Knut Størdal og Helga Johanne Størdal.

Plenumssamtale

Plenumssamtalen ble avholdt torsdag 9.4. kl.17.00. Dirigent: Dag Landmark

Disse hadde ordet:

Erling J. Pettersen, Egil Morland, Ole Kristian Bonden, May Lisbeth Hovlid Aurdal, Atle Sommerfeldt, Nils Dagestad, Karen Junker, Gunnar Gjevre, Berit Espeset, Per Arne Dahl, Ann-Kristin Sørvik, Bjørn Solberg, Nils Enar Bertil Jönsson, Solveig Fiske, Anne Sofie Gjeset, Knut Lundby, Kjellfred Dekko, Karen Sofie Muri, Vidar L. Haanes, Ivar Braut, Sondre Karstad, Einar Østerhagen, Erling Birkedal, Marianne H. Brekken, Tor Singsaas, May Botnevik Jönsson, Eldar Husøy, Hallgeir Elstad, Marit Hermstad, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Anja Kile Holtermann, Hilde Solveig Trogstad Johnsen, Anne-Lise Brenna

Ording, Kjetil Drangsholt, Per Eilert Orten, Tor B. Jørgensen, Nils Mathis Nilsen Eira, Leif Christian Andersen, Anne Dalheim, Ingjerd Breian Hedberg, Karin-Elin Berg, Kristin Gunleiksrud Raaum, Mareno Mikkelsen, Gyrid Espeland.

Åpningsmiddagen

Kl. 19.00 var Kirkemøtets delegater og gjester invitert av Trondheim kommune ved ordfører Rita Ottervik til middag i Herresalen i Erkebisppegården. Ordføreren ønsket velkommen. Et messingblåseensemble spilte musikk fra 1600 tallet. Assisterende direktør i Kirkerådet, Gerd Karin Røsæg, var kveldens konferansier. Det ble brakt hilsener fra stortingsrepresentant Trond Giske, 1:e vice ordförande svenska kyrkomötet i Svenska Kyrkan, Levi Bergström, formand i Landsforeningen av Menighetsråd, Danmark Inge Lise Pedersen, biskop i Metodistkirken Christian Alsted og styreleder i Norges kristne råd, Terje Aadne.

Hovedtema – Det gode livet – kirke, helse og livsmestring

Mandag 13.04.2015 var det satt av tid til Kirkemøtets hovedtema: «Det gode livet – kirke, helse og livsmestring».

Følgende deltok med innlegg:

Universitetslektor Menighetsfakultetet, Astrid Sandsmark

Rektor på Diakonihjemmet høgskole, Ingunn Moser

Rektor ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Gunnar Bovim

Innlegget fra Astrid Sandsmark er gjengitt bak i protokollen.

Konstituering

Saksdokument

KM 02.1/15 Val av dirigentskap for Kyrkjemøtet 2015 (9.4.)

KM 02.2/15 Val av teljekorps for Kyrkjemøtet 2015 (10.4.)

KM 02.3/15 Supplerande fordeling av medlemmar på kyrkjemøtekomiteane 2015 (10.4.)

KM 02.4/15 Val av komitéleiarar for Kyrkjemøtet 2015 (10.4.)

KM 02.5/15 Val av nominasjons komité for KM 2016-2020

KM 02.6/15 Suppleringsvalg til protokollkomiteen.

Kyrkjemøtet vart konstituert med val av dirigentskap kl.15.00 torsdag 09. april.

Konstitueringa vart fullført i fyrste plenumsamling fredag 10. april.

Kyrkjerådets leiar, Svein Arne Lindø, leia møte fram til dirigentskapet vart valt.

KM 2.1/15 Val av dirigentskap for Kyrkjemøtet 2015

Dirigentskapet vart valt ved akklamasjon og overtok deretter leiinga av møtet.

Dirigent

Dag Landmark (hoveddir.), Hamar

Solveig Kopperstad Bratseth, Nidaros

Frøydis Indgjerdningen, Borg

Vara

Kjellfred Dekko, Tunsberg

Cathrine Waaler Halstensen, Bjørgvin

Marit Hermstad, Sør-Hålogaland

Godkjenning av innkalling

Innkalling til Kyrkjemøtet 2015 med vedlagte saksdokument var sendt til delegatane i forskriftsmessig stand.

Godkjenning av saksliste

Dirigent:

Dag Landmark

Desse hadde ordet:

Svein Arne Lindø, Knut Lundby, Egil Morland, Halvor Nordhaug, Kristin Gunleiksrud

Raaum, Leif Christian Andersen, Atle Sommerfeldt, Karin-Elin Berg, Aud Kvalbein

Tilleggsforslag

Svein Arne Lindø:

Ønskjer ein uttale frå Kyrkjemøtet om den humanitære situasjonen for flyktningar i Syria.

Halvor Nordhaug

Ønskjer ein uttale frå Kyrkjemøtet om søndagsopne butikkar.

Votering:

Svein Arne Lindø: Vedtatt mot 1 stemme
Halvor Nordhaug: Vedtatt mot 6 stemmer.
115 røysteføre.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

Kyrkjemøtet slutter seg til Kyrkjerådet sitt forslag til saksliste som inneheld atten saker, samt to resolusjonar:

- KM 19/15 Søndagsåpne butikker
- KM 20/15 Styrk den humanitære innsatsen for syriske flyktninger

Saksliste

- KM 01/15 Innstilling fra protokollkomiteen**
- KM 02/15 Val og oppnemningar**
1. Val av dirigentskap for Kyrkjemøtet 2015
  2. Val av teljekorps for Kyrkjemøtet 2015
  3. Supplerande fordeling av medlemmar på kyrkjemøtekomiteane
  4. Val av komitéleiar for Kyrkjemøtet 2015
  5. Val av nominasjons komité for KM 2016-2020
  6. Suppleringsvalg til protokollkomiteen.
- KM 03/15 Orienteringssaker**
1. Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2014
  2. Årsrapport 2014 – Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd
  3. Protokoll fra Bispemøtet 2014
  4. Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2014
  5. Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2014
  6. Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014
  7. Klimamelding for Den norske kirke
  8. Oppnevning til økumeniske organisasjoner
  9. Samstyring i ubalanse
- KM 04/15** Den norske kirkes grunnlag
- KM 05/15** Utprøving av liturgisk musikk
- KM 06/15** Vigsling og liturgisk drakt for kantor
- KM 07/15** Undervisningstjenesten i Den norske kirke
- KM 08/15** Statsbudsjettet 2016. Tilskuddsforvaltning
- KM 09/15** Kirke og helse
- KM 10/15** Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Høring
- KM 11/15** Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke – Stortingets rolle i kirkestyret
- KM 12/15** Mindre endringer i regelverk vedtatt av Kirkemøtet
- KM 13/15** Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten
- KM 14/15** Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde–permanent ordning
- KM 15/15** Prinsipper for kirkebygg

- KM 16/15** Regler for bruk av kirkene
- KM 17/15** Regler om liturgisk inventar og utstyr
- KM 18/15** Regler for bruk av kirkens klokker
- KM 19/15** Søndagsåpne butikker
- KM 20/15** Styrk den humanitære innsatsen for syriske flyktninger

Komitéinnstillingar og vedtak

KM 1/15 Innstilling frå protokollkomiteen

Saksdokument:

KM 1/15 Innstilling frå protokollkomiteen

Innstilling frå protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt eit møte sidan Kyrkjemøtet 2014.

Protokollkomiteen har før Kyrkjemøtet 2015 kontrollert oppfølginga av vedtaka frå Kyrkjemøtet 2014. Komiteen har teke utgangspunkt i protokollane frå Kyrkjerådet, Mellomkyrkjeleg råd og Samisk kyrkjeråd og opplysingar frå sekretariatet.

Ut frå § 5.2 i regelverket for protokollkomiteen kan komiteen på eigne initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og saksbehandlinga er skjedd på ein tilfredsstillande måte. Protokollkomiteen har stilt spørsmål til klargjøring av enkelte saker. Protokollkomiteen meiner at saksbehandlinga og vedtaka er følgde opp på ein god måte.

På dette grunnlaget finn Protokollkomiteen at dei tre råda har følgd opp vedtaka frå Kyrkjemøtet på ein tilfredsstillande måte.

Sekretariatet har gjennom arbeidsrutinane sine gitt Protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Underskrevet av Modulf Aukan, Grete Folden, Fredrik Arstad.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Desse hadde ordet:

Grete Folden, fungerande leiar av protokollkomiteen.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

Kyrkjemøtet tar protokollkomiteen si innstilling til etterretning.

KM 02/15 Val og oppnemningar

Saksdokument

KM 02.1/15 Val av dirigentskap for Kyrkjemøtet 2015 (9.4.)

KM 02.2/15 Val av teljekorps for Kyrkjemøtet 2015 (10.4.)

KM 02.3/15 Supplerande fordeling av medlemar på kyrkemøtekomiteane 2015 (10.4.)

KM 02.4/15 Val av komitéleiarar for Kyrkjemøtet 2015 (10.4.)

KM 02.5/15 Val av nominasjons komité for KM 2016-2020

KM 02.6/15 Suppleringsvalg til protokollkomiteen.

KM 2.2/15 Val av teljekorps for Kyrkjemøtet 2015

Kyrkjemøtet sitt tellekorps:

Øyvind Tobiassen (leiar)

Ole Inge Bekkelund

Berit Hagen Agøy

Paul Erik Wirgenes

Randi Langkaas

KM 2.3/15 Supplerande fordeling av medlemar på kyrkemøtekomiteane

Kyrkjemøtet gir sin tilslutning til det framlagte forslaget til komitésamansetning. Forslaget vart framlagt fredag 10. april.

KM 2.4/15 Val av komitéleiarar for Kyrkjemøtet 2015

Kyrkjemøtet gav si tilslutning til følgjande forslag til komitéleiarar:

Komité A – Gudstjeneste og evangelisering – Karin-Elin Berg, Oslo

Komité B – Undervisning – Ole Kristian Bonden, Hamar

Komité C – Diakoni og samfunnsspørsmål – Marianne H. Brekken, Møre

Komité D – Kirkeordningsspørsmål – Karen Junker, Agder og Telemark

Komité E – Personal og utdanning – Arne Leon Risholm, Borg

Komité F – Informasjon og mellomkirkelige spørsmål – Oddhild Klevberg, Nord-Hålogaland

KM 2.5/14 Valg av nominasjonskomité for 2016–2020

Valgkomiteen fremmer følgende forslag til nominasjonskomite for forberedelse av val av Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd 2016:

Medlem

Geistlige:

Jorund Andersen, Oslo

Lek kirkelig ansatte:

Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Bjørgvin

Leke representanter:

Nils-Tore Andersen, Borg

Tanja Nyjordet, Sør-Hålogaland

Arnstein Bleiktvedt, Tunsberg

Varamedlem

Kristin Fæhn, Agder og Telemark

Astrid Ulvestad Øygard, Møre

Gabriel Eikli, Nidaros

Anne Marie Bakken, Nord-Hålogaland

Håkon Øverbø, Oslo

Disse hadde ordet:

Ola T. Lånke, Knut Lundby, Per Arne Dahl, Dag Jostein Fjærvoll, Gunnar Gjevre, Karin-Elin Berg, Einar Bovim

Benke Forslag fra Knut Lundby:

Frøydis Indgjerdingen (Borg) velges som tredje leke medlem av nominasjonskomiteen med Arnstein Bleiktvedt, Tunsberg, som varamedlem.

Avstemming:

Lek representant under 30 år:

Arnstein Bleiktvedt, Tunsberg fikk 65 stemmer.

Frøydis Indgjerdingen, Borg fikk 45 stemmer.

1 blank.

Arnstein Bleiktvedt ble valgt som lek representant

111 stemmeberettigede.

Karin Elin Berg: Da Frøydis Indgjerdingen ikke ble valgt som lek representant, ble hun foreslått som lek vararepresentant i tillegg til Håkon Øvrebø som var foreslått av valgkomiteen.

Valg på nominasjonskomiteen:

Medlem

Geistlig

Jorund Andersen, Oslo (110)

Varamedlem

Kristin Fæhn, Agder og Telemark (110)

Lek kirkelig tilsatt

Tone Synnøve Ø Steinkopf, Bjørgvin (110) Astrid Ulvestad Øygard, Møre (110)

Leke representanter

Nils-Tore Andersen, Borg (108)

Tanja Nyjordet, Sør-Hålogaland (110)

Arnstein Bleiktvedt, Tunsberg (110)

Gabriel Eikli (1)

Gabriel Eikli, Nidaros (109)

Anne Marie Bakken, Nord-Hålogaland (110)

Håkon Øvrebø, Oslo (44)

Frøydis Indgjerdingen (66)

110 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet valgte følgende nominasjonskomité for forberedelse av valg av Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd i 2016:

Medlem

Geistlige:

Jorund Andersen, Oslo

Varamedlem

Kristin Fæhn, Agder og Telemark

Lek kirkelig ansatte:

Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Bjørgvin

Astrid Ulvestad Øygard, Møre

Leke representanter:

Nils-Tore Andersen, Borg

Tanja Nyjordet, Sør-Hålogaland

Arnstein Bleiktvedt, Tunsberg

Gabriel Eikli, Nidaros

Anne Marie Bakken, Nord-Hålogaland

Frøydis Indgjerdingen, Borg

KM 2.6/14 Suppleringsvalg til protokollkomiteen

Dirigent:

Frøydis Ingjerdingen

Valgkomiteen la fram følgende forslag på nye varamedlemmer til protokollkomiteen:

Inger Helene Nordeide, Bjørgvin, velges som personlig varamedlem for Torill Kristiansen og Kjell Rune Wirgenes, Tunsberg, som personlig varamedlem for Grete Folden.

Disse hadde ordet:

Ola T. Lånke

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet velger Inger Helene Nordeide Bjørgvin, som personlig varamedlem for Torill Kristiansen og Kjell Rune Wirgenes, Tunsberg, som personlig varamedlem for Grete Folden.

Enstemmig vedtatt.

KM 3/15 Orienteringssaker

Saksdokumenter:

KM 03.1/15	Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2014
KM 03.2/15	Årsrapport 2014 – Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd
KM 03.3/15	Protokoll fra Bispemøtet 2014
KM 03.4/15	Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2014
KM 03.5/15	Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2014
KM 03.6/15	Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014
KM 03.7/15	Klimamelding for Den norske kirke
KM 03.8/15	Oppnevning til økumeniske organisasjoner
KM 03.9/15	Samstyring i ubalanse

KM 03.1/15   Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2014

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Representanter fra Ungdommens kirkemøte presenterte protokollen.

Disse hadde ordet:

Frøydis Indgjerdingen, Einar Østerhagen, Sondre Karstad, Anja Kile Holtermann, May Bente Anita Jönsson Botnvik, Einar Bovim, Erling J. Pettersen, Nils Dagestad, Helga Haugland Byfuglien, Hallgeir Elstad, Tor B. Jørgensen, Robert Mark Coates, Per Arne Dahl

KM 03.2/15   Årsrapport 2014 – Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Kirkerådets direktør redegjorde for de sentralkirkelige råds virksomhet i 2014.

Disse hadde ordet:

Jens-Petter Johnsen, Marianne H. Brekken, Solveig Kopperstad Bratseth, Anne Berit Evang, Leif Christian Andersen, Ivar Braut, Hallgeir Elstad, Einar Bovim, Vidar L. Haanes, Anne Dalheim, Atle Sommerfeldt, Ole Christian Kvarme, Jan Olav Olsen, Svein Arne Lindø, Tor B. Jørgensen, Svein Helgesen, Robert Mark Coates, Tor Singaas, Tore Johnsen, Helge Nilsen

KM 03.3/15   Protokoll fra Bispemøtet 2014

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen

Bispemøtets preses presenterte protokollen fra Bispemøtet.

Disse hadde ordet:

Helga Haugland Byfuglien, Vidar L. Haanes, Dag Landmark, Egil Morland, Hallgeir Elstad, Bjørn Solberg

KM 03.4/15   Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2014

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen

Årsmeldingen ble presentert av trosopplæringskoordinator Hege R. Lønning.

Disse hadde ordet:

Halvor Nordhaug

KM 03.5/15   Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2014

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Disse hadde ordet:

Hege Lønning

KM 03.6/15   Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014

KM 03.7/15   Klimamelding for Den norske kirke

KM 03.8/15   Oppnevning til økumeniske organisasjoner

KM 03.9/15   Samstyring i ubalanse

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

KM 04/15 Den norske kirkes grunnlag

Saksdokument:

KM 04/15 Den norske kirkes grunnlag

KM 04.1/15 Den norske kirkes grunnlag 1. innstilling

KM 04.2/15 Den norske kirkes grunnlag Endelig innstilling

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet i 2011 signaliserte at etter utløpet av kirkeforliket bør Den norske kirkes læregrunnlag rettslig forankres i vedtak fattet av Kirkemøtet. Første kirkemøte etter forlikperiodens utløp, Kirkemøtet i april 2014, behandlet en sak om *Den norske kirkes grunnlag* hvor arbeidet med å vedta et fremtidig overordnet kirkelig regelverk ble satt i gang. *Den norske kirkes grunnlag* vil bli Den norske kirkes forfatning og øverste regelverk. Forfatningen skal inneholde de viktigste styrende elementer i kirkens fremtidige ordninger og suppleres av en kirkeordning, samt diverse øvrig regelverk.

Saken som fremlegges for Kirkemøtet i 2015 følger opp Kirkemøtets bestilling fra 2014 med beskrivelse av kirkens læregrunnlag, kirkens oppdrag og selvforståelse, medlemskap og dåp, kirken som demokratisk oppbygd organisasjon samt om betydningen av prestedtjenesten, andre vigslende tjenester og tilsynstjenesten.

Utvelgelsen av de emner som denne saken omfatter uttrykker ikke en endelig vurdering og utvelgelse ut fra viktighet.

Den endelige forfatningen legges det opp til at Kirkemøtet skal vedta samtidig med øvrig kirkeordning når en fremtidig kirkelig rammelovgivning er vedtatt. I denne saken legges det opp til at Kirkemøtet kun skal angi den videre retning for arbeidet, i tråd med Kirkemøtets vedtak fra 2014. Formålet med dette saksfremlegget er å kunne gi Kirkemøtet et utgangspunkt for dette. Saken er også begrunnet i behovet for tidlig å reflektere rundt hva som kan være de viktigste styrende elementer i kirkens fremtidige ordninger.

I lys av signalene som Kirkemøtet ga i fjor om at forfatningen skal vedtas sammen med den øvrige kirkeordningen, vil endelig behandling av *Den norske kirkes grunnlag* måtte ses i sammenheng med tidspunktet for når Stortinget skal vedta den mer kortfattede rammelovgivning om kirken. På samme måte som arbeid med øvrig kirkeordning, knytter den videre saksgang seg i tid til *den neste fase* i reformprosessen, der kirken har uttrykt ønsker om at lovgivningen om kirken skal få et rammepreg. Kirkerådet har tidligere selv formulert at et tidsperspektiv kan være behandling med sikte på ikrafttredelse i 2020.

Det foreslås samtidig at *Den norske kirkes grunnlag* ved endelig behandling skal vedtas med et kvalifisert flertall. Dette blir i motsetning til den øvrige kirkeordningen, som forutsettes vedtatt med alminnelig flertall.

Komiteens merknader

Komiteen legger i hovedsak saksorienteringen til grunn for den videre behandling av saken.

1. Komiteen understreker at denne saken er et ledd i en prosess, hvor Kirkemøtet 2015 kun skal angi retning for det videre arbeid med grunnlaget. På grunn av at *Den norske kirkes grunnlag* har en klar læremessig karakter, mener komiteen at Bispemøtet må involveres i det videre arbeid med grunnlaget ut over det som følger av forretningsorden. Komiteen har merket seg at Kirkerådet antar at *Den norske kirkes grunnlag* vil være klar for endelig behandling og vedtak i 2019. Komiteen legger til grunn at dette øverste regelverket for Den norske kirke skal bli vedtatt på samme kirkemøte som den øvrige kirkeordningen.
2. Komiteen mener arbeidet med det kirkelige grunnlaget bør foregå som en parallell prosess hvor kirken kan sende ut en egen regelverkshøring *før* Stortingets lovvedtak, men i lys av en lovproposisjon. Det gjør det mulig for Kirkemøtet å behandle saken tidligere enn hvis høringen sendes ut etter lovvedtaket.
3. Komiteen viser til at saksorienteringen nå omtaler *Den norske kirkes grunnlag* som Den norske kirkes forfatning, men mener hele begrepsbruken bør avklares nærmere i det videre arbeid med kirkeordningen.
4. Komiteen ber Kirkemøtet bekrefte at Den norske kirkes læregrunnlag videreføres og består av Bibelen, Den apostoliske, Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelse, Den augsburgske bekjennelse av 1530 og Luthers lille katekisme og legger til grunn at dette vil bli inkludert i *Den norske kirkes grunnlag*. Komiteen understreker at bekjennelsesskriftene Den norske kirke er forpliktet på, til enhver tid må prøves på Den hellige skrift. Bare slik kan bekjennelsesskriftene bli forstått og formidlet med tanke på deres betydning for den tid de inngår i.
5. Komiteen viser til at Kirkemøtet gjennom en årrekke har gitt uttrykk for sin selvforståelse som en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, sist i sak KM 07/14. Komiteen understreker at dette er en så viktig del av Den norske kirkes selvforståelse at det må komme til uttrykk i *Den norske kirkes grunnlag*. Tilsvarende anser komiteen det som helt grunnleggende at Den norske kirke skal være lokalt forankret og landsdekkende, og at dette bør fastsettes i *Den norske kirkes grunnlag*.
6. Komiteen legger vekt på at Den norske kirkes karakter som folkekirke skal reflekteres gjennom *Den norske kirkes grunnlag*. Komiteen ber om at det arbeides videre med Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke i det videre arbeid med grunnlaget.
7. Komiteen forutsetter at medlemskap i Den norske kirke skal være knyttet til dåpen. Komiteen ser at det vil kunne være behov for nærmere bestemmelser om rettigheter og plikter knyttet til medlemskapet, blant annet knyttet til spørsmål om stemmerett og valgbarhet, og legger til grunn at disse fastsettes i kirkeordningen.
8. Komiteen mener at *Den norske kirkes grunnlag* bør gi en beskrivelse av kirkens oppdrag som inkluderer menighetenes grunnleggende oppgave med å feire gudstjeneste, drive undervisning og utøve diakoni og misjon.
9. Komiteen vil fremheve viktigheten av at Den norske kirkes styringsorganer er organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament. Komiteen vil understreke betydningen av at Den norske kirke legger til rette for en åpen

og opplyst samtale som er en viktig forutsetning for et godt fungerende demokrati (jf. Grunnlovens § 100). Komiteen vil presisere at Bispemøtet i denne sammenheng ikke regnes som et styringsorgan.

10. Komiteen mener *Den norske kirkes grunnlag* bør beskrive betydningen av prestedtjenesten, andre vigslede tjenester og tilsynstjenesten. Komiteen mener tilsvarende det bør uttrykkes i grunnlaget at kirkens oppdrag ivaretas i et tjenestefellesskap bestående av vigslede og ikke-vigslede kirkelige ansatte og frivillige medarbeidere som utøver forskjellige oppgaver.
11. Komiteen viser til at det i dag er en lovbestemmelse om at de kirkelige møter og råd skal utføre sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære. Komiteen mener det kan være aktuelt å innføre en tilsvarende lojalitetsplikt gjennom en bestemmelse i *Den norske kirkes grunnlag*. Alternativt vil en slik plikt naturlig hører hjemme i kirkeordningen.
12. På bakgrunn av sakens viktighet og ønsket om bred konsensus, mener komiteen at *Den norske kirkes grunnlag* ved den endelige behandlingen bare kan anses gyldig vedtatt hvis det er to tredjedeler av Kirkemøtets medlemmer som stiller seg bak vedtaket.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber Kirkerådet om å arbeide videre med *Den norske kirkes grunnlag* ut fra følgende føringer:

1. Kirkemøtet bekrefter at Den norske kirkes læregrunnlag, som består av Bibelen, Den apostoliske, Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelse, Den augsburgske bekjennelse av 1530 og Luthers lille katekisme videreføres og forutsetter at dette inkluderes i *Den norske kirkes grunnlag*.
2. Kirkemøtet mener det også er andre forhold som klart hører hjemme i *Den norske kirkes grunnlag*. Kirkemøtet vil peke på følgende punkter:
  - a) en bestemmelse som bekrefter Den norske kirkes tilhørighet til den evangelisk-lutherske kirkefamilie og den verdensvide kirke, og som uttrykker forpliktelsen til å arbeide for kirkens enhet
  - b) en bestemmelse om at medlemskap i Den norske kirke er knyttet til dåpen. Nærmere bestemmelser om rettigheter og plikter som følger av medlemskapet bør fastsettes i kirkeordningen
  - c) et uttrykk for Den norske kirkes visjon om å være en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke som skal være lokalt forankret og landsdekkende
  - d) en beskrivelse av kirkens oppdrag
  - e) en bestemmelse om at Den norske kirkes styringsorganer skal være organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament

f) en beskrivelse av hvordan kirkens oppdrag blir ivaretatt i et tjenestefellesskap, herunder hvordan prestetjenesten, andre vigslende tjenester og tilsynstjenesten inngår i dette

3. Kirkemøtet legger til grunn at *Den norske kirkes grunnlag* ved den endelige behandling bør vedtas med kvalifisert (to tredjedels) flertall.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Saksordfører: Ola T. Lånke

Disse hadde ordet:

Ola T. Lånke, Knut Lundby, Ingeborg Midttømme, Målfrid Synnøve Jakobsen, Egil Morland, Atle Sommerfeldt, Ole Christian Kvarme, Vidar L. Haanes, Tor B. Jørgensen, Karin-Elin Berg, Stein Reinertsen, Anja Kile Holtermann, Einar Bovim

Endringsforslag

Ingeborg Midttømme

Pkt. 2 f, 2. linje:

..herunder hvordan vår kirkes tilsynstjeneste, prestetjenesten og andre vigslende tjenester inngår i dette.

Atle Sommerfeldt, forslag 1:

Innledning:

Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet om å arbeide videre med.....

Atle Sommerfeldt, forslag 2:

Dele pkt. 2 b i to:

b) En bestemmelse.....

Nytt punkt c) Nærmere bestemmelser om rettigheter.....

Karin-Elin Berg:

Pkt. 2 e: Ikke spesifisere hvordan styringsorganer skal være sammensatt nå.

Anja Kile Holtermann:

Forslag til vedtakspkt. 2 e):

Nærmere bestemmelser om struktur og organisering av demokratiet i Den norske kirke bør fastsettes i kirkeordningen.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet i 2011 signaliserte at etter utløpet av kirkeforliket bør Den norske kirkes læregrunnlag rettslig forankres i vedtak fattet av Kirkemøtet. Første kirkemøte etter

forliksperiodens utløp, Kirkemøtet i april 2014, behandlet en sak om *Den norske kirkes grunnlag* hvor arbeidet med å vedta et fremtidig overordnet kirkelig regelverk ble satt i gang. *Den norske kirkes grunnlag* vil bli Den norske kirkes forfatning og øverste regelverk. Forfatningen skal inneholde de viktigste styrende elementer i kirkens fremtidige ordninger og suppleres av en kirkeordning, samt diverse øvrig regelverk.

Saken som fremlegges for Kirkemøtet i 2015 følger opp Kirkemøtets bestilling fra 2014 med beskrivelse av kirkens læregrunnlag, kirkens oppdrag og selvforståelse, medlemskap og dåp, kirken som demokratisk oppbygd organisasjon samt om betydningen av prestetjenesten, andre vigslende tjenester og tilsynstjenesten.

Utvelgelsen av de emner som denne saken omfatter uttrykker ikke en endelig vurdering og utvelgelse ut fra viktighet.

Den endelige forfatningen legges det opp til at Kirkemøtet skal vedta samtidig med øvrig kirkeordning når en fremtidig kirkelig rammelovgivning er vedtatt. I denne saken legges det opp til at Kirkemøtet kun skal angi den videre retning for arbeidet, i tråd med Kirkemøtets vedtak fra 2014. Formålet med dette saksfremlegget er å kunne gi Kirkemøtet et utgangspunkt for dette. Saken er også begrunnet i behovet for tidlig å reflektere rundt hva som kan være de viktigste styrende elementer i kirkens fremtidige ordninger.

I lys av signalene som Kirkemøtet ga i fjor om at forfatningen skal vedtas sammen med den øvrige kirkeordningen, vil endelig behandling av *Den norske kirkes grunnlag* måtte ses i sammenheng med tidspunktet for når Stortinget skal vedta den mer kortfattede rammelovgivning om kirken. På samme måte som arbeid med øvrig kirkeordning, knytter den videre saksgang seg i tid til *den neste fase* i reformprosessen, der kirken har uttrykt ønsker om at lovgivningen om kirken skal få et rammepreg. Kirkerådet har tidligere selv formulert at et tidsperspektiv kan være behandling med sikte på ikrafttredelse i 2020.

Det foreslås samtidig at *Den norske kirkes grunnlag* ved endelig behandling skal vedtas med et kvalifisert flertall. Dette blir i motsetning til den øvrige kirkeordningen, som forutsettes vedtatt med alminnelig flertall.

Komiteens merknader

Komiteen legger i hovedsak saksorienteringen til grunn for den videre behandling av saken.

1. Komiteen understreker at denne saken er et ledd i en prosess, hvor Kirkemøtet 2015 kun skal angi retning for det videre arbeid med grunnlaget. På grunn av at *Den norske kirkes grunnlag* har en klar læremessig karakter, mener komiteen at Bispemøtet må involveres i det videre arbeid med grunnlaget ut over det som følger av forretningsordenen. Komiteen har merket seg at Kirkerådet antar at *Den norske kirkes grunnlag* vil være klar for endelig behandling og vedtak i 2019. Komiteen legger til grunn at dette øverste regelverket for Den norske kirke skal bli vedtatt på samme kirkemøte som den øvrige kirkeordningen.
2. Komiteen mener arbeidet med det kirkelige grunnlaget bør foregå som en parallell prosess hvor kirken kan sende ut en egen regelverkshøring *før* Stortingets lovvedtak, men i lys av en lovproposisjon. Det gjør det mulig for Kirkemøtet å behandle saken tidligere enn hvis høringen sendes ut etter lovvedtaket.

3. Komiteen viser til at saksorienteringen nå omtaler *Den norske kirkes grunnlag* som Den norske kirkes forfatning, men mener begrepsbruken bør avklares nærmere i det videre arbeid med kirkeordningen. Komiteen har merket seg at saksorienteringen inneholder en del alternative tekstforslag i rammer. Komiteen ser at disse kan illustrere hvordan fremtidige bestemmelser i *Den norske kirkes grunnlag* kan tenkes utformet, men komiteen har ikke tatt stilling til innholdet i disse.
4. Komiteen ber Kirkemøtet bekrefte at Den norske kirkes læregrunnlag videreføres og består av Bibelen, Den apostoliske, Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelse, Den augsburgske bekjennelse av 1530 og Luthers lille katekisme og legger til grunn at dette vil bli inkludert i *Den norske kirkes grunnlag*. Komiteen understreker at bekjennelsesskriftene Den norske kirke er forpliktet på, til enhver tid må prøves på Bibelen. Slik kan bekjennelsesskriftene bli forstått og formidlet rett med tanke på deres betydning for kirkens tro i dag.
5. Komiteen viser til at Kirkemøtet gjennom en årrekke har gitt uttrykk for sin selvforståelse som en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke, sist i sak KM 07/14. Komiteen understreker at dette er en så viktig del av Den norske kirkes selvforståelse at det må komme til uttrykk i *Den norske kirkes grunnlag*. Tilsvarende anser komiteen det som helt grunnleggende at Den norske kirke skal være lokalt forankret og landsdekkende, og at dette bør fastsettes i *Den norske kirkes grunnlag*.
6. Komiteen legger vekt på at beskrivelsen av Den norske kirke som folkekirke skal reflekteres i *Den norske kirkes grunnlag*. Komiteen ber om at det arbeides med Den norske kirkes selvforståelse som folkekirke i det videre arbeid med grunnlaget.
7. Komiteen forutsetter at medlemskap i Den norske kirke skal være knyttet til dåpen. Komiteen ser at det vil kunne være behov for nærmere bestemmelser om rettigheter og plikter knyttet til medlemskapet, blant annet knyttet til spørsmål om stemmerett og valgbarhet, og legger til grunn at disse fastsettes i kirkeordningen.
8. Komiteen mener at *Den norske kirkes grunnlag* bør gi en beskrivelse av kirkens oppdrag som inkluderer menighetenes grunnleggende oppgave med å feire gudstjeneste, drive undervisning og utøve diakoni og misjon.
9. Komiteen vil fremheve viktigheten av at Den norske kirkes styringsorganer er organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament. Komiteen vil understreke betydningen av at Den norske kirke legger til rette for en åpen og opplyst samtale som er en viktig forutsetning for et godt fungerende demokrati.
10. Komiteen mener *Den norske kirkes grunnlag* bør beskrive betydningen av prestedtjenesten, andre vigslede tjenester og tilsynstjenesten. Komiteen mener tilsvarende det bør uttrykkes i grunnlaget at kirkens oppdrag ivaretas i et tjenestefellesskap bestående av vigslede og ikke-vigslede kirkelige ansatte og frivillige medarbeidere som utøver forskjellige oppgaver.
11. Komiteen viser til at det i dag er en lovbestemmelse om at de kirkelige møter og råd skal utføre sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære. Komiteen mener det kan

være aktuelt å innføre en tilsvarende lojalitetsplikt gjennom en bestemmelse i *Den norske kirkes grunnlag*. Alternativt vil en slik plikt naturlig hører hjemme i den øvrige kirkeordningen.

12. På bakgrunn av sakens viktighet og ønsket om bred konsensus, mener komiteen at *Den norske kirkes grunnlag* ved den endelige behandlingen bare kan anses gyldig vedtatt hvis det er to tredjedeler av Kirkemøtets medlemmer som stiller seg bak vedtaket.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet om å arbeide videre med *Den norske kirkes grunnlag* ut fra følgende føringer:

1. Kirkemøtet bekrefter at Den norske kirkes læregrunnlag, som består av Bibelen, Den apostoliske, Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelse, Den augsburgske bekjennelse av 1530 og Luthers lille katekisme videreføres og forutsetter at dette inkluderes i *Den norske kirkes grunnlag*.
2. Kirkemøtet mener det også er andre forhold som klart hører hjemme i *Den norske kirkes grunnlag*. Kirkemøtet vil peke på følgende punkter:
  - a) en bestemmelse som bekrefter Den norske kirkes tilhørighet til den evangelisk-lutherske kirkefamilie og den verdensvide kirke, og som uttrykker forpliktelsen til å arbeide for kirkens enhet
  - b) en bestemmelse om at medlemskap i Den norske kirke er knyttet til dåpen.
  - c) et uttrykk for Den norske kirkes visjon om å være en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke som skal være lokalt forankret og landsdekkende
  - d) en beskrivelse av kirkens oppdrag
  - e) en bestemmelse om at Den norske kirkes styringsorganer skal være organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament
  - f) en beskrivelse av hvordan kirkens oppdrag blir ivaretatt i et tjenestefelleskap, herunder hvordan prestatjenesten, andre vigslede tjenester og tilsynstjenesten inngår i dette
3. Kirkemøtet legger til grunn at *Den norske kirkes grunnlag* ved den endelige behandling bør vedtas med kvalifisert (to tredjedels) flertall.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Saksordfører: Ola T. Lånke

Disse hadde ordet:

Ola T. Lånke, Ole Hermann Fisknes, Egil Morland, Ivar Braut

Endringsforslag

Navn: Ingeborg Midttømme

Pkt. 2f, 2. linje:

..herunder hvordan vår kirkes tilsynstjeneste, prestetjenesten og andre vigslede tjenester inngår i dette.

Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget ble trukket.

Atle Sommerfeldt, forslag 1:

Innledning:

Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet om å arbeide videre med.....

Tatt inn av komiteen.

Atle Sommerfeldt, forslag 2:

Dele pkt. 2 b i to:

b) En bestemmelse.....

Nytt punkt c) Nærmere bestemmelser om rettigheter.....

Komiteen har strøket den andre setningen i pkt. 2b i vedtaket. Forslaget ble trukket.

Karin-Elin Berg:

Pkt. 2 e: Ikke spesifisere hvordan styringsorganer skal være sammensatt nå.

Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget ble trukket.

Anja Kile Holtermann:

Forslag til vedtaks pkt. 2 e):

Nærmere bestemmelser om struktur og organisering av demokratiet i Den norske kirke bør fastsettes i kirkeordningen.

Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget ble trukket.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet ber Kirkerådet i samarbeid med Bispemøtet om å arbeide videre med *Den norske kirkes grunnlag* ut fra følgende føringer:

1. Kirkemøtet bekrefter at Den norske kirkes læregrunnlag, som består av Bibelen, Den apostoliske, Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelse, Den augsburgske bekjennelse av 1530 og Luthers lille katekisme videreføres og forutsetter at dette inkluderes i *Den norske kirkes grunnlag*.
2. Kirkemøtet mener det også er andre forhold som klart hører hjemme i *Den norske kirkes grunnlag*. Kirkemøtet vil peke på følgende punkter:
  - a) en bestemmelse som bekrefter Den norske kirkes tilhørighet til den evangelisk-lutherske kirkefamilie og den verdensvide kirke, og som uttrykker forpliktelsen til å arbeide for kirkens enhet
  - b) en bestemmelse om at medlemskap i Den norske kirke er knyttet til dåpen.
  - c) et uttrykk for Den norske kirkes visjon om å være en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke som skal være lokalt forankret og landsdekkende

- d) en beskrivelse av kirkens oppdrag
  - e) en bestemmelse om at Den norske kirkes styringsorganer skal være organisert etter demokratiske prinsipper og som et samvirke mellom valgte representanter for medlemmene og representanter for den vigslede tjeneste med Ord og sakrament
  - f) en beskrivelse av hvordan kirkens oppdrag blir ivaretatt i et tjenestefellesskap, herunder hvordan prestedtjenesten, andre vigslede tjenester og tilsynstjenesten inngår i dette
3. Kirkemøtet legger til grunn at *Den norske kirkes grunnlag* ved den endelige behandling bør vedtas med kvalifisert (to tredjedels) flertall.

113 stemmeberettigede.
Enstemmig vedtatt.

KM 05/15 Utprøving av liturgisk musikk

Saksdokument:

KM 05/15 Utprøving av liturgisk musikk

KM 05.1/15 Forskningsrapport «Noe falt i god jord – Den norske kirkes gudstjenestereform sett fra menighetsnivå (KIFO Rapport 2014:2)» sendes ikke ut, men kan lastes ned fra

<http://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/noe-falt-i-god-jord>

KM 05.2/15 Liturgisk musikk 1. innstilling

KM 05.3/15 Liturgisk musikk Endelig innstilling

Første innstilling frå komité A

Samandrag frå saksorienteringa

Kyrkjemøtet 2014 gjorde følgjande vedtak: «Liturgisk musikk blir behandlet som sak ved KM 2015» (sak KM 2/14). Vedtaket har bakgrunn i eit initiativ frå Hamar bispedømmeråd. I samtalen som førte fram til vedtaket, vart det gjort klart at framlegget ikkje hadde som føremål å gjere om på prosessen som er vedteke for evaluering av gudstenestereforma. Det som vart nemnt av forslagsstillarane, var eit vedtak om å avslutte vidare utprøving av liturgisk musikk snarast mogleg etter Kyrkjemøtet 2015.

Dette har sitt opphav i at ein har fristelt kyrkjelydane til kvar for seg å prøve ut eller praktisere det dei sjølv måtte velje av ei stor mengd med variantar av liturgisk musikk. Det har skapt ein situasjon mange opplever som vanskeleg i kyrkjelydane, men har òg vore krevjande for kyrkja som nasjonalt fellesskap. Det trugar den attkjenninga som er naudsynt i gudstenestelivet, noko som kan kome til å setje sjølv folkekyrkja i fare. Dette kom til uttrykk i samtalan på kyrkjemøtene både i 2013 og i 2014.

Kyrkjerådet finn det ikkje tenleg å avbryte utprøvingsfasen. Her kan Kyrkjerådet òg stø seg til eit klart råd frå Nemnd for gudstjenesteliv (NFG). Derimot har Kyrkjerådet arbeidd med å gjere prosessen fram mot endeleg vedtak om liturgisk musikk på Kyrkjemøtet i 2017 så tydeleg og praktikabel som mogleg.

Den vedtekne handsaminga på Kyrkjemøtet 2015 gir eit godt høve for grundig samtale om forvaltninga av den liturgiske musikken innanfor rammene av den grunnleggjande problemstillinga om tilhøvet mellom *fridomen og det faste* i gudstenestelivet.

Som eitt element i å sikre at den fasen som står att fram mot evaluering og vedtak om liturgisk musikk på Kyrkjemøtet 2017, skal bli så fruktbar som mogleg, og gje best mogleg grunnlag for ei avgjerd, er det sett ned eit *musikkfagleg utval* som kan følgje prosessen og gje råd som er grunna i det faglege, i første omgang til NFG. Dette utvalet har fått namnet *Liturgisk musikkutval* (LMU). Det er òg ønskjeleg med eit *forum* eller ein kanal der kyrkjelydane kan

rapportere til Kyrkjerådet og til kvarandre om bruken av liturgisk musikk og dei erfaringane ein gjer seg.

Kyrkjerådet har registrert ei aukande tilslutning til tanken om «normalseriar». Denne måten å ordne den liturgiske musikken på var framme allereie i *Kyrkjemusikalsk utval* (KMU), som arbeidde fram til offentleggjering av permenn *Liturgisk musikk*. Det er òg nemnt i føreordet til permenn. Kyrkjerådet rår til å føre prosessen i denne retninga.

Det er i tida etter Kyrkjemøtet 2014 teke ei rekkje grep på dette området som søkjer å stette mykje av den uroa Kyrkjemøtet gav uttrykk for. Når ein skal kome fram til endelege vedtak om liturgisk musikk, må tiltaka verte integrert i ein samla plan. Ein slik plan har Kyrkjerådet vedteke (sak KR 60/14), sjå punkt under komiteen sine merknader. Planen har òg fått tilslutning av NFG.

Komiteen sine merknader

Komité A legg saksutgreiinga til grunn, og støttar den retninga Kyrkjerådet har valt etter Kyrkjemøtet 2014. Den norske kyrkja er no på eit stadium der det er naudsynt med ei tydelegare retning for den liturgiske musikken. I vidare handsaming fram mot Kyrkjemøtet 2017 er det grunnleggjande at ein søkjer å finne *god balanse mellom fleksibilitet og attkjening*. Komiteen vil be Kyrkjerådet finne fram til nokre hovudseriar til bruk i kyrkjelyden si hovudgusteneste, ei avgrensa mengd med liturgisk musikk *som dei fleste kyrkjelydar skal bruke til dei fleste gudstenester*. Innanfor rammene av hovudseriane må det likevel framleis vere rom for å bruke annan liturgisk musikk enn desse få faste hovudseriane, i dei kyrkjelydane der annan musikk er innsungen og har fest seg. Komiteen ser det ikkje som tenleg med bestemte valseriar, men vil derimot rå til at ein ved særskilte høve står fritt til å velge liturgisk musikk utanom hovudseriane.

1   **Fleksibilitet og attkjening.**

- A. Det store materialet med liturgisk musikk til utprøving har heilt frå starten i 2011 vore kjelde til både inspirasjon og frustrasjon. Komité A har inntrykk av at lokal prøving og feiling no er inne i ein ny fase, der den liturgiske musikken i fleire kyrkjelydar er meir innarbeidd enn i første fase av utprøvinga. Komiteen erkjenner at vegen dit, for mange kyrkjelydar og enkeltpersonar, har gått gjennom dyrekjøpte, til dels vonde erfaringar. Komiteen opplever at kyrkjelydane no, i denne fasen, i stor grad *anten* har gått tilbake til den musikken dei kjente frå før, *eller* funne fram til ny liturgisk musikk som har fått feste. Framleis vil nokre kyrkjelydar nytte høvet til å teste ut meir liturgisk musikk, medan andre er avventande, fram til Kyrkjemøtet 2017.
- B. Komiteen vil trekkje fram det positive ved den nyskapinga av liturgisk musikk som har funne stad i høve gudstenestereforma. Ei rekkje ulike komponistar har skrivne musikk i sjangeren «liturgisk musikk», og fleire av dei har ikkje komponert i denne sjangeren tidlegare. Kyrkjemusikarar har fått inspirasjon til å skape ny musikk til bruk

i eigen kyrkjelyd. Mange kyrkjelydar har opplevd det nye tilfanget av musikk som ei kjelde til inspirasjon og skaparglede. I tillegg til at den musikken som har vorte gitt ut har verka fornyande og forfriskande på mange, har den òg inspirert til vidare nyskaping.

- C. Det har vore diskutert i kor stor grad ein skal ta omsyn til medlemmer som besøker andre kyrkjelydar enn den dei går i til vanleg. Komiteen finn grunn til å tru at det framleis er store skilnader i val av musikk innanfor eitt og same bispedøme, noko «Noe falt i god jord» stadfestar. Ei tilnærming til dette, er å arbeide lokalt for ein kombinasjon av det som er stadeige, og det ein vil kjenne att når ein kjem frå ein annan kyrkjelyd. Her kan det vere tenleg å tenkje *ut over* kyrkjelydsgrensene, og sjå på korleis ein kan utøve ei strategisk tenkning omkring liturgisk musikk, til dømes i det enkelte prosti.
- D. Det er viktig at den liturgiske musikken i lokal grunnordning vert lagt godt til rette. Dette har mellom anna til følge at notar og tekst er tilgjengelege. Sjølv om den liturgiske musikken er godt innsungen i ein kyrkjelyd, vil somme likevel trenge tid og hjelp til å verte kjent med musikken på ein slik måte at han kan bli ein del av deira «liturgiske språk». Når kyrkjelyden har gjort endelege vedtak om kva for liturgisk musikk som skal vere fast hovudserie, bør ein aktivt arbeide for at denne musikken vert kjent og innsungen i heile kyrkjelyden, også mellom dei som går sjeldnare til gudsteneste.
- E. Liturgisk musikk er ikkje som annan musikk. Den liturgiske musikken skal klinge med *Ordo, den felles grunnstrukturen*, med sine slitesterke trådar Kyrie, Gloria/Lovsong, Sanctus/Heilag, Heilag, Heilag, Agnus Dei/Du Guds Lam, og Benedicamus- Salutatio/Velsigninga. Ein kan kjenne han att, han er den same frå dag til dag, frå stad til stad, frå dei tidlegaste kyrkjetider og like til vår eiga tid og i dag. Den liturgiske musikken er *eit eige språk*. Dette språket er meint å vere kyrkja sitt språk, eit språk vi alle kan bruke, og like fullt: eit hjartespåk. Trass i ulik spiritualitet, mennesketype og musikalske preferansar, skal ein heil kyrkjelyd kunne samlast, be og lovsynge *saman*. Liturgisk musikk er eit felles bønnespråk! Den liturgiske musikken, om han er flunkande ny eller eldgammal, må vere *samlande*, noko vi *kjenner att*, og han må ha ei kraft i seg som kan røre ved dei djupaste strengane i menneskesinnet.
- F. Komiteen legg vekt på at Den norske kyrkja, som nasjonal folkekyrkje, har til oppgåve å ivareta eit fellesskap som er større enn den enkelte kyrkjelyd. Den pågåande prosessen med utprøving av liturgisk musikk, har element i seg av ein kongregasjonalistisk tankegang som kan verke framand i Den norske kyrkja. Difor er det tenleg med ei samling ledd med liturgisk musikk som til saman utgjer nokre få hovudseriar til bruk ved dei fleste hovudgudstenester.

Komiteen rår til at Kyrkjemøtet i 2017 vedtek 3-4 hovudseriar. Mellom desse seriane bør ein finne musikk frå 1977-liturgien, og ein av seriane bør ta utgangspunkt i rytmisk musikk og ha folkelege melodiar.

- G. Komiteen har drøfta korleis ein best mogleg kan balansere tilhøvet mellom einskap og variasjon. Komiteen einast om at Kyrkjemøtet 2017 bør søkje å finne praktikable løysingar på to tilhøve: 1. når ein kyrkjelyd *allereie har innarbeidd* annan liturgisk musikk, anten frå permen LITURGISK MUSIKK FOR DEN NORSKE KYRKJA (2011) eller andre kjelder, og 2. når kyrkjelyden ønskjer å ta i bruk annan musikk *ved særskilte høve*.

Komiteen meiner det bør vere mogleg at kyrkjelydar som allereie har innarbeidd og gjort gode erfaringar med annan liturgisk musikk enn musikken som vert vedteken i dei tilrådde hovudseriane, kan halde fram med å bruke denne. I komiteen meiner somme at det er tilstrekkeleg at det sendast melding til biskopen om dette, medan andre meiner at ein bør søkje om godkjenning.

I tillegg meiner komiteen at annan liturgisk musikk enn hovudseriane nyttast ved særskilte høve, innanfor dei rammene som vert fastsett.

- H. Komiteen har registrert at Ungdommen sitt kyrkjemøte (UKM) i ein resolusjon (UKM 07/14) meiner at gudstenestereforma ikkje kan seiast å ha utvikla seg heilt i tråd med det UKM 2003 ønskte. UKM ønskjer «større frihet i gudstjenestens form og innhold, spesielt i musikalske uttrykk». Komiteen meiner den fleksibiliteten som er angitt i punkta e, f og g ønskjer å kome dette ønskjet i møte.

2 **Prosesen etter KM 2014.**

Komiteen støttar dei vala Kyrkjerådet har gjort, mellom anna ved å opprette *Liturgisk musikkutval* (LMU), etter at forslaget om å stanse utprøvinga kom opp under Kyrkjemøtet 2014 (Sak KM 2/14). Komiteen sluttar seg til tidsplanen det er lagt opp til i saksframstillinga, jamfør følgjande plan:

Desember 2014 – januar 2015

Sekretariatet oppsummerer og supplerer forskningsrapporten om erfaringane som er gjort, m.a. i kontakt med bispedømmerådgevarane.

Januar-april 2015

Liturgisk musikkutval (LMU) utarbeider det nye forslaget til liturgisk musikk. Ei breitt samansett referansegruppe gir innspel i prosessen. Kyrkjemøtet 2015 (9.-15. april) drøftar ei sak om den liturgiske musikken.

17.-18. juni 2015	Nemnd for gudstenesteliv handsamar liturgiforslaga siste gang før høyringa.
16.-18.september 2015	Kyrkjerådet handsamar sakene og sender dei på høyring.
Primo oktober- desember 2015	Høyring om den liturgiske musikken.
Februar –mars 2016	Dei justerte forslaga vert drøfta i Nemnd for gudstenesteliv.
Juni 2016	Kyrkjerådet handsamar liturgiforslaga første gang.
September 2016	Bispemøtet gir læremessig uttalelse om liturgiforslaga.
Oktober 2016	Kyrkjerådet handsamar liturgiforslaga i tråd med Bispemøtet sin uttale.
25.-31. januar 2017	Kyrkjemøtet gjer vedtak om den liturgiske musikken.

3 Kommunikasjon.

Det ligg ei kommunikasjonsutfordring i dét å først oppmode til fri utprøving av ei stor mengd med musikkseriar, til deretter å vedta «et begrenset antall serier». Dette bør ein ta omsyn til, både i arbeidet fram mot høyringa til hausten, og deretter i prosessen fram mot handsaming i Kyrkjemøtet 2017.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet sluttar seg til tidsplanen som er lagt fram for evaluering og fullføring av gudstenestereforma, og som fører til at Kyrkjemøtet 2017 kan gjere endeleg vedtak om den liturgiske musikken.
2. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet finne fram til ei *avgrensa mengd* med liturgisk musikk, som utgjer hovudseriane. Kyrkjemøtet *rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar* over heile landet.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Frøydis Indgjerdningen
Saksordførar: Elin Oveland

Desse hadde ordet:

Elin Oveland, Ingjerd Grøm, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Solveig Fiske, Svein Arne Lindø, Anja Kile Holtermann, Robert Mark Coates, Einar Østerhagen, Einar Bovim

Endringsforslag

Anja Kile Holtermann:

Framlegg til vedtak pkt. 2:

Tillegg til hva som allerede står: «Det bør være mogleg at kyrkjelydar som allereie har innarbeidd annan liturgisk musikk enn musikken som vert vedteke i dei tilrådde hovudseriane, kan halde fram med å bruke denne.»

Saka vart sendt tilbake til komiteen.

Endeleg innstilling frå komité A

Samandrag frå saksorienteringa

Kyrkjemøtet 2014 gjorde følgjande vedtak: «Liturgisk musikk blir behandlet som sak ved KM 2015» (sak KM 2/14). Vedtaket har bakgrunn i eit initiativ frå Hamar bispedømmeråd. I samtalen som førte fram til vedtaket, vart det gjort klart at framlegget ikkje hadde som føremål å gjere om på prosessen som er vedteke for evaluering av gudstenestereforma. Det som vart nemnt av forslagsstillarane, var eit vedtak om å avslutte vidare utprøving av liturgisk musikk snarast mogleg etter Kyrkjemøtet 2015.

Dette har sitt opphav i at ein har fristelt kyrkjelydane til kvar for seg å prøve ut eller praktisere det dei sjølv måtte velgje av ei stor mengd med variantar av liturgisk musikk. Det har skapt ein situasjon mange opplever som vanskeleg i kyrkjelydane, men har òg vore krevjande for kyrkja som nasjonalt fellesskap. Det trugar den attkjenninga som er naudsynt i gudstenestelivet, noko som kan kome til å setje sjølv folkekyrkja i fare. Dette kom til uttrykk i samtalan på kyrkjemøtene både i 2013 og i 2014.

Kyrkjerådet finn det ikkje tenleg å avbryte utprøvingsfasen. Her kan Kyrkjerådet òg stø seg til eit klart råd frå Nemnd for gudstjenesteliv (NFG). Derimot har Kyrkjerådet arbeidd med å gjere prosessen fram mot endeleg vedtak om liturgisk musikk på Kyrkjemøtet i 2017 så tydeleg og praktikabel som mogleg.

Den vedtekne handsaminga på Kyrkjemøtet 2015 gir eit godt høve for grundig samtale om forvaltninga av den liturgiske musikken innanfor rammene av den grunnleggjande problemstillinga om tilhøvet mellom *fridomen* og *det faste* i gudstenestelivet.

Som eitt element i å sikre at den fasen som står att fram mot evaluering og vedtak om liturgisk musikk på Kyrkjemøtet 2017, skal bli så fruktbar som mogleg, og gje best mogleg grunnlag for ei avgjerd, er det sett ned eit *musikkfagleg utval* som kan følgje prosessen og gje råd som er grunna i det faglege, i første omgang til NFG. Dette utvalet har fått namnet *Liturgisk*

musikkutval (LMU). Det er òg ønskjeleg med eit *forum* eller ein kanal der kyrkjelydane kan rapportere til Kyrkjerådet og til kvarandre om bruken av liturgisk musikk og dei erfaringane ein gjer seg.

Kyrkjerådet har registrert ei aukande tilslutning til tanken om «normalseriar». Denne måten å ordne den liturgiske musikken på var framme allereie i *Kyrkjemusikalsk utval* (KMU), som arbeidde fram til offentleggjering av permenn *Liturgisk musikk*. Det er òg nemnt i føreordet til permenn. Kyrkjerådet rår til å føre prosessen i denne retninga.

Det er i tida etter Kyrkjemøtet 2014 teke ei rekkje grep på dette området som søkjer å stette mykje av den uroa Kyrkjemøtet gav uttrykk for. Når ein skal kome fram til endelege vedtak om liturgisk musikk, må tiltaka verte integrert i ein samla plan. Ein slik plan har Kyrkjerådet vedteke (sak KR 60/14), sjå punkt under komiteen sine merknader. Planen har òg fått tilslutning av NFG.

Komiteens merknader

Komité A legg saksutgreiinga til grunn, og støttar den retninga Kyrkjerådet har valt etter Kyrkjemøtet 2014. Den norske kyrkja er no på eit stadium der det er naudsynt med ei tydelegare retning for den liturgiske musikken. I vidare handsaming fram mot Kyrkjemøtet 2017 er det grunnleggjande at ein søkjer å finne *god balanse mellom fleksibilitet og attkjenning*. Komiteen vil be Kyrkjerådet finne fram til nokre hovudseriar til bruk i kyrkjelyden si hovudgusteneste, ei avgrensa mengd med liturgisk musikk *som dei fleste kyrkjelydar skal bruke til dei fleste gudstenester*. Innanfor rammene av hovudseriane må det likevel framleis vere rom for å bruke annan liturgisk musikk enn desse få faste hovudseriane, i dei kyrkjelydane der annan musikk er innsungen og har fest seg. Komiteen ser det ikkje som tenleg med bestemte valseriar, men vil derimot rå til at ein ved særskilte høve står fritt til å velje liturgisk musikk utanom hovudseriane.

1   Fleksibilitet og attkjenning.

- A. Det store materialet med liturgisk musikk til utprøving har heilt frå starten i 2011 vore kjelde til både inspirasjon og frustrasjon. Komité A har inntrykk av at lokal prøving og feiling no er inne i ein ny fase, der den liturgiske musikken i fleire kyrkjelydar er meir innarbeidd enn i første fase av utprøvinga. Komiteen erkjenner at vegen dit, for mange kyrkjelydar og enkeltpersonar, har gått gjennom dyrekjøpte, til dels vonde erfaringar. Komiteen opplever at kyrkjelydane no, i denne fasen, i stor grad *anten* har gått tilbake til den musikken dei kjente frå før, *eller* funne fram til ny liturgisk musikk som har fått feste. Framleis vil nokre kyrkjelydar nytte høvet til å teste ut meir liturgisk musikk, medan andre er avventande, fram til Kyrkjemøtet 2017.
- B. Komiteen vil trekkje fram det positive ved den nyskapinga av liturgisk musikk som har funne stad i høve gudstenestereforma. Ei rekkje ulike komponistar har skrivne musikk i sjangeren «liturgisk musikk», og fleire av dei har ikkje komponert i denne sjangeren tidlegare. Kyrkjemusikarar har fått inspirasjon til å skape ny musikk til bruk i eigen kyrkjelyd. Mange kyrkjelydar har opplevd det nye tilfanget av musikk som ei

kjelde til inspirasjon og skaparglede. I tillegg til at den musikken som har vorte gitt ut har verka fornyande og forfriskande på mange, har den òg inspirert til vidare nyskaping.

- C. Det har vore diskutert i kor stor grad ein skal ta omsyn til medlemmer som besøker andre kyrkjelydar enn den dei går i til vanleg. Komiteen finn grunn til å tru at det framleis er store skilnader i val av musikk innanfor eitt og same bispedøme, noko «Noe falt i god jord» stadfestar. Ei tilnærming til dette, er å arbeide lokalt for ein kombinasjon av det som er stadeige, og det ein vil kjenne att når ein kjem frå ein annan kyrkjelyd. Her kan det vere tenleg å tenkje *ut over* kyrkjelydsgrensene, og sjå på korleis ein kan utøve ei strategisk tenkning omkring liturgisk musikk, til dømes i det enkelte prosti.
- D. Det er viktig at den liturgiske musikken i lokal grunnordning vert lagt godt til rette. Dette har mellom anna til følge at notar og tekst er tilgjengelege. Sjølv om den liturgiske musikken er godt innsungen i ein kyrkjelyd, vil somme likevel trenge tid og hjelp til å verte kjent med musikken på ein slik måte at han kan bli ein del av deira «liturgiske språk». Når kyrkjelyden har gjort endelege vedtak om kva for liturgisk musikk som skal vere fast hovudserie, bør ein aktivt arbeide for at denne musikken vert kjent og innsungen i heile kyrkjelyden, også mellom dei som går sjeldnare til gudsteneste.
- E. Liturgisk musikk er ikkje som annan musikk. Den liturgiske musikken skal klinge med *Ordo, den felles grunnstrukturen*, med sine slitesterke trådar Kyrie, Gloria/Lovsong, Sanctus/Heilag, Heilag, Heilag, Agnus Dei/Du Guds Lam, og Benedicamus- Salutatio/Velsigninga. Ein kan kjenne han att, han er den same frå dag til dag, frå stad til stad, frå dei tidlegaste kyrkjetider og like til vår eiga tid og i dag. Den liturgiske musikken er *eit eige språk*. Dette språket er meint å vere kyrkja sitt språk, eit språk vi alle kan bruke, og like fullt: eit hjartespåk. Trass i ulik spiritualitet, mennesketype og musikalske preferansar, skal ein heil kyrkjelyd kunne samlast, be og lovsynge *saman*. Liturgisk musikk er eit felles bønnespråk! Den liturgiske musikken, om han er flunkande ny eller eldgammal, må vere *samlande*, noko vi *kjenner att*, og han må ha ei kraft i seg som kan røre ved dei djupaste strengane i menneskesinnet.
- F. Komiteen legg vekt på at Den norske kyrkja, som nasjonal folkekyrkje, har til oppgåve å ivareta eit fellesskap som er større enn den enkelte kyrkjelyd. Den pågåande prosessen med utprøving av liturgisk musikk, har element i seg av ein kongregasjonalistisk tankegang som kan verke framand i Den norske kyrkja. Difor er det tenleg med ei samling ledd med liturgisk musikk som til saman utgjer nokre få hovudseriar til bruk ved dei fleste hovudgudstenester. Komiteen rår til at Kyrkjemøtet i 2017 vedtek 3-4 hovudseriar. Mellom desse seriane bør ein finne musikk frå 1977-liturgien, og ein av seriane bør ta utgangspunkt i rytmisk musikk og ha folkelege melodiar.

- G. Komiteen har drøfta korleis ein best mogleg kan balansere tilhøvet mellom einskap og variasjon. Komiteen einast om at Kyrkjemøtet 2017 bør søkje å finne praktikable løysingar på to tilhøve: 1. når ein kyrkjelyd *allereie har innarbeidd* annan liturgisk musikk, anten frå permen LITURGISK MUSIKK FOR DEN NORSKE KYRKJA (2011) eller andre kjelder, og 2. når kyrkjelyden ønskjer å ta i bruk annan musikk *ved særskilte høve*.

Komiteen meiner det bør vere mogleg at kyrkjelydar som allereie har innarbeidd og gjort gode erfaringar med annan liturgisk musikk enn musikken som vert vedteken i dei tilrådde hovudseriane, kan halde fram med å bruke denne. I komiteen meiner somme at det er tilstrekkeleg å sende melding til biskopen om dette, medan andre meiner at ein bør søkje om godkjenning.

I tillegg meiner komiteen at annan liturgisk musikk enn hovudseriane kan nyttast ved særskilte høve, innanfor dei rammene som vert fastsett.

- H. Komiteen har registrert at Ungdommen sitt kyrkjemøte (UKM) i ein resolusjon (UKM 07/14) meiner at gudstenestereforma ikkje kan seiast å ha utvikla seg heilt i tråd med det UKM 2003 ønskte. UKM ønskjer «større frihet i gudstjenestens form og innhold, spesielt i musikalske uttrykk». Komiteen meiner den fleksibiliteten som er angitt i punkta e, f og g søkjer å kome dette ønsket i møte. Komiteen rår til at UKM vert høyringsinstans og at Bispedømeråda involverer ungdomsråda i høyringsprosessen.

2 **Prosessen etter KM 2014.**

Komiteen støttar dei vala Kyrkjerådet har gjort, mellom anna ved å opprette *Liturgisk musikkutval* (LMU), etter at forslaget om å stanse utprøvinga kom opp under Kyrkjemøtet 2014 (Sak KM 2/14). Komiteen sluttar seg til tidsplanen det er lagt opp til i saksframstillinga, jamfør følgjande plan:

Desember 2014 – januar 2015

Sekretariatet oppsummerer og supplerer forskningsrapporten om erfaringane som er gjort, m.a. i kontakt med bispedømmerådgjevarane.

Januar-april 2015

Liturgisk musikkutval (LMU) utarbeider det nye forslaget til liturgisk musikk. Ei breitt samansett referansegruppe gir innspel i prosessen. Kyrkjemøtet 2015 (9.-15. april) drøftar ei sak om den liturgiske musikken.

17.-18. juni 2015

Nemnd for gudstenesteliv handsamar liturgiforslaga siste gang før høyringa.

16.-18.september 2015	Kyrkjerådet handsamar sakene og sender dei på høyring.
Primo oktober- desember 2015	Høyring om den liturgiske musikken.
Februar –mars 2016	Dei justerte forslaga vert drøfta i Nemnd for gudstenesteliv.
Juni 2016	Kyrkjerådet handsamar liturgiforslaga første gang.
September 2016	Bispemøtet gir læremessig uttalelse om liturgiforslaga.
Oktober 2016	Kyrkjerådet handsamar liturgiforslaga i tråd med Bispemøtet sin uttale.
25.-31. januar 2017	Kyrkjemøtet gjer vedtak om den liturgiske musikken.

3 Kommunikasjon.

Det ligg ei kommunikasjonsutfordring i det å først oppmode til fri utprøving av ei stor mengd med musikkseriar, til deretter å vedta eit avgrensa tal med seriar. Dette bør ein ta omsyn til, både i arbeidet fram mot høyringa til hausten, og deretter i prosessen fram mot handsaming i Kyrkjemøtet 2017.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet sluttar seg til tidsplanen som er lagt fram for evaluering og fullføring av gudstenestereforma, og som fører til at Kyrkjemøtet 2017 kan gjere endeleg vedtak om den liturgiske musikken.
2. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet finne fram til ei avgrensa mengd med liturgisk musikk, som utgjer hovudseriane. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Frøydis Indgjerdningen
Saksordførar: Elin Oveland

Desse hadde ordet:

Elin Oveland, Robert Mark Coates, Anja Kile Holtermann, Leif Christian Andersen, Ingjerd Grøm, Geir Ivar Bjerckstrand, Olav Myklebust

Endringsforslag

Anja Kile Holtermann:

Framlegg til vedtak pkt. 2:

Tillegg til hva som allerede står: «Det bør være mogleg at kyrkjelydar som allereie har innarbeidd annan liturgisk musikk enn musikken som vert vedteke i dei tilrådde hovudseriane, kan halde fram med å bruke denne.»

Ikkje tatt inn av komiteen, oppretthaldt, gjekk til votering.

Votering

Anja Kile Holtermann

Framlegget fekk 45 røyster og falt.

115 røysteføre

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet sluttar seg til tidsplanen som er lagt fram for evaluering og fullføring av gudstenestereforma, og som fører til at Kyrkjemøtet 2017 kan gjere endeleg vedtak om den liturgiske musikken.
2. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet finne fram til ei avgrensa mengd med liturgisk musikk, som utgjer hovudseriane. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.

Samrøystes vedtatt

115 røysteføre

KM 06/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantor

Saksdokument:

KM 06/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantor

KM 06.1/15 Høringsbrev av 25. mars 2014

KM 06.2/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantorer – høringssammendrag med konklusjoner

KM 06.3/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantorer – 1. innstilling

KM 06.4/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantorer – Endelig innstilling

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Saken *Vigsling og liturgisk drakt for kantorer* legges med dette fram for Kirkemøtet 2015. Dokumentet drøfter to alternative forslag til spørsmålet om vigsling av kantor og liturgisk tjenstedrakt. Problemstillingene har vært på høring og det anbefalte forslaget var å endre vigslingsordningen fra å være obligatorisk til å bli en *frivillig ordning med forbønn* ved inngangen til tjenesten som kantor i Den norske kirke. En korkappe (eller en svart *cassock*) skulle kunne brukes av alle kirkemusikere som liturgisk drakt, og med *røklin* (en kort hvit messeskjorte) over denne for dem som fikk en slik forbønnshandling for sin tjeneste som kantor. Det alternative forslaget var å fremholde vigsling av kantor som en *obligatorisk* ordning, nærmere forstått som en vigsling ved en biskop til en livslang tjeneste under biskopens særlige tilsyn. En skråstilt stola ble foreslått som vigslingstegn over en alba.

Høringen viser et klart *flertall* for å videreføre dagens ordning med vigsling til kantortjeneste i Den norske kirke. Tilslutningen gis med forbehold om at ordningen må praktiseres med «romslighet». Et *mindretall* av høringssvarene støtter et forslag om å endre dagens ordning til en frivillig forbønnshandling.

Høringen reiser også spørsmålet om *liturgisk drakt* for kantorer. Her er det ulike syn. De som støtter forslaget om frivillig forbønnshandling, fremmer et syn hvor den enkelte kirkemusikers egne preferanser, eller menighetens tradisjon, legger føringen for liturgisk drakt. Instansene som støtter en videreføring av obligatorisk vigsling, heller mot alba og skråstilt stola med passende symbolikk.

Saken ble i oktober 2014 sendt til Bispemøtet for læremessig uttalelse. I BM 33/14 presiserer Bispemøtet at gjeldende forståelse av vigsling er at hver tjeneste har en selvstendig egenart og en selvstendig teologisk forankring, og dermed begrunnes i kirkens felles oppdrag og den teologiske forankring som den enkelte tjeneste har. Følgelig må vigslingshandlingen være obligatorisk og gjelde for alle.

Selv om høringen anmoder om fleksibilitet og pragmatisme i håndhevelse av ordningen, er ikke dette i tråd med Bispemøtets forståelse av vigsling til kirkelig tjeneste, nedfelt i BM 03/10. Vigsling kan ikke forstås som et rent personlig anliggende, selv om de personlige sider ved en slik handling også er viktige. Men personlige overbevisninger kan ikke være konstituerende for forståelse av vigsling i kirkens ordninger. Vigsling knyttes derimot til det som er kirkens grunnleggende oppdrag, og viser at kantorenes tjeneste er sentral i gudstjenestefeiringen.

I Bispemøtets uttalelse om vigsling av kantorer omtales ikke liturgisk drakt for kantorer (BM 33/14). Likevel er det nærliggende å sitere BM 32/14, som omhandler *kateketers* liturgiske drakt: «Når stola er innført som del av tjenestedrakt for diakoner, kan Bispemøtet ikke finne avgjørende læremessige innvendinger mot at også kateketene, som vigslet tjenestegruppe, skal kunne benytte stola».

Kirkerådet foreslår på denne bakgrunn at vigsling av kantorer videreføres som en obligatorisk ordning og at alba sammen med skråstilt stola (med passende symbolikk) også vil kunne gjelde som liturgisk drakt for kantorer.

Komiteens merknader

Kantortjenestens egenart

Komiteen finner grunn til å fremheve den betydningsfulle gjerning våre kirkemusikere, både vigslede og ikke-vigslede, gjør gjennom kirkens år. Dette gjelder den tjenesten de gjør med orgel og andre instrumenter, og som ledere for tusenvis av korsangere i kirkens gudstjeneste- og kulturliv.

Musikken er en integrert del av kirkens gudstjeneste, ikke noe *ekstra*, en slags pryd man eventuelt kan velge. For å realisere dette gudstjenesteidealet, kreves personer som har evne og utdannelse til denne musiske gjerningen. Komiteen finner grunn til å vektlegge at dette ikke er noen fremmed faglighet, som hentes inn utenfra. Kirken definerer de tjenester som er nødvendige for dens liv. På dette grunnlag *kaller, utrunder, vigsler* og *sender* kirken personer til de ulike tjenestene. Slik er det også med musikertjenesten.

TV-programmet *Salmeboka minutt for minutt* var en unik synliggjøring av dette for brede lag av folket. Det gjelder både de kirkemusikerne som deltok, og de ca. 3000 korsangerne, som kom fra alle kanter i landet *for å synge salmer*.

Gjennom flere tiår har det vokst fram en tydelig bevissthet blant kirkemusikerne om at man gjennom kirkemusikertjenesten er en menighetsarbeider med medansvar for planleggingen og gjennomføringen av gudstjenestelivet, med valg av salmer og annen gudstjenestlig musikk fra kirkens rike tradisjon. Gjennom korvirksomhet og annet har denne tjenesten også en kateketisk dimensjon.

Vigsling til tjeneste

Komiteen viser til det vedtaket Kirkemøtet gjorde i 1998 om vigsling til kantortjenesten (sak KM 10/98). Vigsling er knyttet til tittelen *kantor*, med de utdanningskrav som er beskrevet i tjenesteordning for kantorer (sak KM 7/04).

Komiteen finner grunn til å legge vekt på at vedtaket om vigsling til kantortjenesten ikke kom som et initiativ «ovenfra», fra kirkens ledelse. Det var et ønske som ble fremmet en rekke ganger av kirkemusikernes egne organer, og som ble befestet og utviklet gjennom en rekke grundige utredningsprosesser og endte opp i et enstemmig vedtak i Kirkemøtet. Disse prosessene er det redegjort for i høringssammendraget.

Komiteen konstaterer imidlertid at ordningen med vigsling har blitt praktisert ulikt i de forskjellige bispedømmer. Delvis henger dette også sammen med motforestillinger blant kirkemusikerne, som ikke tidligere hadde kommet til uttrykk.

Høring

Kirkerådet fant etter samtale med yrkesorganisasjonene at det var behov for å utrede kateket- og kantortjenesten nærmere, med sikte på bruk av stola som liturgisk drakt for vigslede medarbeidere. Videre ønsket man å belyse hvordan den obligatoriske vigsling av kantorer i dag blir forstått og praktisert i bispedømmene.

Saken ble sendt på høring våren 2014. I høringsdokumentet ble det stilt opp to alternative forslag: 1. Å endre ordningen fra obligatorisk vigsling til en frivillig ordning med forbønn ved inngangen til tjenesten, eller 2. Å fastholde vigsling av kantor som obligatorisk ordning.

Komiteen har merket seg at flertallet av høringsinstansene har gått inn for å opprettholde ordningen med *vigsling*. Dette har fått støtte av Kirkerådets faglige organ Nemnd for gudstjenesteliv (sak NFG 16/2014). NFG uttrykker seg imidlertid slik: «NFG gir sin positive tilslutning til resultatet av høringen, men vil anbefale at man om vigsling av kantorer istedenfor *obligatorisk* bruker betegnelsen *normalordning*.»

Komiteen har merket seg at en rekke av de instansene som utgjør flertallet i høringen, uttaler seg på en måte som vanskelig kan tolkes som støtte til en *obligatorisk* ordning.

Bispemøtets tilråding

Bispemøtet har i sin uttalelse til saken (BM 33/2014) lagt vekt på at den som vigsles har et spesielt oppdrag fra kirken. Løftesavleggelsen rommer en forpliktelse overfor Gud og menigheten. Vigslingshandlingen er en engangshandling som er gyldig livet ut, og som er knyttet til tro, liv og lære. Den tjenesten en vigsles til, er på særskilt måte knyttet til kirkens grunnleggende oppdrag og liv. En slik tjeneste kan derfor ikke ensidig forstås som en frivillig handling. Det betyr at vigslingshandlingen «må være obligatorisk og gjelde for alle».

Når det gjelder kantortjenesten framholder Bispemøtet at denne tjenesten er «sentral i menighetens gudstjenestefeiring og krever særskilt kompetanse». Derfor støtter Bispemøtet «at kirken fortsatt vigsler til kantortjeneste». Det pekes videre på at en frivillig ordning, jfr begrepet *normalordning*, kommer i strid med vigslingens teologi.

På denne bakgrunn holder flertallet i komiteen fast på at kantortjenesten forutsetter vigsling, og at denne må betegnes og oppfattes som obligatorisk.

Komiteen merker seg for øvrig at Bispemøtet erkjenner at praksis ikke samsvarer fullt ut med ordningens intensjoner, og at det kan være aktuelt med dispensasjon i enkelte tilfeller, som for eksempel for utenlandske kirkemusikere som ikke er medlem i Den norske kirke.

Ulike titler

Komiteen påpeker at vigsling helt siden ordningen ble innført i 1998 har vært en forutsetning for å kunne bruke tittelen *kantor*. Vedtaket om Vigsling av kantor (KM 10/98) og den tilhørende tjenesteordningen innebærer at tittelen *kantor* forutsetter fireårig kirkemusikkutdanning og vigsling til tjenesten. Uten denne utdanningen og vigsling skulle ikke tittelen *kantor* anvendes. Komiteen er kjent med at kantortittelen var tatt i bruk før 1998. Noen har derfor hatt denne tittelen før ordningen med vigsling ble innført. Ordningen med vigsling til tjeneste ble gjort gjeldende fra 1. juni 1999. De som hadde påbegynt studiet før denne datoen, var ikke omfattet av ordningen. Men etter denne datoen vigsles det til kantorstilling. «Det betyr at man etter innføringen av vigsling for kantorer, fremdeles kan ansettes som organist uten vigsling,» heter det i 1998. Komiteen forutsetter at denne ordningen videreføres, selv om en er kjent med at disse titlene i dag delvis brukes på noe annerledes måte.

Komiteen har også registrert at i de senere år har en i menighetene tatt i bruk tittelen *kirkemusiker*, eventuelt *menighetsmusiker*. Dette er titler som ikke er like klart definert, men som i praksis åpner rom for et variert tjenestemønster.

En klargjøring av tittelbruken må komme på plass over tid i forbindelse med nye utdanningsplaner og kirkelige tiltak, som «Veien til vigslet tjeneste». Dette er avhengig av at kirken fastholder den vedtatte tittelbruken.

Liturgisk drakt

Kirkemøtet 2013 (KM 08/13) vedtok i tråd med Bispemøtet utredning (BM 03/10) bruk av skråstilt stola for diakoner. I forlengelsen av dette vedtaket ble det bedt om at bruk av skråstilt stola for vigslede kateketer og kantorer skulle fremmes for Kirkemøtet så snart som mulig. Kirkemøtet 2013 kalte stola for «vigslingstegnet i vår kirke» og åpnet for bruk av skråstilt stola for alle de tre tjenestegruppene.

Komiteen er klar over at liturgisk drakt kan kommunisere på ulikt vis. For noen kan det oppleves som fremmedgjørende og dermed skape avstand. Komiteen har imidlertid lagt vekt på at det først og fremst bidrar til en positiv synliggjøring av den som er i tjeneste. Liturgiske klær symboliserer ikke status. De retter oppmerksomheten mot tjenesten, og ikke hvordan den enkelte er kledd eller fremstår.

I tilknytning til den liturgiske drakten er komiteen opptatt av at praktiske hensyn ivaretas. Kirkerådet bør derfor utarbeide retningslinjer for utforming og bruk av drakten. Dette bør gjøres i samarbeid med kirkemusikerne.

Stola bæres alltid utenpå alba. Komiteen anbefaler derfor at alba med skråstilt stola, hvilende på venstre skulder, blir liturgisk drakt for vigslet kantor.

Rekruttering og utdanning

Når det gjelder rekruttering, er komiteen klar over det finnes ulike vurderinger om dette. Fra noen hold, blant annet fra utdanningsinstitusjonene, har en gitt uttrykk for frykt for at ordningen med vigsling vil virke hemmende. På den annen side kan det hevdes at når det skapes klarhet i hvordan tjenesten er ordnet, vil dette kunne virke stimulerende og dermed bidra til økt rekruttering. Komiteen vil anbefale at det arbeides videre med «Veien til vigslet tjeneste».

Kirkemusikerutdanningen forbereder til gudstjenestelivet i Den norske kirke. Komiteen vil derfor understreke nødvendigheten av at kirken står i dialog med utdanningsinstitusjonene og bidrar til utviklingen av et tjenlig undervisningsopplegg. Først og fremst er det nødvendig å ha nær kontakt om utformingen og forvaltningen av de fagene som i særlig grad er vigslingsforberedende: *liturgikk*, *hymnologi* og *bibelfag*. Men gudstjenestereformen med ny salmebok og ny liturgisk musikk har også gjort det nødvendig å gi signaler fra kirkens side om behovet for å supplere de klassiske disiplinene *liturgisk spill* og *solospill* med populærmusikalsk basert *besifringsspill*.

Oppsummering

Komiteen er enig om det meste i denne fremstillingen. Når det kommer til selve spørsmålet om vigsling, har den imidlertid delt seg i et flertall (15) og et mindretall (4). Flertallet fremmer nedenstående forslag til vedtak, mens mindretallet går inn for følgende:

1. Ordningen med vigsling av kantor avsluttes. Den erstattes med en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.
2. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kirkemusikertjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

Forslag til vedtak

1. Tjeneste som kantor i Den norske kirke forutsetter vigsling.
2. Det settes inn egnede tiltak for å styrke bevisstgjøring om og praktisering av ordningen.
3. Liturgisk drakt for vigslet kantor er alba med skråstilt stola. Kirkerådet bes om i samarbeid med kirkemusikerne å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av skråstola for kantor.
4. Kirkerådet bes om å revidere ordningen for «Vigsling til kantortjeneste» i tråd med endringene i hovedgudstjenestens liturgi, og følgende rubrikk legges inn under punkt 10, etter erklæringen om vigsling: «*Stolaen legges på den vigslede*».
5. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kantortjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.
6. Kirkemøtet oppfordrer Bispemøtet til å ta initiativ til å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for de vigslede stillingene i samarbeid med arbeidsgiverrepresentant for disse stillingene.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen
Saksordfører: Gyrid Espeland

Disse hadde ordet:

Gyrid Espeland, Karin-Elin Berg, Hallgeir Elstad, Ingjerd Grøm, Geir Ivar Bjerkestrand, Arne Sigurd Myskja, Gunnar Gjevre, Målfrid Synnøve Jakobsen, Kjellfred Dekko, Erling Birkedal, Anne Berit Evang, Robert Mark Coates, Vidar L. Haanes, Helga Haugland Byfuglien, Knut Lundby, Marianne H. Brekken, Ole Christian Kvarme, Arne S. Mossige, Olav Øygard, Harald Hegstad, Hallgeir Elstad, Anne Brun Andersen, Svein Arne Lindø, Egil Morland, Einar Østerhagen, Kristin Gunleiksrud Raaum, Ivar Braut, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Ole Kristian Bonden, Ingeborg Midttømme, Tor B. Jørgensen

Endringsforslag:

Arne Sigurd Mossige:

Tillegg til pkt. 1:
Som normalordning.

Robert Mark Coates:

1. Ordningen med vigsling av kantor kan brukes dersom kantor ønsker det, men den er ikke obligatorisk.

2. Alternativt kan det brukes en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.
3. 4 og 5 som i komiteens forslag.
6. Bruk punkt 2 fra mindretallets forslag.

Målfrid S. Jakobsen:

Nytt vedtakspunkt 3:

Liturgisk drakt for vigslet kantor er alba og stola. Kirkerådet bes om å samarbeide med kompetente designere om å utforme et alternativ til rettstola og skråstola. Kirkerådet bes å samarbeide med kirkemusikere om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk av stola for kantor.

Geir Ivar Bjerkestrand:

1. Ordningen med vigsling av kantor avsluttes. Den erstattes med en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.
2. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kirkemusikertjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Saken *Vigsling og liturgisk drakt for kantorer* legges med dette fram for Kirkemøtet 2015. Dokumentet drøfter to alternative forslag til spørsmålet om vigsling av kantor og liturgisk tjenestedrakt. Problemstillingene har vært på høring og det anbefalte forslaget var å endre vigslingsordningen fra å være obligatorisk til å bli en *frivillig ordning med forbønn* ved inngangen til tjenesten som kantor i Den norske kirke. En korkappe (eller en svart *cassock*) skulle kunne brukes av alle kirkemusikere som liturgisk drakt, og med *røklin* (en kort hvit messeskjorte) over denne for dem som fikk en slik forbønnshandling for sin tjeneste som kantor. Det alternative forslaget var å fremholde vigsling av kantor som en *obligatorisk* ordning, nærmere forstått som en vigsling ved en biskop til en livslang tjeneste under biskopens særlige tilsyn. En skråstilt stola ble foreslått som vigslingstegn over en alba.

Høringen viser et klart *flertall* for å videreføre dagens ordning med vigsling til kantortjeneste i Den norske kirke. Tilslutningen gis med forbehold om at ordningen må praktiseres med «romslighet». Et *mindretall* av høringssvarene støtter et forslag om å endre dagens ordning til en frivillig forbønnshandling.

Høringen reiser også spørsmålet om *liturgisk drakt* for kantorer. Her er det ulike syn. De som støtter forslaget om frivillig forbønnshandling, fremmer et syn hvor den enkelte kirkemusikers egne preferanser, eller menighetens tradisjon, legger føringen for liturgisk drakt. Instansene som støtter en videreføring av obligatorisk vigsling, heller mot alba og skråstilt stola med passende symbolikk.

Saken ble i oktober 2014 sendt til Bispemøtet for læremessig uttalelse. I BM 33/14 presiserer Bispemøtet at gjeldende forståelse av vigsling er at hver tjeneste har en selvstendig egenart og en selvstendig teologisk forankring, og dermed begrunnes i kirkens felles oppdrag og den teologiske forankring som den enkelte tjeneste har. Følgelig må vigslingshandlingen være obligatorisk og gjelde for alle.

Selv om høringen anmoder om fleksibilitet og pragmatisme i håndhevelse av ordningen, er ikke dette i tråd med Bispemøtets forståelse av vigsling til kirkelig tjeneste, nedfelt i BM 03/10. Vigsling kan ikke forstås som et rent personlig anliggende, selv om de personlige sider ved en slik handling også er viktige. Men personlige overbevisninger kan ikke være konstituerende for forståelse av vigsling i kirkens ordninger. Vigsling knyttes derimot til det som er kirkens grunnleggende oppdrag, og viser at kantorenes tjeneste er sentral i gudstjenestefeiringen.

I Bispemøtets uttalelse om vigsling av kantorer omtales ikke liturgisk drakt for kantorer (BM 33/14). Likevel er det nærliggende å sitere BM 32/14, som omhandler *kateketers* liturgiske drakt: «Når stola er innført som del av tjenstedrakt for diakoner, kan Bispemøtet ikke finne avgjørende læremessige innvendinger mot at også kateketene, som vigslet tjenestegruppe, skal kunne benytte stola».

Kirkerådet foreslår på denne bakgrunn at vigsling av kantorer videreføres som en obligatorisk ordning og at alba sammen med skråstilt stola (med passende symbolikk) også vil kunne gjelde som liturgisk drakt for kantorer.

Komiteens merknader

Kantortjenestens egenart

Komiteen finner grunn til å fremheve den betydningsfulle gjerning våre kirkemusikere, både vigslede og ikke-vigslede, gjør gjennom kirkens år. Dette gjelder den tjenesten de gjør med orgel og andre instrumenter, og som ledere for tusenvis av korsangere i kirkens gudstjeneste- og kulturliv.

Musikken er en integrert del av kirkens gudstjeneste, ikke noe *ekstra*, en slags prydd man eventuelt kan velge. For å realisere dette gudstjenesteidealet, kreves personer som har evne og utdanning til denne musiske gjerningen. Komiteen finner grunn til å vektlegge at dette ikke er noen fremmed faglighet, som hentes inn utenfra. Kirken definerer de tjenester som er nødvendige for dens liv. På dette grunnlag *kaller, utrunder, vigsler* og *sender* kirken personer til de ulike tjenestene. Slik er det også med musikertjenesten.

TV-programmet *Salmeboka minutt for minutt* var en unik synliggjøring av dette for brede lag av folket. Det gjelder både de kirkemusikerne som deltok, og de ca. 3000 korsangerne, som kom fra alle kanter i landet *for å synge salmer*.

Gjennom flere tiår har det vokst fram en tydelig bevissthet blant kirkemusikerne om at man gjennom kirkemusikertjenesten er en menighetsarbeider med medansvar for planleggingen og gjennomføringen av gudstjenestelivet, med valg av salmer og annen gudstjenestlig musikk fra

kirkens rike tradisjon. Gjennom korvirksomhet og annet har denne tjenesten også en kateketisk, diakonal og forkynnende dimensjon.

Vigsling til tjeneste

Komiteen viser til det vedtaket Kirkemøtet gjorde i 1998 om vigsling til kantortjenesten (sak KM 10/98). Vigsling er knyttet til tittelen *kantor*, med de utdanningskrav som er beskrevet i tjenesteordning for kantorer (sak KM 7/04).

Komiteen finner grunn til å legge vekt på at vedtaket om vigsling til kantortjenesten ikke kom som et initiativ «ovenfra», fra kirkens ledelse. Det var et ønske som ble fremmet en rekke ganger av kirkemusikernes egne organer, og som ble befestet og utviklet gjennom en rekke grundige utredningsprosesser og endte opp i et enstemmig vedtak i Kirkemøtet. Disse prosessene er det redegjort for i høringssammendraget.

Komiteen konstaterer imidlertid at ordningen med vigsling har blitt praktisert ulikt i de forskjellige bispedømmer. Delvis henger dette også sammen med motforestillinger blant kirkemusikerne, som ikke tidligere hadde kommet til uttrykk.

Høring

Kirkerådet fant etter samtale med yrkesorganisasjonene at det var behov for å utrede kateket- og kantortjenesten nærmere, med sikte på bruk av stola som liturgisk drakt for vigslede medarbeidere. Videre ønsket man å belyse hvordan den obligatoriske vigsling av kantorer i dag blir forstått og praktisert i bispedømmene.

Saken ble sendt på høring våren 2014. I høringsdokumentet ble det stilt opp to alternative forslag: 1. Å endre ordningen fra obligatorisk vigsling til en frivillig ordning med forbønn ved inngangen til tjenesten, eller 2. Å fastholde vigsling av kantor som obligatorisk ordning.

Komiteen har merket seg at flertallet av høringsinstansene har gått inn for å opprettholde ordningen med *vigsling*. Dette har fått støtte av Kirkerådets faglige organ Nemnd for gudstjenesteliv (sak NFG 16/2014). NFG uttrykker seg imidlertid slik: «NFG gir sin positive tilslutning til resultatet av høringen, men vil anbefale at man om vigsling av kantorer istedenfor *obligatorisk* bruker betegnelsen *normalordning*.»

Komiteen har merket seg at en rekke av de instansene som utgjør flertallet i høringen, uttaler seg på en måte som vanskelig kan tolkes som støtte til en *obligatorisk* ordning.

Bispemøtets tilråding

Bispemøtet har i sin uttalelse til saken (BM 33/2014) lagt vekt på at den som vigsles har et spesielt oppdrag fra kirken. Løftesavleggelsen rommer en forpliktelse overfor Gud og

menigheten. Vigslingshandlingen er en engangshandling som er gyldig livet ut, og som er knyttet til tro, liv og lære. Den tjenesten en vigsles til, er på særskilt måte knyttet til kirkens grunnleggende oppdrag og liv. En slik tjeneste kan derfor ikke ensidig forstås som en frivillig handling. Det betyr at vigslingshandlingen «må være obligatorisk og gjelde for alle».

Når det gjelder kantortjenesten framholder Bispemøtet at denne tjenesten er «sentral i menighetens gudstjenestefeiring og krever særskilt kompetanse». Derfor støtter Bispemøtet «at kirken fortsatt vigsles til kantortjeneste». Det pekes videre på at en frivillig ordning, jfr begrepet *normalordning*, kommer i strid med vigslingens teologi.

På denne bakgrunn holder flertallet i komiteen fast på at kantortjenesten forutsetter vigsling, og at denne må betegnes og oppfattes som obligatorisk.

Komiteen merker seg for øvrig at Bispemøtet erkjenner at praksis ikke samsvarer fullt ut med ordningens intensjoner, og at det kan være aktuelt med dispensasjon i enkelte tilfeller, som for eksempel for utenlandske kirkemusikere som ikke er medlem i Den norske kirke.

Ulike titler

Komiteen påpeker at vigsling helt siden ordningen ble innført i 1998 har vært en forutsetning for å kunne bruke tittelen *kantor*. Vedtaket om Vigsling av kantor (KM 10/98) og den tilhørende tjenesteordningen innebærer at tittelen *kantor* forutsetter fireårig kirkemusikkutdannelse og vigsling til tjenesten. Uten denne utdanningen og vigsling skulle ikke tittelen *kantor* anvendes. Komiteen er kjent med at kantortittelen var tatt i bruk før 1998. Noen har derfor hatt denne tittelen før ordningen med vigsling ble innført. Ordningen med vigsling til tjeneste ble gjort gjeldende fra 1. juni 1999. De som hadde påbegynt studiet før denne datoen, var ikke omfattet av ordningen. Men etter denne datoen vigsles det til kantorstilling. «Det betyr at man etter innføringen av vigsling for kantorer, fremdeles kan ansettes som organist uten vigsling,» heter det i 1998. Komiteen forutsetter at denne ordningen videreføres, selv om en er kjent med at disse titlene i dag delvis brukes på noe annerledes måte.

Komiteen har også registrert at i de senere år har en i menighetene tatt i bruk tittelen *kirkemusiker*, eventuelt *menighetsmusiker*. Dette er titler som ikke er like klart definert, men som i praksis åpner rom for et variert tjenestemønster.

En klargjøring av tittelbruken må komme på plass over tid i forbindelse med nye utdanningsplaner og kirkelige tiltak, som «Veien til vigslet tjeneste». Dette er avhengig av at kirken fastholder den vedtatte tittelbruken. Imidlertid får ikke noe i den saksbehandling som skjer nå, tilbakevirkende kraft. Det er altså ikke tale om at noen vil miste en tittel de har.

Liturgisk drakt

Bispemøtet åpnet i 2010 for at vigslede diakoner kan bruke skråstilt stola utenpå alba som liturgisk drakt (BM 03/10). I tilknytning til dette sa biskopene at det teologisk sett ikke var noe til hinder for at dette kunne gjelde også for kateket- og kantortjenesten. Kirkemøtet 2013 (KM 08/13) vedtok i tråd med Bispemøtets utredning å innføre bruk av skråstilt stola for diakoner. I forlengelsen av dette vedtaket ble det bedt om at bruk av skråstilt stola for vigslede kateketer og kantorer skulle fremmes for Kirkemøtet så snart som mulig. Allerede Kirkemøtet 2011 kalte stola for «vigslingstegnet i vår kirke» og åpnet for bruk av skråstilt stola for alle de tre tjenestegruppene.

Stola bæres alltid utenpå alba. Komiteen anbefaler derfor at alba med skråstilt stola, hvilende på venstre skulder, blir liturgisk drakt for vigslet kantor. Den skråstilte stolaen er da tegn på en vigslet tjeneste som ikke er prestetjenesten.

Komiteen er klar over at liturgisk drakt kan kommunisere på ulikt vis. For noen kan det oppleves som fremmedgjørende og dermed skape avstand. Komiteen har imidlertid lagt vekt på at det først og fremst bidrar til en positiv synliggjøring av tjenesten. Liturgiske klær symboliserer ikke status. De retter oppmerksomheten mot tjenesten, og ikke mot hvordan den enkelte er kledd eller fremstår.

I tilknytning til den liturgiske drakten er komiteen opptatt av at praktiske hensyn ivaretas. Kirkerådet bør derfor utarbeide retningslinjer både for utforming og for bruk av drakten. Dette bør gjøres i samarbeid med kirkemusikerne.

Rekruttering og utdanning

Når det gjelder rekruttering, er komiteen klar over at det finnes ulike vurderinger om dette. Fra noen hold, blant annet fra utdanningsinstitusjonene, har en gitt uttrykk for frykt for at ordningen med vigsling vil virke hemmende. På den annen side kan det hevdes at når det skapes klarhet i hvordan tjenesten er ordnet, vil dette kunne virke stimulerende og dermed bidra til økt rekruttering. Komiteen vil anbefale at det arbeides videre med «Veien til vigslet tjeneste».

Et viktig rekrutteringstiltak vil trolig være å arbeide for flere større stillinger.

Kirkemusikerutdanningen forbereder til gudstjenestelivet i Den norske kirke. Komiteen vil derfor understreke nødvendigheten av at kirken står i dialog med utdanningsinstitusjonene og bidrar til utviklingen av et tjenlig undervisningsopplegg. Først og fremst er det nødvendig å ha nær kontakt om utformingen og forvaltningen av de fagene som i særlig grad er vigslingsforberedende: *liturgikk*, *hymnologi*, *bibelkunnskap* og *troslære*. Men gudstjenestereformen med ny salmebok og ny liturgisk musikk har også gjort det nødvendig å gi signaler fra kirkens side om behovet for å kunne arbeide med både klassisk kirkemusikk og nyere musikkuttrykk.

Et mindretall

Når det gjelder selve spørsmålet om vigsling, har komiteen delt seg i et flertall (17) og et mindretall (2). Flertallet fremmer nedenstående forslag til vedtak. Mindretallet støtter mye i komiteens merknader, men går inn for følgende vedtak:

1. Ordningen med vigsling av kantor avsluttes. Den erstattes med en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.
2. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kirkemusikertjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

Forslag til vedtak

1. Kantortjenesten i Den norske kirke er en tjeneste som forutsetter vigsling.
2. Det settes inn egnede tiltak for å styrke bevisstgjøring om og praktisering av ordningen.
3. Liturgisk drakt for vigslet kantor er alba med skråstilt stola. Kirkerådet bes om i samarbeid med kirkemusikerne å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av liturgisk drakt for kantor.
4. Kirkerådet bes om å revidere ordningen for «Vigsling til kantortjeneste» i tråd med endringene i hovedgudstjenestens liturgi, og følgende rubrikk legges inn under punkt 10, etter erklæringen om vigsling: «*Stolaen legges på den vigslede*».
5. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kantortjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.
6. Kirkemøtet oppfordrer Bispemøtet til å ta initiativ til å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for de vigslede stillingene i samarbeid med arbeidsgiverrepresentant for disse stillingene.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen
Saksordfører: Gyrid Espeland

Disse hadde ordet:

Gyrid Espeland, Karin-Elin Berg, Ole Kristian Bonden, Knut Lundby, Erling Birkedal, Geir-Ivar Bjerkestrand, Kristin Gunleiksrud Raaum, Einar Østerhagen, Dag Landmark, Jan Olav Olsen, Robert Mark Coates, Ingjerd Grøm, Hilde-Solveig Trogstad Johnsen, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Harald Hegstad, Tor B. Jørgensen

Endringsforslag:**Forslag fra første behandling:**Arne Sigurd Mossige:

Tillegg til pkt. 1:

Som normalordning.

Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget opprettholdt, til votering.

Robert Mark Coates:

1. Ordningen med vigsling av kantor kan brukes dersom kantor ønsker det, men den er ikke obligatorisk.

2. Alternativt kan det brukes en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.

Ikke tatt inn av komiteen, forslaget opprettholdt, til votering.

3. 4 og 5 som i komiteens forslag.

6. Bruk punkt 2 fra mindretallets forslag.

Målfrid S. Jakobsen:

Nytt vedtakspunkt 3:

Liturgisk drakt for vigslet kantor er alba og stola. Kirkerådet bes om å samarbeide med kompetente designere om å utforme et alternativ til rettstola og skråstola. Kirkerådet bes å samarbeide med kirkemusikere om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk av stola for kantor.

Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget opprettholdt, til votering

Geir Ivar Bjerkestrand:

1. Ordningen med vigsling av kantor avsluttes. Den erstattes med en forbønnshandling ved innsettelse i stilling.

2. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kirkemusikertjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

(Det samme forslaget som komiteens mindretall.)

Forslaget opprettholdt, til votering.

Forslag fra 2. behandling: Erling Birkedal:

Punkt 1: Det vigsles til kantortjeneste i Den norske kirke.

Votering:

Avslutte ordningen: Mindretallet i komiteen/Geir Ivar Bjerkestrand. Forslaget fikk 19 stemmer og falt.

Normalordning/fleksibel ordning (Arne S. Mossige/Robert Mark Coates): Forslaget fikk 33 stemmer og falt.

Det vigsles til kantortjeneste i Den norske kirke (Erling Birkedals forslag): Forslaget fikk 67 stemmer og ble vedtatt.

Obligatorisk ordning – komiteens flertall: Forslaget fikk 43 stemmer og falt.

Målfrid Synnøve Jakobsen: Forslaget fikk 7 stemmer og falt.

112 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

1. Det vigsles til kantortjeneste i Den norske kirke.
2. Det settes inn egnede tiltak for å styrke bevisstgjøring om og praktisering av ordningen.
3. Liturgisk drakt for vigslet kantor er alba med skråstilt stola. Kirkerådet bes om i samarbeid med kirkemusikerne å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av liturgisk drakt for kantor.
4. Kirkerådet bes om å revidere ordningen for «Vigsling til kantortjeneste» i tråd med endringene i hovedgudstjenestens liturgi, og følgende rubrikk legges inn under punkt 10, etter erklæringen om vigsling: «*Stolaen legges på den vigslede*».
5. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til styrking av kantortjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

Forslaget fikk 102 stemmer og ble vedtatt.

112 stemmeberettigede

KM 07/15 Undervisningstjenesten i Den norske kirke

Saksdokument:

KM 07/15	Undervisningstjenesten i Den norske kirke
KM 07.1/15	Hørings sammendrag, Undervisningstjenesten i Den norske kirke
KM 07.2/15	BM protokoll sak 32/14
KM 07.3/15	BM sak 03/10
KM 07.4/15	Undervisningstjenesten i Den norske kirke, 1. innstilling
KM 07.5/15	Undervisningstjenesten i Den norske kirke, Endelig innstilling

Første innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Saken *Undervisningstjenesten i Den norske kirke* legges med dette fram for Kirkemøtet 2015. I forlengelsen av de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke behandles nå spørsmål om tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for de øvrige vigslede stillingsgruppene, kateket og kantor.

Gjennom Trosopplæringsreformen har undervisningstjenesten i Den norske kirke blitt vesentlig utbygget i løpet av de siste ti årene. Det er etablert et stort antall nye undervisningsstillinger i menighetene. Medarbeidere med hovedvekt på ulike pedagogiske utdanninger er rekruttert inn i disse stillingene og bidrar til at kirkens faglige kompetanse har blitt styrket og utvidet på en verdifull måte. Antallet kateketstillinger har vært begrenset og søkningen til kateketutdanning har vært lav helt siden opprettelsen av tjenesten i 1969. Utbyggingen av kirkelige undervisningsstillinger i forbindelse med Trosopplæringsreformen har så langt ikke bidratt til en vesentlig økning i antall kateketstillinger. Dette har medført at et mindretall av de som er ansatt i kirkelige undervisningsstillinger i dag er utdannede kateketer som er vigslet til tjenesten.

På grunn av den utviklingen som har skjedd med undervisningstjenesten i Den norske kirke de siste ti årene omhandler denne saken undervisningstjenesten i Den norske kirke som helhet. Spørsmål om stillingsstruktur, kompetansekrav, vigsling, gudstjenestelige funksjoner og liturgisk drakt har vært utredet i denne prosessen og var gjenstand for høring våren 2014.

Etter en tiårsperiode med forsøk, utvikling og utbygging viser arbeidet med saken at en forenkling og tydeliggjøring av rammeverket for kirkens undervisningstjeneste ønskes velkommen.

Da saken var på høring pekte mange av høringsinstansene på at det er verdifullt at strukturen har fleksibilitet for å etablere stillinger med ulik innretning og gir rom for medarbeidere med ulik kompetanse. Samtidig vektlegges behovet for høy kompetanse i disse stillingene og at det

er ønskelig at flere av de som arbeider med undervisning i kirken kan bli kvalifisert som menighetspedagog og for vigsling til katekettjeneste.

Etablering av en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for kateket, diakon, og kantor vil fremme tverrfaglighet, identitet og rolleforståelse for de vigslede tjenestegruppene. Ordningen kan koordineres med elementer i «Veien til prestatjeneste».

Gudstjenestens sentrale plass i kirkens undervisning gjør det nødvendig med et tverrfaglig samarbeid om planlegging og gjennomføring av de gudstjenestene som på en særlig måte legger vekt på menighetens undervisningsoppdrag. Det er ikke ønskelig at en konsekvens av dette blir at prestens oppgaver i menighetens undervisning blir redusert.

Om kateketer og sakramentsforvaltning uttaler Bispemøtet i BM sak 32/14:

«Sakramentsforvaltningen er i vår kirke tillagt prestatjenesten. Biskopen kan likevel gi kateketer fullmakt i særskilte tilfeller, jf Tjenesteordning for biskoper, paragraf 10. Bispemøtet ser behov for å oppdatere retningslinjer for kateketers og diakoners gudstjenestelige funksjoner.»

At sakramentsforvaltning normalt ikke inngår i kateketens tjeneste men kan forekomme i særskilte tilfeller, er i tråd med forståelsen som er formidlet gjennom høringsvarene.

Forslaget om at vigslet kateket i liturgisk tjeneste bærer alba med stola får bred støtte i høringen. Flertallet foreslår skråstola, begrunnet i behovet for å synliggjøre ulikheten mellom prest og kateket. Flere av instansene peker på dilemmaet med at skråstola for mange assosieres med diakontjenesten og kan gi et signal om en forståelse av de øvrige vigslede tjenestene som del av et samlediakoniat, en forståelse som er fremmed i Den norske kirke og som bispemøtet har avvist i sak BM 03/10.

Å undervise og å lære har vært et sentralt element i kirkens oppdrag helt fra Jesu tid, og er forankret i et rikt bibelteologisk materiale. En ordnet undervisningstjeneste i menighetene er av avgjørende betydning for å ivareta Jesu oppdrag: «Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere».

Komiteens merknader

Komiteen legger saksutredningen til grunn, og vil særlig legge vekt på følgende:

1. Kirkens undervisningstjeneste omfatter alle aldergrupper. Menighetene i Den norske kirke utfordres til å være lærende fellesskap.
I løpet av det siste tiåret er det i forbindelse med Trosopplæringsreformen etablert et stort antall nye undervisningsstillinger i Den norske kirke. Nye medarbeidere, med ulike pedagogiske utdanninger, er rekruttert inn i disse stillingene. De bidrar til at kirkens faglige kompetanse har blitt styrket og utvidet på en verdifull måte.
2. Kirkemøtets behandling av denne saken har som mål å sikre at kirkens undervisningstjeneste tilrettelegges på en måte som svarer til dagens situasjon og behov. Det vil danne grunnlag for fortsatt utvikling og kvalitet på kirkens undervisningstjeneste, bidra til rekruttering og skape motiverte medarbeidere.

3. Komiteen merker seg at høringen ga bred støtte til å videreføre den etablerte stillingsstrukturen, med vekt på kateket og menighetspedagog. Komiteen oppfordrer arbeidsgiverne i kirken til å benytte denne strukturen ved utlysning av undervisningsstillinger i menighetene. Det vil også være et tjenlig tiltak å legge til rette for at medarbeidere som er motivert for det, kan kvalifisere seg i henhold til kravene for henholdsvis menighetspedagog og kateket.
4. Komiteen understreker nødvendigheten av høy kompetanse for å lede menighetens undervisningstjeneste. Komiteen ser det som ønskelig at en større andel av de som er i kirkelig undervisningsstillinger kan kvalifisere seg for vigsling til katekettjeneste.
5. Komiteen vil påpeke at i tillegg til kompetansekravene for menighetspedagog innen pedagogikk og kristendomskunnskap, ser komiteen verdien av praktisk-kirkelig kompetanse i denne tjenesten.
6. Sakramentene er grunnleggende for vår kristne tro. Derfor er det viktig at sakramentene er tilgjengelige for alle kirkens medlemmer. Høringen viser at praksis er ulik mellom bispedømmene når det gjelder fullmakt til sakramentsforvaltning. Det kan være utfordrende for kateketer.
Komiteen deler Bispemøtets oppfatning om behov for en gjennomgang av retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner i lys av gudstjenestereformen. Komiteen ser frem til en behandling av saken på Kirkemøtet 2016.
7. Når det gjelder utforming av stola for kateket, viser komiteen til at begrunnelsen for å anbefale skrå stola er å skille mellom prestedtjenesten, som har sin hovedfunksjon i gudstjenesten, og de øvrige vigslede tjenestene.
8. Komiteen viser til at samiske barn og unge har rett til opplæring og materiell på eget språk, uavhengig av hvor i landet de bor, jfr. Grunnlovens § 108 og Plan for trosopplæring, «Gud gir – vi deler», kapittel 8.
Komiteen peker på at kirken har behov for medarbeidere med ulike former for språk- og kulturkompetanse, samt tilgang til materiell, slik at alle kan få trosopplæring på sitt førstespråk. I tillegg til de samiske språkene peker komiteen på tegnspråk og kvensk.

Forslag til vedtak

Kirkens undervisningstjeneste springer ut av kirkens identitet og oppdrag. Kunnskap om kristen tro og tradisjon er avgjørende for enkeltmennesket, samfunnet og kirken. Undervisningstjenesten er forankret i et rikt bibelteologisk materiale.

1. Kirkemøtet legger til grunn at den etablerte stillingsstrukturen for kirkelige undervisningsstillinger med kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider ivaretar tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere.
2. Det vigsles til katekettjeneste i Den norske kirke.
3. Kirkemøtet ser behov for alternative veier til katekettjeneste. Dette kan ivaretas ved å benytte Kirkerådets anledning til å godkjenne egnede personer med annen faglig jevngrad

og relevant utdanning/praksis som kateket. I tillegg bør det etableres en ordning for godkjenning av personer med særlige kvalifikasjoner for katekettjeneste.

4. For tilsetning som menighetspedagog kreves utdanning på bachelor-nivå som inneholder minimum 30 studiepoeng relevant pedagogikk/formidlingsfag og 30 studiepoeng kristendomskunnskap.
5. «Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner» oppdateres, både i lys av gudstjenestereformen og en mer adekvat beskrivelse av undervisningstjenestens plass i gudstjenesten.
6. Liturgisk drakt for vigslet kateket er alba med skråstilt stola.
7. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av skråstola for kateket.
8. I ordning for «Vigsling til katekettjeneste» tas følgende rubrikk inn etter siste ledd, punkt 7: «*Stolaen legges på den vigslede.*»
9. Kirkemøtet oppfordrer Bispemøtet til å ta initiativ til å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for de vigslede stillingene i samarbeid med arbeidsgiverrepresentant for disse stillingene.
10. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med rekruttering, utdanning og andre tiltak for å styrke undervisningstjenesten i Den norske kirke.
11. Intensjonen i *Strategiplan for samisk kirkeliv*, når det gjelder behovet for samisk språk- og kulturkompetanse blant kirkens ansatte, tas med i det videre arbeidet med saken.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Saksordfører: Tanja Nyjordet

Disse hadde ordet:

Tanja Nyjordet, Svein Helgesen, Oddhild Klevberg, Jens-Petter Johnsen, Berit Nøst Dale, Helga Haugland Byfuglien, Ingeborg Midttømme, Hallgeir Elstad, Geir Ivar Bjerkestrand, Hilde-Solveig Trogstad Johnsen, Anne Berit Evang, Elin Oveland, Målfrid Synnøve Jakobsen, Erling Birkedal, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Silje Arnvik Barkved, Vidar L. Haanes, Einar Bovim, Halvor Nordhaug, Per Arne Dahl, May Botnvik Jønsson, Egil Morland

Endringsforslag:

Svein Helgesen:

Nytt 2. avsnitt i forslag til vedtak (tillegg):

Menighetene i Den norske kirke utfordres til å være lærende fellesskap. Kirkens undervisningstjeneste omfatter alle aldergrupper og står i et livslangt læringsperspektiv.

Kirkens undervisning særpreges av en total tradisjonsformidling der danning, tilhørighet og identitetsutvikling står sentralt.

Ingeborg Midttømme:

Vedtaks punkt 5: Stryke disse ordene som her står i parentes:

«Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner» oppdateres (både) i lys av gudstjenestereformen og (en mer adekvat beskrivelse av) undervisningstjenestens plass i gudstjenesten.

Berit Nøst Dale:

Forslag til vedtakspkt. 4:

For tilsetning som menighetspedagog... og 60 studiepoeng kristendoms-kunnskap.

Vidar L. Haanes:

Vedtaks punkt 4, siste setning:

... og minimum 50 studiepoeng K/RLE, hvorav minimum 30 studiepoeng kristendoms-kunnskap.

Hilde-Solveig Trogstad Johnsen:

Forslag til vedtak – slå sammen pkt.ene 6 og 7 til et nytt pkt. 6 - og ny formulering:

Liturgisk drakt for vigslet kateket er alba med stola. Kirkemøtet bes om å utarbeide retningslinjer for utforming og bruk av stola for kateket.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Saken *Undervisningstjenesten i Den norske kirke* legges med dette fram for Kirkemøtet 2015. I forlengelsen av de siste årenes avklaringer og vedtak vedrørende diakontjenesten i Den norske kirke behandles nå spørsmål om tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning for de øvrige vigslede stillingsgruppene, kateket og kantor.

Gjennom Trosopplæringsreformen har undervisningstjenesten i Den norske kirke blitt vesentlig utbygget i løpet av de siste ti årene. Det er etablert et stort antall nye undervisningsstillinger i menighetene. Medarbeidere med hovedvekt på ulike pedagogiske utdanninger er rekruttert inn i disse stillingene og bidrar til at kirkens faglige kompetanse har blitt styrket og utvidet på en verdifull måte. Antallet kateketstillinger har vært begrenset og søkningen til kateketutdanning har vært lav helt siden opprettelsen av tjenesten i 1969. Utbyggingen av kirkelige undervisningsstillinger i forbindelse med Trosopplæringsreformen har så langt ikke bidratt til en vesentlig økning i antall kateketstillinger. Dette har medført at et mindretall av de som er ansatt i kirkelige undervisningsstillinger i dag er utdannede kateketer som er vigslet til tjenesten.

På grunn av den utviklingen som har skjedd med undervisningstjenesten i Den norske kirke de siste ti årene omhandler denne saken undervisningstjenesten i Den norske kirke som helhet. Spørsmål om stillingsstruktur, kompetansekrav, vigsling, gudstjenestelige funksjoner og liturgisk drakt har vært utredet i denne prosessen og var gjenstand for høring våren 2014.

Etter en tiårsperiode med forsøk, utvikling og utbygging viser arbeidet med saken at en forenkling og tydeliggjøring av rammeverket for kirkens undervisningstjeneste ønskes velkommen.

Da saken var på høring pekte mange av høringsinstansene på at det er verdifullt at strukturen har fleksibilitet for å etablere stillinger med ulik innretning og gir rom for medarbeidere med ulik kompetanse. Samtidig vektlegges behovet for høy kompetanse i disse stillingene og at det er ønskelig at flere av de som arbeider med undervisning i kirken kan bli kvalifisert som menighetspedagog og for vigsling til katekettjeneste.

Etablering av en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for kateket, diakon, og kantor vil fremme tverrfaglighet, identitet og rolleforståelse for de vigslede tjenestegruppene. Ordningen kan koordineres med elementer i «Veien til prestedtjeneste».

Gudstjenestens sentrale plass i kirkens undervisning gjør det nødvendig med et tverrfaglig samarbeid om planlegging og gjennomføring av de gudstjenestene som på en særlig måte legger vekt på menighetens undervisningsoppdrag. Det er ikke ønskelig at en konsekvens av dette blir at prestens oppgaver i menighetens undervisning blir redusert.

Om kateketer og sakramentsforvaltning uttaler Bispemøtet i BM sak 32/14:

«Sakramentsforvaltningen er i vår kirke tillagt prestedtjenesten. Biskopen kan likevel gi kateketer fullmakt i særskilte tilfeller, jf Tjenesteordning for biskoper, paragraf 10. Bispemøtet ser behov for å oppdatere retningslinjer for kateketers og diakoners gudstjenestelige funksjoner.»

At sakramentsforvaltning normalt ikke inngår i kateketens tjeneste men kan forekomme i særskilte tilfeller, er i tråd med forståelsen som er formidlet gjennom høringssvarene.

Forslaget om at vigslet kateket i liturgisk tjeneste bærer alba med stola får bred støtte i høringen. Flertallet foreslår skråstola, begrunnet i behovet for å synliggjøre ulikheten mellom prest og kateket. Flere av instansene peker på dilemmaet med at skråstola for mange assosieres med diakontjenesten og kan gi et signal om en forståelse av de øvrige vigslede tjenestene som del av et samlediakoniat, en forståelse som er fremmed i Den norske kirke og som bispemøtet har avvist i sak BM 03/10.

Å undervise og å lære har vært et sentralt element i kirkens oppdrag helt fra Jesu tid, og er forankret i et rikt bibelteologisk materiale. En ordnet undervisningstjeneste i menighetene er av avgjørende betydning for å ivareta Jesu oppdrag: «Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere».

Komiteens merknader

Komiteen legger saksutredningen til grunn, og vil særlig legge vekt på følgende:

1. Kirkens undervisningstjeneste omfatter alle aldergrupper. Menighetene i Den norske kirke utfordres til å være lærende fellesskap. I løpet av det siste tiåret er det i forbindelse med Trosopplæringsreformen etablert et stort antall nye undervisningsstillinger i Den norske kirke. Nye medarbeidere, med ulike pedagogiske utdanninger, er rekruttert inn i disse stillingene. De bidrar til at kirkens faglige kompetanse har blitt styrket og utvidet på en verdifull måte.

2. Kirkemøtets behandling av denne saken har som mål å sikre at kirkens undervisningstjeneste tilrettelegges på en måte som svarer til dagens situasjon og behov. Det vil danne grunnlag for fortsatt utvikling og kvalitet på kirkens undervisningstjeneste, bidra til rekruttering og skape motiverte medarbeidere.
3. Komiteen merker seg at høringen ga bred støtte til å videreføre den etablerte stillingsstrukturen, med vekt på kateket og menighetspedagog. Komiteen oppfordrer arbeidsgiverne i kirken til å benytte denne strukturen ved utlysning av undervisningsstillinger i menighetene. Det vil også være et tjenlig tiltak å legge til rette for at medarbeidere som er motivert for det, kan kvalifisere seg i henhold til kravene for henholdsvis menighetspedagog og kateket.
4. Komiteen understreker nødvendigheten av høy kompetanse for å lede menighetens undervisningstjeneste. Komiteen ser det som ønskelig at en større andel av de som er i kirkelig undervisningsstillinger kan kvalifisere seg for vigsling til katekettjeneste.
5. Komiteen vil påpeke at kompetansekravene for menighetspedagog innen pedagogikk og kristendomskunnskap er å forstå som minimumskrav, i tråd med stillingskodene i KA-regulativet.
 Kristendomskunnskap er kjernekompetanse for å være lærer i kirken. Det er ønskelig at bachelorutdanninger som utformes spesielt med sikte på tjeneste som menighetspedagog, inneholder mer kristendomskunnskap enn minimumskravet på 30 studiepoeng. I tillegg bør en slik utdanning inneholde praktisk-kirkelige fag. Kirkelovens § 24 tredje ledd bokstav c sier at «Kirkemøtet fastsetter kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk.» Kirkemøtet har fastsatt «Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateketer». Det er ikke fastsatt tjenesteordning for de øvrige kirkelige undervisningsstillingene. Komiteen mener at dersom det skal fastsettes nye kvalifikasjonskrav til menighetspedagog, bør dette forberedes og fremmes som egen sak for Kirkemøtet. Med utgangspunkt i høringen legger vedtakets punkt 1 til grunn at den etablerte stillingsstrukturen (med kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider) ivaretar tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere. Komiteen ønsker derfor ikke å fremme forslag om å legge inn mer innhold i kompetansekrav for menighetspedagog nå.
6. Komiteen har drøftet erfaringene med kateketers gudstjenestelige funksjoner og fullmakt til sakramentsforvaltning. Høringen viser at praksis er ulik mellom bispedømmene, og komiteen er kjent med at dette kan oppleves utfordrende.
 Komiteen deler Bispemøtets oppfatning om behov for en gjennomgang av retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner i lys av gudstjenestereformen. Komiteen ser frem til en behandling av saken på Kirkemøtet 2016
7. Når det gjelder utforming av stola for kateket, viser komiteen til at begrunnelsen for å anbefale skrå stola er å skille mellom prestetjenesten, som har sin hovedfunksjon i gudstjenesten, og de øvrige vigslede tjenestene.
8. Komiteen viser til at samiske barn og unge har rett til opplæring og materiell på eget språk, uavhengig av hvor i landet de bor, jfr. Grunnlovens § 108 og Plan for trosopplæring, «Gud gir – vi deler», kapittel 8.
 Komiteen peker på at kirken har behov for medarbeidere med ulike former for språk- og kulturkompetanse, samt tilgang til materiell, slik at alle kan få trosopplæring på sitt førstespråk. I tillegg til de samiske språkene peker komiteen på tegnspråk og kvensk.

Forslag til vedtak

Kirkens undervisningstjeneste springer ut av kirkens identitet og oppdrag. Kunnskap om kristen tro og tradisjon er avgjørende for enkeltmennesket, samfunnet og kirken.

Undervisningstjenesten er forankret i et rikt bibelteologisk materiale.

Menighetene i Den norske kirke utfordres til å være lærende fellesskap. Kirkens undervisningstjeneste omfatter alle aldersgrupper og står i et livslangt læringsperspektiv. Kirkens undervisning særpreges av en total tradisjonsformidling der danning, tilhørighet og identitetsutvikling står sentralt.

1. Kirkemøtet legger til grunn at den etablerte stillingsstrukturen for kirkelige undervisningsstillinger med kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider ivaretar tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere.
2. Det vigsles til katekettjeneste i Den norske kirke.
3. Kirkemøtet ser behov for alternative veier til katekettjeneste. Dette kan ivaretas ved å benytte Kirkerådets anledning til å godkjenne egnede personer med annen faglig jevn god og relevant utdanning/praksis som kateket. I tillegg bør det etableres en ordning for godkjenning av personer med særlige kvalifikasjoner for katekettjeneste.
4. For tilsetting som menighetspedagog kreves utdanning på bachelor-nivå som inneholder minimum 30 studiepoeng relevant pedagogikk/formidlingsfag og 30 studiepoeng kristendoms kunnskap.
5. «Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner» oppdateres, i lys av gudstjenestereformen og undervisningstjenestens plass i gudstjenesten.
6. Liturgisk drakt for vigslet kateket er alba med skråstilt stola.
7. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av skråstola for kateket.
8. I ordning for «Vigsling til katekettjeneste» tas følgende rubrikk inn etter siste ledd, punkt 7: «*Stolaen legges på den vigslede.*»
9. Kirkemøtet oppfordrer Bispemøtet til å ta initiativ til å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for de vigslede stillingene i samarbeid med arbeidsgiverrepresentant for disse stillingene.
10. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med rekruttering, utdanning og andre tiltak for å styrke undervisningstjenesten i Den norske kirke.
11. Intensjonen i *Strategiplan for samisk kirkeliv*, når det gjelder behovet for samisk språk- og kulturkompetanse blant kirkens ansatte, tas med i det videre arbeidet med saken.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Tanja Nyjordet

Disse hadde ordet:

Tanja Nyjordet, Berit Nøst Dale

Endringsforslag:

Fra 1. behandling:

Forslag fra 1. behandling:

Svein Helgesen: Tatt inn av komiteen.

Ingeborg Midttømme: Tatt inn av komiteen.

Berit Nøst Dale: Ivaretatt av komiteen i merknadene.

Vidar L. Haanes: (Ikke tilstede under 2. plenum) Delvis ivaretatt da forslaget er delvis det samme som Berit Nøst Dale sitt forslag.

Hilde-Solveig Trogstad Johnsen: Ikke tatt inn av komiteen, forslaget opprettholdt.

Votering:

Hilde-Solveig Trogstad Johnsen: Forslaget fikk 6 stemmer og falt.

Kirkemøtets vedtak

Kirkens undervisningstjeneste springer ut av kirkens identitet og oppdrag. Kunnskap om kristen tro og tradisjon er avgjørende for enkeltmennesket, samfunnet og kirken.

Undervisningstjenesten er forankret i et rikt bibelteologisk materiale.

Menighetene i Den norske kirke utfordres til å være lærende fellesskap. Kirkens undervisningstjeneste omfatter alle aldersgrupper og står i et livslangt læringsperspektiv.

Kirkens undervisning særpreges av en total tradisjonsformidling der danning, tilhørighet og identitetsutvikling står sentralt.

1. Kirkemøtet legger til grunn at den etablerte stillingsstrukturen for kirkelige undervisningsstillinger med kateket, menighetspedagog og menighetsarbeider ivaretar tilstrekkelig rammeverk og fleksibilitet for arbeidstakere og arbeidsgivere.
2. Det vigsles til katekettjeneste i Den norske kirke.
3. Kirkemøtet ser behov for alternative veier til katekettjeneste. Dette kan ivaretas ved å benytte Kirkerådets anledning til å godkjenne egnede personer med annen faglig jevngod og relevant utdanning/praksis som kateket. I tillegg bør det etableres en ordning for godkjenning av personer med særlige kvalifikasjoner for katekettjeneste.
4. For tilsetning som menighetspedagog kreves utdanning på bachelor-nivå som inneholder minimum 30 studiepoeng relevant pedagogikk/formidlingsfag og 30 studiepoeng kristendomskunnskap.

5. «Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner» oppdateres, i lys av gudstjenestereformen og undervisningstjenestens plass i gudstjenesten.
6. Liturgisk drakt for vigslet kateket er alba med skråstilt stola.
7. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for utforming og bruk av skråstola for kateket.
8. I ordning for «Vigsling til katekettjeneste» tas følgende rubrikk inn etter siste ledd, punkt 7: «*Stolaen legges på den vigslede.*»
9. Kirkemøtet oppfordrer Bispemøtet til å ta initiativ til å etablere en ordning for «Veien til vigslet tjeneste» for de vigslede stillingene i samarbeid med arbeidsgiverrepresentant for disse stillingene.
10. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med rekruttering, utdanning og andre tiltak for å styrke undervisningstjenesten i Den norske kirke.
11. Intensjonen i *Strategiplan for samisk kirkeliv*, når det gjelder behovet for samisk språk- og kulturkompetanse blant kirkens ansatte, tas med i det videre arbeidet med saken.

Enstemmig vedtatt.

111 stemmeberettigede.

KM 08/15 Statsbudsjettet 2016 – Kirkemøtets tilskuddsforvaltning

Saksdokument:

KM 08/15 Statsbudsjettet 2016 – Kirkemøtets tilskuddsforvaltning

KM 08.1/15 Statsbudsjettet 2015

KM 08.2/15 Statsbudsjettet 2015 – 1. innstilling

Innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Denne saken gjelder forvaltning av statlige tilskudd for budsjettåret 2016 og er en oppfølging av KM sak 10/14, der Kirkemøtets tilskuddsforvaltning for inneværende år ble behandlet.

På Kirkemøtet 2014 ble det gjort vedtak for 2015 om fordelingsprinsipper av tilskuddspostene 75 Trosopplæring og 77 Tilskudd til kirkelige formål.

Kirkemøtet var opptatt av at det må være forutsigbarhet i forvaltningen av tilskuddsmidlene. Derfor ble det i vedtaket i 2014 lagt føringer for at fordelingsnøkklene mellom de ulike formål og instanser i 2015 skulle følge samme fordelingsnøkkel som i 2014.

Kirkerådet har fulgt opp dette i sak KR 65/14: *Statsbudsjettet 2015 – oppfølging av Kirkemøtet vedtak – fordeling av tilskuddsmidler.*

På Kirkemøtet 2015 skal det gjøres et nytt vedtak som gjelder fordeling av tilskuddsmidlene for budsjettåret 2016.

I statsbudsjettet for 2015 er tilskuddspostene 75 og 77 slått sammen til en post:

Post 75, Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål, posten kan overføres.

Dette innebærer at det ikke lenger bevilges øremerkede midler til trosopplæring. At beløp på posten «kan overføres» innebærer at ubrukte midler i 2015 kan overføres til 2016.

Høringsnotatet, *Staten og Den norske kirke - et tydelig skille*, av 2. september 2014, markerer et nytt skritt i arbeidet med å gi Kirkemøtet økte budsjettfullmakter.

Når Den norske kirke blir et eget rettssubjekt fra 1. januar 2017 blir Kirkemøtet tilskuddsmottaker av hele rammetilskuddet fra staten. Dette innebærer at det må utarbeides og vedtas et helt nytt økonomireglement for Den norske kirke.

Det statlige økonomireglementet gjelder kun så lenge kirken er en del av statsforvaltningen. Når dette opphører må det erstattes av et nytt reglement tilpasset andre bestemmelser. Et nytt økonomireglement vil berøre økonomiforvaltningen for Kirkerådet, Bispemøtet og bispedømmerådene.

Tilskuddet fra staten vil bli tildelt til Kirkemøtet. Kirkemøtet må vedta hvordan tilskuddet skal disponeres. Kirkerådet arbeider for at et slikt reglement kan behandles på KM 2016.

Dette vil så danne grunnlaget for fordeling av budsjettet for 2017. Dette er bakgrunnen for at Kirkemøtet i 2017 er lagt til januar.

I budsjettet for 2017 vil alle midler til Den norske kirke bli tildelt på felles post i statsbudsjettet. Det foreslås derfor å videreføre de samme prinsipper og fordelingsnøkler som ble vedtatt på Kirkemøtet i 2014 for 2015 når midlene skal fordeles for 2016.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksfremlegget til grunn for den videre behandling av saken.

Saken omhandler fordeling av tilskudd for 2016.

Komiteen har drøftet saken i lys av de endringer som skjer når Den norske kirke blir eget rettssubjekt. Kirkemøtet vil da bli tildelt ansvaret for å forvalte hele det statlige tilskuddet til Den norske kirke. Dette innebærer at det vil bli tatt i bruk nye regnskapsprinsipper og at det må vedtas fordelingskriterier for bruk av det statlige tilskuddet.

Komiteen vil spesielt peke på de økonomiske betingelsene for samisk og kvensk trosopplæring.

2016 blir et annerledes år, hvor mye ressurser vil bli benyttet på å forberede forvaltningsreformen i 2017. Fokus i 2016 bør derfor være å arbeide for finne gode løsninger på de endringer som vil komme i 2017.

Komiteen er opptatt av at forvaltningen av midlene skal være forutsigbare for tilskuddsmottakerne og støtter derfor Kirkerådets forslag til vedtak om at fordelingskriteriene videreføres.

Komiteen har merket seg at Kirkerådet vil legge fram en sak for Kirkemøtet i 2016 som omhandler økonomiforvaltningen og Kirkemøtets budsjettreglement for 2017. Fra 2018 vil Kirkemøtet få et kontrollansvar for at bevilgningene benyttes i tråd med Kirkemøtets vedtak.

Komiteen er opptatt av at fordeling av midler i fremtiden må skje slik at de støtter opp om de strategiske mål som Kirkemøtet har vedtatt.

Komiteen er opptatt av at det fra neste år er en komite som har ansvar for økonomisakene på Kirkemøtet fremover.

Forslag til vedtak

- 1) Tilskuddene på kap. 0340 post 75 fordeles i 2016 etter samme fordelingsnøkkel som ble benyttet av Kirkerådet i 2015.
- 2) Tildelingskriteriene til trosopplæring videreføres.
- 3) Reglementet for tilskuddsforvaltning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk videreføres.

- 4) Tilskudd til de kirkelige virksomhetene: Døvekirken, Stiftelsen Kirkeforskning, Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep, Samisk bibeloversettelse, Oslo og Nidaros domkirker og Kristent arbeid blant blinde og svaksynte videreføres med samme andel av bevilgningen som i 2015.

Plenumsbehandling

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Ann-Kristin Sørvik

Disse hadde ordet:

Ann-Kristin Sørvik, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Karin-Elin Berg, Jens-Petter Johnsen

Endringsforslag:

Ingen.

Kirkemøtets vedtak

- 1) Tilskuddene på kap. 0340 post 75 fordeles i 2016 etter samme fordelingsnøkkel som ble benyttet av Kirkerådet i 2015.
- 2) Tildelingskriteriene til trosopplæring videreføres.
- 3) Reglementet for tilskuddsforvaltning for særskilte stillinger innen kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk videreføres.
- 4) Tilskudd til de kirkelige virksomhetene: Døvekirken, Stiftelsen Kirkeforskning, Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep, Samisk bibeloversettelse, Oslo og Nidaros domkirker og Kristent arbeid blant blinde og svaksynte videreføres med samme andel av bevilgningen som i 2015.

Enstemmig vedtatt.
113 stemmeberettigede

KM 09/15 Kirke og helse

Saksdokument:

KM 09/15 Kirke og helse

KM 9.1/15 Kirke og helse – 1. innstilling

KM 9.2/15 Kirke og helse – Endelig innstilling

Første innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Folkekirke, institusjon og menighet

Den norske kirke har et mangfoldig og kompetent arbeid relatert til helse. Gjennom et stort spekter av diakonale institusjoner og i menighetenes arbeid utøves et omfattende arbeid innenfor helse og omsorg. De diakonale institusjonene er et av kirkens viktige uttrykk i det offentlige rom. Deres helse- og omsorgsarbeid representerer en bred kontaktflate til hele befolkningen. De diakonale institusjonene har hatt og har fortsatt en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens oppdrag i verden. Det samme oppdraget ivaretas i menighetenes helsearbeid, både på det forebyggende plan, i omsorgsarbeid og ved sjelesorg, samtaler og fellesskapsbyggende arbeid.

På alle nivåer spiller helsespørsmål en viktig rolle for kirken.

- Hvert menneske har en kropp og en helse. Sykdommer og endringer i kropp og helsesituasjon berører oss hele tiden og aktualiserer behov for godt helseapparat, gode fellesskap som tar vare på hverandre og behov for å tolke eget liv i relasjon til livsforståelse og tro.
- Ofte forkynnes det i kirken ut fra tekster som omhandler helbredelser og forvalteransvar. Hvordan forstår vi teologisk disse tekstene – og hvordan utfordrer dette oss til medansvar?
- Mange menigheter driver et omfattende diakonalt og helsefremmende arbeid. Hvordan kan dette videreutvikles i en forståelsesramme som gir ny frimodighet og kreativitet?
- Vi lever i et samfunn hvor helsespørsmål stadig preger mediebilder og krevende politiske debatter. For kirken er det viktig å være tilstede i disse vanskelige samtaler med klokskap og faglighet.
- Store diakonale institusjoner må stadig redefinere sin rolle, sin strategi og selvforståelse i forhold til endringer i samfunn, økonomiske rammer og helsepolitikk. Hvordan kan Den norske kirke gi støtte og hjelp i disse prosessene?

Alle disse områdene utfordrer Kirkemøtet til gjennomtenkning og tydeliggjøring av kirkens helserelaterte arbeid. Endringer i både kirke og samfunn skaper behov for oppmerksomhet om temaet kirke og helse. For kirken er det også i lys av forfatningsendringene viktig å tydeliggjøre sitt samfunnsmessige oppdrag og rolle.

En bredt anlagt saksframstilling

Saksdokumentet tematiserer kirkens helserelaterte tjeneste i vid forstand: som forebyggende helsearbeid, som hjelp til livsmestring, som medisinsk behandling og som omsorg for syke. Dokumentet drøfter helsebegrepet i lys av aktuelle forståelsesmåter. Intensjonen er å etablere en dypere forståelse som bekrefter at vi som kirke deler visjonen om å utføre denne viktige tjenesten i verden. Saksframlegget gir teologisk innsikt og tar opp helsefaglige utfordringer. På den måten kan den være en felles referanse for ulike deler av det kirkelige helsearbeidet. Framlegget er et ressursmateriale som kan bidra til å øke samhørigheten mellom de ulike arbeidsformene, og gi inspirasjon i arbeidet. Derfor retter forslagene til vedtak seg til både diakonale institusjoner, menigheter og til Kirkerådet.

Saksframstillingen består av tre hovedbolker

Den første bolken gir en framstilling av det teologiske grunnlaget for kirkens helseoppdrag. Synet på helse og helbredelse i Bibelen, med spesiell vekt på Jesu undergjerninger, beskrives. Spørsmålet om hvilken gyldighet disse tekstene har når de skal tolkes inn i vår tid, blir også behandlet. Videre blir det beskrevet hvordan disiplene oppfattet og praktiserte sin tjeneste i møte med syke og fattige. Bakgrunn for forslag til vedtakene 1 a) og 3 c) finnes særlig i dette kapitlet og det danner også basis for mange av de andre forslagene til vedtak.

Kirkens helserelaterte tjeneste sees i lys av kirkens helhetlige sendelse og oppdrag i verden. Diakoni er en integrert del av dette helhetlige oppdraget. Det er naturlig å se kirkens helseoppdrag som en del av diakonien. *Plan for diakoni i Den norske kirke* bekrefter denne forståelsen. Dette gjenspeiles i punkt 1 i forslag til vedtak.

Den andre bolken har som tema den samfunnsmessige konteksten kirkens helsefremmende tjeneste utøves i. Endringer i samfunnet medfører endringer i hva som skaper dårlig helse. Sykdoms- og sårbarhetsbildene er ofte sammensatte. Nye muligheter innen medisinen gir nye etiske utfordringer. Prioriteringer, utsatte gruppers behov, hensyn til rettigheter med mer er ofte på dagsorden. Forslag til vedtak, pkt 4 utfordrer myndighetene til å ha en særlig oppmerksomhet på dette.

Den norske velferdsmodellen gir en god basis for et omfattende helsevesen. For å forvalte midler så strategisk som mulig og møte nye behov gjennomføres stadig reformer og endringer i norsk helsevesen. De diakonale institusjonene må finne sin plass innenfor de endringer som skjer og bidra til å påvirke endringsprosessen. Samhandlingsreformen og Omsorgsreformen utfordrer sivilsamfunnet og derigjennom også menigheter og diakonale institusjoner til ny innsats. Kirken utfordres til å være på banen og ta på seg nye oppgaver. I forslag til vedtak pkt 3 utfordres menighetene til å kartlegge ressursene sine og samhandle med både diakonale institusjoner og med det offentlige.

Helse i globalt perspektiv omhandles også i denne bolken og de diakonale institusjonene utfordres på dette grunnlaget i forslag til vedtak pkt 2.

Den tredje og siste bolken tar opp konkrete utfordringer for kirkens helseoppdrag i vår tid. På vedtakssiden utfordres lokalmenighetene og diakonale institusjoner. Kirken kan bidra til helse både ved ord og handling: ord i form av forkynnelse, trosopplæring og kritisk nærvær i den offentlige samtale, handling innenfor et vidt spektrum av tjenester, fra mobile tiltak i lokalmenigheten til spesialiserte helsetjenester. Bakgrunn for forslag til vedtakene i pkt 2 og 3 finnes derfor særlig i dette kapitlet.

Komiteens merknader

1. Utgangspunkt

Den norske kirkes visjon *Meir himmel på jorda* fastslår at Den norske kirke skal være en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke. Komiteen mener at helserelatert arbeid er en del av kirkens oppdrag og slik bidrar i arbeidet med å nå visjonen. Komiteen mener at den foreliggende utredningen *Kirke og helse* gir et vesentlig bidrag til en overordnet og helhetlig forståelse av kirkens helsebringende tjeneste. Grunnlaget er det bibelske perspektivet utredningen bidrar med og dens beskrivelse av noen hovedtrekk i samfunnsutviklingen når det gjelder de utfordringene helse- og omsorgsfeltet representerer.

Kirkens visjon for helse er forankret i den treenige Guds handling i verden. Gud skaper alle mennesker i sitt bilde og gir alle guddommelig verdighet. Gud ble menneske og møter oss som den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus i utsatte, undertrykte og sårede mennesker. Gud skaper kirken ved Den hellige ånd i dåpen. Nådens fellesskap overskrider alle brutte relasjoner mellom mennesker og inkluderer alle. Kirken gis i oppdrag å fortsette Jesu helbredende tjeneste. Dette frigjør og mobiliserer til deltakelse.

Kirkenes verdensråd har en helhetlig visjon om helse: «Helse er en dynamisk tilstand av velvære for individ og samfunn. Den omfatter fysisk, psykisk, åndelig, politisk og sosialt velvære og utfoldes i relasjon til andre mennesker, den materielle og økologiske verden og til Gud». Denne visjonen gir retning til kirkens engasjement for helse. Visjonen skal utfoldes i en verden preget av menneskers sårbarhet, mangel på velvære i disse ulike dimensjonene og brudd i relasjoner mellom mennesker, med naturen og i samfunnsfelleskapene lokalt, nasjonalt og globalt.

2. En helhetlig helseforståelse

Utredningen viser til et utvidet helsebegrep og en helhetlig helseforståelse. Komiteen understreker verdien av dette i samfunnet vårt, hvor vi ofte møter en tabloidisert helseforståelse og en kroppskultur som dyrker det ensrettede og tilsynelatende vellykkede. Kropp og helse blir stadig mer kommersialisert. I helsevesenet er det til en viss grad fokus på helse som målbare størrelser i form av det som kan telles. Ved å legge en helhetlig helseforståelse til grunn har kirken mulighet til å være en motkultur. Kirken utfordres til å vurdere egen praksis og egne holdninger med utgangspunkt i utredningens helhetlige forståelse av mennesket og helse.

Åndelig omsorg er en del av en helhetlig helseforståelse. Komiteen vil framheve Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet med tittelen *Retten til tros- og livssynsutøvelse*. Det er nødvendig at kompetansen i helsevesenet på dette feltet styrkes og at utarbeidet veiledning tas i bruk (*Samhandling mellom helse- og omsorgstjenesten i kommunene og tros- og livssynssamfunn*. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Helsedirektoratet 2013). Når de offentlige helsetjenestene tar sitt ansvar for dette på alvor, er det en forutsetning at den lokale kirken bidrar i et tett samarbeid. Samhandlingsreformen åpner nye muligheter for samarbeid mellom den lokale kirken og kommunen på dette feltet.

Komiteen vil også understreke at det ligger et viktig helsearbeid i den ordinære kirkelige virksomheten med forkynnelse, sakramentsforvaltning, forbønn og sjelesorg. Dette finner blant annet sted i menigheter og institusjoner.

3. Velferdsstaten, helse og sosiale forskjeller

Den norske velferdsstaten er utviklet gjennom generasjoner, til dels inspirert av kirkens diakoni og vekten på menneskets verd. Alle gode sosiale ordninger gir trygghet til landets borgere. Helsetjenester og sosiale rettigheter gjelder alle innbyggerne, og rettighetsaspektet er helt sentralt i tenkningen om helse, omsorg og velferd. Velferdsstatens utfordring i framtida er å kunne opprettholde og videreutvikle rettighetene og tjenestene på en bærekraftig måte. For å sikre velferdsstatens bærekraft er det nødvendig at samsvaret mellom borgernes rettigheter og plikter balanseres på en god måte.

Samfunnets velferdstjenester ytes og ivaretas både ved offentlig og frivillig innsats. Samhandlingsreformen, ved helse- og omsorgstjenesteloven og folkehelseloven, åpner for at ikke-statlige institusjoner og organisasjoner blir en viktig ressurs også for framtidens velferdsstat.

De sosiale og økonomiske forskjellene i samfunnet er økende. Dette er et problem også for folkehelsen. God fordeling av samfunnets ressurser fremmer trivsel og helse. Skjev fordeling, derimot, gir seg blant annet utslag i forskjell i levealder mellom ulike grupper i samfunnet.

Komiteen mener en særlig utfordring er misforholdet mellom velferdstatens tilbud og mangelen på rettigheter for dem som faller utenfor velferdsstatens ordninger, fordi de mangler lovlig oppholdstillatelse.

Komiteen ønsker å særlig ta opp de papirløses mangel på tilstrekkelig helsehjelp. De papirløse lever i Norge uten lovlig oppholdstillatelse, og mange av dem har fått avslag på søknad om asyl. Mange sliter med helseproblemer av ulik art, men har svært begrensede helserettigheter. Papirløse innvandrere er en av de mest sårbare gruppene i Norge og i Europa forøvrig. Komiteen finner det problematisk og uverdigg at denne gruppen systematisk stenges ute fra viktige helse- og omsorgstjenester.

Flere diakonale institusjoner og andre organisasjoner har etablert tilbud om helsehjelp for papirløse. Engasjerte helsearbeidere stiller opp og bruker fritiden sin for å holde tilbudet gående. Komiteen vil framholde at denne typen tiltak er av uvurderlig betydning.

Flere organisasjoner, blant annet Røde Kors, Kirkens Bymisjon og Legeforeningen, skrev i januar 2015 et opprop til regjeringen der de ber den gi papirløse som oppholder seg i Norge, reell tilgang til helsehjelp, basert på medisinske vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper. Komiteen slutter seg til denne oppfordringen.

4. Helhet, verdighet og helbredelse

Kirken har ansvar for å synliggjøre menneskeverdet fra livets begynnelse til livets slutt. Menneskeverdet utfordres stadig. Media presenterer et ensrettet ideal for materiell og utseendemessig vellykkethet, og i offentlig forvaltning og helsevesen omtales mennesker noen ganger som utgiftsposter. Her må kirken protestere og gi alternative idealer. Det menneskelige mangfoldet må oppvurderes som en motvekt til ensrettingen av idealer for kropp, utseende og funksjonsevne. Verdsetting av det menneskelige mangfoldet, representert blant annet gjennom ulikt språk, ulik kultur og på andre måter ulik identitet er viktige bidrag til god helse.

Tap av, eller manglende imøtekommelse av, samisk og kvensk språk representerer en helseutfordring i møte med helsevesenet, spesielt for en del eldre samer og kvener. Ny forskning viser at etnisk diskriminering av samer fortsatt er et problem i Norge. Nær fire av ti samisktalende voksne oppgir at de har vært utsatt for etnisk diskriminering, noe som er over ti ganger mer enn for etnisk norske. Selvvurdert helsestatus er noe dårligere blant samer enn etniske nordmenn og dårligst blant samer som bor utenfor det samiske forvaltningsområdet. Komiteen mener at kirkens arbeid med å anerkjenne og ta i bruk samisk og kvensk språk og kultur derfor er viktig i et helsefremmende perspektiv.

Komiteen vil påpeke at denne utfordringen også kan gjelde personer fra andre kulturelle og språklige minoriteter. Anerkjennelse av språk og kultur er et viktig aspekt som må tas med i alt helserelatert arbeid.

Helbredelse oppfattes i Bibelen som en prosess som gjenoppretter sammenheng og helhet. Bildet av Gud som helbreder, viser en barmhjertig Skaper som gir livskraft til syke, slik at de igjen blir hele mennesker. Dette gjør ikke leger overflødige. I vårt samfunn virker Gud både gjennom helsevesenet og i diakonale institusjoner og organisasjoner. Kirken har tradisjoner med bønn for syke og med å slutte opp om de syke med omsorg og fellesskap. Kirkens liturgier inkluderer forbønn og salving. Mange kan fortelle om en opplevelse av helbredelse. Andre har fortellinger om å ha blitt gjort hel etter en slik handling, selv om de ikke ble kureret for sin sykdom. Det hender at noen mennesker blir friske uten at dette kan forklares med tradisjonell medisinsk behandling. Det er nødvendig at slike erfaringer ikke knyttes til den enkeltes trosstyrke og troskvalitet.

Komiteen vil framholde at i samisk tradisjon forstås helse i et helhetlig perspektiv der menneskets fysiske, mentale, sosiale og åndelige sider henger sammen. Jesus tok leire fra jorda da han helbredet en blindfødt. Slik har også samiske helbredelsestradisjoner elementer som synliggjør at menneskets helse er forbundet med jorda og elementene. For urfolk er vern om skaperverk og livsgrunnlag bærebjelken for individets og samfunnets fysiske og åndelige helse.

I samisk kultur finnes det en eldgammel bibelsk og folkelig tradisjon om å be for folk, og en oppfatning om at enkelte mennesker er gitt særlige evner, slik at de også kan helbrede syke. Denne lesertradisjonen står særlig sterkt i læstadianske miljøer i samiske områder.

Komiteen vil understreke at med et helhetlig helsebegrep med oppmerksomhet på menneskeverd og livsmestring, gis det en innfallsvinkel til mange av de aktuelle etiske utfordringene vi ser i dagens samfunn. Komiteen forventer at kirken deltar i samfunnsdebatten og engasjerer seg i viktige eksistensielle spørsmål. Noen tema kan være aktuelle for særskilt behandling i Kirkemøtet, mens andre tema belyses gjennom diakonal forskning, offentlige høringssvar, kontinuerlig etisk arbeid og konkret handling.

5. Tilhørighet og fellesskap

Kirkens tilstedeværelse i alle landets kommuner representerer en unik mulighet for inkludering og gode fellesskap for alle. Komiteen vil understreke at tilhørighet og fellesskap er viktige helsefremmende elementer. I kirken gis dette oss som en særlig gave i dåpen. I dåpen blir mennesket en del av det kristne fellesskapet, uavhengig av helse eller funksjonsevne. Komiteen vil her framholde sak KM 9/12 om likeverd, inkludering og tilrettelegging. I vedtaket pkt. 1 heter det at «Alle mennesker skal ha samme mulighet til å delta og å høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon».

Det kristne fellesskapet rommer både konkrete lokale fellesskap, tilhørighet til kirken nasjonalt og globalt og til tradisjoner som binder generasjoner og fortid, nåtid og framtid sammen. Kulturelle uttrykk som kunst, musikk og arkitektur bidrar til og understreker tilhørigheten. Denne typen fellesskap og tilhørighet kan erfares også når det enkelte mennesket er alene.

Frivillig innsats er helsebringende. Den som i utgangspunktet kan defineres som giver, blir selv gjerne mottaker av både livsglede og mulighet til utvikling og vekst. Og den som i utgangspunktet skulle være mottaker, kan være den som har mest å gi.

Komiteen vil spesielt peke på at ensomhet er et stort problem med betydning for både psykisk og fysisk helse. Her har den lokale kirken en særlig utfordring, og kan bidra med en uforbeholden tilstedeværelse og nærhet. I menighetens fellesskap, ved gjestfrihet og oppsøkende virksomhet, kan relasjoner bygges.

Komiteen vil framholde at ikke alle kirkelige fellesskap er helsebringende. Når noen holdes utenfor, fungerer ikke fellesskapet etter intensjonen. Derfor er det viktig med refleksjon over

hvordan de kirkelige fellesskapene kan bli mer åpne og inkluderende. Ungdommens kirkemøte gir et bidrag til dette i sak UKM 07/07 *Skapt i Guds bilde til å være medmennesker*.

6. Diakonale aktører

Det helsefremmende arbeidet som drives av kirken, har ulike aktører.

Komiteen viser her til den allmenne, den organiserte og den spesialiserte diakonien. *Den allmenne diakonien* er den tjenesten alle dømte utøver i hverdagens nestekjærlige møte med medmennesker. *Den organiserte diakonien* finner sted i lokalmenigheten gjennom frivillig arbeid knyttet til for eksempel besøkstjeneste, tilrettelagte møteplasser i lokalmiljøet og ulike andre former for aktiviteter utøvd av vigslede medarbeidere, andre ansatte og frivillige. *Den spesialiserte diakonien* krever spisskompetanse og fagmiljøer og skjer i diakonale institusjoner og organisasjoner, men også ved diakoners og presters sjelesorg. På ulikt vis er dermed alle disse aktørene med og bidrar i kirkens helsefremmende oppdrag.

De diakonale institusjonene og organisasjonene har vært og er fortsatt ofte pionerer innenfor helsefaglig utdanning og praksis. Med en stadig bedre utbygd profesjonsutdanning og helsevesen har de til dels selv blitt del av den offentlige helsetjenesten. Dette betyr ikke at kirkens helsebringende tjeneste har mistet sin relevans. Mange utfordringer er fremdeles uløste, og nye problemstillinger er kommet til. Dette utfordrer både de diakonale institusjonene og organisasjonene og kirken lokalt. Viktige helsereformer, som for eksempel samhandlingsreformen, utfordrer og legger til rette for og etterspør større samhandling mellom det offentlige helsevesenet og andre aktører.

Komiteen mener at den foreliggende utredningen om kirke og helse gir viktige innspill til å svare på disse utfordringene. De diakonale institusjonene og organisasjonene utfordres til å videreutvikle sin egenart og til fremdeles å være plogspisser og pionerer i helserelatert arbeid og utdanning, og til å bidra til en helhetlig omsorg. Det er viktig at de diakonale institusjonene har gode rammebetingelser. Den lokale kirke må tenkes inn i dette. En særlig utfordring er å utvikle nye samhandlingsmønstre mellom de spesialiserte diakonale institusjonene og organisasjonene og lokalkirkens helsearbeid, ikke minst innenfor sosial innovasjon og entreprenørskap.

Komiteen vil framheve at muligheter for desentralisert, diakonal utdanning er viktig og kan virke rekrutterende til stillinger.

Personellressurser er en forutsetning for at kirken skal kunne gjøre en optimal innsats i lokalsamfunnet. Kirkemøtet har flere ganger gjort vedtak om diakonstillinger og bedre tilgang på diakonal kompetanse. I 2007 vedtok møtet en målsetting om et stort løft i tallet på diakonifaglige stillinger (sak KM 6/07), og i 2011 ble det gjort vedtak om at det innen 2015 måtte være minst en diakonstilling innenfor alle prostier. Dette Kirkemøtet vedtok også at alle menigheter på sikt enten må ha diakonstilling eller tilgang på diakonal kompetanse (sak KM 9/11). I 2012 understreket Kirkemøtet igjen diakonstillingenes betydning, i dette tilfellet særlig for å realisere visjonen «en kirke for alle» (sak KM 9/12). Dette er målsettinger som

ikke er i nærheten av å bli realisert, til stor skade for diakonien i menigheten. Samarbeidet i lokalsamfunnet om å skape helsefremmende lokale miljøer for mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner, hemmes av mangel på diakonal kompetanse.

7. Global helse

Helseutfordringene i verden er fremdeles enorme. I tillegg til de akutte humanitære krisene er et hovedproblem fattigdom og manglende fordeling både mellom rike og fattige nasjoner og skjev intern fordeling i det enkelte land. En annen side ved den globale helseutfordringen er ødeleggelsen av økosystemer og mangfoldet i naturen. Klimaendringene pågår og vil i stadig større grad særlig ramme de fattigste landene og de fattigste gruppene av befolkningen der. Kirkemøtet har en rekke ganger behandlet saker som gjelder klima og miljø. Komiteen viser her til uttalelsen i sak KM12/13 *Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet*.

Mennesket er en del av naturen. Når naturen og balansen i den ødelegges, får dette også konsekvenser for menneskers mulighet til å leve gode liv med trivsel og helse. Komiteen viser for øvrig til sak KM 10/07 *Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene*.

Selv om den foreliggende utredningen også tar opp enkelte sider ved helse i et globalt perspektiv, er hovedperspektivet det nasjonale. Komiteen fastholder denne avgrensingen. Samtidig vil den understreke poenget med at helseutfordringene i vårt land også må forstås i lys av og i forhold til de globale utfordringene.

8. Videre arbeid

Komiteen vil avslutningsvis påpeke at det er viktig at utredningen *Kirke og helse* bidrar til å styrke kirkens selvbevissthet om sitt helseoppdrag med utgangspunkt i en helhetlig helseforståelse. Store deler av utredningens andre og tredje del gir i særlig grad viktige bidrag til dette.

Del fire i utredningen gir blant annet et innblikk i de diakonale institusjonenes arbeid og den betydningen dette har. Komiteen vil oppfordre til at utredningen videreutvikles.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet slutter seg til hovedinnholdet i saksframstillingen *Kirke og helse* og vil understreke at:

- a) Utgangspunktet er en helhetlig helseforståelse som tar utgangspunkt i visjonen i Kirkenes verdensråds helsedefinisjon.
- b) Det helserelaterte arbeidet er en viktig del av kirkens oppdrag.

- c) Den store bredden i lokalmenighetenes helsefremmende praksis har betydning for folkehelsen og gir gode muligheter for lokal samhandling.
- d) De spesialiserte diakonale institusjonene og organisasjonene har en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens helserelaterte oppdrag.

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene til å:

- a) Kartlegge og mobilisere sine helsefremmende ressurser og bruke dette til å revitalisere arbeidet med den lokale diakoniplanen.
- b) Bygge inkluderende fellesskap der mennesker får delta med hele sitt liv og møtes som den de er.
- c) Aktivt følge opp sak KM 9/12 *Likeverd, inkludering og tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemning i Den norske kirke*, slik at mennesker med utviklingshemning kan være en naturlig del av menighetens fellesskap.
- d) Videreutvikle samarbeidet med diakonale institusjoner og organisasjoner, med utgangspunkt i Plan for diakoni i Den norske kirke.
- e) Samhandle med offentlige instanser, blant annet med utgangspunkt i helse- og omsorgstjenesteloven og folkehelseloven. Et viktig område er deltakelse i lokalt beredskaps- og krisearbeid.
- f) Med utgangspunkt i Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet medvirke til at den som mottar helse- og omsorgstjenester får utfolde sin rett til tros- og livssynsutøvelse.

3. Kirkemøtet ber bispedømmeråd og biskoper om å:

- a) Stimulere til at helse og livsmestring tas fram som tema i forkynnelsen.
- b) Være pådriver for at lokale diakoniplaner vedtas og utarbeide rutiner for rapportering.
- c) Under visitaser ta opp tema om samarbeid mellom kirke og kommune om helse og livsmestring.

4. Kirkemøtet utfordrer de diakonale institusjonene og organisasjonene til å:

- a) Styrke og videreutvikle arbeidet for mennesker i sårbare situasjoner slik at deres rettigheter blir ivaretatt.
- b) Forsterke sin rolle som bidragsyttere i samfunnsdebatten om helserelaterte tema.
- c) Styrke det globale helsearbeidet.
- d) Fortsette fagutvikling og forskning innen helse- og diakonifaglige tema.
- e) Videreutvikle forståelsen av sin diakonale egenart særlig relatert til Den norske kirke.
- f) Styrke samarbeidet med lokale, regionale og sentralkirkelige organer ved blant annet å etablere kontaktpunkter for å drive utviklingsarbeid.
- g) Anvende utredningen *Kirke og helse* i undervisning og aktuelle ledersamlinger.

5. Kirkemøtet utfordrer myndighetene til å:

- a) Sikre at den helhetlige forståelsen av helse og menneskeverd preger utøvelsen av helse- og sosialpolitikken.

- b) Bidra aktivt til at helse- og omsorgstjenesten utformes på en måte som ivaretar hele mennesket, både gjennom styringsdokumenter og ved opplæring.
- c) Ved prioriteringer i helsebudsjettene, være spesielt oppmerksom på mennesker i sårbare livssituasjoner og deres rettigheter, og at minoriteters språk og kultur blir ivaretatt.
- d) Føre en solidarisk rusmiddelpolitikk som begrenser alkoholens og andre rusmidlers sosiale og helsemessige skadevirkninger.
- e) Gi gode rammebetingelser for kirkens og andre ideelle aktørers særlige bidrag i helse- og omsorgsarbeidet.
- f) Gi papirløse som oppholder seg i Norge reell tilgang til helsehjelp, basert på medisinske vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper.
- g) Sørge for at Spesialisthelsetjenesten og kommunene følger rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet om retten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som de har omsorgsansvar for.

6. Kirkemøtet ber De sentralkirkelige rådene følge opp saken Kirke og helse, blant annet ved å:

- a) Sørge for at tidligere KM-vedtak om å øke antallet diakonstillinger følges opp.
- b) Styrke kontakten mellom institusjonsdiakonien og sentralkirkelige organer.
- c) Videreutvikle arenaene for kontakt og samarbeid med offentlige helsemyndigheter.
- d) Sørge for at utredningen *Kirke og helse* bearbejdes og gjøres tilgjengelig.
- e) Utarbeide kursopplegg og hjelpemateriell om kirkens helsefremmende arbeid til bruk i menighetene.
- f) Styrke den samiske dimensjonen og ivareta urfolksperspektivet i den videre oppfølgingen av saken. Samisk kirkeråd må involveres i dette.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Frøydis Indgjerdningen

Saksordfører: Leif Christian Andersen

Disse hadde ordet:

Leif Christian Andersen, Marianne H. Brekken, Kristin Gunleiksrud Raaum, Helga Haugland Byfuglien, Bjørn Solberg, Anne Mari Egeland, Bård Mæland, Solveig Kopperstad Bratseth, Arne Myskja, Kjetil Drangsholt, Jakob Nærheim, Ingeborg Midttømme, Anne-Lise Brenna Ording, Anne Berit Evang, Ingerd Grøm, Inger Helene Thingvold Nordeide, Solveig Fiske, Silje Arnvik Barkved, Egil Morland, Hallgeir Elstad, Nils Dagestad, Ingjerd Sørhaug Bratsberg, Ann-Kristin Sørvik, Per Arne Dahl, Stein Reinertsen, Eldar Husøy, Martin Jakobsen, May Lisbeth Hovlid Aurdal, Harald Hegstad, Erling J. Pettersen, Einar Østerhagen, Anja Kile Holtermann, Karen Junker, Gunnar Gjevre, May Bente Anita Botnvik Jønsson, Kjell Rune Wirgenes, Marit Hermstad, Agnes Sofie Gjeset, Karin-Elin Berg, Rønnaug Torvik, Anne Brun Andersen, Tor B. Jørgensen, Einar Bovim, Olav Myklebust, Tor Singaas

Endringsforslag:

Bård Mæland:

Vedtak pkt. 1 d endres til:

De spesialiserte diakonale institusjonene, organisasjonene, herunder utdannings- og forskingsmiljøer, har en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens helserelaterte oppdrag.

Pkt. 6 b endres til:

Styrke kontakten mellom institusjonsdiakonien, diakonale utdanningsinstitusjoner og sentralkirkelige organer

Karen Junker

Vedtaks punkt 2 – nytt punkt:

- synliggjøre kirkens forbønns-, sjelesorgs- og skriftemålstjeneste.

Einar Østerhagen

Et tillegg under forslag til vedtak pkt. 5:

Utforme og utøve en samstemt utenriks- handels- og utviklingspolitikk som bekjemper fattigdom også blant dem som lever under 2,5 dollar pr. dag.

Silje Arnevik Barkved:

I vedtakspkt. 1 – føy til:

1 e) Kirken har et viktig ansvar for å synliggjøre menneskeverdet fra livets begynnelse til livets slutt.

Rønnaug Torvik:

Vedtak pkt. 4f endres til:

Styrke samarbeidet med kristne organisasjoner, lokale, regionale og sentralkirkelige organer ved bl.a. å etablere kontaktpunkter for å drive utviklingsarbeid.

Anne Berit Evang

Vedtak nytt pkt. 3 d: (Kirkemøtet ber bispedømmeråd og biskoper om å):

«Bidra til å løfte frem arbeidet med sjelesorg».

Martin Jakobsen

Forslag til vedtak, pkt. 2, nytt pkt. A:

Løfte syke frem for Gud i bønn.

Kjell Rune Wirgenes

Vedtak pkt. 3A:

Føyes til på slutten: ... og undervisning.

Kristin Gunleiksrud Raaum

Nytt pkt. 6 g:

Styrke kontakten med Samarbeidsrådet og tros- og livssynsamfunnene for å løfte frem betydningen av tro og livssyn i helse- og omsorgstjenesten.

Ingjerd Grøm

Vedtaks pkt. 6 d (tilføyelse):

.... og feltet kirkemusikk og kunst innarbeides.

Solveig K. Bratseth

Vedtakspkt. 2:

Tillegg i siste setning i pkt. e: ... og tilby veiledning av helsepersonell.

Anja Kile Holtermann

Vedtak pkt. 2c endres til:

...., slik at mennesker med ulik grad av funksjonsevne er en naturlig ...

Vedtak pkt. 5b. Tillegg:

Særlig er det viktig å sørge for nødvendig kunnskap om religion i helse- og omsorgstjenesten.

Ingeborg Midttømme:

Vedtakspkt. 1 - Nytt pkt. a:

Menneskets gudgitte menneskeverd

May Bente Anita Jönsson Botnvik:

Under pkt. 2, eget punkt:

- Ha fokus på sammenheng mellom fysisk og psykisk helse, og kostholds- og ernæringsarbeidet med barn og ungdom (evt. for alle aldre).

Einar Bovim:

Vedtakspkt. 5 d ønskes strøket; alternativt innarbeidet i 5 c. (Kan også ønske en samkjøring med forslaget til delegat Botnvik – overlates til komiteen). Subsidiært: «solidarisk» i punktet erstattes med «ansvarlig».

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Folkekirke, institusjon og menighet

Den norske kirke har et mangfoldig og kompetent arbeid relatert til helse. Gjennom et stort spekter av diakonale institusjoner og i menighetenes arbeid utøves et omfattende arbeid innenfor helse og omsorg. De diakonale institusjonene er et av kirkens viktige uttrykk i det offentlige rom. Deres helse- og omsorgsarbeid representerer en bred kontaktflate til hele befolkningen. De diakonale institusjonene har hatt og har fortsatt en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens oppdrag i verden. Det samme oppdraget ivaretas i menighetenes helsearbeid, både på det forebyggende plan, i omsorgsarbeid og ved sjelesorg, samtaler og fellesskapsbyggende arbeid.

På alle nivåer spiller helsespørsmål en viktig rolle for kirken.

- Hvert menneske har en kropp og en helse. Sykdommer og endringer i kropp og helsesituasjon berører oss hele tiden og aktualiserer behov for godt helseapparat, gode

fellesskap som tar vare på hverandre og behov for å tolke eget liv i relasjon til livsforståelse og tro.

- Ofte forkynnes det i kirken ut fra tekster som omhandler helbredelser og forvalteransvar. Hvordan forstår vi teologisk disse tekstene – og hvordan utfordrer dette oss til medansvar?
- Mange menigheter driver et omfattende diakonalt og helsefremmende arbeid. Hvordan kan dette videreutvikles i en forståelsesramme som gir ny frimodighet og kreativitet?
- Vi lever i et samfunn hvor helsespørsmål stadig preger mediebilder og krevende politiske debatter. For kirken er det viktig å være tilstede i disse vanskelige samtaler med klokskap og faglighet.
- Store diakonale institusjoner må stadig redefinere sin rolle, sin strategi og selvforståelse i forhold til endringer i samfunn, økonomiske rammer og helsepolitikk. Hvordan kan Den norske kirke gi støtte og hjelp i disse prosessene?

Alle disse områdene utfordrer Kirkemøtet til gjennomtenkning og tydeliggjøring av kirkens helserelaterte arbeid. Endringer i både kirke og samfunn skaper behov for oppmerksomhet om temaet kirke og helse. For kirken er det også i lys av forfatningsendringene viktig å tydeliggjøre sitt samfunnsmessige oppdrag og rolle.

En bredt anlagt saksframstilling

Saksdokumentet tematiserer kirkens helserelaterte tjeneste i vid forstand: som forebyggende helsearbeid, som hjelp til livsmestring, som medisinsk behandling og som omsorg for syke. Dokumentet drøfter helsebegrepet i lys av aktuelle forståelsesmåter. Intensjonen er å etablere en dypere forståelse som bekrefter at vi som kirke deler visjonen om å utføre denne viktige tjenesten i verden. Saksframlegget gir teologisk innsikt og tar opp helsefaglige utfordringer. På den måten kan den være en felles referanse for ulike deler av det kirkelige helsearbeidet. Framlegget er et ressursmateriale som kan bidra til å øke samhørigheten mellom de ulike arbeidsformene, og gi inspirasjon i arbeidet. Derfor retter forslagene til vedtak seg til både diakonale institusjoner, menigheter og til Kirkerådet.

Saksframstillingen består av tre hovedbolker

Den første bolken gir en framstilling av det teologiske grunnlaget for kirkens helseoppdrag. Synet på helse og helbredelse i Bibelen, med spesiell vekt på Jesu undergjerninger, beskrives. Spørsmålet om hvilken gyldighet disse tekstene har når de skal tolkes inn i vår tid, blir også behandlet. Videre blir det beskrevet hvordan disiplene oppfattet og praktiserte sin tjeneste i møte med syke og fattige. Bakgrunn for forslag til vedtakene 1 a) og 3 c) finnes særlig i dette kapitlet og det danner også basis for mange av de andre forslagene til vedtak.

Kirkens helserelaterte tjeneste sees i lys av kirkens helhetlige sendelse og oppdrag i verden. Diakoni er en integrert del av dette helhetlige oppdraget. Det er naturlig å se kirkens helseoppdrag som en del av diakonien. *Plan for diakoni i Den norske kirke* bekrefter denne forståelsen. Dette gjenspeiles i punkt 1 i forslag til vedtak.

Den andre bolken har som tema den samfunnsmessige konteksten kirkens helsefremmende tjeneste utøves i. Endringer i samfunnet medfører endringer i hva som skaper dårlig helse. Sykdoms- og sårbarhetsbildene er ofte sammensatte. Nye muligheter innen medisinen gir nye

etiske utfordringer. Prioriteringer, utsatte gruppers behov, hensyn til rettigheter med mer er ofte på dagsorden. Forslag til vedtak, pkt 4 utfordrer myndighetene til å ha en særlig oppmerksomhet på dette.

Den norske velferdsmodellen gir en god basis for et omfattende helsevesen. For å forvalte midler så strategisk som mulig og møte nye behov gjennomføres stadig reformer og endringer i norsk helsevesen. De diakonale institusjonene må finne sin plass innenfor de endringer som skjer og bidra til å påvirke endringsprosessene. Samhandlingsreformen og Omsorgsreformen utfordrer sivilsamfunnet og derigjennom også menigheter og diakonale institusjoner til ny innsats. Kirken utfordres til å være på banen og ta på seg nye oppgaver. I forslag til vedtak pkt 3 utfordres menighetene til å kartlegge ressursene sine og samhandle med både diakonale institusjoner og med det offentlige.

Helse i globalt perspektiv omhandles også i denne bolken og de diakonale institusjonene utfordres på dette grunnlaget i forslag til vedtak pkt 2.

Den tredje og siste bolken tar opp konkrete utfordringer for kirkens helseoppdrag i vår tid. På vedtakssiden utfordres lokalmenighetene og diakonale institusjoner. Kirken kan bidra til helse både ved ord og handling: ord i form av forkynnelse, trosopplæring og kritisk nærvær i den offentlige samtale, handling innenfor et vidt spektrum av tjenester, fra mobile tiltak i lokalmenigheten til spesialiserte helsetjenester. Bakgrunn for forslag til vedtakene i pkt 2 og 3 finnes derfor særlig i dette kapitlet.

Komiteens merknader

1. Utgangspunkt

Den norske kirkes visjon *Meir himmel på jorda* fastslår at Den norske kirke skal være en bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende folkekirke. Komiteen mener at helserelatert arbeid er en del av kirkens oppdrag og slik bidrar i arbeidet med å nå visjonen. Komiteen mener at den foreliggende utredningen *Kirke og helse* gir et vesentlig bidrag til en overordnet og helhetlig forståelse av kirkens helsebringende tjeneste. Grunnlaget er det bibelske perspektivet utredningen bidrar med og dens beskrivelse av noen hovedtrekk i samfunnsutviklingen når det gjelder de utfordringene helse- og omsorgsfeltet representerer.

Kirkens visjon for helse er forankret i Den treenige Guds handling i verden. Gud skaper alle mennesker i sitt bilde og gir alle guddommelig verdighet. Gud ble menneske og møter oss i Ord og Sakrament som den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Den korsfestede og oppstandne møter oss også i utsatte, undertrykte og sårede mennesker (Matt 25,31ff). Ved Ordet og sakramentene blir Den hellige Ånd gitt og kirken skapt som et nådens fellesskap der alle inkluderes. Kirken er gitt i oppdrag å fortsette Jesu helbredende tjeneste. Dette frigjør og mobiliserer til deltagelse.

Kirkenes verdensråd har en helhetlig visjon om helse: «Helse er en dynamisk tilstand av velvære for individ og samfunn. Den omfatter fysisk, psykisk, åndelig, politisk og sosialt velvære og utfoldes i relasjon til andre mennesker, den materielle og økologiske verden og til Gud. Denne visjonen gir retning til kirkens engasjement for helse. Visjonen skal utfoldes i en verden preget av menneskers sårbarhet, mangel på velvære i disse ulike dimensjonene og

brudd i relasjoner mellom mennesker, med naturen og i samfunnsfelleskapene lokalt, nasjonalt og globalt.

2. En helhetlig helseforståelse

Utredningen viser til et utvidet helsebegrep og en helhetlig helseforståelse. Komiteen understreker verdien av dette i samfunnet vårt, hvor vi ofte møter en tabloidisert helseforståelse og en kroppskultur som dyrker det ensrettede og tilsynelatende vellykkede. Kropp og helse blir stadig mer kommersialisert. I helsevesenet er det til en viss grad fokus på helse som målbare størrelser i form av det som kan telles. Ved å legge en helhetlig helseforståelse til grunn har kirken mulighet til å være en motkultur. Kirken utfordres til å vurdere egen praksis og egne holdninger med utgangspunkt i utredningens helhetlige forståelse av mennesket og helse.

Komiteen vil framholde at et av diakoniens formål er å fremme respekt og verdighet. Den skal bidra til at mennesker kan leve i forsoning med seg selv og andre, og myndiggjøre mennesker i eget liv.

Åndelig omsorg er en del av en helhetlig helseforståelse. Komiteen vil framheve Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet med tittelen *Retten til tros- og livssynsutøvelse*. Det er nødvendig at kompetansen i helsevesenet på dette feltet styrkes og at utarbeidet veiledning tas i bruk (*Samhandling mellom helse- og omsorgstjenesten i kommunene og tros- og livssynssamfunn*. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Helsedirektoratet 2013). Når de offentlige helsetjenestene tar sitt ansvar for dette på alvor, er det en forutsetning at den lokale kirken bidrar i et tett samarbeid. Samhandlingsreformen åpner nye muligheter for samarbeid mellom den lokale kirken og kommunen på dette feltet.

Komiteen vil også understreke at det ligger et viktig helsearbeid i den ordinære kirkelige virksomheten med forkynnelse, sakramentsforvaltning, forbønn og sjelesorg. Det er også grunn til å understreke musikkens og andre kulturelle uttrykksformers diakonale og helsefremmende sider. Dette finner blant annet sted i menigheter og institusjoner.

Komiteen vil løfte fram sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse, kosthold og bevegelse. Det er viktig at menighetene og de kristne organisasjonene stimulerer til kreativitet og fysisk aktivitet.

3. Velferdsstaten, helse og sosiale forskjeller

Den norske velferdsstaten er utviklet gjennom generasjoner, til dels inspirert av kirkens diakoni og vekten på menneskets verd. Alle gode sosiale ordninger gir trygghet til landets borgere. Helsetjenester og sosiale rettigheter gjelder alle innbyggerne, og rettighetsaspektet er helt sentralt i tenkningen om helse, omsorg og velferd. Velferdsstatens utfordring i framtida er å kunne opprettholde og videreutvikle rettighetene og tjenestene på en bærekraftig måte. For å

sikre velferdsstatens bærekraft er det nødvendig at samsvaret mellom borgernes rettigheter og plikter balanseres på en god måte.

Samfunnets velferdstjenester ytes og ivaretas både ved offentlig og frivillig innsats. Samhandlingsreformen, ved helse- og omsorgstjenesteloven og folkehelseloven, åpner for at ikke-statlige institusjoner og organisasjoner blir en viktig ressurs også for framtidens velferdsstat.

De sosiale og økonomiske forskjellene i samfunnet er økende. Dette er et problem også for folkehelsen. God fordeling av samfunnets ressurser fremmer trivsel og helse. Skjev fordeling, derimot, gir seg blant annet utslag i forskjell i levealder mellom ulike grupper i samfunnet. Det er bekymringsfullt at for mange mennesker ekskluderes fra arbeidsmarkedet.

Komiteen mener en særlig utfordring er misforholdet mellom velferdsstatens tilbud og mangelen på rettigheter for dem som faller utenfor velferdsstatens ordninger.

Komiteen ønsker å særlig ta opp de papirløses mangel på tilstrekkelig helsehjelp. De papirløse lever i Norge uten lovlig oppholdstillatelse, og mange av dem har fått avslag på søknad om asyl. Mange sliter med helseproblemer av ulik art, men har svært begrensede helserettigheter. Papirløse innvandrere er en av de mest sårbare gruppene i Norge og i Europa forøvrig. Komiteen finner det problematisk og uverdigg at denne gruppen systematisk stenges ute fra viktige helse- og omsorgstjenester.

Flere diakonale institusjoner og andre organisasjoner har etablert tilbud om helsehjelp for papirløse. Engasjerte helsearbeidere stiller opp og bruker fritiden sin for å holde tilbudet gående. Komiteen vil framholde at denne typen tiltak er av uvurderlig betydning.

Flere organisasjoner, blant annet Røde Kors, Kirkens bymisjon og Legeforeningen, skrev i januar 2015 et opprop til regjeringen der de ber den gi papirløse som oppholder seg i Norge, reell tilgang til helsehjelp, basert på medisinske vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper. Komiteen slutter seg til denne oppfordringen.

4. Helhet, verdighet og helbredelse

Kirken har ansvar for å synliggjøre menneskeverdet fra unnfangelse til livets slutt (sak KM 9/14 *Den norske kirke og menneskerettighetene*). Menneskeverdet utfordres stadig. Media presenterer et ensrettet ideal for materiell og utseendemessig vellykkethet, og i offentlig forvaltning og helsevesen omtales mennesker noen ganger som utgiftsposter. Her må kirken protestere og gi alternative idealer. Det menneskelige mangfoldet må oppvurderes som en motvekt til ensrettingen av idealer for kropp, utseende og funksjonsevne. Verdsetting av det menneskelige mangfoldet, representert blant annet gjennom ulikt språk, ulik kultur og på andre måter ulik identitet er viktige bidrag til god helse.

Tap av, eller manglende imøtekommelse av, samisk og kvensk språk representerer en helseutfordring i møte med helsevesenet, spesielt for en del eldre samer og kvener. Ny forskning viser at etnisk diskriminering av samer fortsatt er et problem i Norge. Nær fire av ti samisktalende voksne oppgir at de har vært utsatt for etnisk diskriminering, noe som er over ti ganger mer enn for etnisk norske. Selvvurdert helsestatus er noe dårligere blant samer enn etniske nordmenn og dårligst blant samer som bor utenfor det samiske forvaltningsområdet. Komiteen mener at kirkens arbeid med å anerkjenne og ta i bruk samisk og kvensk språk og kultur derfor er viktig i et helsefremmende perspektiv.

Komiteen vil påpeke at denne utfordringen også kan gjelde personer fra andre kulturelle og språklige minoriteter. Anerkjennelse av språk og kultur er et viktig aspekt som må tas med i alt helserelatert arbeid.

Helbredelse oppfattes i Bibelen som en prosess som gjenoppretter sammenheng og helhet. Bildet av Gud som helbreder viser en barmhjertig Gud som gir livskraft og håp til syke. Gud virker i all omsorg som skjer mellom mennesker og gjennom helsevesenet og helsepersonell, de diakonale institusjoner og organisasjoner. Kirken har tradisjoner med bønn for syke og med å slutte opp om de syke med omsorg og fellesskap. Kirkens liturgier inkluderer forbønn og salving. Mange kan fortelle om en opplevelse av helbredelse, selv om de ikke ble kurert for sin sykdom. Det hender at noen mennesker blir friske uten at dette kan forklares med tradisjonell medisinsk behandling. Det er nødvendig at slike erfaringer ikke knyttes til den enkeltes trosstyrke og troskvalitet.

Komiteen vil framholde at i samisk tradisjon forstås helse i et helhetlig perspektiv der menneskets fysiske, mentale, sosiale og åndelige sider henger sammen. Jesus tok leire fra jorda da han helbredet en blindfødt. Slik har også samiske helbredelsestradisjoner elementer som synliggjør at menneskets helse er forbundet med jorda og elementene. For urfolk er vern om skaperverk og livsgrunnlag bærebjelken for individets og samfunnets fysiske og åndelige helse.

I samisk kultur finnes det en eldgammel bibelsk og folkelig tradisjon om å be for folk, og en oppfatning om at enkelte mennesker er gitt særlige evner, slik at de også kan helbrede syke. Denne lesertradisjonen står særlig sterkt i læstadianske miljøer i samiske områder.

Komiteen vil understreke at med et helhetlig helsebegrep med oppmerksomhet på menneskeverd og livsmestring, gis det en innfallsvinkel til mange av de aktuelle etiske utfordringene vi ser i dagens samfunn. Komiteen forventer at kirken deltar i samfunnsdebatten og engasjerer seg i viktige eksistensielle spørsmål. Noen tema kan være aktuelle for særskilt behandling i Kirkemøtet, mens andre tema belyses gjennom forskning, offentlige høringsvar, kontinuerlig etisk arbeid og konkret handling.

5. Tilhørighet og fellesskap

Kirkens tilstedeværelse i alle landets kommuner representerer en unik mulighet for inkludering og gode fellesskap for alle. Komiteen vil understreke at tilhørighet og fellesskap er viktige helsefremmende elementer. I kirken gis dette oss som en særlig gave i dåpen. I dåpen blir mennesket en del av det kristne fellesskapet, uavhengig av helse eller funksjonsevne. Komiteen vil her framholde sak KM 9/12 om likeverd, inkludering og tilrettelegging. I vedtaket pkt 1 heter det at «Alle mennesker skal ha samme mulighet til å delta og høre til i den lokale kirkes fellesskap som likeverdige medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon».

Det kristne fellesskapet rommer både konkrete lokale fellesskap, tilhørighet til kirken nasjonalt og globalt og til tradisjoner som binder generasjoner og fortid, nåtid og framtid sammen. Kulturelle uttrykk som kunst, musikk og arkitektur bidrar til og understreker tilhørigheten. Denne typen fellesskap og tilhørighet kan erfares også når det enkelte mennesket er alene.

Frivillig innsats er helsebringende. Den som i utgangspunktet kan defineres som giver, blir selv gjerne mottaker av både livsglede og mulighet til utvikling og vekst. Og den som i utgangspunktet skulle være mottaker, kan være den som har mest å gi.

Komiteen vil framholde at et inkluderende fellesskap er spesielt viktig når mennesker møter de utfordringene som følger med å stå utenfor arbeidsmarkedet.

Komiteen vil spesielt peke på at ensomhet er et stort problem med betydning for både psykisk og fysisk helse. Her har den lokale kirken en særlig utfordring, og kan bidra med en uforbeholden tilstedeværelse og nærhet. I menighetens fellesskap, ved gjestfrihet og oppsøkende virksomhet, kan relasjoner bygges. Komiteen vil peke på det viktige arbeidet som blant andre Kirkens SOS yter for dem som er i fare for å ta sitt eget liv og for dem som opplever følelsesmessig og eksistensiell krise.

Komiteen vil framholde at ikke alle kirkelige fellesskap er helsebringende. Når noen holdes utenfor, fungerer ikke fellesskapet etter intensjonen. Det er viktig med refleksjon over hvordan de kirkelige fellesskapene kan være mer åpne og inkluderende. Ungdommens kirkemøte gir et bidrag til dette i sak UKM 07/07 *Skapt i Guds bilde til å være medmennesker*.

Kirken må alltid være bevisst på maktforhold og faren for at ulike former for grenseoverskridende adferd og overgrep kan forekomme, både av fysisk og åndelig art.

6. Diakonale aktører

Det helsefremmende arbeidet som drives av kirken, har ulike aktører.

Komiteen viser her til den allmenne, den organiserte og den spesialiserte diakonien. *Den allmenne diakonien* er den tjenesten alle dømte utøver i hverdagens nestekjærlige møte med

medmennesker. *Den organiserte diakonien* finner sted i lokalmenigheten gjennom frivillig arbeid knyttet til for eksempel besøkstjeneste, tilrettelagte møteplasser i lokalmiljøet og ulike andre former for aktiviteter utøvd av vigslede medarbeidere, andre ansatte og frivillige. *Den spesialiserte diakonien* krever spisskompetanse og fagmiljøer og skjer i diakonale institusjoner og organisasjoner, men også ved diakoners og presters sjelesorg. På ulikt vis er dermed alle disse aktørene med og bidrar i kirkens helsefremmende oppdrag.

De diakonale institusjonene og organisasjonene har vært og er fortsatt ofte pionerer innenfor helsefaglig utdanning og praksis. Med en stadig bedre utbygd profesjonsutdanning og helsevesen har de til dels selv blitt del av den offentlige helsetjenesten. Dette betyr ikke at kirkens helsebringende tjeneste har mistet sin relevans. Mange utfordringer er fremdeles uløste og nye problemstillinger er kommet til. Dette utfordrer både de diakonale institusjonene og organisasjonene og kirken lokalt. Viktige helsereformer, som for eksempel samhandlingsreformen, utfordrer og legger til rette for og etterspør større samhandling mellom det offentlige helsevesenet og andre aktører.

Komiteen mener at den foreliggende utredningen om kirke og helse gir viktige innspill til å svare på disse utfordringene. De diakonale institusjonene og organisasjonene utfordres til å videreutvikle sin egenart og til fremdeles å være plogspisser og pionerer i helselatert arbeid og utdanning, og til å bidra til en helhetlig omsorg. Det er viktig at de diakonale institusjonene har gode rammebetingelser. Den lokale kirke må tenkes inn i dette. En særlig utfordring er å utvikle nye samhandlingsmønstre mellom de spesialiserte diakonale institusjonene og organisasjonene og lokalkirkens helsearbeid, ikke minst innenfor sosial innovasjon og entreprenørskap.

Komiteen vil framheve at muligheter for desentralisert, diakonal utdanning er viktig og kan virke rekrutterende til stillinger.

Personellressurser er en forutsetning for at kirken skal kunne gjøre en optimal innsats i lokalsamfunnet. Kirkemøtet har flere ganger gjort vedtak om diakonstillinger og bedre tilgang på diakonal kompetanse. I 2007 vedtok møtet en målsetting om et stort løft i tallet på diakonifaglige stillinger (sak KM 6/07), og i 2011 ble det gjort vedtak om at det innen 2015 måtte være minst en diakonstilling innenfor alle prostier. Dette Kirkemøtet vedtok også at alle menigheter på sikt enten må ha diakonstilling eller tilgang på diakonal kompetanse (sak KM 9/11). I 2012 understreket Kirkemøtet igjen diakonstillingenes betydning, i dette tilfellet særlig for å realisere visjonen «en kirke for alle» (sak KM 9/12). Dette er målsettinger som ikke er i nærheten av å bli realisert, til stor skade for diakonien i menigheten. Samarbeidet i lokalsamfunnet om å skape helsefremmende lokale miljøer for mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner, hemmes av mangel på diakonal fagkompetanse.

Presten og diakoner ved sykehus og institusjoner møter mennesker i livets mest utsatte situasjoner. De inngår i det tverrfaglige samarbeidet ved sykehusene og bidrar med kompetanse på sjelesorg, etikk og religionsforståelse. Komiteen vil framholde at det er av uvurderlig betydning at denne tjenesten opprettholdes.

7. Global helse

Helseutfordringene i verden er fremdeles enorme. I tillegg til de akutte humanitære krisene er et hovedproblem fattigdom og manglende fordeling både mellom rike og fattige nasjoner og skjev intern fordeling i det enkelte land. Å utforme og utøve en samstemt utenriks-, handels- og utviklingspolitikk som bekjemper fattigdom, må være en viktig utfordring for landets myndigheter. En annen side ved den globale helseutfordringen er ødeleggelsen av økosystemer og mangfoldet i naturen. Klimaendringene pågår og vil i stadig større grad særlig ramme de fattigste landene og de fattigste gruppene av befolkningen der. Mennesket er en del av naturen. Når naturen og balansen i den ødelegges, får dette også konsekvenser for menneskers mulighet til å leve gode liv med trivsel og helse. Kirkemøtet har en rekke ganger behandlet saker som gjelder klima og miljø, Skaperverk og bærekraft (sak KM 5/2008, sak KM 4/12 og sak KM12/13) Komiteen viser også til sak KM 10/07 *Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene*.

Selv om den foreliggende utredningen også tar opp enkelte sider ved helse i et globalt perspektiv, er hovedperspektivet det nasjonale. Komiteen fastholder denne avgrensingen. Samtidig vil den understreke poenget med at helseutfordringene i vårt land også må forstås i lys av og i forhold til de globale utfordringene.

8. Videre arbeid

Komiteen vil avslutningsvis påpeke at det er viktig at utredningen *Kirke og helse* bidrar til å styrke kirkens selvbevissthet om sitt helseoppdrag med utgangspunkt i en helhetlig helseforståelse. Store deler av utredningens andre og tredje del gir i særlig grad viktige bidrag til dette.

Del fire i utredningen gir blant annet et innblikk i de diakonale institusjonenes arbeid og den betydningen dette har. Komiteen vil oppfordre til at utredningen videreutvikles.

Forslag til vedtak

Gud har skapt alle mennesker i sitt bilde, og mennesket har en iboende, gudgitt verdighet, uavhengig av faktorer som funksjonsevne, alder, kjønn, etnisitet, religiøs og seksuell identitet. Denne grunnleggende verdigheten kan aldri tas fra et menneske. Kirken har et særlig ansvar for å fastholde alle menneskers verdi fra livets begynnelse til livets slutt.

For kirken er det viktig å bidra til at mennesker kan leve som hele mennesker og det helserelaterte arbeidet er en viktig del av kirkens oppdrag. Kirkemøtet slutter seg til og tar utgangspunkt i Kirkenes verdensråds helsedefinisjon; Helse er en dynamisk tilstand av velvære for individ og samfunn. Den omfatter fysisk, psykisk, åndelig, politisk og sosialt velvære og utfoldes i relasjon til andre mennesker, den materielle og økologiske verden og til Gud.

1. Kirkemøtet slutter seg til hovedinnholdet i saksframstillingen *Kirke og helse* og vil understreke at:

- a) Den store bredden i lokalmenighetenes helsefremmende praksis har betydning for folkehelsen og gir gode muligheter for lokal samhandling.
- b) De spesialiserte diakonale institusjonene og organisasjonene, herunder utdannings- og forskningsmiljøer, har en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens helserelaterte oppdrag.

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene til å:

- a) Kartlegge og mobilisere sine helsefremmende ressurser og bruke dette til å revitalisere arbeidet med den lokale diakoniplanen.
- b) Bygge inkluderende fellesskap der mennesker får delta med hele sitt liv og møtes som den de er.
- c) Aktivt følge opp sak KM 9/12 *Likeverd, inkludering og tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemning i Den norske kirke*, slik at mennesker med ulik grad av funksjonsevne er en naturlig del av menighetens fellesskap.
- d) Videreutvikle samarbeidet med diakonale institusjoner og organisasjoner, med utgangspunkt i *Plan for diakoni i Den norske kirke*.
- e) Samhandle med offentlige instanser, blant annet med utgangspunkt i Samhandlingsreformen. Et viktig område er deltakelse i lokalt beredskaps- og krisearbeid.
- f) Med utgangspunkt i Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet medvirke til at den som mottar helse- og omsorgstjenester får utfolde sin rett til tros- og livssynsutøvelse og tilby veiledning til helsepersonell.
- g) Synliggjøre kirkens forbønns-, sjelesorgs- og skriftemålstjenester.

3. Kirkemøtet ber bispedømmeråd og biskoper om å:

- a) Stimulere til at helse og livsmestring tas fram som tema i forkynnelsen og undervisningen.
- b) Være pådriver for at lokale diakoniplaner vedtas og utarbeide rutiner for rapportering.
- c) Under visitaser ta opp tema om samarbeid mellom kirke og kommune om helse og livsmestring.
- d) Bidra med å løfte fram arbeidet med sjelesorg.

4. Kirkemøtet utfordrer de diakonale institusjonene og organisasjonene til å:

- a) Styrke og videreutvikle arbeidet for mennesker i sårbare situasjoner slik at deres rettigheter blir ivaretatt.
- b) Forsterke sin rolle som bidragsytere i samfunnsdebatten om helserelaterte tema.
- c) Styrke det globale helsearbeidet.
- d) Fortsette fagutvikling og forskning innen helse- og diakonifaglige tema.
- e) Videreutvikle forståelsen av sin diakonale egenart særlig relatert til Den norske kirke.
- f) Styrke samarbeidet med kristne organisasjoner og lokale, regionale og sentralkirkelige organer ved blant annet å etablere kontaktpunkter for å drive utviklingsarbeid.

g) Anvende utredningen *Kirke og helse* i undervisning og aktuelle ledersamlinger.

5. Kirkemøtet utfordrer myndighetene til å:

- a) Sikre at den helhetlige forståelsen av helse og menneskeverd preger utøvelsen av helse- og sosialpolitikken.
- b) Bidra aktivt til at helse- og omsorgstjenesten utformes på en måte som ivaretar hele mennesket, både gjennom styringsdokumenter og ved opplæring.
- c) Ved prioriteringer i helsebudsjettene, være spesielt oppmerksom på mennesker i sårbare livssituasjoner og deres rettigheter og at minoriteters språk og kultur blir ivarettatt.
- d) Føre en solidarisk rusmiddelpolitikk som begrenser alkoholens og andre rusmidlers sosiale og helsemessige skadevirkninger.
- e) Gi gode rammebetingelser for kirkens og andre ideelle aktørers særlige bidrag i helse- og omsorgsarbeidet.
- f) Gi papirløse som oppholder seg i Norge reell tilgang til helsehjelp, basert på medisinske vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper.
- g) Sørge for at Spesialisthelsetjenesten og kommunene følger rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet om retten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som de har omsorgsansvar for.

6. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige rådene følge opp saken Kirke og helse, blant annet ved å:

- a) Sørge for at tidligere KM-vedtak om å øke antallet diakonstillinger følges opp.
- b) Styrke kontakten mellom institusjonsdiakonien, diakonale utdanningsinstitusjoner og sentralkirkelige organer.
- c) Videreutvikle arenaene for kontakt og samarbeid med offentlige helsemyndigheter.
- d) Sørge for at utredningen Kirke og helse bearbeides og gjøres tilgjengelig.
- e) Utarbeide kursopplegg og hjelpemateriell om kirkens helsefremmende arbeid til bruk i menighetene.
- f) Styrke den samiske dimensjonen og ivareta urfolksperspektivet i den videre oppfølgingen av saken.
- g) Fortsette kontakten med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn for å løfte fram betydningen av tro og livssyn i helse- og omsorgstjenesten.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen

Saksordfører: Leif Christian Andersen

Disse hadde ordet:

Leif Christian Andersen, Gunnhild Andreassen, Berit Nøst Dale, Egil Morland, Eldar Husøy, Einar Østerhagen, Aud Kvalbein, Einar Bovim, Harald Hegstad, Tor B. Jørgensen, Karin-Elin Berg, Atle Sommerfeldt, Bergit Haugland, Karen Junker.

Endringsforslag:

Forslag fra 1. behandling:

Bård Mæland: Tatt inn av komiteen

Karen Junker: Tatt inn av komiteen.

Einar Østerhagen: Ikke tatt inn av komiteen. Tatt inn i merknaden. Opprettholdt forslaget.

Silje Arnevik Barkved: Tatt inn av komiteen.

Rønnaug Torvik: Tatt inn av komiteen.

Anne Berit Evang: Tatt inn av komiteen.

Martin Jakobsen: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholdt

Kjell Rune Wirgenes: Tatt inn av komiteen.

Kristin Gunleiksrud Raaum: Tatt inn av komiteen.

Ingjerd Grøm: Tatt inn i merknadene. Trakk forslaget.

Solveig K. Bratseth: Tatt inn av komiteen.

Anja Kile Holtermann: Endre 2c: Tatt inn av komiteen. Tillegg 5b: Ikke tatt inn av komiteen, trakk forslaget

Ingeborg Midttømme: Tatt inn av komiteen.

May Bente Anita Jönsson Botnvik. Ikke tatt inn av komiteen, trakk forslaget

Einar Bovim: Ikke tatt inn av komiteen. Trakk forslaget.

Forslag under 2. behandling

Aud Kvalbein:

Ønsket votering over vedtakspunkt 5 f.

Votering

Einar Østerhagen (hele setningen): Forslaget fikk 11 stemmer og falt.

Einar Østerhagen – uten: også de som lever under 2,5 dollar pr. dag: Forslaget fikk 36 stemmer og falt.

Martin Jakobsen – nytt pkt. a under 2: Forslaget fikk 33 stemmer og falt.

Aud Kvalbein: Forslaget fikk 3 stemmer og falt.

110 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

Gud har skapt alle mennesker i sitt bilde, og mennesket har en iboende, gudgitt verdighet, uavhengig av faktorer som funksjonsevne, alder, kjønn, etnisitet, religiøs og seksuell identitet. Denne grunnleggende verdigheten kan aldri tas fra et menneske. Kirken har et særlig ansvar for å fastholde alle menneskers verdi fra livets begynnelse til livets slutt.

For kirken er det viktig å bidra til at mennesker kan leve som hele mennesker og det helserelevante arbeidet er en viktig del av kirkens oppdrag. Kirkemøtet slutter seg til og tar utgangspunkt i Kirkenes verdensråds helsedefinisjon; Helse er en dynamisk tilstand av velvære for individ og samfunn. Den omfatter fysisk, psykisk, åndelig, politisk og sosialt

velvære og utfoldes i relasjon til andre mennesker, den materielle og økologiske verden og til Gud.

1. Kirkemøtet slutter seg til hovedinnholdet i saksframstillingen *Kirke og helse* og vil understreke at:

- a) Den store bredden i lokalmenighetenes helsefremmende praksis har betydning for folkehelsen og gir gode muligheter for lokal samhandling.
- b) De spesialiserte diakonale institusjonene og organisasjonene, herunder utdannings- og forskningsmiljøer, har en sentral rolle i å virkeliggjøre kirkens helserelevante oppdrag.

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene til å:

- a) Kartlegge og mobilisere sine helsefremmende ressurser og bruke dette til å revitalisere arbeidet med den lokale diakoniplanen.
- b) Bygge inkluderende fellesskap der mennesker får delta med hele sitt liv og møtes som den de er.
- c) Aktivt følge opp sak KM 9/12 *Likeverd, inkludering og tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemning i Den norske kirke*, slik at mennesker med ulik grad av funksjonsvne er en naturlig del av menighetens fellesskap.
- d) Videreutvikle samarbeidet med diakonale institusjoner og organisasjoner, med utgangspunkt i *Plan for diakoni i Den norske kirke*.
- e) Samhandle med offentlige instanser, blant annet med utgangspunkt i Samhandlingsreformen. Et viktig område er deltakelse i lokalt beredskaps- og krisearbeid.
- f) Med utgangspunkt i Rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet medvirke til at den som mottar helse- og omsorgstjenester får utfolde sin rett til tros- og livssynsutøvelse og tilby veiledning til helsepersonell.
- g) Synliggjøre kirkens forbønns-, sjelesorgs- og skriftemålstjenester.

3. Kirkemøtet ber bispedømmeråd og biskoper om å:

- a) Stimulere til at helse og livsmestring tas fram som tema i forkynnelsen og undervisningen.
- b) Være pådriver for at lokale diakoniplaner vedtas og utarbeide rutiner for rapportering.
- c) Under visitaser ta opp tema om samarbeid mellom kirke og kommune om helse og livsmestring.
- d) Bidra med å løfte fram arbeidet med sjelesorg.

4. Kirkemøtet utfordrer de diakonale institusjonene og organisasjonene til å:

- a) Styrke og videreutvikle arbeidet for mennesker i sårbare situasjoner slik at deres rettigheter blir ivaretatt.
- b) Forsterke sin rolle som bidragsyttere i samfunnsdebatten om helserelevante tema.
- c) Styrke det globale helsearbeidet.
- d) Fortsette fagutvikling og forskning innen helse- og diakonifaglige tema.
- e) Videreutvikle forståelsen av sin diakonale egenart særlig relatert til Den norske kirke.

- f) Styrke samarbeidet med kristne organisasjoner og lokale, regionale og sentralkirkelige organer ved blant annet å etablere kontaktpunkter for å drive utviklingsarbeid.
- g) Anvende utredningen *Kirke og helse* i undervisning og aktuelle ledersamlinger.

5. Kirkemøtet utfordrer myndighetene til å:

- a) Sikre at den helhetlige forståelsen av helse og menneskeverd preger utøvelsen av helse- og sosialpolitikken.
- b) Bidra aktivt til at helse- og omsorgstjenesten utformes på en måte som ivaretar hele mennesket, både gjennom styringsdokumenter og ved opplæring.
- c) Ved prioriteringer i helsebudsjettene, være spesielt oppmerksom på mennesker i sårbare livssituasjoner og deres rettigheter og at minoriteters språk og kultur blir ivarettatt.
- d) Føre en solidarisk rusmiddelpolitikk som begrenser alkoholens og andre rusmidlers sosiale og helsemessige skadevirkninger.
- e) Gi gode rammebetingelser for kirkens og andre ideelle aktørers særlige bidrag i helse- og omsorgsarbeidet.
- f) Gi papirløse som oppholder seg i Norge reell tilgang til helsehjelp, basert på medisinske vurderinger, yrkesetiske retningslinjer og menneskerettslige prinsipper.
- g) Sørge for at Spesialisthelsetjenesten og kommunene følger rundskriv I-6/2009 fra Helse- og omsorgsdepartementet om retten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som de har omsorgsansvar for.

6. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige rådene følge opp saken Kirke og helse, blant annet ved å:

- a) Sørge for at tidligere KM-vedtak om å øke antallet diakonstillinger følges opp.
- b) Styrke kontakten mellom institusjonsdiakonien, diakonale utdanningsinstitusjoner og sentralkirkelige organer.
- c) Videreutvikle arenaene for kontakt og samarbeid med offentlige helsemyndigheter.
- d) Sørge for at utredningen Kirke og helse bearbeides og gjøres tilgjengelig.
- e) Utarbeide kursopplegg og hjelpemateriell om kirkens helsefremmende arbeid til bruk i menighetene.
- f) Styrke den samiske dimensjonen og ivareta urfolksperspektivet i den videre oppfølgingen av saken.
- g) Fortsette kontakten med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn for å løfte fram betydningen av tro og livssyn i helse- og omsorgstjenesten.

Enstemmig vedtatt.

110 stemmeberettigede.

KM 10/15 Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015

Saksdokument:

KM 10/15	Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015
KM 10.1/15	Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015, med oversendelsesbrev av 3. mars 2015 fra Kulturdepartementet til Kirkerådet
KM 10.2/15	Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015 1. innstilling
KM 10.3/15	Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015 2. innstilling
KM 10.4/15	Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015 endelig innstilling

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Det foreliggende høringsdokumentet fra Kulturdepartementet som sendes Kirkemøtet, inneholder de nødvendige lovforslag for å gjennomføre en virksomhetsoverdragelse av den i dag statlige del av Den norske kirke. Sentralt i forslaget står opprettelsen av et nasjonalt kirkelig rettssubjekt som kan muliggjøre dette. Forslaget er i tråd med Kirkemøtets bestilling fra april 2013.

Saken har vært på bred høring høsten 2014, og høringsdokumentet for Kirkemøtet er en revidert versjon av departementets høringsnotat fra i fjor.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at Kirkerådets forslag til vedtak var langt mer omfattende enn det komiteen her foreslår. Komiteen har funnet det mest hensiktsmessig å foreslå en mer kortfattet uttalelse. Komiteen vil påpeke at Kirkerådets forslag til uttalelse inneholder viktige momenter som kan underbygge det komiteen foreslår i det følgende.

Forslag til vedtak

Innledning

Kirkemøtet viser til høringsnotatet *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille* av 2. september 2014, *Kirkerådets høringsuttalelse* av 16. oktober 2014 og departementets høringsdokument *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet* av 3. mars 2015. Kirkemøtet er fornøyd med at Kirkemøtets vedtak fra april 2013 i sak KM 05/13 med dette følges opp.

Hovedsaken i departementets forslag er at Den norske kirke gjennom lov får en rettslig selvstendig handleevne, slik de enkelte soknene har i dag. Ved forslaget dannes det et nytt rettssubjekt for Den norske kirke. Arbeidsgiveransvaret for prestene, prostene biskopene og de tilsatte ved bispedømmekontorene og Kirkerådets sekretariat foreslås på dette grunnlaget overført fra staten til kirken. Kirkemøtet har merket seg at det var bred oppslutning blant høringsinstansene om hovedinnholdet i høringsnotatet.

Kirkemøtet anser de foreslåtte endringene som en naturlig konsekvens av grunnlovsendringene i 2012. Kirkemøtet er enig i at hensynet til kontinuitet tilsier en skrittvis utvikling av kirkeordningen, og støtter hovedinnholdet og retningen i forslaget. De foreslåtte endringene bidrar i hovedsak til den utviklingen av Den norske kirke som Kirkemøtet ønsker og har trukket opp linjene for på kirkens side. Kirkemøtet understreker betydningen av at løsningene fremsatt i forslaget har en midlertidig karakter. Både staten og kirken har i sine planer en fase to som mer endelig skal fastlegge en rekke forhold.

Til kapittel 3. Den norske kirkes rettslige handleevne

Departementets forslag om å etablere et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke er i samsvar med Kirkemøtets anmodning fra 2013. Slik kan det rettslige grunnlaget dannes for å gjennomføre reformforslagets hovedformål om å overdra de i dag statlige virksomheter og ansatte til kirken. Kirkemøtet gir sin tilslutning til departementets forslag.

Kirkemøtet er enig i at det nye nasjonale rettssubjektet skal gis navnet Den norske kirke, og at det – på samme måte som for soknet – skal være nærmere bestemte organer som opptrer på rettssubjektets vegne. Disse organene blir sentrale og regionale organer – altså avgrenset mot organene for soknet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. utkastet § 24 fjerde ledd. Videre vil Kirkerådet ivareta rollen som det utøvende organet for Kirkemøtet og dermed for rettssubjektet, jf. lovutkastet i § 25 tredje ledd om at «Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå». Kirkemøtet er samtidig enig i forslaget om at Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og dessuten prostene på avgrensede områder blir gitt myndighet til å opptre på vegne av det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til viktigheten av at soknets rettslige selvstendighet ikke skal bli svekket i og med etableringen av et nytt nasjonalt rettssubjekt. I dette ligger blant annet at det nye rettssubjektet ved dets organer ikke skal ha noen alminnelig organisasjons- og instruksjonsmyndighet overfor soknets organer, slik heller ikke staten har det i dag.

Når det gjelder forholdet mellom soknet og det foreslåtte nye rettssubjektet, innebærer departementets forslag at soknene inngår i Den norske kirke som trossamfunn, men ikke i Den norske kirke som rettssubjekt. Dette innebærer at navnet Den norske kirke får en dobbel betydning. I høringen ble løsningen kritisert blant annet av Kirkerådet, som i stedet tok til orde for en ordning der soknene inngår som deler eller enheter innenfor det nasjonale rettssubjektet. Kirkemøtet legger til grunn at spørsmålet om hvordan forholdet mellom rettssubjektene skal reguleres, er noe man må komme tilbake til med henblikk på neste fase i reformprosessen.

Til kapittel 4. Den norske kirke som arbeidsgiver

Kirkemøtet deler departementets tilnærming om at Den norske kirke som arbeidsgiver i hovedsak bør føres inn under den alminnelige arbeidsrettslige lovgivning og at lovgivningen på dette området i begrenset grad bør inneholde særskilte regler for Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter forslaget om at Kirkemøtet i kraft av å bli det øverste organet for rettssubjektet Den norske kirke, får myndighet til å organisere prestetjenesten og treffe bestemmelse om hvordan arbeidsgivermyndigheten overfor prestene skal ivaretas – herunder hvilke organer for det nye rettssubjektet som skal tildeles de ulike arbeidsgiverfunksjonene.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkerådet i kraft av rådets alminnelige rolle etter kirkeloven § 25 – uten særskilt delegasjon fra Kirkemøtet – vil være det organ som ivaretar utøvelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret på Kirkemøtets og dermed rettssubjektets vegne.

Kirkemøtet er enig i forslaget om en lovhjemmel for at Kirkemøtet skal kunne gi en arbeidsgiverorganisasjon fullmakt til å inngå og si opp tariffavtale, samt å gi eller motta kollektiv arbeidsoppsigelse på rettssubjektet Den norske kirkes vegne. Kirkemøtet har merket seg at dette vil innebære en begrensning av Kirkerådets alminnelige utøvende arbeidsgivermyndighet, men mener at beslutning om å melde seg inn i en arbeidsgiverorganisasjon i denne fasen bør vedtas av Kirkemøtet.

Kirkemøtet mener bestemmelsen i kirkeloven § 25 om at «Kirkerådet tilsetter biskoper etter forskrift om framgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet», bør oppheves. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets behandling av ordning for nominasjon og tilsetting av biskoper i 2007 og 2012. Kirkemøtet gikk i 2007 inn for en ordning for valg av biskoper (sak KM 09/07). I 2012 tok kirkemøtekomiteen til etterretning at en ordning for valg av biskoper ikke kunne realiseres uten særlov «så lenge biskopene fortsatt skal være statstjenestemenn». Kirkemøtet vedtok en ordning hvor tilsettingsmyndigheten for biskoper ble lagt til Kirkerådet, men understreket samtidig at det bør «skje en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (sak KM 10/12). Kirkemøtet mener at bestemmelsen om at Kirkerådet tilsetter biskoper innebærer at Stortinget innsnevrer Kirkemøtets generelle arbeidsgivermyndighet etter § 24 på et så viktig punkt som tilsetting av Den norske kirkes biskoper.

Til kapittel 5. Rettslige spørsmål ved virksomhetsoverdragelse

Kirkemøtet har ingen merknader til departementets redegjørelse om de viktigste rettslige forhold ved en virksomhetsoverdragelse.

Til kapittel 6. Kirkemøtet

Kirkemøtets rolle som trossamfunnet Den norske kirkes øverste representative organ vil med departementets forslag bli videreført. Samtidig foreslår departementet at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. også ovenfor om utkastet til ny § 24 fjerde ledd. Kirkemøtet gir sin tilslutning til denne løsningen.

Kirkemøtet gir også sin tilslutning til forslaget om at Kirkemøtet får en alminnelig adgang til å delegerer myndighet til Den norske kirkes regionale og nasjonale organer – altså til de

lovbestemte organer som er omtalt i § 24 siste ledd: Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og prostene. Kirkemøtet er samtidig enig i at Kirkemøtet fortsatt skal ha en ulovfestet adgang til å delegere til Kirkerådet.

Kirkemøtet deler departementets syn om at det ikke skal kunne utledes noen delegasjonsadgang overfor soknet fra bestemmelsen i § 2 første ledd om at soknet ikke kan løses fra Den norske kirke. Kirkemøtet er samtidig enig i at det ikke skal lovfestes en delegasjonsadgang fra Kirkemøtet til soknets organer – tilsvarende den delegasjonsmyndighet Kongen og departementet i dag har i §§ 9 siste ledd og 14 siste ledd. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve Kongens og departementets myndighet etter disse bestemmelsene.

Kirkemøtet legger til grunn at det vil være mulig for det nasjonale rettssubjektet og soknene å inngå avtale med hverandre uavhengig av hjemmel i lov.

Til kapittel 7. Kirkerådet

Kirkemøtet støtter at Kirkerådet tydeliggjøres som Kirkemøtets og derved rettssubjektets utøvende organ og at det lovfestes at Kirkerådet har ansvaret for økonomiforvaltningen og økonomistyringen i det nye rettssubjektet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at lovbestemmelsene om Kirkerådets sammensetning og valg forenkles, slik at Kirkemøtet står fritt til selv å kunne beslutte hvor mange medlemmer som skal velges. Kirkemøtet støtter også at det åpnes opp for at Kirkemøtet kan fastsette regler som innebærer at Kirkerådet kan ansvarliggjøres overfor Kirkemøtet som en form for styre som kan skiftes ut i funksjonstiden.

Til kapittel 8. Bispedømmerådet

Kirkemøtet støtter at bispedømmerådet videreføres som et lovfestet organ som i hovedsak vil utøve myndighet på vegne av rettssubjektet Den norske kirke etter delegasjon fra Kirkemøtet eller Kirkerådet. Kirkemøtet støtter forslaget om at bispedømmerådet også kan utføre oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd eller kirkelige fellelråd.

Kirkemøtet ber samtidig om at bestemmelsen i § 23 om varamedlemmer til bispedømmerådet blir endret, slik at det blir minst to varamedlemmer per kategori.

Til kapittel 9. Biskopene, prostene og Bispemøtet

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at biskopene, Bispemøtet og prostene blir lovfestede organer for rettssubjektet Den norske kirke. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsene om frivillige prostiråd og prostimøter og viser til at Kirkemøtet kan videreføre disse selv. Videre gir Kirkemøtet sin tilslutning til at myndigheten til å fastsette nærmere bestemmelser for Bispemøtet etter kirkeloven § 26 overføres fra Kongen til Kirkemøtet.

Til kapittel 10. Prestene

Kirkemøtet støtter forslaget til nytt tredje ledd i § 2 om at hvert sokn skal være betjent av prest, hvert prosti av prost og hvert bispedømme av biskop. For å kunne være en folkekirke, må Den norske kirke være landsdekkende. Kirkemøtet vil understreke den nære forbindelsen mellom dette forslaget og utkastet til ny § 22 om at staten gir tilskudd til prestatjenesten.

Kirkemøtet slutter seg til at Kirkemøtet får myndighet til å fastsette kvalifikasjonskrav for de som skal tilsettes eller ordineres til prestetjeneste i Den norske kirke, jf. forslag til ny § 31 første ledd.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om å lovfeste at prestetjenesten skal organiseres slik at prestene kan utøve sin tjeneste i samsvar med ordinasjonens forutsetninger og forpliktelser, jf. forslag til ny § 31 annet ledd.

Kirkemøtet gir også tilslutning til at prest som gjør seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig brudd på ordinasjonsforpliktelsene kan fratras retten til å utføre prestetjeneste etter nærmere regler om saksbehandling og klageadgang fastsatt av Kirkemøtet, jf. forslag til ny § 31 tredje ledd.

Kirkemøtet er også enig i at Kirkemøtet blir gitt myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår m.v. for prester, proster og biskoper, jf. forslag til ny § 31 fjerde ledd. Kirkemøtet mener det er viktig at den foreslåtte hjemmel i § 31 fjerde ledd for Kirkemøtet til å fastsette tjenesteordning for prester, ikke bare vil omfatte prester ansatt i Den norske kirke, men også andre ordinerte prester så langt det passer.

Til kapittel 11. Regler om klage

Kirkemøtet er tilfreds med at departementet har trukket forslaget om klagenemnd i den form det opprinnelig hadde. Kirkemøtet ser at det vil være hensiktsmessig med et klageorgan som kan gis myndighet til å behandle klager på avgjørelser i visse saker som er fattet i lovbestemte kirkelige organer, og ber derfor departementet gi Kirkemøtet lovhjemmel for at Kirkemøtet kan opprette et særskilt klageorgan som Kirkemøtet får myndighet til å regulere nærmere.

Til kapittel 12. Lovregulering av økonomiske forhold

Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det bevilges ett samlet rammetilskudd til Kirkemøtets disposisjon, at statens bevilgninger til Svalbard kirke blir opprettholdt som en særskilt bevilgning over Svalbardbudsjettet med Kirkemøtet som mottaker og at Sjømannskirken er unntatt fra rammetilskuddet til Den norske kirke. Kirkemøtet mener også at tilskuddet til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider bør holdes utenfor rammetilskuddet til Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter at rentekompensasjonsordningen for kirkebygg fortsatt blir forvaltet av staten, men mener at Kirkemøtet bør forvalte tilskuddet til nasjonale tiltak for kirkebygg. Formålet med tilskuddet er «å ha et nasjonalt kompetansemiljø i Den norske kirke som gjennom sentrale tiltak kan bistå kirkeeierne i å sikre og forvalte kirkebyggene» (Prop. 1 S (2013–2014) *Statsbudsjettet 2014* (FAD), side 167). Kirkemøtet mener dette tilsier at det er Kirkemøtet som bør forvalte dette tilskuddet.

Kirkemøtet støtter forslaget om ny lovbestemmelse som beskriver oppgavefordelingen mellom staten og kommunene i loven og at det nye nasjonale rettssubjektet blir underlagt bestemmelsene i regnskapsloven. Kirkemøtet er uenig i at Den norske kirke ikke gis adgang til å ta opp lån, men understreker at spørsmålet om låneopptak må ses i sammenheng med spørsmålet om egenkapital samt at det ikke foreslås noe konkursvern for det nye rettssubjektet. Kirkemøtet mener at dersom Den norske kirke blir utstyrt med en større

ubundet egenkapital ved utskillelsen fra staten, vil det redusere de likviditetsmessige utfordringene og behovet for å ta opp lån.

Til kapittel 13. Andre forslag til endringer i kirkeloven

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette regler om innmelding og utmelding, om føringen av Den norske kirkes medlemsregister, om kirkelig manntall og om kirkebokføring, jf. § 3 nr. 8 og 10, § 4 fjerde ledd og § 37, og at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette særskilte ordninger for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter. Tilsvarende støtter Kirkemøtet de foreslåtte endringer i kirkeloven § 11 knyttet til bestemmelser om menighetsmøtet.

Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsen om Den norske kirkes lærenemnd, med henvisning til at Kirkemøtet vil stå fritt til å gi bestemmelser om en kirkelig lærenemnd uten hjemmel i lov – dersom Kirkemøtet finner at det er ønskelig.

Kirkemøtet støtter også forslaget om å oppheve bestemmelsen i kirkeloven § 38 siste ledd om særskilte regler for statens behandling av saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære, da det ikke lenger vil være behov for at Kongen eller departementet treffer avgjørelse i saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære.

Kirkemøtet viser til departementets begrunnelse for ikke å gjøre endringer i kompetanseforholdene knyttet til kirkelig inndeling og bestemmelser om kirkebygg. Departementet viser her til at vedtak om opprettelse og nedleggelse av sokn, godkjenning av ny kirke og nedleggelse av kirke har direkte følger for det kommunale finansieringsansvaret etter lovens § 15 og påpeker at dette finansieringsansvaret kan svekkes ved en kompetanseoverføring til det nye rettssubjektet. Kirkemøtet er enig i at hensynet til kontinuitet i finansieringsordningen i denne fase bør veie tyngre enn de mer prinsipielle hensyn om kirkens indre selvstyre. Samtidig er dette av de spørsmål man må komme tilbake til i neste fase av reformprosessen.

Kirkemøtet finner det naturlig at forvaltningsloven og offentleglova videreføres i denne fasen, og gir sin tilslutning til at arkivlovens regler om offentlige organer skal gjelde for det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet viser til at Kirkemøtet tidligere har tatt til orde for at ordningen i kirkeloven § 3 nr. 2 med barns tilhørighet til Den norske kirke i de tilfeller en av foreldrene er medlem, bør endres, jf. sak KM 10/11. Kirkemøtet fastholder at dette bør endres slik at tros- og livssynssamfunn blir behandlet likt og mener at dette bør gjøres allerede i denne fasen.

Til kapittel 14. Spørsmålet om pensjonsordning

Kirkemøtet understreker betydningen av at pensjonsrettighetene til de ansatte som er berørt av virksomhetsoverdragelsen, blir ivaretatt på en god måte.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om at kirken selv velger pensjonsordning og at det gis en overgangsperiode på tre år hvor Statens pensjonskasse opprettholdes som pensjonsordning. Kirkemøtet ber om at perioden forlenges fram til tariffrevisjonen i 2020. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at retten til AFP blir lovregulert i overgangsperioden.

Kirkemøtet vil ta pensjonsspørsmålet opp til behandling i 2019, etter forutgående prosess med alle berørte parter. Dersom det velges en annen løsning enn Statens pensjonskasse, vil man på det tidspunkt ta stilling til statens tilbud om en lukket ordning for medlemskap i Statens pensjonskasse for de som allerede er medlemmer.

Kirkemøtet understreker betydningen av at fremtidige rammetilskudd fra staten dekker pensjonskostnadene.

Til kapittel 15. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet støtter at Opplysningsvesenets fonds bidrag til Den norske kirke blir overført til Kirkemøtets disposisjon. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets uttalelse fra 2006: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke» (KM 08/06). Kirkemøtet deler likevel departementets vurdering av at det ikke er nødvendig og heller ikke hensiktsmessig, å ta følgene av dette nå.

Kirkemøtet støtter også at Den norske kirkes landsfond avvikles som et statlig styrt fond og at kapitalen tilføres det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet understreker at det ved utskillingen av kirken fra staten vil være behov for å tilføre Den norske kirke en større ubundet egenkapital, for å sikre en forsvarlig drift av virksomheten.

Avslutning

Kirkemøtet ser på de foreslåtte endringene som et viktig skritt videre i relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig vil Kirkemøtet uttrykke tilfredshet med at departementet har lagt vekt på at de foreslåtte endringene skal åpne for en videre utvikling mot rammelovgivning for Den norske kirke. I et neste skritt vil færre bestemmelser om kirkens organisering, kirkelig myndighetsutøvelse og rettslig handleevne fastsettes i statens lovgivning om kirken.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Harald Hegstad

Disse hadde ordet:

Harald Hegstad, Knut Lundby, Erling Birkedal, Ingeborg Midttømme, Kristin Gunleiksrud Raaum, Ann-Kristin Sørvik, Eldar Husøy, Hilde Nygaard Ihle, Ole Hermann Fisknes, Egil Morland, Karin-Elin Berg, Ivar Braut, Jakob Nærheim

Endringsforslag:

Kristin Gunleiksrud Raaum:

Kapittel 13, s. 6, 3. avsnitt:

Stryke «i denne fase» i nest siste setning.

Stryke siste setning. Slutten på avsnittet blir da:

«Kirkemøtet er enig i at hensynet til kontinuitet i finansieringsordningen bør veie tyngre enn de mer prinsipielle hensyn om kirkens indre selvstyre.»

Hilde Nygaard Ihle:

Til kapittel 3: Den norske kirkes rettslige handleevne, 2. avsnitt, 4. linje – ta ut:

- «altså avgrenset mot organene for soknet»

3. avsnitt, 2.setning:

Ta ut: «I dette ligger (...), slik heller ikke staten har det i dag.

Ingeborg Midttømme:

Ny siste setning til kapittel 9 (s.4):

I samsvar med den bemyndigelse Bispemøtet er gitt gjennom «Reglement for Bispemøtet §5.»

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Det foreliggende høringsdokumentet fra Kulturdepartementet som sendes Kirkemøtet, inneholder de nødvendige lovforslag for å gjennomføre en virksomhetsoverdragelse av den i dag statlige del av Den norske kirke. Sentralt i forslaget står opprettelsen av et nasjonalt kirkelig rettssubjekt som kan muliggjøre dette. Forslaget er i tråd med Kirkemøtets bestilling fra april 2013.

Saken har vært på bred høring høsten 2014, og høringsdokumentet for Kirkemøtet er en revidert versjon av departementets høringsnotat fra i fjor.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at Kirkerådets forslag til vedtak var langt mer omfattende enn det komiteen her foreslår. Komiteen har funnet det mest hensiktsmessig å foreslå en mer kortfattet uttalelse. Komiteen vil påpeke at Kirkerådets forslag til uttalelse inneholder viktige momenter som kan underbygge det komiteen foreslår i det følgende.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende høringsuttalelse til høringsdokumentet av 3. mars 2015:

Innledning

Kirkemøtet viser til høringsnotatet *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille* av 2. september 2014, *Kirkerådets høringsuttalelse* av 16. oktober 2014 og departementets høringsdokument *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet* av 3. mars 2015. Kirkemøtet er fornøyd med at Kirkemøtets vedtak fra april 2013 i sak KM 05/13 med dette følges opp.

Hovedsaken i departementets forslag er at Den norske kirke gjennom lov får en rettslig selvstendig handleevne, slik de enkelte soknene har i dag. Ved forslaget dannes det et nytt rettssubjekt for Den norske kirke. Arbeidsgiveransvaret for prestene, prostene biskopene og de tilsatte ved bispedømmekontorene og Kirkerådets sekretariat foreslås på dette grunnlaget overført fra staten til kirken. Kirkemøtet har merket seg at det var bred oppslutning blant høringsinstansene om hovedinnholdet i høringsnotatet.

Kirkemøtet anser de foreslåtte endringene som en naturlig konsekvens av grunnlovsendringene i 2012. Kirkemøtet er enig i at hensynet til kontinuitet tilsier en skrittvis utvikling av kirkeordningen, og støtter hovedinnholdet og retningen i forslaget. De foreslåtte endringene bidrar i hovedsak til den utviklingen av Den norske kirke som Kirkemøtet ønsker og har trukket opp linjene for på kirkens side. Kirkemøtet understreker betydningen av at løsningene fremsatt i forslaget har en midlertidig karakter. Både staten og kirken har i sine planer en fase to som mer endelig skal fastlegge en rekke forhold.

Til kapittel 3. Den norske kirkes rettslige handleevne

Departementets forslag om å etablere et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke er i samsvar med Kirkemøtets anmodning fra 2013. Slik kan det rettslige grunnlaget dannes for å gjennomføre reformforslagets hovedformål om å overdra de i dag statlige virksomheter og ansatte til kirken. Kirkemøtet gir sin tilslutning til departementets forslag.

Kirkemøtet er enig i at det nye nasjonale rettssubjektet skal gis navnet Den norske kirke og at det – på samme måte som for soknet – skal være nærmere bestemte organer som opptrer på rettssubjektets vegne. Disse organene blir sentrale og regionale organer – altså avgrenset mot organene for soknet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. utkastet § 24 fjerde ledd. Videre vil Kirkerådet ivareta rollen som det utøvende organet for Kirkemøtet og dermed for rettssubjektet, jf. lovutkastet i § 25 tredje ledd om at «Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå». Kirkemøtet er samtidig enig i forslaget om at Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og dessuten prostene på avgrensede områder blir gitt myndighet til å opptre på vegne av det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til viktigheten av at soknets rettslige selvstendighet ikke skal bli svekket i og med etableringen av et nytt nasjonalt rettssubjekt. I dette ligger blant annet at det nye rettssubjektet ved dets organer ikke skal ha noen alminnelig organisasjons- og instruksjonsmyndighet overfor soknets organer, slik heller ikke staten har det i dag.

Når det gjelder forholdet mellom soknet og det foreslåtte nye rettssubjektet, innebærer departementets forslag at soknene inngår i Den norske kirke som trossamfunn, men ikke i Den norske kirke som rettssubjekt. Dette innebærer at navnet Den norske kirke får en dobbel betydning. I høringen ble løsningen kritisert blant annet av Kirkerådet, som i stedet tok til orde for en ordning der soknene inngår som deler av eller enheter innenfor det nasjonale rettssubjektet. Kirkemøtet legger til grunn at spørsmålet om hvordan forholdet mellom rettssubjektene skal reguleres, er noe man må komme tilbake til med henblikk på neste fase i reformprosessen.

Til kapittel 4. Den norske kirke som arbeidsgiver

Kirkemøtet deler departementets tilnærming om at Den norske kirke som arbeidsgiver i hovedsak bør føres inn under den alminnelige arbeidsrettslige lovgivning og at lovgivningen på dette området i begrenset grad bør inneholde særskilte regler for Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter forslaget om at Kirkemøtet i kraft av å bli det øverste organet for rettssubjektet Den norske kirke, får myndighet til å organisere prestetjenesten og treffe bestemmelse om hvordan arbeidsgivermyndigheten overfor prestene skal ivaretas – herunder hvilke organer for det nye rettssubjektet som skal tildeles de ulike arbeidsgiverfunksjonene.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkerådet i kraft av rådets alminnelige rolle etter kirkeloven § 25 – uten særskilt delegasjon fra Kirkemøtet – vil være det organ som ivaretar utøvelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret på Kirkemøtets og dermed rettssubjektets vegne.

Kirkemøtet er enig i forslaget om en lovhjemmel for at Kirkemøtet skal kunne gi en arbeidsgiverorganisasjon fullmakt til å inngå og si opp tariffavtale, samt å gi eller motta kollektiv arbeidsoppsigelse på rettssubjektet Den norske kirkes vegne. Kirkemøtet har merket seg at dette vil innebære en begrensning av Kirkerådets alminnelige utøvende arbeidsgivermyndighet, men mener at beslutning om å melde seg inn i en arbeidsgiverorganisasjon i denne fasen bør vedtas av Kirkemøtet.

Kirkemøtet mener bestemmelsen i kirkeloven § 25 om at «Kirkerådet tilsetter biskoper etter forskrift om framgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet», bør oppheves. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets behandling av ordning for nominasjon og tilsetting av biskoper i 2007 og 2012. Kirkemøtet gikk i 2007 inn for en ordning for valg av biskoper (sak KM 09/07). I 2012 tok kirkemøtekomiteen til etterretning at en ordning for valg av biskoper ikke kunne realiseres uten særlov «så lenge biskopene fortsatt skal være statstjenestemenn». I forbindelse med at Stortinget vedtok at tilsettingsmyndigheten skulle legges til Kirkerådet, understreket Kirkemøtet at det bør «skje en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (sak KM 10/12). Kirkemøtet mener at bestemmelsen om at Kirkerådet tilsetter biskoper innebærer at Stortinget innsnevrer Kirkemøtets generelle arbeidsgivermyndighet etter § 24 på et så viktig punkt som tilsetting av Den norske kirkes biskoper.

Til kapittel 5. Rettslige spørsmål ved virksomhetsoverdragelse

Kirkemøtet har ingen merknader til departementets redegjørelse om de viktigste rettslige forhold ved en virksomhetsoverdragelse.

Til kapittel 6. Kirkemøtet

Kirkemøtets rolle som trossamfunnet Den norske kirkes øverste representative organ vil med departementets forslag bli videreført. Samtidig foreslår departementet at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. også ovenfor om utkastet til ny § 24 fjerde ledd. Kirkemøtet gir sin tilslutning til denne løsningen.

Kirkemøtet gir også sin tilslutning til forslaget om at Kirkemøtet får en alminnelig adgang til å delegerer myndighet til Den norske kirkes regionale og nasjonale organer – altså til de

lovbestemte organer som er omtalt i § 24 siste ledd: Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og prostene. Kirkemøtet er samtidig enig i at Kirkemøtet fortsatt skal ha en ulovfestet adgang til å delegere til Kirkerådet.

Kirkemøtet deler departementets syn om at det ikke skal kunne utledes noen delegasjonsadgang overfor soknet fra bestemmelsen i § 2 første ledd om at soknet ikke kan løses fra Den norske kirke. Kirkemøtet er samtidig enig i at det ikke skal lovfestes en delegasjonsadgang fra Kirkemøtet til soknets organer – tilsvarende den delegasjonsmyndighet Kongen og departementet i dag har i §§ 9 siste ledd og 14 siste ledd. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve Kongens og departementets myndighet etter disse bestemmelsene.

Kirkemøtet legger til grunn at det vil være mulig for det nasjonale rettssubjektet og soknene å inngå avtale med hverandre uavhengig av hjemmel i lov.

Til kapittel 7. Kirkerådet

Kirkemøtet støtter at Kirkerådet tydeliggjøres som Kirkemøtets og derved rettssubjektets *utøvende organ* og at det lovfestes at Kirkerådet har ansvaret for økonomiforvaltningen og økonomistyringen i det nye rettssubjektet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at lovbestemmelsene om Kirkerådets sammensetning og valg forenkles, slik at Kirkemøtet står fritt til selv å kunne beslutte hvor mange medlemmer som skal velges. Kirkemøtet støtter også at det åpnes opp for at Kirkemøtet kan fastsette regler som innebærer at Kirkerådet kan ansvarliggjøres overfor Kirkemøtet som en form for styre som kan skiftes ut i funksjonstiden.

Til kapittel 8. Bispedømmerådet

Kirkemøtet støtter at bispedømmerådet videreføres som et lovfestet organ som i hovedsak vil utøve myndighet på vegne av rettssubjektet Den norske kirke etter delegasjon fra Kirkemøtet eller Kirkerådet. Kirkemøtet støtter forslaget om at bispedømmerådet også kan utføre oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd eller kirkelige fellesråd.

Kirkemøtet ber samtidig om at bestemmelsen i § 23 om varamedlemmer til bispedømmerådet blir endret, slik at det blir minst to varamedlemmer per kategori.

Til kapittel 9. Biskopene, prostene og Bispemøtet

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at biskopene, Bispemøtet og prostene blir lovfestede organer for rettssubjektet Den norske kirke. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsene om frivillige prostiråd og prostimøter og viser til at Kirkemøtet kan videreføre disse selv. Videre gir Kirkemøtet sin tilslutning til at myndigheten til å fastsette nærmere bestemmelser for Bispemøtet etter kirkeloven § 26 overføres fra Kongen til Kirkemøtet.

Til kapittel 10. Prestene

Kirkemøtet støtter forslaget til nytt tredje ledd i § 2 om at hvert sokn skal være betjent av prest, hvert prosti av prost og hvert bispedømme av biskop. For å kunne være en folkekirke, må Den norske kirke være landsdekkende. Kirkemøtet vil understreke den nære forbindelsen mellom dette forslaget og utkastet til ny § 22 om at staten gir tilskudd til prestetjenesten.

Kirkemøtet slutter seg til at Kirkemøtet får myndighet til å fastsette kvalifikasjonskrav for de som skal tilsettes eller ordineres til prestetjeneste i Den norske kirke, jf. forslag til ny § 31 første ledd.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om å lovfeste at prestetjenesten skal organiseres slik at prestene kan utøve sin tjeneste i samsvar med ordinasjonens forutsetninger og forpliktelser, jf. forslag til ny § 31 annet ledd.

Kirkemøtet gir også tilslutning til at prest som gjør seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig brudd på ordinasjonsforpliktelsene kan fratras retten til å utføre prestetjeneste etter nærmere regler om saksbehandling og klageadgang fastsatt av Kirkemøtet, jf. forslag til ny § 31 tredje ledd.

Kirkemøtet er også enig i at Kirkemøtet blir gitt myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår m.v. for prester, proster og biskoper, jf. forslag til ny § 31 fjerde ledd. Kirkemøtet mener det er viktig at den foreslåtte hjemmel i § 31 fjerde ledd for Kirkemøtet til å fastsette tjenesteordning for prester, ikke bare vil omfatte prester ansatt i Den norske kirke, men som i dag også andre ordinerte prester så langt det passer.

Til kapittel 11. Regler om klage

Kirkemøtet er tilfreds med at departementet har trukket forslaget om klagenemnd i den form det opprinnelig hadde. Kirkemøtet ser at det vil være hensiktsmessig med et klageorgan som kan gis myndighet til å behandle klager på avgjørelser i visse saker som er fattet i lovbestemte kirkelige organer, og ber derfor departementet gi Kirkemøtet lovhjemmel for at Kirkemøtet kan opprette et særskilt klageorgan som Kirkemøtet får myndighet til å regulere nærmere.

Til kapittel 12. Lovregulering av økonomiske forhold

Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det bevilges ett samlet rammetilskudd til Kirkemøtets disposisjon, at statens bevilgninger til Svalbard kirke blir opprettholdt som en særskilt bevilgning over Svalbardbudsjettet med Kirkemøtet som mottaker og at Sjømannskirken er unntatt fra rammetilskuddet til Den norske kirke. Kirkemøtet mener også at tilskuddet til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider bør holdes utenfor rammetilskuddet til Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter at rentekompensasjonsordningen for kirkebygg fortsatt blir forvaltet av staten, men mener at Kirkemøtet bør forvalte tilskuddet til nasjonale tiltak for kirkebygg. Formålet med tilskuddet er «å ha et nasjonalt kompetansemiljø i Den norske kirke som gjennom sentrale tiltak kan bistå kirkeeierne i å sikre og forvalte kirkebyggene» (Prop. 1 S (2013–2014) *Statsbudsjettet 2014* (FAD), side 167). Kirkemøtet mener dette tilsier at det er Kirkemøtet som bør forvalte dette tilskuddet.

Kirkemøtet støtter forslaget om ny lovbestemmelse som beskriver oppgavefordelingen mellom staten og kommunene i loven og at det nye nasjonale rettssubjektet blir underlagt bestemmelsene i regnskapsloven. Kirkemøtet er uenig i at Den norske kirke ikke gis adgang til å ta opp lån, men understreker at spørsmålet om låneopptak må ses i sammenheng med spørsmålet om egenkapital samt at det ikke foreslås noe konkursvern for det nye rettssubjektet. Kirkemøtet mener at dersom Den norske kirke blir utstyrt med en større

ubundet egenkapital ved utskillelsen fra staten, vil det redusere de likviditetsmessige utfordringene og behovet for å ta opp lån.

Til kapittel 13. Andre forslag til endringer i kirkeloven

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette regler om innmelding og utmelding, om føringen av Den norske kirkes medlemsregister, om kirkelig manntall og om kirkebokføring, jf. § 3 nr. 8 og 10, § 4 fjerde ledd og § 37, og at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette særskilte ordninger for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter. Tilsvarende støtter Kirkemøtet de foreslåtte endringer i kirkeloven § 11 knyttet til bestemmelser om menighetsmøtet.

Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsen om Den norske kirkes lærenemnd, med henvisning til at Kirkemøtet vil stå fritt til å gi bestemmelser om en kirkelig lærenemnd uten hjemmel i lov – dersom Kirkemøtet finner at det er ønskelig.

Kirkemøtet støtter også forslaget om å oppheve bestemmelsen i kirkeloven § 38 siste ledd om særskilte regler for statens behandling av saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære, da det ikke lenger vil være behov for at Kongen eller departementet treffer avgjørelse i saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære.

Kirkemøtet viser til departementets begrunnelse for ikke å gjøre endringer i kompetanseforholdene knyttet til kirkelig inndeling og bestemmelser om kirkebygg. Departementet viser her til at vedtak om opprettelse og nedleggelse av sokn, godkjenning av ny kirke og nedleggelse av kirke har direkte følger for det kommunale finansieringsansvaret etter lovens § 15 og påpeker at dette finansieringsansvaret kan svekkes ved en kompetanseoverføring til det nye rettssubjektet. Kirkemøtet er enig i at hensynet til finansieringen av den lokale kirke bør veie tyngre enn mer prinsipielle hensyn om kirkens indre selvstyre. Samtidig vil spørsmål om hvordan det juridiske grunnlaget for finansieringsordningen skal sikres, være blant de spørsmål man må komme tilbake til i neste fase av reformprosessen.

Kirkemøtet finner det naturlig at forvaltningsloven og offentleglova videreføres i denne fasen, og gir sin tilslutning til at arkivlovens regler om offentlige organer skal gjelde for det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet viser til at Kirkemøtet tidligere har tatt til orde for at ordningen i kirkeloven § 3 nr. 2 med barns tilhørighet til Den norske kirke i de tilfeller en av foreldrene er medlem, bør endres, jf. sak KM 10/11. Kirkemøtet fastholder at dette bør endres slik at tros- og livssynssamfunn blir behandlet likt og mener at dette bør gjøres allerede i denne fasen.

Til kapittel 14. Spørsmålet om pensjonsordning

Kirkemøtet understreker betydningen av at pensjonsrettighetene til de ansatte som er berørt av virksomhetsoverdragelsen, blir ivaretatt på en god måte.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om at kirken selv velger pensjonsordning og at det gis en overgangsperiode på tre år hvor Statens pensjonskasse opprettholdes som pensjonsordning. Kirkemøtet ber om at perioden forlenges fram til tariffrevisjonen i 2020. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at retten til AFP blir lovregulert i overgangsperioden.

Kirkemøtet vil ta pensjonsspørsmålet opp til behandling i 2019, etter forutgående prosess med alle berørte parter. Dersom det velges en annen løsning enn Statens pensjonskasse, vil man på det tidspunkt ta stilling til statens tilbud om en lukket ordning for medlemskap i Statens pensjonskasse for de som allerede er medlemmer.

Kirkemøtet understreker betydningen av at fremtidige rammetilskudd fra staten dekker pensjonskostnadene.

Til kapittel 15. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet støtter at Opplysningsvesenets fonds bidrag til Den norske kirke blir overført til Kirkemøtets disposisjon. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets uttalelse fra 2006: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke» (sak KM 08/06). Kirkemøtet deler likevel departementets vurdering av at det ikke er nødvendig og heller ikke hensiktsmessig, å ta følgene av dette nå.

Kirkemøtet støtter også at Den norske kirkes landsfond avvikles som et statlig styrt fond og at kapitalen tilføres det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet understreker at det ved utskillingen av kirken fra staten vil være behov for å tilføre Den norske kirke en større ubundet egenkapital, for å sikre en forsvarlig drift av virksomheten.

Avslutning

Kirkemøtet ser på de foreslåtte endringene som et viktig skritt videre i relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig vil Kirkemøtet uttrykke tilfredshet med at departementet har lagt vekt på at de foreslåtte endringene skal åpne for en videre utvikling mot rammelovgivning for Den norske kirke. I et neste skritt vil færre bestemmelser om kirkens organisering, kirkelig myndighetsutøvelse og rettslig handleevne fastsettes i statens lovgivning om kirken.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Saksordfører: Harald Hegstad

Disse hadde ordet:

Harald Hegstad, Hilde Nygaard Ihle, Ingeborg Midttømme

Endringsforslag:

Ingeborg Midttømme: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholdt forslaget.

Kristin Gunleiksrud Raaum: Tatt inn av komiteen.

Hilde Nygaard Ihle: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholdt forslaget.

Votering

Ingeborg Midttømme: Forslaget fikk 11 stemmer og falt.

Hilde Nygaard Ihle:

Til kapittel 3: Den norske kirkes rettslige handleevne, 2. avsnitt, 4. linje: Forslaget fikk 3 stemmer og falt

3. avsnitt, 2. setning: Forslaget fikk 3 stemmer og falt.

114 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende høringsuttalelse til høringsdokumentet av 3. mars 2015:

Innledning

Kirkemøtet viser til høringsnotatet *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille* av 2. september 2014, *Kirkerådets høringsuttalelse* av 16. oktober 2014 og departementets høringsdokument *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet* av 3. mars 2015. Kirkemøtet er fornøyd med at Kirkemøtets vedtak fra april 2013 i sak KM 05/13 med dette følges opp.

Hovedsaken i departementets forslag er at Den norske kirke gjennom lov får en rettslig selvstendig handleevne, slik de enkelte soknene har i dag. Ved forslaget dannes det et nytt rettssubjekt for Den norske kirke. Arbeidsgiveransvaret for prestene, prostene biskopene og de tilsatte ved bispedømmekontorene og Kirkerådets sekretariat foreslås på dette grunnlaget overført fra staten til kirken. Kirkemøtet har merket seg at det var bred oppslutning blant høringsinstansene om hovedinnholdet i høringsnotatet.

Kirkemøtet anser de foreslåtte endringene som en naturlig konsekvens av grunnlovsendringene i 2012. Kirkemøtet er enig i at hensynet til kontinuitet tilsier en skrittvis utvikling av kirkeordningen, og støtter hovedinnholdet og retningen i forslaget. De foreslåtte endringene bidrar i hovedsak til den utviklingen av Den norske kirke som Kirkemøtet ønsker og har trukket opp linjene for på kirkens side. Kirkemøtet understreker betydningen av at løsningene fremsatt i forslaget har en midlertidig karakter. Både staten og kirken har i sine planer en fase to som mer endelig skal fastlegge en rekke forhold.

Til kapittel 3. Den norske kirkes rettslige handleevne

Departementets forslag om å etablere et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke er i samsvar med Kirkemøtets anmodning fra 2013. Slik kan det rettslige grunnlaget dannes for å gjennomføre reformforslagets hovedformål om å overdra de i dag statlige virksomheter og ansatte til kirken. Kirkemøtet gir sin tilslutning til departementets forslag.

Kirkemøtet er enig i at det nye nasjonale rettssubjektet skal gis navnet Den norske kirke og at det – på samme måte som for soknet – skal være nærmere bestemte organer som opptrer på rettssubjektets vegne. Disse organene blir sentrale og regionale organer – altså avgrenset

mot organene for soknet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. utkastet § 24 fjerde ledd. Videre vil Kirkerådet ivareta rollen som det utøvende organet for Kirkemøtet og dermed for rettssubjektet, jf. lovutkastet i § 25 tredje ledd om at «Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå». Kirkemøtet er samtidig enig i forslaget om at Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og dessuten prostene på avgrensede områder blir gitt myndighet til å opptre på vegne av det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til viktigheten av at soknets rettslige selvstendighet ikke skal bli svekket i og med etableringen av et nytt nasjonalt rettssubjekt. I dette ligger blant annet at det nye rettssubjektet ved dets organer ikke skal ha noen alminnelig organisasjons- og instruksjonsmyndighet overfor soknets organer, slik heller ikke staten har det i dag.

Når det gjelder forholdet mellom soknet og det foreslåtte nye rettssubjektet, innebærer departementets forslag at soknene inngår i Den norske kirke som trossamfunn, men ikke i Den norske kirke som rettssubjekt. Dette innebærer at navnet Den norske kirke får en dobbel betydning. I høringen ble løsningen kritisert blant annet av Kirkerådet, som i stedet tok til orde for en ordning der soknene inngår som deler av eller enheter innenfor det nasjonale rettssubjektet. Kirkemøtet legger til grunn at spørsmålet om hvordan forholdet mellom rettssubjektene skal reguleres, er noe man må komme tilbake til med henblikk på neste fase i reformprosessen.

Til kapittel 4. Den norske kirke som arbeidsgiver

Kirkemøtet deler departementets tilnærming om at Den norske kirke som arbeidsgiver i hovedsak bør føres inn under den alminnelige arbeidsrettslige lovgivning og at lovgivningen på dette området i begrenset grad bør inneholde særskilte regler for Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter forslaget om at Kirkemøtet i kraft av å bli det øverste organet for rettssubjektet Den norske kirke, får myndighet til å organisere prestatetjenesten og treffe bestemmelse om hvordan arbeidsgivermyndigheten overfor prestene skal ivaretas – herunder hvilke organer for det nye rettssubjektet som skal tildeles de ulike arbeidsgiverfunksjonene.

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkerådet i kraft av rådets alminnelige rolle etter kirkeloven § 25 – uten særskilt delegasjon fra Kirkemøtet – vil være det organ som ivaretar utøvelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret på Kirkemøtets og dermed rettssubjektets vegne.

Kirkemøtet er enig i forslaget om en lovhjemmel for at Kirkemøtet skal kunne gi en arbeidsgiverorganisasjon fullmakt til å inngå og si opp tariffavtale, samt å gi eller motta kollektiv arbeidsoppsigelse på rettssubjektet Den norske kirkes vegne. Kirkemøtet har merket seg at dette vil innebære en begrensning av Kirkerådets alminnelige utøvende arbeidsgivermyndighet, men mener at beslutning om å melde seg inn i en arbeidsgiverorganisasjon i denne fasen bør vedtas av Kirkemøtet.

Kirkemøtet mener bestemmelsen i kirkeloven § 25 om at «Kirkerådet tilsetter biskoper etter forskrift om framgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet», bør oppheves. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets behandling av ordning for nominasjon og tilsetting av biskoper i 2007 og 2012. Kirkemøtet gikk i 2007 inn for en ordning for valg av biskoper (sak KM 09/07). I 2012 tok kirkemøtekomiteen til etterretning at en ordning for valg av biskoper ikke kunne realiseres

uten særlov «så lenge biskopene fortsatt skal være statstjenestemenn». I forbindelse med at Stortinget vedtok at tilsettingsmyndigheten skulle legges til Kirkerådet, understreket Kirkemøtet at det bør «skje en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (sak KM 10/12). Kirkemøtet mener at bestemmelsen om at Kirkerådet tilsetter biskoper innebærer at Stortinget innsnevrer Kirkemøtets generelle arbeidsgivermyndighet etter § 24 på et så viktig punkt som tilsetting av Den norske kirkes biskoper.

Til kapittel 5. Rettslige spørsmål ved virksomhetsoverdragelse

Kirkemøtet har ingen merknader til departementets redegjørelse om de viktigste rettslige forhold ved en virksomhetsoverdragelse.

Til kapittel 6. Kirkemøtet

Kirkemøtets rolle som trossamfunnet Den norske kirkes øverste representative organ vil med departementets forslag bli videreført. Samtidig foreslår departementet at det er Kirkemøtet som opptrer på det nye rettssubjektets vegne når ikke annet fremgår uttrykkelig i lov, jf. også ovenfor om utkastet til ny § 24 fjerde ledd. Kirkemøtet gir sin tilslutning til denne løsningen.

Kirkemøtet gir også sin tilslutning til forslaget om at Kirkemøtet får en alminnelig adgang til å delegere myndighet til Den norske kirkes regionale og nasjonale organer – altså til de lovbestemte organer som er omtalt i § 24 siste ledd: Bispemøtet, bispedømmerådene, biskopene og prostene. Kirkemøtet er samtidig enig i at Kirkemøtet fortsatt skal ha en ulovfestet adgang til å delegere til Kirkerådet.

Kirkemøtet deler departementets syn om at det ikke skal kunne utledes noen delegasjonsadgang overfor soknet fra bestemmelsen i § 2 første ledd om at soknet ikke kan løses fra Den norske kirke. Kirkemøtet er samtidig enig i at det ikke skal lovfestes en delegasjonsadgang fra Kirkemøtet til soknets organer – tilsvarende den delegasjonsmyndighet Kongen og departementet i dag har i §§ 9 siste ledd og 14 siste ledd. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve Kongens og departementets myndighet etter disse bestemmelsene.

Kirkemøtet legger til grunn at det vil være mulig for det nasjonale rettssubjektet og soknene å inngå avtale med hverandre uavhengig av hjemmel i lov.

Til kapittel 7. Kirkerådet

Kirkemøtet støtter at Kirkerådet tydeliggjøres som Kirkemøtets og derved rettssubjektets *utøvende organ* og at det lovfestes at Kirkerådet har ansvaret for økonomiforvaltningen og økonomistyringen i det nye rettssubjektet. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at lovbestemmelsene om Kirkerådets sammensetning og valg forenkles, slik at Kirkemøtet står fritt til selv å kunne beslutte hvor mange medlemmer som skal velges. Kirkemøtet støtter også at det åpnes opp for at Kirkemøtet kan fastsette regler som innebærer at Kirkerådet kan ansvarliggjøres overfor Kirkemøtet som en form for styre som kan skiftes ut i funksjonstiden.

Til kapittel 8. Bispedømmerådet

Kirkemøtet støtter at bispedømmerådet videreføres som et ulovfestet organ som i hovedsak vil utøve myndighet på vegne av rettssubjektet Den norske kirke etter delegasjon fra Kirkemøtet

eller Kirkerådet. Kirkemøtet støtter forslaget om at bispedømmerådet også kan utføre oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd eller kirkelige fellesråd.

Kirkemøtet ber samtidig om at bestemmelsen i § 23 om varamedlemmer til bispedømmerådet blir endret, slik at det blir minst to varamedlemmer per kategori.

Til kapittel 9. Biskopene, prostene og Bispemøtet

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at biskopene, Bispemøtet og prostene blir lovfestede organer for rettssubjektet Den norske kirke. Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsene om frivillige prostiråd og prostimøter og viser til at Kirkemøtet kan videreføre disse selv. Videre gir Kirkemøtet sin tilslutning til at myndigheten til å fastsette nærmere bestemmelser for Bispemøtet etter kirkeloven § 26 overføres fra Kongen til Kirkemøtet.

Til kapittel 10. Prestene

Kirkemøtet støtter forslaget til nytt tredje ledd i § 2 om at hvert sokn skal være betjent av prest, hvert prosti av prost og hvert bispedømme av biskop. For å kunne være en folkekirke, må Den norske kirke være landsdekkende. Kirkemøtet vil understreke den nære forbindelsen mellom dette forslaget og utkastet til ny § 22 om at staten gir tilskudd til prestatjenesten.

Kirkemøtet slutter seg til at Kirkemøtet får myndighet til å fastsette kvalifikasjonskrav for de som skal tilsettes eller ordineres til prestatjeneste i Den norske kirke, jf. forslag til ny § 31 første ledd.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om å lovfeste at prestatjenesten skal organiseres slik at prestene kan utøve sin tjeneste i samsvar med ordinasjonens forutsetninger og forpliktelser, jf. forslag til ny § 31 annet ledd.

Kirkemøtet gir også tilslutning til at prest som gjør seg skyldig i grovt pliktbrudd eller annet vesentlig brudd på ordinasjonsforpliktelsene kan fratras retten til å utføre prestatjeneste etter nærmere regler om saksbehandling og klageadgang fastsatt av Kirkemøtet, jf. forslag til ny § 31 tredje ledd.

Kirkemøtet er også enig i at Kirkemøtet blir gitt myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår m.v. for prester, proster og biskoper, jf. forslag til ny § 31 fjerde ledd. Kirkemøtet mener det er viktig at den foreslåtte hjemmel i § 31 fjerde ledd for Kirkemøtet til å fastsette tjenesteordning for prester, ikke bare vil omfatte prester ansatt i Den norske kirke, men som i dag også andre ordinerte prester så langt det passer.

Til kapittel 11. Regler om klage

Kirkemøtet er tilfreds med at departementet har trukket forslaget om klagenemnd i den form det opprinnelig hadde. Kirkemøtet ser at det vil være hensiktsmessig med et klageorgan som kan gis myndighet til å behandle klager på avgjørelser i visse saker som er fattet i lovbestemte kirkelige organer, og ber derfor departementet gi Kirkemøtet lovhjemmel for at Kirkemøtet kan opprette et særskilt klageorgan som Kirkemøtet får myndighet til å regulere nærmere.

Til kapittel 12. Lovregulering av økonomiske forhold

Kirkemøtet gir sin tilslutning til forslaget om at det bevilges ett samlet rammetilskudd til Kirkemøtets disposisjon, at statens bevilgninger til Svalbard kirke blir opprettholdt som en særskilt bevilgning over Svalbardbudsjettet med Kirkemøtet som mottaker og at Sjømannskirken er unntatt fra rammetilskuddet til Den norske kirke. Kirkemøtet mener også at tilskuddet til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider bør holdes utenfor rammetilskuddet til Den norske kirke.

Kirkemøtet støtter at rentekompensasjonsordningen for kirkebygg fortsatt blir forvaltet av staten, men mener at Kirkemøtet bør forvalte tilskuddet til nasjonale tiltak for kirkebygg. Formålet med tilskuddet er «å ha et nasjonalt kompetansemiljø i Den norske kirke som gjennom sentrale tiltak kan bistå kirkeeierne i å sikre og forvalte kirkebyggene» (Prop. 1 S (2013–2014) *Statsbudsjettet 2014* (FAD), side 167). Kirkemøtet mener dette tilsier at det er Kirkemøtet som bør forvalte dette tilskuddet.

Kirkemøtet støtter forslaget om ny lovbestemmelse som beskriver oppgavefordelingen mellom staten og kommunene i loven og at det nye nasjonale rettssubjektet blir underlagt bestemmelsene i regnskapsloven. Kirkemøtet er uenig i at Den norske kirke ikke gis adgang til å ta opp lån, men understreker at spørsmålet om låneopptak må ses i sammenheng med spørsmålet om egenkapital samt at det ikke foreslås noe konkursvern for det nye rettssubjektet. Kirkemøtet mener at dersom Den norske kirke blir utstyrt med en større ubundet egenkapital ved utskillelsen fra staten, vil det redusere de likviditetsmessige utfordringene og behovet for å ta opp lån.

Til kapittel 13. Andre forslag til endringer i kirkeloven

Kirkemøtet gir sin tilslutning til at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette regler om innmelding og utmelding, om føringen av Den norske kirkes medlemsregister, om kirkelig manntall og om kirkebokføring, jf. § 3 nr. 8 og 10, § 4 fjerde ledd og § 37, og at Kirkemøtet gis myndighet til å fastsette særskilte ordninger for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter. Tilsvarende støtter Kirkemøtet de foreslåtte endringer i kirkeloven § 11 knyttet til bestemmelser om menighetsmøtet.

Kirkemøtet støtter forslaget om å oppheve lovbestemmelsen om Den norske kirkes lærenemnd, med henvisning til at Kirkemøtet vil stå fritt til å gi bestemmelser om en kirkelig lærenemnd uten hjemmel i lov – dersom Kirkemøtet finner at det er ønskelig.

Kirkemøtet støtter også forslaget om å oppheve bestemmelsen i kirkeloven § 38 siste ledd om særskilte regler for statens behandling av saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære, da det ikke lenger vil være behov for at Kongen eller departementet treffer avgjørelse i saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære.

Kirkemøtet viser til departementets begrunnelse for ikke å gjøre endringer i kompetanseforholdene knyttet til kirkelig inndeling og bestemmelser om kirkebygg. Departementet viser her til at vedtak om opprettelse og nedleggelse av sokn, godkjenning av ny kirke og nedleggelse av kirke har direkte følger for det kommunale finansieringsansvaret etter lovens § 15 og påpeker at dette finansieringsansvaret kan svekkes ved en kompetanseoverføring til det nye rettssubjektet. Kirkemøtet er enig i at hensynet til finansieringen av den lokale kirke bør veie tyngre enn mer prinsipielle hensyn om kirkens

indre selvstyre. Samtidig vil spørsmål om hvordan det juridiske grunnlaget for finansierungsordningen skal sikres, være blant de spørsmål man må komme tilbake til i neste fase av reformprosessen.

Kirkemøtet finner det naturlig at forvaltningsloven og offentleglova videreføres i denne fasen, og gir sin tilslutning til at arkivlovens regler om offentlige organer skal gjelde for det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet viser til at Kirkemøtet tidligere har tatt til orde for at ordningen i kirkeloven § 3 nr. 2 med barns tilhørighet til Den norske kirke i de tilfeller en av foreldrene er medlem, bør endres, jf. sak KM 10/11. Kirkemøtet fastholder at dette bør endres slik at tros- og livssynssamfunn blir behandlet likt og mener at dette bør gjøres allerede i denne fasen.

Til kapittel 14. Spørsmålet om pensjonsordning

Kirkemøtet understreker betydningen av at pensjonsrettighetene til de ansatte som er berørt av virksomhetsoverdragelsen, blir ivaretatt på en god måte.

Kirkemøtet støtter departementets forslag om at kirken selv velger pensjonsordning og at det gis en overgangsperiode på tre år hvor Statens pensjonskasse opprettholdes som pensjonsordning. Kirkemøtet ber om at perioden forlenges fram til tariffrevisjonen i 2020. Kirkemøtet gir sin tilslutning til at retten til AFP blir lovregulert i overgangsperioden.

Kirkemøtet vil ta pensjonsspørsmålet opp til behandling i 2019, etter forutgående prosess med alle berørte parter. Dersom det velges en annen løsning enn Statens pensjonskasse, vil man på det tidspunkt ta stilling til statens tilbud om en lukket ordning for medlemskap i Statens pensjonskasse for de som allerede er medlemmer.

Kirkemøtet understreker betydningen av at fremtidige rammetilskudd fra staten dekker pensjonskostnadene.

Til kapittel 15. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet støtter at Opplysningsvesenets fonds bidrag til Den norske kirke blir overført til Kirkemøtets disposisjon. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets uttalelse fra 2006: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke» (sak KM 08/06). Kirkemøtet deler likevel departementets vurdering av at det ikke er nødvendig og heller ikke hensiktsmessig, å ta følgene av dette nå.

Kirkemøtet støtter også at Den norske kirkes landsfond avvikles som et statlig styrt fond og at kapitalen tilføres det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet understreker at det ved utskillingen av kirken fra staten vil være behov for å tilføre Den norske kirke en større ubundet egenkapital, for å sikre en forsvarlig drift av virksomheten.

Avslutning

Kirkemøtet ser på de foreslåtte endringene som et viktig skritt videre i relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig vil Kirkemøtet uttrykke tilfredshet med at departementet har lagt vekt på at

de foreslåtte endringene skal åpne for en videre utvikling mot rammelovgivning for Den norske kirke. I et neste skritt vil færre bestemmelser om kirkens organisering, kirkelig myndighetsutøvelse og rettslig handleevne fastsettes i statens lovgivning om kirken.

114 stemmeberettigede
Enstemmig vedtatt

KM 11/15 Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke – Stortingets rolle i kirkestyre

Saksdokument:

KM 11/15 Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke – Stortingets rolle i kirkestyre

KM 11.1/15 Tekster som omhandler et mulig innhold i behovet for fremtidig lovgivningen om Den norske kirke

KM 11.2/15 Behovet for fremtidig lovgivningen om Den norske kirke – 1. innstilling

KM 11.3/15 Behovet for fremtidig lovgivningen om Den norske kirke – 2. innstilling

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Som ledd i arbeidet med å utrede kirkens fremtidige ordninger er det behov for å avklare hvilke forhold staten fremdeles bør regulere ved lov. Denne vurderingen kan ses i lys av at kirken selv vil måtte finne løsninger på de områder der statens regulering slik vi i dag kjenner den, opphører.

Vurderingen av behovet for eller ønskeligheten av lovreguleringer er særlig aktuell for spørsmål som vedrører kirkens forhold til andre rettslige størrelser, som for eksempel kommunen og arbeidsgivere for kirkelige rådsmedlemmer. Men også knyttet til enkelte forhold av internkirkelig karakter – som forholdet mellom kirkens rettssubjekter og spørsmålet om Den norske kirke skal ha prest i hvert sokn – reiser det seg spørsmål om ønskeligheten av lovgivning.

På grunn av legalitetsprinsippet kan ikke staten regulere kirkens eller andre selvstendige rettssubjekters forhold uten ved lov vedtatt av Stortinget. Religionsfrihetens kollektive dimensjon kommer inn som en viktig skranke for statens mulighet til å regulere Den norske kirkes indre forhold.

Saksorienteringen tar opp flere aktuelle problemstillinger, men har ingen ambisjon om å være en uttømmende katalog over alle aktuelle emner eller forhold der spørsmålet om statlig regulering kan bli reist. Det er søkt å belyse de hensyn og avveininger som særlig gjør seg gjeldende, samt å legge enkelte føringer innen utvalgte spørsmål.

Den norske kirke bør være i aktiv dialog med staten for å klargjøre sin holdning til de aktuelle spørsmål.

Komiteens merknader

- 1 Komiteen legger Kirkerådets saksorientering til grunn.
- 2 Komiteen mener det svarer best til omtalen av Den norske kirke i Grunnloven § 16 at det også i fremtiden gis en særskilt lov om Den norske kirke.

3 Når det ses bort fra de enkeltspørsmål der det er på det rene at tros- og livssynsfriheten er til hinder for statlig inngripen og motsatt der legalitetsprinsippet nødvendigvis lovregulering, åpner saken et handlingsrom. Det vil således bero på en konkret vurdering om det er ønskelig eller ikke at staten skal regulere enkelte av kirkens forhold ved lov. Kirkerådets saksorientering gir en klargjørende inndeling i de ulike typer spørsmål.

4 Komiteen mener at et overordnet hensyn bør være at statlig regulering av kirkens forhold bør avgrenses i lys av prinsippet om tros- og livssynsfrihet. Komiteen vurderer det likevel som ønskelig at enkelte sider ved Den norske kirkes virksomhet fortsatt reguleres i lov.

Komiteen mener blant annet det er ønskelig for Den norske kirke at det nedfelles i lov at hvert sokn har en rett til å bli betjent av prest og at det i hvert sokn skal være minst én kirke, sistnevnte i tråd med det kirkeloven § 17 i dag bestemmer.

5 Den norske kirke har i dag ansvar for gravferdsforvaltningen, og prester har vigselfrett; begge deler er forankret i eget lovverk. Dette er viktige aspekter ved kirkens samfunnsoppdrag som komiteen mener bør videreføres.

6 Komiteen mener de forhold som er nevnt ovenfor, samsvarer med forståelsen av Den norske kirke som landets folkekirke i tråd med Grunnloven § 16.

7 Et særskilt spørsmål er om Den norske kirke skal anmode staten om at det fastsettes i lov at kirken fortsatt skal være forpliktet til å følge de lover som gjelder saksbehandling for det offentlige, slik som forvaltningsloven, offentlighetsloven, arkivloven, målloven og lov om offentlige anskaffelser – for å nevne de viktigste.

Ett ståsted vil være at det kan være viktig signal å gi til staten at kirken fortsatt ønsker å følge slike bestemmelser – nå som en særbestemmelse, siden de kirkelige organer ikke lenger er offentlige. Kontinuitetshensyn og forutsigbarhet kan tilsi at dette forankres i lov. De lover det er tale om, gir dessuten regler som fremdeles kan antas å være godt egnet for den kirkelige virksomheten.

En annen tilnærming – som et flertall i komiteen står bak – er at det må være opp til Kirkemøtet å ta stilling til hva slags saksbehandlingsregler som skal følges, og at det ikke er gitt at de offentligrettslige reglene i alle henseende er tilpasset de fremtidige behovene for kirken. Dette illustreres også i dag ved at klagereglene i forvaltningsloven i utgangspunktet ikke kommer til anvendelse. Kirken vil til erstatning kunne utvikle skreddersydde regler som i nødvendig grad ivaretar de samme hensyn som de offentligrettslige lover det er tale om.

8 En annen problemstilling er om ordningen med å basere Den norske kirkes organisasjonsstruktur på demokratiske prinsipper skal lovfestes, eller om dette skal nedfelles i kirkens eget regelverk. Komiteen mener dette bør bli regulert i kirkens eget regelverk.

9 Hva gjelder den nærmere reguleringen av forholdet mellom rettssubjektene i kirken, mener komiteen det er for tidlig å konkludere med at soknene skal inngå som deler av eller enheter innenfor rettssubjektet Den norske kirke. Dette er et vanskelig spørsmål som foreløpig ikke er tilstrekkelig utredet.

10 Komiteen mener det er viktig også i fremtiden å forankre i lov det som i dag er nedfelt i kirkeloven § 29 – henholdsvis om medlemskap for ansatte og ombud og barneomsorgsattest i samband med omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.

Forslag til vedtak

1 Kirkemøtet legger til grunn at det føres en tett dialog med staten om den fremtidige kirkelige lovgivningen for å avklare hvilke rammebetingelser som samsvarer med forståelsen av Den norske kirke som Norges folkekirke i tråd med Grunnloven § 16.

2 Kirkemøtet mener utgangspunktet for dialogen må være at lovgivningen inneholder nødvendige bestemmelser for å ivareta statlige og kirkelige behov.

3 Kirkemøtet mener det bør reguleres i en egen lov for Den norske kirke at:

- Soknet som geografisk enhet og organisatorisk ramme for menigheten, skal være den grunnleggende enhet i Den norske kirke og ha status som selvstendig rettssubjekt slik som i dag.
- Soknet skal som i dag være uløselig knyttet til trossamfunnet Den norske kirke.
- Hvert sokn skal ha minst én kirke og være betjent av prest.
- Kommunens ansvar for å finansiere den lokale kirke videreføres.
- Den norske kirke har et nasjonalt rettssubjekt med Kirkemøtet som det øverste organ, og loven avklarer forholdet mellom dette rettssubjektet og soknene. Det vises til pkt. 5 nedenfor hva gjelder videre arbeid med denne problemstillingen.
- Den norske kirke skal ha rett til å kreve medlemskap for kirkelig tilsatte og ombud og barneomsorgsattest i henhold til politiregisterloven for personer som lønnet eller ulønnet skal tilsettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.
- Demokratisk valgte representanter i Den norske kirkes organer gis rett til fri fra arbeid for å ivareta sine verv.

4 Som viktige aspekter ved Den norske kirkes samfunnsoppdrag videreføres ansvaret for gravferdsforvaltningen, og vigselfretten opprettholdes.

5 Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede alternativer for hvordan forholdene mellom rettssubjektene i kirken skal reguleres.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Bjørn Solberg

Disse hadde ordet:

Bjørn Solberg, Reidar Åsgård, Knut Lundby, Anne Mari Egeland, Erling Birkedal, Einar Bovim, Jan Olav Olsen, Ann-Kristin Sørvik, Gyrid Espeland, Egil Morland, Vidar L. Haanes, Hilde Nygaard Ihle, Marianne Hermann Brekken, Ivar Braut, Ola T. Lånke, Atle Sommerfeldt, Sondre Karstad, Ingjerd Grøm, Anne Berit Evang, Grete Folden, Karin-Elin Berg, Målfrid Synnøve Jakobsen, Solveig Fiske, Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Ole Hermann Fisknes, Tor B. Jørgensen, Dag Landmark

Endringsforslag:

Reidar Åsgård:

Tillegg – pkt. i forslag til vedtak:

Den norske kirkes organer skal følge reglene i forvaltningsloven, offentlighetsloven, arkivloven og mållova.

Knut Lundby:

Forslag 1: Nytt strekpunkt i pkt. 3 mellom nåværende 3. og 4. strek:

- Det enkelte kirkemedlem skal kunne medvirke i styringen av Den norske kirke gjennom demokratiske prosesser.

Forslag 2: Ny formulering av vedtakspunkt 4:

Som viktige aspekter ved sitt samfunnsoppdrag bør Den norske kirke fortsatt ivareta vigselsretten og videreføre ansvaret for gravferdsforvaltning der det er lokalt ønske om dette.

Anne Mari Egeland:

Tillegg til punkt 5 i forslag til vedtak:

...med fokus på å unngå forsterket sentralkirkelig styring.

Einar Bovim:

Primært: pkt. 4 i vedtaket fjernes.

Subsidiert: «og vigselsretten opprettholdes» i pkt. 4 fjernes.

Hilde Nygaard Ihle:

Til vedtakspunkt 3, strekpunkt 1:

- Soknet som geografisk enhet og organisatorisk ramme for menigheten, skal være den grunnleggende enhet i Den norske kirke. (Avslutte setningen der.)

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Som ledd i arbeidet med å utrede kirkens fremtidige ordninger er det behov for å avklare hvilke forhold staten fremdeles bør regulere ved lov. Denne vurderingen kan ses i lys av at kirken selv vil måtte finne løsninger på de områder der statens regulering slik vi i dag kjenner den, opphører.

Vurderingen av behovet for eller ønskeligheten av lovreguleringer er særlig aktuell for spørsmål som vedrører kirkens forhold til andre rettslige størrelser, som for eksempel kommunen og arbeidsgivere for kirkelige rådsmedlemmer. Men også knyttet til enkelte forhold av internkirkelig karakter – som forholdet mellom kirkens rettssubjekter og spørsmålet om Den norske kirke skal ha prest i hvert sokn – reiser det seg spørsmål om ønskeligheten av lovgivning.

På grunn av legalitetsprinsippet kan ikke staten regulere kirkens eller andre selvstendige rettssubjekters forhold uten ved lov vedtatt av Stortinget. Religionsfrihetens kollektive dimensjon kommer inn som en viktig skranke for statens mulighet til å regulere Den norske kirkes indre forhold.

Saksorienteringen tar opp flere aktuelle problemstillinger, men har ingen ambisjon om å være en uttømmende katalog over alle aktuelle emner eller forhold der spørsmålet om statlig regulering kan bli reist. Det er søkt å belyse de hensyn og avveininger som særlig gjør seg gjeldende, samt å legge enkelte føringer innen utvalgte spørsmål.

Den norske kirke bør være i aktiv dialog med staten for å klargjøre sin holdning til de aktuelle spørsmål.

Komiteens merknader

- 1 Komiteen legger Kirkerådets saksorientering til grunn.
  - 2 Komiteen mener det svarer best til omtalen av Den norske kirke i Grunnloven § 16 at det også i fremtiden gis en særskilt lov om Den norske kirke.
  - 3 Når det ses bort fra de enkeltspørsmål der det er på det rene at tros- og livssynsfriheten er til hinder for statlig inngripen og motsatt der legalitetsprinsippet nødvendiggjør lovregulering, åpner saken et handlingsrom. Det vil således bero på en konkret vurdering om det er ønskelig eller ikke at staten skal regulere enkelte av kirkens forhold ved lov. Kirkerådets saksorientering gir en klargjørende inndeling i de ulike typer spørsmål.
  - 4 Komiteen mener at et overordnet hensyn bør være at statlig regulering av kirkens forhold bør avgrenses i lys av prinsippet om tros- og livssynsfrihet. Komiteen vurderer det likevel som ønskelig at enkelte sider ved Den norske kirkes virksomhet fortsatt reguleres i lov.
- Komiteen mener blant annet det er ønskelig for Den norske kirke at det nedfelles i lov at hvert sokn har en rett til å bli betjent av prest og at det i hvert sokn skal være minst én kirke, sistnevnte i tråd med det kirkeloven § 17 i dag bestemmer.
- 5 Den norske kirke har i dag ansvar for gravferdsforvaltningen, og prester har vigselsrett; begge deler er forankret i eget lovverk. Dette er viktige aspekter ved kirkens samfunnsoppdrag som komiteen mener bør videreføres.
  - 6 Komiteen mener de forhold som er nevnt ovenfor, samsvarer med forståelsen av Den norske kirke som landets folkekirke i tråd med Grunnloven § 16.

7 Komiteen viser til at Den norske kirke i dag er pålagt å følge statlig lovgiving i sin forvaltning. Komiteen er av den oppfatning at så vel forvaltningsloven som offentleglova, lov om offentlige anskaffelser, arkivloven og mållova inneholder svært viktige bestemmelser som Den norske kirke må videreføre i det regelverket som skal vedtas i tiden som kommer.

Komiteen legger vekt på at åpenhet, likebehandling og god forvaltningsskikk er ufravikelige verdier som må gjennomsyre Den norske kirkes forvaltning på alle nivåer også i framtida. Komiteen understreker at det må fastsettes i lov eller regelverk klage- og kontrollrutiner for de forskjellige saksområder der kirken på forskjellige organisasjonsnivåer fatter enkeltvedtak.

8 En annen problemstilling er om ordningen med å basere Den norske kirkes organisasjonsstruktur på demokratiske prinsipper skal lovfestes, eller om dette skal nedfelles i kirkens eget regelverk. Komiteen mener dette skal forankres i lov.

9 Hva gjelder den nærmere reguleringen av forholdet mellom rettssubjektene i kirken, mener komiteen det er for tidlig å konkludere med at soknene skal inngå som deler av eller enheter innenfor rettssubjektet Den norske kirke. Dette er et vanskelig spørsmål som foreløpig ikke er tilstrekkelig utredet.

10 Komiteen mener det er viktig også i fremtiden å forankre i lov det som i dag er nedfelt i kirkeloven § 29 – henholdsvis om medlemskap for ansatte og ombud og barneomsorgsattest i samband med omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.

11 Bestemmelsen i Grunnloven § 16 om at Den norske kirke er en evangelisk-luthersk folkekirke bør nedfelles i lovgivning for Den norske kirke.

Forslag til vedtak

1 Kirkemøtet legger til grunn at det føres en tett dialog med staten om den fremtidige kirkelige lovgivningen for å avklare hvilke rammebetingelser som samsvarer med forståelsen av Den norske kirke som Norges folkekirke i tråd med Grunnloven § 16.

2 Kirkemøtet mener utgangspunktet for dialogen må være at lovgivningen inneholder nødvendige bestemmelser for å ivareta statlige og kirkelige behov.

3 Kirkemøtet mener det bør reguleres i en egen lov for Den norske kirke at:

- Den norske kirke er en evangelisk-luthersk folkekirke.
- Soknet som geografisk enhet og organisatorisk ramme for menigheten, skal være den grunnleggende enhet i Den norske kirke og ha status som selvstendig rettssubjekt slik som i dag.
- Soknet skal som i dag være uløselig knyttet til trossamfunnet Den norske kirke.
- Hvert sogn skal ha minst én kirke og være betjent av prest.

- Det enkelte kirkemedlem skal kunne medvirke i styringen av Den norske kirke gjennom demokratiske ordninger.
- Kommunens ansvar for å finansiere den lokale kirke videreføres.
- Åpenhet, likebehandling og god forvaltningsskikk skal kjennetegne Den norske kirkes forvaltning på alle organisasjonsnivåer. Relevant innhold i dagens forvaltningslov, offentleglova og annet statlig lovverk videreføres og innlemmes i Den norske kirkes regelverk. Det samme gjelder ordninger for klagebehandling.
- Den norske kirke har et nasjonalt rettssubjekt med Kirkemøtet som det øverste organ, og loven avklarer forholdet mellom dette rettssubjektet og soknene. Det vises til pkt. 5 nedenfor hva gjelder videre arbeid med denne problemstillingen.
- Den norske kirke skal ha rett til å kreve medlemskap for kirkelig tilsatte og ombud og barneomsorgsattest i henhold til politiregisterloven for personer som lønnet eller ulønnet skal tilsettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.
- Demokratisk valgte representanter i Den norske kirkes organer gis rett til fri fra arbeid for å ivareta sine verv.

4 Som viktige aspekter ved Den norske kirkes samfunnsoppdrag videreføres ansvaret for gravferdsforvaltningen, og vigselfretten opprettholdes.

5 Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede alternativer for hvordan forholdene mellom rettssubjektene i kirken skal reguleres og hvordan Kirkemøtets lovgivningsmyndighet overfor soknet skal forankres og avgrenses.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Bjørn Solberg

Disse hadde ordet:

Bjørn Solberg, Einar Bovim, Knut Lundby, Kristin Gunleiksrud Raaum, Hilde Nygaard Ihle, Karin-Elin Berg, Marianne H. Brekken, Ole Hermann Fisknes, Erling Birkedal, Egil Morland, Anne Marie Egeland

Endringsforslag:

Forslag fra 1. behandling

Reidar Åsgård: Tatt inn av komiteen
Knut Lundby - forslag 1: Tatt inn av komiteen.
Knut Lundby - forslag 2: Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget trukket.
Anne Mari Egeland: Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget trukket.

Einar Bovim: Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget ble opprettholdt. Til votering.
Hilde Nygaard Ihle: Ikke tatt inn av komiteen. Forslaget ble opprettholdt. Til votering.

Forslag fra 2. behandling

Einar Bovim:

- Vedtakspunkt 3, strekpunkt 7, blir et nytt vedtakspunkt 4.

Votering

Einar Bovim:

Vedtakspkt. 3, strekpkt. 7: blir et nytt vedtakspkt. 4: Forslaget fikk 6 stemmer og falt.

Hilde Nygaard Ihle: Forslaget fikk 3 stemmer og falt.

Når Hilde Nygaard Ihles forslag som lød som følger falt, ble det av Einar Bovim foreslått som nytt punkt 4:

- Soknet som geografisk enhet og organisatorisk ramme for menigheten, skal være den grunnleggende enhet i Den norske kirke.

Forslaget fikk 1 stemme og falt.

Einar Bovim:

- Pkt. 4 i vedtaket fjernes. Forslaget fikk 2 stemmer og falt.
- Det subsidiære forslaget: Forslaget fikk 1 stemme og falt.

113 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

1 Kirkemøtet legger til grunn at det føres en tett dialog med staten om den fremtidige kirkelige lovgivningen for å avklare hvilke rammebetingelser som samsvarer med forståelsen av Den norske kirke som Norges folkekirke i tråd med Grunnloven § 16.

2 Kirkemøtet mener utgangspunktet for dialogen må være at lovgivningen inneholder nødvendige bestemmelser for å ivareta statlige og kirkelige behov.

3 Kirkemøtet mener det bør reguleres i en egen lov for Den norske kirke at:

- Den norske kirke er en evangelisk-luthersk folkekirke.
- Soknet som geografisk enhet og organisatorisk ramme for menigheten, skal være den grunnleggende enhet i Den norske kirke og ha status som selvstendig rettssubjekt slik som i dag.
- Soknet skal som i dag være uløselig knyttet til trossamfunnet Den norske kirke.

- Hvert sokn skal ha minst én kirke og være betjent av prest.
- Det enkelte kirkemedlem skal kunne medvirke i styringen av Den norske kirke gjennom demokratiske ordninger.
- Kommunens ansvar for å finansiere den lokale kirke videreføres.
- Åpenhet, likebehandling og god forvaltningsskikk skal kjennetegne Den norske kirkes forvaltning på alle organisasjonsnivåer. Relevant innhold i dagens forvaltningslov, offentleglova og annet statlig lovverk videreføres og innlemmes i Den norske kirkes regelverk. Det samme gjelder ordninger for klagebehandling.
- Den norske kirke har et nasjonalt rettssubjekt med Kirkemøtet som det øverste organ, og loven avklarer forholdet mellom dette rettssubjektet og soknene. Det vises til pkt. 5 nedenfor hva gjelder videre arbeid med denne problemstillingen.
- Den norske kirke skal ha rett til å kreve medlemskap for kirkelig tilsatte og ombud og barneomsorgsattest i henhold til politiregisterloven for personer som lønnet eller ulønnet skal tilsettes, utføre oppgaver eller inneha tillitsverv der vedkommende vil ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige.
- Demokratisk valgte representanter i Den norske kirkes organer gis rett til fri fra arbeid for å ivareta sine verv.

4 Som viktige aspekter ved Den norske kirkes samfunnsoppdrag videreføres ansvaret for gravferdsforvaltningen, og vigselsretten opprettholdes.

5 Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede alternativer for hvordan forholdene mellom rettssubjektene i kirken skal reguleres og hvordan Kirkemøtets lovgivningsmyndighet overfor soknet skal forankres og avgrenses.

113 stemmeberettigede
Enstemmig vedtatt

KM 12/15 Mindre endringer i regelverk vedtatt av Kirkemøtet

Saksdokument:

KM 12/15 Mindre endringer i regelverk vedtatt av Kirkemøtet.

KM 12.1/15 Mindre endringer i regelverk vedtatt av Kirkemøtet – 1. innstilling

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

De særskilte reglene for de kirkelige valg i 2009 og 2011 medførte et behov for at Kirkemøtet samtidig vedtok noen endringer i annet regelverk vedtatt av Kirkemøtet. Kirkerådet foreslår med dette at de midlertidige endringene vedtatt av Kirkemøtet i 2008 og 2010 for de særskilte valgperiodene 2010-2011 og 2012-2015 blir videreført permanent.

Det foreslås derfor mindre endringer i følgende regelverk:

Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet
Kirkemøtets forretningsorden
Statutter for Mellomkirkelig råd
Statutter for Samisk kirkeråd
Regler for valg av Kirkeråd

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn og gir sin tilslutning til de momenter som her er understreket. Formålet i denne omgang er ikke å forestå en mer gjennomgående vurdering av disse regelverk, men sørge for at de endringer som ble vedtatt i forbindelse med de *Særskilte regler for kirkelige valg 2009 og 2011* og som medførte endringer i enkelte andre regelverk og som er vedtatt videreført, blir rettet opp i de aktuelle regelverk.

Dette er ingen stor sak, men Kirkemøtet må vedta disse endringene, slik at de enkelte regler blir i samsvar med de vedtak som Kirkemøtet har fastsatt.

Komiteen har drøftet om bestemmelsen i Kirkemøtets forretningsorden § 1-4 siste strekpunkt bør endres. Bestemmelsen foreslås endret fra: Med talerett møter «Representanter fra kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefellesskap med» til «En representant fra hvert kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefellesskap med».

Bestemmelsen kan forstås slik at det kan inviteres flere representanter fra hvert kirkesamfunn eller at alle representanter fra et kirkesamfunn gis talerett. Bestemmelsen her bør ikke gi grunnlag for mistolkning.

I Kirkemøtets forretningsorden § 5-1 er det en henvisning til § 4-5 første ledd, som ikke lenger er aktuell, og som derfor er tatt ut.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet*: (Endringene er satt i kursiv)

§§ 1-1 og 1-2 skal lyde:

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

2. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Kirkemøtets forretningsorden*:

§ 1-3 skal lyde:

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og leder av Samisk kirkeråd.

§ 1-4 første og andre ledd skal lyde:

Med tale- og forslagsrett møter:

- leder av Mellomkirkelig råd, såfremt vedkommende ikke er valgt medlem av Kirkemøtet
- 4 representanter for Ungdommens kirkemøte
- 1 representant for hvert av de tre teologiske fakultetene, oppnevnt av fakultetet selv
- Avtroppende medlemmer av Kirkerådet.

Med talerett møter:

- Kirkerådets direktør
- Generalsekretærene i Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd
- 1 representant fra kirkeavdelingen i Kulturdepartementet
- En representant fra hvert kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefelleskap med.

I § 5-1 strykes henvisningen til «§ 4-5 første ledd».

3. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Statutter for Mellomkirkelig råd*:

§ 5 første ledd bokstav b) oppheves.

§ 5 første ledd bokstav c) til g) blir til § 5 første ledd bokstav b) til f).

§ 5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Representantene i pkt. *b-c* oppnevnes for fire år av gangen.

Rådet trer i funksjon *umiddelbart* etter *Kirkemøtet* hvor valget har funnet sted.

§ 6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Såfremt lederen ikke er valgt medlem av Kirkemøtet, møter lederen på Kirkemøtet med tale- og forslagsrett.

4. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Statutter for Samisk kirkeråd*:

§ 5 siste ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon *umiddelbart* etter *Kirkemøtet* hvor valget har funnet sted.

5. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler for valg av Kirkeråd*:

§ 1-2 skal lyde:

Kirkerådet velges for en periode på 4 år, og trer i funksjon *umiddelbart* etter *Kirkemøtet* hvor valget har funnet sted.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Berit Nøst Dale

Disse hadde ordet:

Berit Nøst Dale, Einar Bovim, Karin-Elin Berg, Liv Marie Hugdal

Endringsforslag:

Einar Bovim:

Under vedtakspkt. 2:

§1-4 første og andre ledd...

Med tale- og forslagsrett møter: - leder av Mellomkirkelig råd, ... ikke er valgt medlem av KM:

Ordet «valgt» strykes. (Tilsvarende i vedtakspkt. 3, siste avsnitt).

Forslaget tatt inn av komiteen.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler om formene for menighetsrådets og kirkelig fellesråds virksomhet*: (*Endringene er satt i kursiv*)

§§ 1-1 og 1-2 skal lyde:

1. Menighetsrådet trer i funksjon 1. november i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 31. oktober i valgperiodens siste år. Kirkelig fellesråd trer i funksjon 1. desember i valgåret. Valgperioden strekker seg til og med 30. november i valgperiodens siste år.

Menighetsråd med fellesrådsfunksjoner trer i funksjon som menighetsråd 1. november i valgåret, og i fellesrådsfunksjonene 1. desember i valgåret.

2. Konstituerende møte i det nyvalgte menighetsrådet avholdes innen utgangen av oktober i valgåret. Konstituerende møte i det nyvalgte kirkelig fellesråd avholdes innen utgangen av november i valgåret. Møtet kalles sammen av lederen av det fratredende rådet med minst 14 dagers varsel. Det er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene er til stede.

2. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Kirkemøtets forretningsorden*:

§ 1-3 skal lyde:

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og leder av Samisk kirkeråd.

§ 1-4 første og andre ledd skal lyde:

Med tale- og forslagsrett møter:

- leder av Mellomkirkelig råd, såfremt vedkommende ikke er medlem av Kirkemøtet
- 4 representanter for Ungdommens kirkemøte
- 1 representant for hvert av de tre teologiske fakultetene, oppnevnt av fakultetet selv
- Avtroppende medlemmer av Kirkerådet.

Med talerett møter:

- Kirkerådets direktør
- Generalsekretærene i Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd
- 1 representant fra kirkeavdelingen i Kulturdepartementet
- En representant fra hvert kirkesamfunn som Den norske kirke har kirkefelleskap med.

I § 5-1 strykes henvisningen til «§ 4-5 første ledd».

3. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Statutter for Mellomkirkelig råd*:

§ 5 første ledd bokstav b) oppheves.

§ 5 første ledd bokstav c) til g) blir til § 5 første ledd bokstav b) til f).

§ 5 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Representantene i pkt. b-c oppnevnes for fire år av gangen.

Rådet trer i funksjon *umiddelbart* etter Kirkemøtet hvor valget har funnet sted.

§ 6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Såfremt lederen ikke er medlem av Kirkemøtet, møter lederen på Kirkemøtet med tale- og forslagsrett.

4. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Statutter for Samisk kirkeråd*:

§ 5 siste ledd skal lyde:

Rådet trer i funksjon *umiddelbart* etter *Kirkemøtet* hvor valget har funnet sted.

5. Kirkemøtet fastsetter følgende endringer i *Regler for valg av Kirkeråd*:

§ 1-2 skal lyde:

Kirkerådet velges for en periode på 4 år, og trer i funksjon *umiddelbart* etter *Kirkemøtet* hvor valget har funnet sted.

Enstemmig vedtatt.

112 stemmeberettigede.

KM 13/15 Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten

Saksdokument:

KM 13/15 Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten

KM 13.1/15 Brev fra Kulturdepartementet 17. februar 2014: *Orientering om delegering av myndighet til å fastsette særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter.*

KM 13.2/15 Regler om sammensetning av og valg til de døvekirkelige organer, og om formene for deres virksomhet, fastsatt av Kirkerådet 16. februar 2001.

KM 13.3/15 Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten – 1. innstilling

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Kongens myndighet etter lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 2 tredje ledd til å fastsette særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter er delegert til Kirkemøtet, jf. kgl. res. 13. desember 2013.

I denne omgang legges det opp til at det kun gjøres nødvendige justeringer i den gjeldende forskrift for døvemenigheter som følge av delegasjon. Det legges ikke nå opp til større materielle endringer i forskriften. Forslaget behandles av Kirkemøtet 2015.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn og er enig i at Kirkemøtet i denne omgang primært skal fastsette forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten som departementet tidligere har fastsatt, og som nå er delegert til Kirkemøtet. Dette er således nok et viktig skritt i selvstendigjørelsen av Den norske kirke.

Komiteen har drøftet om det er behov for endringer i forskriften, men mener dette bør vurderes når regelverket knyttet til den fremtidige kirkeordningen skal vedtas. Det vil da kunne være behov for en ny struktur på forskriften og materielle endringer. Det kan blant annet være ønskelig at forskriften får en formålsparagraf. Det er i denne omgang ikke lagt opp til eller foreslått noen materielle endringer. Dette ville kreve en grundigere utredning og vurdering med en etterfølgende høringsrunde.

Komiteen slutter seg til de mindre endringer som er foreslått, bl.a. at begrepet «døvedistrikt» utgår og erstattes med døvemenighet, i samsvar med dagens situasjon.

Komiteen har også drøftet hvilke organer som bør godkjenne endringer i organiseringen av døvemenighetene, som tidligere var lagt til departementet, og mener denne bør legges til Kirkerådet, slik saksorienteringen anbefaler.

Forslag til vedtak:

Kirkemøtet fastsetter med hjemmel i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) § 2 tredje ledd, jf. delegasjon kgl. res. 13. desember 2013, følgende forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten:

Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten

Fastsatt av Kirkemøtet 15. april 2015 med hjemmel i kgl. res. 13. desember 2013, jf. lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) § 2 tredje ledd.

I

§ 1. Den kirkelige betjening av døve er organisert i *døvemenigheter* med utstrekning og navn fastsatt av *Kirkerådet*.

§ 2. *Døveprosten er nærmeste overordnede for døveprestene og andre som er tilsatt av bispedømmerådet. Døvepresten (soknepresten) er arbeidsleder for døvekapellan og andre tilsatte av bispedømmerådet og sørger for den nødvendige samordning med Døves menighetsråd.*

Døveprestetjenesten omfattes for øvrig av bestemmelsene i Tjenesteordning for menighetsprester og Tjenesteordning for proster, så langt de passer.

§ 3. Oslo biskop fører tilsyn med den døvekirkelige virksomhet, prestene og øvrige tilsatte i samsvar med bestemmelser gitt i tjenesteordning for biskoper. Tilsynet skal utøves i samråd med biskopen i det bispedømmet som omfattes av *den aktuelle døvemenigheten*.

§ 4. Tilsetting av *døveprost*, prester og andre statlige tjenestemenn knyttet til den kirkelige betjening av døve foretas av Oslo bispedømmeråd. For tilsetting gjelder forskrift om tilsetting av menighetsprest og *personalreglement for prester i Den norske kirke så langt de passer*. Ved tilsetting av døveprost skal Døvekirkenes fellesråd gis anledning til å uttale seg.

§ 5. Døvekirkenes drives etter vedtekter godkjent av *Kirkerådet*. Vedtektene kan ikke være strid med bestemmelsene i dette regelverk.

§ 6. For den menighet som er knyttet til den enkelte døvekirke skal det velges et Døves menighetsråd. Med samtykke fra *Kirkerådet* kan det velges menighetsråd også for døvemenighet som ikke er knyttet til en døvekirke. Kirkelovens bestemmelser i §§ 6-11 om menighetsrådet og menighetsmøtet gjøres gjeldende så langt de passer. Tilsvarende omfattes Døves menighetsråd av gudstjenestebøkens bestemmelser om menighetsrådenes avgjørelsesmyndighet, og av bestemmelsene om bruk i kirken.

Døves menighetsråd treffer avgjørelser og opptrer på vegne av døvemenigheten når det ikke er fastsatt i eller i medhold av denne forskriften at myndigheten er lagt til et annet organ. Rådet har ansvar for anskaffelse og drift av menighets- og prestekontor, og for anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til dåps- og konfirmasjonsopplæring. Menighetsrådet har om nødvendig også ansvaret for anskaffelse og drift av egnede gudstjenestelokaler. Opprettelse av stillinger skal godkjennes av Døvekirkenes fellesråd.

§ 7. Døves menighetsråd samles årlig til et felles møte for behandling av aktuelle saker av felles kirkelig karakter. Døvekirkenes fellesmøte gir uttalelse når *Kirkerådet* eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når fellesmøtet av eget tiltak ønsker å uttale seg. I tillegg til menighetsrådsmedlemmene består Døvekirkenes fellesmøte av inntil tre representanter fra hvert menighetsutvalg, Oslo biskop eller den biskopen oppnevner i sitt sted, en representant oppnevnt av *Kirkerådet*, dødeprosten, en representant valgt av og blant de statlig tilsatte i døvekirkelig arbeid som ikke er medlem av menighetsråd og en representant valgt av og blant de øvrige tilsatte i døvemenighetene.

§ 8. Blant fellesmøtets menighetsrådsmedlemmer velger Døvekirkenes fellesmøte en representant med vararepresentant fra hver døvemenighet til Døvekirkenes fellesråd. Fellesmøtet kan i tillegg velge en representant med vararepresentant blant de av fellesmøtets medlemmer som kommer fra menighetsutvalgene. Fellesrådet består for øvrig av en representant oppnevnt av Oslo biskop, dødeprosten og en representant valgt av og blant de tilsatte i døvemenighetene. Representantene velges for to år.

§ 9. Døvekirkenes fellesråd skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan vekke og nære det kristelige liv i døvemenighetene, og det skal fremme samarbeidet mellom de enkelte menighetsråd og i forhold til andre organer og instanser i Den norske kirke.

Døvekirkenes fellesråd er ansvarlig for opprettelse og nedleggelse av stillinger som lønnes over fellesrådets budsjett, og foretar tilsetning av og har arbeidsgiveransvaret for disse. Før tilsetning og fastsetting av instruks skal vedkommende menighetsråd gis anledning til å uttale seg. Fellesrådet kan bemyndige menighetsråd til å utøve arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellesrådet.

Døvekirkenes fellesråd gir uttalelse i forbindelse med tilsetning av dødeprost, fremmer samlet forslag til statlig tilskudd til det døvekirkelige arbeid, og avgir for øvrig uttalelse når *Kirkerådet* eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når fellesrådet av eget tiltak ønsker å uttale seg.

Døvekirkenes fellesråd kan i samråd med Døves menighetsråd oppnevne egne menighetsutvalg for områder i de enkelte distrikter som ikke sokner naturlig til en døvekirke.

Døvekirkenes fellesråd skal ha en daglig leder av virksomheten.

§ 10. Nærmere regler om sammensetning av og valg til de døvekirkelige organer, og om formene for deres virksomhet, fastsettes av *Kirkerådet* etter forslag fra Døvekirkenes fellesråd.

§ 11. Disse bestemmelser innebærer ingen begrensninger i de rettigheter og plikter døve har som medlemmer av Den norske i det sokn der de er bosatt.

§ 12. Forskriften trer i kraft *straks*.

II

Kirkerådet bemyndiges til å foreta mindre endringer i regelverket.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Kjetil Drangsholt

Disse hadde ordet:

Kjetil Drangsholt, Knut Rune Saltnes, Anne-Lise Brenna Ording, Ole Christian Kvarme, Einar Østerhagen

Endringsforslag:

Ingen.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet fastsetter med hjemmel i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) § 2 tredje ledd, jf. delegasjon kgl. res. 13. desember 2013, følgende forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten:

Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten

Fastsatt av Kirkemøtet 15. april 2015 med hjemmel i kgl. res. 13. desember 2013, jf. lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) § 2 tredje ledd.

I

§ 1. Den kirkelige betjening av døve er organisert i døvemenigheter med utstrekning og navn fastsatt av Kirkerådet.

§ 2. Døveprosten er nærmeste overordnede for døveprestene og andre som er tilsatt av bispedømmerådet. Døvepresten (soknepresten) er arbeidsleder for døvekapellan og andre tilsatte av bispedømmerådet og sørger for den nødvendige samordning med Døves menighetsråd.

Døveprestetjenesten omfattes for øvrig av bestemmelsene i Tjenesteordning for menighetsprester og Tjenesteordning for proster, så langt de passer.

§ 3. Oslo biskop fører tilsyn med den døvekirkelige virksomhet, prestene og øvrige tilsatte i samsvar med bestemmelser gitt i tjenesteordning for biskoper. Tilsynet skal utøves i samråd med biskopen i det bispedømmet som omfattes av den aktuelle døvemenigheten.

§ 4. Tilsetting av døveprost, prester og andre statlige tjenestemenn knyttet til den kirkelige betjening av døve foretas av Oslo bispedømmeråd. For tilsetting gjelder forskrift om tilsetting av menighetsprest og personalreglement for prester i Den norske kirke så langt de passer. Ved tilsetting av døveprost skal Døvekirkenes fellesråd gis anledning til å uttale seg.

§ 5. Døvekirkenes drives etter vedtekter godkjent av Kirkerådet. Vedtektene kan ikke være strid med bestemmelsene i dette regelverk.

§ 6. For den menighet som er knyttet til den enkelte døvekirke skal det velges et Døves menighetsråd. Med samtykke fra Kirkerådet kan det velges menighetsråd også for døvemenighet som ikke er knyttet til en døvekirke. Kirkelovens bestemmelser i §§ 6-11 om menighetsrådet og menighetsmøtet gjøres gjeldende så langt de passer. Tilsvarende omfattes Døves menighetsråd av gudstjenestebøkens bestemmelser om menighetsrådenes avgjørelsesmyndighet, og av bestemmelsene om bruk i kirken.

Døves menighetsråd treffer avgjørelser og opptrer på vegne av døvemenigheten når det ikke er fastsatt i eller i medhold av denne forskriften at myndigheten er lagt til et annet organ. Rådet har ansvar for anskaffelse og drift av menighets- og prestekontor, og for anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til dåps- og konfirmasjonsopplæring. Menighetsrådet har om nødvendig også ansvaret for anskaffelse og drift av egnede gudstjenestelokaler. Opprettelse av stillinger skal godkjennes av Døvekirkenes fellesråd.

§ 7. Døves menighetsråd samles årlig til et felles møte for behandling av aktuelle saker av felles kirkelig karakter. Døvekirkenes fellesmøte gir uttalelse når Kirkerådet eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når fellesmøtet av eget tiltak ønsker å uttale seg. I tillegg til menighetsrådsmedlemmene består Døvekirkenes fellesmøte av inntil tre representanter fra hvert menighetsutvalg, Oslo biskop eller den biskopen oppnevner i sitt sted, en representant oppnevnt av Kirkerådet, døveprosten, en representant valgt av og blant de statlig tilsatte i døvekirkelig arbeid som ikke er medlem av menighetsråd og en representant valgt av og blant de øvrige tilsatte i døvemenighetene.

§ 8. Blant fellesmøtets menighetsrådsmedlemmer velger Døvekirkenes fellesmøte en representant med vararepresentant fra hver døvemenighet til Døvekirkenes fellesråd. Fellesmøtet kan i tillegg velge en representant med vararepresentant blant de av fellesmøtets medlemmer som kommer fra menighetsutvalgene. Fellesrådet består for øvrig av en representant oppnevnt av Oslo biskop, døveprosten og en representant valgt av og blant de tilsatte i døvemenighetene. Representantene velges for to år.

§ 9. Døvekirkenes fellesråd skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan vekke og nære det kristelige liv i døvemenighetene, og det skal fremme samarbeidet mellom de enkelte menighetsråd og i forhold til andre organer og instanser i Den norske kirke.

Døvekirkenes fellesråd er ansvarlig for opprettelse og nedleggelse av stillinger som lønnes over fellesrådets budsjett, og foretar tilsetning av og har arbeidsgiveransvaret for disse. Før tilsetning og fastsetting av instruks skal vedkommende menighetsråd gis anledning til å uttale seg. Fellesrådet kan bemyndige menighetsråd til å utøve arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellesrådet.

Døvekirkenes fellesråd gir uttalelse i forbindelse med tilsetning av døveprost, fremmer samlet forslag til statlig tilskudd til det døvekirkelige arbeid, og avgir for øvrig uttalelse når Kirkerådet eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når fellesrådet av eget tiltak ønsker å uttale seg.

Døvekirkenes fellesråd kan i samråd med Døves menighetsråd oppnevne egne menighetsutvalg for områder i de enkelte distrikter som ikke sokner naturlig til en døvekirke.

Døvekirkenes fellesråd skal ha en daglig leder av virksomheten.

§ 10. Nærmere regler om sammensetning av og valg til de døvekirkelige organer, og om formene for deres virksomhet, fastsettes av Kirkerådet etter forslag fra Døvekirkenes fellesråd.

§ 11. Disse bestemmelser innebærer ingen begrensninger i de rettigheter og plikter døve har som medlemmer av Den norske i det sokn der de er bosatt.

§ 12. Forskriften trer i kraft straks.

II

Kirkerådet bemyndiges til å foreta mindre endringer i regelverket.

Enstemmig vedtatt.

115 stemmeberettigede.

KM 14/15 Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde – permanent ordning

Saksdokument:

KM 14/15 Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde – permanent ordning

KM 14.1/15 Forsøk med samisk menighet i sørsamisk språkområde. Brev fra Kulturdepartementet til Nidaros bispedømmeråd 1. juli 2013.

KM 14.2/15 Orientering om delegering av myndighet til å fastsette særskilt ordning for døvemenigheter og andre kategorialmenigheter. Brev fra Kulturdepartementet til Kirkerådet 17. februar 2014.

KM 14.3/15 Forskrift om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde (10.13)

KM 14.4/15 Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde – permanent ordning – 1. innstilling

Innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Frem til i dag har en sørsamisk menighet som kategorialmenighet vært en forsøksordning.

Det foreslås i dette saksdokumentet at den samiske menigheten i sørsamisk språkområde videreføres som en permanent ordning.

Kirkemøtet har ved kgl. res. 13. desember 2013 fått delegert myndighet til å endre den gjeldende forskriften for samisk menighet i sørsamisk språkområde. Dette gir Kirkemøtet myndighet til å vedta en permanent ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde.

Menighetens navn er Saemien Åålmege.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn og støtter denne fullt ut. Komiteen er glad for at Saemien Åålmege blir en permanent ordning.

Komiteen ser på etableringen av Saemien Åålmege som en anerkjennelse av samisk kirkeliv i sørsamisk språkområde. For Den norske kirke er dette en viktig milepæl i ivaretagelse av samisk kirkeliv. Gjennom Saemien Åålmege kan sørsamisk kirkeliv bli livskraftig og likeverdig, som er visjonen til samisk kirkeliv i Den norske kirke.

Menigheten er en samisk kategorialmenighet som har som formål å fremme sørsamisk kirkeliv. Prøveordningen som ble etablert i 2009, har vært vellykket og har imøtekommet et lenge savnet behov.

Et livskraftig og likeverdig samisk kirkeliv i sin alminnelighet omhandler det samiske folkets deltagelse i kirken. Saemien Åålmege vil bli en tydelig samisk menighetsarena hvor sørsamisk kirkelig fellesskap og identitet kan styrkes og utvikles.

Å skape et rom hvor medlemmer av den sørsamiske menigheten kan betjenes på sitt eget språk med sin egen kultur som utgangspunkt, vil bety mye. Det sørsamiske språket er svært truet, sørsamene er få og bor spredt – og er en minoritet i alle lokalmenigheter hvor de bor.

I forbindelse med selvstendigjøringen av Den norske kirke er det Kirkemøtet som nå fastsetter reglene. Forskriften som foreligger, har fungert godt siden 2009. Komiteen finner ingen grunn til å foreslå endringer. Det kan imidlertid bli behov for endringer i forskriften i forbindelse med arbeid med ny kirkeordning.

Komiteen er glad for veksten av medlemmer i menigheten, fra 120 i 2009 til 430 per i dag.

Komiteen vil understreke at det må være tilstrekkelige ressurser til drift og videre utvikling av Saemien Åålmege i en fremtidig kirkeordning.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet viser til de positive erfaringene som prøveordningen med en sørsamisk menighet har gitt og vedtar at ordningen blir permanent. Kirkemøtet mener en ordning for sørsamisk menighet vil være tjenlig for å stimulere og videreutvikle sørsamisk kirkeliv, kultur og språk.

2. Kirkemøtet fastsetter følgende forskrift om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde:

Forskrift om ordning for Saemien Åålmege

Fastsatt av Kirkemøtet 14. april 2015 med hjemmel i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 2 tredje ledd, jf. delegasjon kgl.res. 13. desember 2013.

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å etablere en særskilt ordning med en samisk menighet i sørsamisk språkområde for å fremme sørsamisk kirkeliv. Menighetens navn er Saemien Åålmege.

§ 2. Menighetsråd

Det velges et menighetsråd for den samiske menigheten i sørsamisk språkområde. Menighetsrådets navn er Saemien Åålmegearaerie.

§ 3. Kirkelig betjening

Den særskilte kirkelige betjening av sørsamer i og utenfor sørsamisk språkområde skjer ved presten for sørsamer, som leder prestatjenesten i området og sørger for nødvendig samordning med menighetsrådets virksomhet, diakon, og eventuelle øvrige statlige stillinger med arbeidsoppgaver knyttet til sørsamisk kirkeliv.

§ 4. Tilsyn

Nidaros biskop fører tilsyn med Saemien Åålmege, menighetsråd, prest og øvrige tilsatte i samsvar med bestemmelser gitt i tjenesteordning for biskoper. Der det sørsamiske

språkområdet ligger i et annet bispedømme, skal tilsynet utøves i samråd med biskopen i det aktuelle bispedømmet.

§ 5. Medlemsregister

Kirkerådet fører i samarbeid med menighetsrådet medlemsregister for menigheten.

§ 6. Medlemskap og stemmerett

Medlem av Den norske kirke blir også medlem av den samiske menigheten i sørsamisk språkområde hvis vedkommende blir registrert som medlem i Saemien Áálmege og:

- a) regner seg som same eller er gift, partner eller samboer med en same og er bosatt i sørsamisk språkområde eller
- b) regner seg som sørsame eller er gift, partner eller samboer med en sørsame og er bosatt utenfor sørsamisk språkområde eller
- c) har foreldre som er medlem i sørsamisk menighet eller
- d) har annen tilknytning til sørsamisk kirkeliv ut fra nærmere kriterier bestemt av menighetsrådet.

Nidaros bispedømmeråd avgjør i tvilstilfeller om en person fyller vilkårene for å bli medlem.

Medlemmer som har kirkelig stemmerett, kan stemme ved valg av menighetsråd og under menighetsmøte.

Medlemskap i menigheten innebærer ingen begrensninger i rettigheter og plikter medlemmene har i det sokn der de er bosatt.

§ 7. Valg og sammensetning av menighetsråd

Saemien Áálmegearaerie, menighetsrådet for den samiske menigheten i sørsamisk språkområde, består av sørsamepresten og 4 andre medlemmer. Flertallet i menighetsrådet skal være samer som kan skrives inn i samemantallet, jf. lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) § 2-6.

Bestemmelsene i kirkeloven § 6 og § 7 og regler for valg av menighetsråd fastsatt av Kirkemøtet gjelder så langt de passer. Stemmegivningen skjer per post i samsvar med regler om stemmegivning ved valg av bispedømmeråd. Valg av menighetsråd skjer for øvrig etter ordning fastsatt av menighetsrådet.

§ 8. Menighetsrådets oppgaver

Kirkeloven § 9, § 10 og § 11 om menighetsrådet og menighetsmøtet og § 14 om kirkelig fellesråd gjelder så langt de passer.

Bestemmelser i gudstjenestebøkene og regler for bruk av kirken gjelder tilsvarende så langt de passer.

Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptre på vegne av menigheten når det etter lov, forskrift eller i bestemmelsene her ikke fremgår at myndigheten er lagt til et annet organ.

Menighetsrådet fremmer forslag overfor bispedømmerådet om opprettelse og nedleggelse av stillinger innen det sørsamiske arbeidsfeltet. Nidaros bispedømmeråd tilsetter sørsameprest og utøver sammen med biskopen arbeidsgiveransvaret etter vanlige regler. Biskopen leder prestedtjenesten, jf. tjenesteordning for biskop. Nidaros bispedømmeråd tilsetter og har arbeidsgiveransvar for diakon, daglig leder og ev. øvrige statlige stillinger med arbeidsoppgaver knyttet til sørsamisk kirkeliv. Arbeidsgivermyndighet for disse kan delegeres til menighetsrådet, med unntak av tilsettings- og sanksjonsmyndigheten.

Menighetsrådet gir uttalelse i forbindelse med tilsetting av statlige tjenestemenn knyttet til kirkelig betjening av sørsamer, fremmer søknader om finansiering av tiltak og virksomhet innenfor sørsamisk kirkeliv og avgir for øvrig uttalelse når departement eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når menighetsrådet av eget tiltak ønsker å uttale seg.

Bispedømmerådet har budsjett- og økonomiansvar for virksomheten. Myndigheten kan delegeres til menighetsrådet. Menighetsrådet foreslår budsjett for rådets virksomhet.

§ 9. Formene for menighetsrådets virksomhet

Kirkeloven § 8 og § 13 og bestemmelsene om formene for menighetsrådets virksomhet gitt av Kirkemøtet, gjelder så langt de passer.

Den særskilt valgte sørsamiske representanten i Nidaros bispedømmeråd og i Samisk kirkeråd har møte- og talerett i rådet.

Menighetsrådet kan opprette underutvalg for geografisk avgrensede områder innen det sørsamiske området.

Menighetsrådet skal ha en daglig leder av virksomheten.

Utskrift av møteboken sendes til Samisk kirkeråd og bispedømmerådene i Nidaros, Hamar og Sør-Hålogaland.

§ 10. Menighetsmøtet

Kirkeloven § 10 og § 11 og regler om formene for menighetsmøtets virksomhet gitt av Kirkemøtet, gjelder tilsvarende så langt de passer. Avstemning i menighetsmøtet kan skje per post i saker der menighetsrådet treffer bestemmelse om det.

§ 11. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft straks.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Trude S. Kaspersen

Disse hadde ordet:

Trude S. Kaspersen, Tor Singaas, Mareno Mikkelsen, Nils Enar Bertil Jønsson, Ola T. Lånke, Tor B. Jørgensen, Ole Hermann Fisknes, Olav Øygard, May Lisbeth Aurdal Hovlid, May Bente Anita Botnvik Jønsson, Anne Dalheim

Endringsforslag:

Ingen.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet viser til de positive erfaringene som prøveordningen med en sørsamisk menighet har gitt og vedtar at ordningen blir permanent. Kirkemøtet mener en ordning for sørsamisk menighet vil være tjenlig for å stimulere og videreutvikle sørsamisk kirkeliv, kultur og språk.

2. Kirkemøtet fastsetter følgende forskrift om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde:

Forskrift om ordning for Saemien Åålmege

Fastsatt av Kirkemøtet 14. april 2015 med hjemmel i lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke § 2 tredje ledd, jf. delegasjon kgl.res. 13. desember 2013.

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å etablere en særskilt ordning med en samisk menighet i sørsamisk språkområde for å fremme sørsamisk kirkeliv. Menighetens navn er Saemien Åålmege.

§ 2. Menighetsråd

Det velges et menighetsråd for den samiske menigheten i sørsamisk språkområde. Menighetsrådets navn er Saemien Åålmegeeraerie.

§ 3. Kirkelig betjening

Den særskilte kirkelige betjening av sørsamer i og utenfor sørsamisk språkområde skjer ved presten for sørsamer, som leder prestetjenesten i området og sørger for nødvendig samordning med menighetsrådets virksomhet, diakon, og eventuelle øvrige statlige stillinger med arbeidsoppgaver knyttet til sørsamisk kirkeliv.

§ 4. Tilsyn

Nidaros biskop fører tilsyn med Saemien Åålmege, menighetsråd, prest og øvrige tilsatte i samsvar med bestemmelser gitt i tjenesteordning for biskoper. Der det sørsamiske språkområdet ligger i et annet bispedømme, skal tilsynet utøves i samråd med biskopen i det aktuelle bispedømmet.

§ 5. Medlemsregister

Kirkerådet fører i samarbeid med menighetsrådet medlemsregister for menigheten.

§ 6. Medlemskap og stemmerett

Medlem av Den norske kirke blir også medlem av den samiske menigheten i sørsamisk språkområde hvis vedkommende blir registrert som medlem i Saemien Åålmege og:

a) regner seg som same eller er gift, partner eller samboer med en same og er bosatt i sørsamisk språkområde eller

b) regner seg som sørsame eller er gift, partner eller samboer med en sørsame og er bosatt utenfor sørsamisk språkområde eller

c) har foreldre som er medlem i sørsamisk menighet eller

d) har annen tilknytning til sørsamisk kirkeliv ut fra nærmere kriterier bestemt av menighetsrådet.

Nidaros bispedømmeråd avgjør i tvilstilfeller om en person fyller vilkårene for å bli medlem.

Medlemmer som har kirkelig stemmerett, kan stemme ved valg av menighetsråd og under menighetsmøte.

Medlemskap i menigheten innebærer ingen begrensninger i rettigheter og plikter medlemmene har i det sokn der de er bosatt.

§ 7. Valg og sammensetning av menighetsråd

Saemien Åålmegeeraerie, menighetsrådet for den samiske menigheten i sørsamisk språkområde, består av sørsamepresten og 4 andre medlemmer. Flertallet i menighetsrådet skal være samer som kan skrives inn i samemantallet, jf. lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) § 2-6.

Bestemmelsene i kirkeloven § 6 og § 7 og regler for valg av menighetsråd fastsatt av Kirkemøtet gjelder så langt de passer. Stemmegivningen skjer per post i samsvar med regler om stemmegivning ved valg av bispedømmeråd. Valg av menighetsråd skjer for øvrig etter ordning fastsatt av menighetsrådet.

§ 8. Menighetsrådets oppgaver

Kirkeloven § 9, § 10 og § 11 om menighetsrådet og menighetsmøtet og § 14 om kirkelig fellesråd gjelder så langt de passer.

Bestemmelser i gudstjenestebøkene og regler for bruk av kirken gjelder tilsvarende så langt de passer.

Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptrer på vegne av menigheten når det etter lov, forskrift eller i bestemmelsene her ikke fremgår at myndigheten er lagt til et annet organ.

Menighetsrådet fremmer forslag overfor bispedømmerådet om opprettelse og nedleggelse av stillinger innen det sørsamiske arbeidsfeltet. Nidaros bispedømmeråd tilsetter sørsameprest og utøver sammen med biskopen arbeidsgiveransvaret etter vanlige regler. Biskopen leder prestedtjenesten, jf. tjenesteordning for biskop. Nidaros bispedømmeråd tilsetter og har arbeidsgiveransvar for diakon, daglig leder og ev. øvrige statlige stillinger med arbeidsoppgaver knyttet til sørsamisk kirkeliv. Arbeidsgivermyndighet for disse kan delegeres til menighetsrådet, med unntak av tilsettings- og sanksjonsmyndigheten.

Menighetsrådet gir uttalelse i forbindelse med tilsetting av statlige tjenestemenn knyttet til kirkelig betjening av sørsamer, fremmer søknader om finansiering av tiltak og virksomhet innenfor sørsamisk kirkeliv og avgir for øvrig uttalelse når departement eller annen kirkelig myndighet ber om det, eller når menighetsrådet av eget tiltak ønsker å uttale seg.

Bispedømmerådet har budsjett- og økonomiansvar for virksomheten. Myndigheten kan delegeres til menighetsrådet. Menighetsrådet foreslår budsjett for rådets virksomhet.

§ 9. Formene for menighetsrådets virksomhet

Kirkeloven § 8 og § 13 og bestemmelsene om formene for menighetsrådets virksomhet gitt av Kirkemøtet, gjelder så langt de passer.

Den særskilt valgte sørsamiske representanten i Nidaros bispedømmeråd og i Samisk kirkeråd har møte- og talerett i rådet.

Menighetsrådet kan opprette underutvalg for geografisk avgrensede områder innen det sørsamiske området.

Menighetsrådet skal ha en daglig leder av virksomheten.

Utskrift av møteboken sendes til Samisk kirkeråd og bispedømmerådene i Nidaros, Hamar og Sør-Hålogaland.

§ 10. Menighetsmøtet

Kirkeloven § 10 og § 11 og regler om formene for menighetsmøtets virksomhet gitt av Kirkemøtet, gjelder tilsvarende så langt de passer. Avstemning i menighetsmøtet kan skje per post i saker der menighetsrådet treffer bestemmelse om det.

§ 11. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft straks.

KM 15/15 Prinsipper for kirkebygg

Saksdokument:

KM 15/15 Prinsipper for kirkebygg

KM 15.1/14 Høringsbrev om kirkebygg

KM 15.2/14 Høringssvar om Prinsipper for kirkebygg – sammendrag

KM 15.3/15 Prinsipper for kirkebygg – 1.innstilling

KM 15.4/15 Prinsipper for kirkebygg – Endelig innstilling

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Saken omhandler teologiske, historiske og kirkerettslige perspektiver på kirkebygg. Denne saken må ses i sammenheng med tre regelverk for kirker som også behandles på Kirkemøtet.

De teologiske og historiske overveielserne redegjør for hvorfor kirken trenger kirker og hva som er et økumenisk-luthersk kirkerom. For en mer utførlig redegjørelse av dette vises det til det vedlagte Høringsbrev om kirkebygg, kapittel 1 og 2.

De kirkerettslige sidene ved saken gjelder fire ulike områder:

- Bruken av ordene vigsling og velsignelse vedrørende henholdsvis kirker og kirkelige lokaler. Her foreslås det at begrepet vigsling brukes om kirker og begrepet *innvielse* om kirkelige lokaler.
- Spørsmål knyttet til utleie av kirken til andre livssynsamfunn og religioner enn kristne og om muligheten for å innføre livssynsnøytrale rom som del av vigslet kirkerom. Det foreslås her at kirkerommet ikke skal leies ut til andre enn kristne trossamfunn og at livssynsnøytrale rom ikke bør være del av kirkerommet i en vigslet kirke.
- Spørsmål knyttet til kirken som selvstendige bygg hvor det foreslås at kirken skal være et selvstendig bygg, med mulighet for at kirke nr. 2 i soknet kan være del av annet bygg, når det eies av soknet.
- Muligheter for langtidsutleie av kirker, om eventuelle godkjenningsordninger for slik utleie og om myndighet til å nedlegge eller avhende kirker. Her foreslås at det i et fremtidig regelverk bør gis mulighet for langtidsutleie, men en vil ikke konkludere i spørsmål om godkjenningsordninger ved utleie og om myndighet til nedleggelse og avhending av kirker før ny kirkeordning er nærmere avklart.

Saken har vært på høring og alle forslag som fremmes har bred tilslutning blant høringsinstansene. Saken har vært forelagt Bispemøtet, som ikke hadde noen læremessige innvendinger.

Komiteens merknader

1. Kirkebygg har en tusenårig tradisjon i vårt land og er en sentral del av den kulturelle og religiøse identitet for mange. Når Kirkemøtet drøfter prinsipper for kirkebygg, vil komiteen fremheve den betydning som kirkebygget har for menigheter og lokalsamfunn. Det er derfor ikke ønskelig å gjøre omfattende endringer i prinsippene for kirkebygg. Den brede høringen som har vært om kirkebygg, bekrefter dette.

Samtidig er det viktig å gi oppmerksomhet til nye utfordringer og muligheter for kirkebygg i dag. Endringer i forholdet mellom stat og kirke gjør det nødvendig å tydeliggjøre de teologiske og kirkerettslige prinsippene for kirkebygg innenfor de rammer som dagens kirkelov gir. Komiteen ønsker ikke å forskuttere de bestemmelser om kirkeordning som vil gjelde innenfor en fremtidig kirkelov.

I dag stilles det tydelige krav til universell utforming av kirker og andre offentlige bygg, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Hensynet til universell utforming er også ivarettatt i de veiledninger som gis i den nye gudstjenesteboken.

Kirkebranner i senere tiår har vist hvilken betydning kirkebygget har i lokalmiljøet. Tapet av en kirke vekker sterke følelser og det er behov både for styrket brannsikring av kirkene og for veiledning og støtte i slike situasjoner.

2. Komiteen er kjent med den kirkerettslige debatten om kirkebygghøringen, som først og fremst gjelder myndighetsfordelingen mellom menighetsråd og kirkelige fellestråd som organer for soknet. Et *flertall* i komiteen (12) har endret Kirkerådets vedtaksforslag 1 og kombinert det med vedtaksforslag 2, fordi en ikke helt slutter seg til den kirkerettslige forståelsen som Kirkerådet har lagt til grunn i saken. Dette betyr at nummereringen i komiteens vedtaksforslag forskyves.

Et *mindretall* i komiteen (8) slutter seg til Kirkerådets forslag til vedtakspunkt 1 og 2 og til rådets kirkerettslige forståelse, og foreslår følgende:

1. Kirkemøtet finner at saken om Prinsipper for kirkebygg gir et godt grunnlag for Kirkemøtets videre arbeid med kirkebyggsaker og for hovedprinsippene som bør ligge til grunn i et fremtidig regelverk for kirkebygg.
2. Kirkemøtet slutter seg til hovedkonklusjonene om de to hovedspørsmålene: 1) Hvorfor trenger kirken kirker, og 2) Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom.
3. Noen høringsinstanser har spurt hva som ligger i benevnelsen «økumenisk-luthersk kirkebygg». Komiteen har oppfattet at uttrykket er brukt for å unngå forveksling med det man *historisk* sett har ansett som et typisk «luthersk kirkebygg», og som i en historisk periode har vært forstått som en ren *prekenkirke*. Denne kirketype samsvarer ikke med de kirkebygg som har utviklet seg til de kirkebygg vi har dag. I denne utvikling har økumeniske impulser vært viktige.
4. Komiteen vil gjøre oppmerksom på at selv om formuleringene i vedtakspunkt 4, 5 og 6 er nye, representerer de i realiteten en videreføring av gjeldende prinsipper for kirker. Komiteen vil fremholde at kirkebygg som hovedregel skal være et selvstendig bygg som eies av soknet. For å gi rom for en viss fleksibilitet og mulighet til å imøtekomme behovet for kirkerom i nye tettsteder, mener komiteen

at en likevel bør åpne for at kirke nr. 2 i soknet kan være en del av et annet bygg, under forutsetning av at denne kirken eies av soknet.

5. Det er gledelig at mange høringsinstanser slutter seg til ønsket om å gjøre kirkerommet mer tilgjengelig og åpent for dem som søker stillhet, bønn og meditasjon i kirkerommet, både i forbindelse med gudstjenester, men også ellers. Komiteen anbefaler at det legges mer til rette for dette.
6. Miljøhensyn inngår allerede i gjeldende forskrifter for kirkebygg. Komiteen foreslår likevel å legge til et nytt vedtakspunkt om dette. Komiteen ser dette i sammenheng med KM sak 03:7/15 «Klimamelding for Den norske kirke», jf. Kirkemøte-vedtaket KM 4/12 Skaperverk og bærekraft – revidert prosjektplan. I denne klimameldingen har kirkebygget en sentral plass. Her heter det:

Siden det er nettopp oppvarming, forvaltning, drift og vedlikehold av landets 1600 kirkebygg som er det enkeltområde med størst utslipp av klimagasser, er det helt nødvendig å etablere et tett samarbeid mellom Kirkerådet, bispedømmene og KA om oppfølgingen (side 48).

I denne sammenheng nevnes tiltak som målrettet energieffektivisering og styrket lokal kompetanse om riktig inn klima for å oppnå god bevaring av orgel, inventar og kirkekunst og fornybare energikilder. Komiteen oppfordrer Kirkerådet til å ta kontakt med KA om dette.

Forslag til vedtak

1. I saken om prinsipper for kirkebygg slutter Kirkemøtet seg til hovedkonklusjonene om hvorfor kirken trenger kirker, og om hva et økumenisk-luthersk kirkerom er. Disse angir retning for Kirkemøtets videre arbeid med kirkebyggsaker og for et fremtidig regelverk for kirkebygg.
2. Betegnelsen *vigsling* brukes om kirker og betegnelsen *innvielse* om lokaler til kirkelig bruk.
3. Kirkemøtet anbefaler at Kirkerådet utreder om ordet *innvielse*, og ikke *vigsling*, bør brukes om gravplasser og kirkegårder.
4. Kirkerommet kan kun leies ut for seremonier i kristne trossamfunn.
5. Livssynsnøytrale rom skal ikke inngå som deler av kirkerommet i en vigslet kirke.
6. Kirkebygg skal som hovedregel være et selvstendig bygg som eies av soknet. Kirke nr. 2 i soknet kan være del av et annet bygg, under forutsetning av at denne delen av bygget eies av soknet.
7. I et fremtidig regelverk bør det gis mulighet for langtidsutleie av kirkebygg.
8. Ved en eventuell nedleggelse eller avhending av et kirkebygg anbefaler Kirkemøtet at de sju vurderingstemaene som foreslås i Høring om kirkebygg, følges. Kirkemøtet har ikke

tatt standpunkt til synspunktene i kapittel 3 i saksorienteringen.

9. Kirkemøtet anbefaler å gjøre kirkerommet mer tilgjengelig og åpent for stillhet, bønn og meditasjon.
10. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til at det utformes miljøstandard for bygging av nye kirker, og at arbeidet med målrettet energieffektivisering i kirkebygg intensiveres.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Per Eilert Orten

Disse hadde ordet:

Per Eilert Orten, Karin-Elin Berg, Hilde Nygaard Ihle, Gunnar Gjevre, Hallgeir Elstad, Harald Hegstad, Knut Lundby, Egil Morland, Atle Sommerfeldt, Anja Kile Holtermann, Ingjerd Grøm, Einar Østerhagen, Toril Kristiansen, Robert Mark Coates, Kristin Gunleiksrud Raaum, Atle Olav Ljåstad, Eldar Husøy, Ann-Kristin Sørvik

Endringsforslag:

Hilde Nygaard Ihle

For bruk til seremonier skal kirkerommet kun leies ut til kristne trossamfunn

Karin-Elin Berg:

Se på pkt. 4. Vurder konsekvenser/praktisk betydning. Se gjerne forslag fra Hilde N. Ihle.

Robert Mark Coates:

Forslag til vedtak, pkt. 9:

Det føyes til: ... uten at det tas inngangspenger for dette.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Saken omhandler teologiske, historiske og kirkerettslige perspektiver på kirkebygg. Denne saken må ses i sammenheng med tre regelverk for kirker som også behandles på Kirkemøtet.

De teologiske og historiske overveielserne redegjør for hvorfor kirken trenger kirker og hva som er et økumenisk-luthersk kirkerom. For en mer utførlig redegjørelse av dette vises det til det vedlagte Høringsbrev om kirkebygg, kapittel 1 og 2.

De kirkerettslige sidene ved saken gjelder fire ulike områder:

- Bruken av ordene vigsling og velsignelse vedrørende henholdsvis kirker og kirkelige lokaler. Her foreslås det at begrepet vigsling brukes om kirker og begrepet *innvielse* om kirkelige lokaler.

- Spørsmål knyttet til utleie av kirken til andre livssynssamfunn og religioner enn kristne og om muligheten for å innføre livssynsnøytrale rom som del av vigslet kirkerom. Det foreslås her at kirkerommet ikke skal leies ut til andre enn kristne trossamfunn og at livssynsnøytrale rom ikke bør være del av kirkerommet i en vigslet kirke.

- Spørsmål knyttet til kirken som selvstendige bygg hvor det foreslås at kirken skal være et selvstendig bygg, med mulighet for at kirke nr. 2 i soknet kan være del av annet bygg, når det eies av soknet.

- Muligheter for langtidsutleie av kirker, om eventuelle godkjenningsordninger for slik utleie og om myndighet til å nedlegge eller avhende kirker. Her foreslås at det i et fremtidig regelverk bør gis mulighet for langtidsutleie, men en vil ikke konkludere i spørsmål om godkjenningsordninger ved utleie og om myndighet til nedleggelse og avhending av kirker før ny kirkeordning er nærmere avklart.

Saken har vært på høring og alle forslag som fremmes har bred tilslutning blant høringsinstansene. Saken har vært forelagt Bispemøtet, som ikke hadde noen læremessige innvendinger.

Komiteens merknader

1. Kirkebygg har en tusenårig tradisjon i vårt land og er en sentral del av den kulturelle og religiøse identitet for mange. Når Kirkemøtet drøfter prinsipper for kirkebygg, vil komiteen fremheve den betydning som kirkebygget har for menigheter og lokalsamfunn. Her samles mange jevnlig til gudstjeneste, bønn og menighetsbyggende arbeid. For enda flere representerer bygget sentrale kulturelle og religiøse verdier og gir lokal identitet og tilhørighet. Mange oppsøker kirkerommet i fest og feiring, men også i sorg og krise.

Komiteen mener at det ikke er ønskelig å gjøre omfattende endringer i prinsippene for kirkebygg. Den brede høringen som har vært om kirkebygg, bekrefter dette.

Samtidig er det viktig å gi oppmerksomhet til nye utfordringer og muligheter for kirkebygg i dag. Endringer i forholdet mellom stat og kirke gjør det nødvendig å tydeliggjøre de teologiske prinsippene for kirkebygg innenfor de rammer som dagens kirkelov gir. Komiteen ønsker ikke å forskuttere de bestemmelser om kirkeordning som vil gjelde innenfor en fremtidig kirkelov.

I dag stilles det tydelige krav til universell utforming av kirker og andre offentlige bygg, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Hensynet til universell utforming er også ivaretatt i de veiledninger som gis i den nye gudstjenesteboken.

Kirkebranner i senere tiår har vist hvilken betydning kirkebygget har i lokalmiljøet. Tapet av en kirke vekker sterke følelser og det er behov både for styrket brannsikring av kirkene og for god veiledning og støtte i slike krevende situasjoner.

2. Noen høringsinstanser har spurt hva som ligger i benevnelsen «øumenisk-luthersk kirkebygg». Komiteen har oppfattet at uttrykket er brukt for å unngå forveksling med det man *historisk* sett har ansett som et typisk «luthersk kirkebygg», og som i en historisk periode har vært forstått som en ren *prekenkirke*. Denne kirketype samsvarer ikke med de kirkebygg som har utviklet seg til de kirkebygg vi har dag. I denne utvikling har økumeniske impulser vært viktige.
3. Komiteen vil gjøre oppmerksom på at selv om formuleringene i vedtakspunkt 4 og 5 er nye, representerer de i realiteten en videreføring av gjeldende prinsipper for kirker. Komiteen vil fremholde at kirkebygg som hovedregel skal være et selvstendig bygg som eies av soknet. For å gi rom for en viss fleksibilitet og mulighet til å imøtekomme behovet for kirkerom i nye tettsteder, mener komiteen at en likevel bør åpne for at kirke nr. 2 i soknet kan være en del av et annet bygg, under forutsetning av at denne kirken eies av soknet.
4. Komiteen har tatt ut vedtakspunkt 5 i Kirkerådets forslag om at kirkerommet kan lånes ut for seremonier kun i kristne trossamfunn. Grunnen til dette er at bestemmelsen er ivarettatt i Regler for bruk av kirkene, § 4, syvende ledd.
5. Det er gledelig at mange høringsinstanser slutter seg til ønsket om å gjøre kirkerommet mer tilgjengelig og åpent for dem som søker stillhet, bønn og meditasjon i kirkerommet, både i forbindelse med gudstjenester, men også ellers. Komiteen anbefaler at det legges mer til rette for dette.
6. Gjennom flere år har det i kirkene vært en økning i antall konserter. Komiteen anbefaler at det legges bedre til rette for en god balanse mellom egnet akustikk for menighetssang og musikk - og taleakustikk.
7. Miljøhensyn inngår allerede i gjeldende forskrifter for kirkebygg. Komiteen foreslår likevel å legge til et nytt vedtakspunkt om dette. Komiteen ser dette i sammenheng med KM sak 03:7/15 «Klimamelding for Den norske kirke», jf. Kirkemøte-vedtaket KM 4/12 Skaperverk og bærekraft – revidert prosjektplan. I denne klimameldingen har kirkebygget en sentral plass. Her heter det:

Siden det er nettopp oppvarming, forvaltning, drift og vedlikehold av landets 1600 kirkebygg som er det enkeltområde med størst utslipp av klimagasser, er det helt nødvendig å etablere et tett samarbeid mellom Kirkerådet, bispedømmene og KA om oppfølgingen (side 48).

I denne sammenheng nevnes tiltak som målrettet energieffektivisering og styrket lokal kompetanse om riktig inneklime for å oppnå god bevaring av orgel, inventar og kirkekunst og fornybare energikilder. Komiteen oppfordrer Kirkerådet til å ta kontakt med KA om dette.

Forslag til vedtak

1. I saken om prinsipper for kirkebygg slutter Kirkemøtet seg til hovedkonklusjonene om hvorfor kirken trenger kirker, og om hva et øumenisk-luthersk kirkerom er. Disse angir retning for Kirkemøtets videre arbeid med kirkebyggsaker og for et fremtidig regelverk

for kirkebygg.

2. Betegnelsen *vigsling* brukes om kirker og betegnelsen *innvielse* om lokaler til kirkelig bruk.
3. Kirkemøtet anbefaler at Kirkerådet utreder om ordet *innvielse*, og ikke *vigsling*, bør brukes om gravplasser og kirkegårder.
4. Livssynsnøytrale rom skal ikke inngå som deler av kirkerommet i en vigslet kirke.
5. Kirkebygg skal som hovedregel være et selvstendig bygg som eies av soknet. Kirke nr. 2 i soknet kan være del av et annet bygg, under forutsetning av at denne delen av bygget eies av soknet.
6. I et fremtidig regelverk bør det gis mulighet for langtidsutleie av kirkebygg.
7. Ved en eventuell nedleggelse eller avhending av et kirkebygg anbefaler Kirkemøtet at de sju vurderingstemaene som foreslås i Høring om kirkebygg, følges.
8. Kirkemøtet anbefaler å gjøre kirkerommet mer tilgjengelig og åpent for stillhet, bønn og meditasjon.
9. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til at det utformes miljøstandard for bygging av nye kirker, og at arbeidet med målrettet energieffektivisering i kirkebygg intensiveres.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Per Eilert Orten

Disse hadde ordet:

Per Eilert Orten, Karin-Elin Berg, Hallgeir Elstad, Atle Ljåstad, Erling Birkedal, Harald Hegstad, Ivar Braut, Atle Sommerfeldt, Stein Reinertsen, Anja Kile Holtermann, Hilde Nygaard Ihle, Arne Leon Risholm

Endringsforslag:

Robert Mark Coates: Anliggende er ivaretatt i sak KM 16/15 – kap. 6 §18. Forslaget derfor trukket.

Komiteen strøk vedtakspkt. 4 i 2. innstilling da anliggende er ivaretatt i sak KM 16/15 kap. 1, §4, sjuende ledd.

Hilde Nygaard Ihle: Trakk sitt forslag, men Ivar Braut opprettholdt hennes forslag. Forslaget gikk til votering.

Karin-Elin Berg: Også ivaretatt i sak KM 16/15 kap. 1 §4, sjuende ledd, forslaget ble trukket.

Votering:

Vedtakspkt. 1-3: Enstemmig vedtatt.

Hilde Nygaard Ihles forslag, opprettholdt av Ivar Braut: Forslaget fikk 51 stemmer og falt.
Vedtakspkt. 4: Forslaget fikk 111 stemmer og ble vedtatt.
Vedtakspkt. 5-9: Enstemmig vedtatt.

114 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

1. I saken om prinsipper for kirkebygg slutter Kirkemøtet seg til hovedkonklusjonene om hvorfor kirken trenger kirker, og om hva et økumenisk-luthersk kirkerom er. Disse angir retning for Kirkemøtets videre arbeid med kirkebyggsaker og for et fremtidig regelverk for kirkebygg.
2. Betegnelsen *vigsling* brukes om kirker og betegnelsen *innvielse* om lokaler til kirkelig bruk.
3. Kirkemøtet anbefaler at Kirkerådet utreder om ordet *innvielse*, og ikke *vigsling*, bør brukes om gravplasser og kirkegårder.
4. Livssynsnøytrale rom skal ikke inngå som deler av kirkerommet i en vigslet kirke.
5. Kirkebygg skal som hovedregel være et selvstendig bygg som eies av soknet. Kirke nr. 2 i soknet kan være del av et annet bygg, under forutsetning av at denne delen av bygget eies av soknet.
6. I et fremtidig regelverk bør det gis mulighet for langtidsutleie av kirkebygg.
7. Ved en eventuell nedleggelse eller avhending av et kirkebygg anbefaler Kirkemøtet at de sju vurderingstemaene som foreslås i Høring om kirkebygg, følges.
8. Kirkemøtet anbefaler å gjøre kirkerommet mer tilgjengelig og åpent for stillhet, bønn og meditasjon.
9. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til at det utformes miljøstandard for bygging av nye kirker, og at arbeidet med målrettet energieffektivisering i kirkebygg intensiveres.

KM 16/15 Regler for bruk av kirkene

Saksdokument:

KM 16/15 Regler for bruk av kirkene
KM 16.1/15 Fra høringen om <i>Regler for bruk av kirkene</i>
KM 16.2/15 Sammenstilling av gjeldende regelverk og forslag til nytt regelverk
KM 16.3/15 Regler for bruk av kirkene – 1. innstilling
KM 16.4/15 Regler for bruk av kirkene – Endelig innstilling

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Saken gjelder et forslag til reviderte Regler for bruk av kirkene.

Gjeldende Regler for bruk av kirken ble fastsatt av Kirkemøtet 1991. Nå er det behov for å gjennomgå regelverket på nytt for fortsatt å ivareta hovedformålet for bruk av kirkene og gjøre nødvendige justeringer og presiseringer av bestemmelsene.

Høringen om kirkebygg som pågikk våren 2014 innebefattet et konkret forslag til reviderte Regler for bruk av kirkene og ga samtidig rom for forslag til andre endringer enn de som var foreslått i høringsforslaget.

Det var 3 hovedspørsmål til høringen om regelverket:

1. «Er dere enige i at Kirkemøtets regler gjelder kirkerommet og at regler for de øvrige rom fastsettes av menighetsrådet, jf. § 3 annet ledd?»
2. «Har dere merknader til at *midlertidige* installasjoner i forbindelse med arrangementer tas inn i regelverket, jf. § 4 siste ledd? Har dere merknader til at biskopen blir klageinstans?»
3. «Er det andre bestemmelser i Regler for bruk av kirkene som bør endres? Er det bestemmelser som bør tas inn eller tas ut? Hva er begrunnelsen for dette?»

Høringen viste bred tilslutning til de to første hovedspørsmålene og i stor grad til de andre bestemmelsene i forslaget. Samtidig kom det inn mange endringsforslag som det gjøres nærmere rede for i høringssammendraget.

Når en sammenlikner forslaget med gjeldende regelverk, er de mest vesentlige endringene følgende:

- Menighetsråd og prest behøver ikke søke biskopen om tillatelse til at ikke-kristne kan medvirke i et arrangement i kirkerommet (dialogmøte, intervju e.l.), jf. §§ 5 og 12.
- Det presiseres eksplisitt at kirkerommet ikke kan brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion, jf. § 4.

- Det er presisert at reglene for bruk av kirkerommet gjelder for tilstøtende rom *når* disse slås sammen til et storrom, ellers ikke. Menighetsrådet fastsetter regler for bruk av andre rom i et kirkebygg enn kirkerommet, jf. §§ 2 og 5.
- Menighetsrådet får myndighet til å innføre midlertidige installasjoner i kirkerommet, og biskopen er klageinstans, jf. § 5.
- Kirkerommets bruksformål presiseres også til å gjelde «stillhet, lystenning og bønn», samt «trosopplæring, diakoni og kirkemusikk», jf. § 5.
- Det innføres en bestemmelse om at når andre enn medlemmer av Den norske kirke låner kirken til dåp, vigsel eller gravferd og prest i Den norske kirke ikke forretter, skal handlingen forrettes av «pastor/prest fra et annet kristent trossamfunn», jf. § 8.
- Regelverket er omformet mer i tråd med vanlig praksis for regelverk i dag.

Bispemøtet behandlet saken i oktober 2014 og gav følgende beskrivelse og vurdering av det reviderte forslaget til Regler for bruk av kirkene:

Generelt synes regelendringene å være praktiske tillempninger som er i samsvar med forsvarlig bruk og vektlegging av lokal beslutningsmyndighet i kirken. Til punktet om midlertidige installasjoner viser kirkerådets saksfremstilling til et behov for å presisere hva som menes med «midlertidig» i en ny og justert veiledning til Regler for bruk av kirkene. Dette kan være av betydning for ikke å uthule det regelverket som skal ivareta den gjennomførte liturgiske karakter i kirkerommene. Det er likevel ikke grunn til å hevde at noen av de foreslåtte endringene kan være i strid med en evangelisk luthersk lære. (BM 34/14)

Kirkerådet behandlet saken på nytt i desember 2014 og vedtok å fremme saken for Kirkemøtet 2015 (KR58/14).

Regelteksten som med dette legges fram er noe justert i forhold til teksten i høringen og i høringssammendraget. Endringene handler kun om språklig og juridisk klarhet og konsistens. Regelteksten er gjengitt på side 7 – 11 i dette saksdokumentet.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

1. Komiteen foreslår å sløyfe passusen om anvendelse «så langt de passer» av reglene på bruk av andre rom i kirken, jf. § 3 bokstav c). Komiteen kan ikke se at det er behov for passusen. Av samme grunn foreslår komiteen også å sløyfe siste punktum: «Nærmere regler om dette fastsettes av menighetsrådet».

2. Komiteen har justert definisjonen i § 3d) terminologisk. For å oppnå konsekvens i begrepsbruken i regelverket om kirkebygg, bruk av kirker og om liturgisk inventar og utstyr henter denne definisjonen nå inn termen «lokale til kirkelig bruk» fra sak KM 15/15 *Prinsipper for bruk av kirkebygg*. Betegnelsen «kirkelokaler» er fjernet fra den følgende opplistingen. Med «andre kirker» menes f.eks. privateide kirker. Komiteen har også lagt til en ny definisjon f) som presiserer at «utlån» kan skje både med og uten betaling. Dette får betydning for forståelsen av «utlån» i §§ 7 og 8.

3. Tidligere har man operert med et begrep om «ikke-bruk» av kirker, som omfattet omvisninger og turistbesøk, og bruk av orgelet til øving. Det siste kommer inn under nytt punkt om «kirkemusikk» i §§ 5 og 7, mens det første bør ekspliseres i reglene. Komiteen foreslår derfor å ta inn et nytt bokstavpunkt i §§ 5 og 7 etter pkt. d) som nytt pkt. «e) omvisning og turistbesøk».
4. Komiteen foreslår i §§ 5 og 7 å sløyfe ordet «kirkelige» foran konserter, tilføye «utstillinger» og slå sammen gammelt pkt. e) med pkt. f) til nytt pkt. f) om andre kirkelige og kulturelle arrangementer osv. Det førstnevnte gjenspeiler den faktiske situasjonen i mange menigheter.
5. Prostens bruk av kirken ved prostebesøk kommer inn under § 14 *Biskopens bruk av kirken* sammenholdt med *Tjenesteordning for proster* § 7 b).
6. Andre kirkelig ansattes bruk av kirken enn prest, prost og biskops bruk, ligger etter dagens rettstilstand under menighetsrådets ansvar og virksomhetsområde. Bruken av kirken som kirkemusikerens arbeidsplass («kontor») hører inn under fellesrådets ansvar for forvaltning av kirken etter *kirkeloven* § 18.
7. Det må legges til rette for at sørsamisk menighet og døvemenighetene, og eventuelt andre kategorialemenigheter, kan låne kirker til sine gudstjenester der de ikke har egne egnede kirker eller lokaler til kirkelig bruk. *Kirkeloven* § 20 første ledd bestemmer entydig at fellesråd ikke kan kreve betaling for slikt utlån til bruk ved disse menighetenes gudstjenester. Om nødvendig kan biskopens fortrinnsrett gjøres gjeldende for å sikre disse menighetene adgang til å avholde gudstjenester i kirker i menighetenes nedslagsfelt.
8. Komiteen viser til Kirkemøtesak 7/05 *Kunsten å være kirke – kirkelig kulturmelding*, som danner en viktig del av bakgrunnen for den foreliggende revisjonen av *Regler for bruk av kirken*. Behovet for mer fleksible regler for midlertidige installasjoner i kirken ved kulturarrangementer er ivarettatt i § 5 tredje ledd og omtalen av «konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer» i §§ 5 første ledd og 7, bokstav f), er oppfølging av dette. Komiteen foreslår også å ta inn en eksplisitt omtale av utstillinger i dette punktet. Komiteen foreslår å ta inn en bestemmelse om kunst, kunstformer og kunstuttrykk, tilsvarende *Regler for liturgisk inventar og utstyr* § 4 første ledd. Dette er tatt inn som et nytt fjerde ledd i § 4 *Generelle bestemmelser*.
9. Komiteen vil påpeke at det kan være store kostnader forbundet med ulike typer midlertidige installasjoner. Komiteen foreslår derfor å ta inn en bestemmelse om at fellesrådet må gi sin godkjenning dersom de midlertidige installasjoner kan medføre økonomiske konsekvenser for fellesrådet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende *Regler for bruk av kirkene*:

Regler for bruk av kirkene

Reglene gjelder for bruk av de vigslede kirkerom utenom de forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger.

Kapittel 1. Almennelige bestemmelser

§ 1. Formål

Kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Gjennom forkynnelse av Guds ord, forvaltning av sakramentene og annen kirkelig virksomhet, er kirken det sentrale samlingssted for menighetens gudstjenestlige og religiøse liv.

Formålet er å gi regler for hva kirkene kan brukes til, hvem som kan bruke kirken og hvem som har beslutningsmyndighet til å låne ut kirken.

§ 2. Virkeområde

Reglene gjelder for all bruk av kirkerommet, jf. § 3 bokstav b), når ikke annet er bestemt for forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger i tjenesteordning for menighetsprest, prost eller biskop eller i særskilt unntak fra disse regler eller med hjemmel i disse regler. Bruk av kirken til gudstjenester og kirkelige handlinger går foran annen bruk etter §§ 5, 7 og 12.

Så langt de passer får reglene også anvendelse på bruk av andre kirker, kapeller, kirkelokaler, forsamlingslokaler og interimskirker, jf. § 3 bokstav d).

Der kirkerommet og tilstøtende rom kan slås sammen til et storrom, gjelder disse reglene når kirkerommet utvides med tilstøtende rom.

§ 3. Definisjoner

I dette regelverket betyr:

- a. Kirke: Kirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av, jf. kirkeloven § 17.
- b. Kirkerommet: Den delen av kirkebygningen som utgjør selve kirkerommet med alter, korparti, hovedskip samt eventuelle sideskip og galleri.
- c. Andre rom i kirken: Rom som faller utenfor kirkerommet.
- d. Lokale til kirkelig bruk: Andre kirker, kapeller, forsamlingslokaler og interimskirker: Bygg som er godkjent og innviet til permanent eller midlertidig kirkelig bruk.

- e. Prest: Fast utnevnt eller tilsatt menighetsprest (sokneprest, kapellan eller prost i tjeneste som menighetsprest) samt vikarer for slike prester.
- f. Utlån: dette kan skje både med og uten betaling, jf. § 11 og kirkeloven § 20.

§ 4. Generelle bestemmelser

Kirkens formål er bestemmende for avgjørelser om bruk av kirken, jf. § 1.

Bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet.

Kirken med tilbehør skal behandles forsvarlig og med respekt.

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.

Kirken må ikke brukes til kommersielle formål.

Kirkerommet kan ikke brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion.

Kapittel 2. Menighetsrådets bruk av kirken

§ 5. Bruksformål

Menighetsrådet kan bruke menighetens kirke til

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot §4 tredje til sjette ledd.

Til slike arrangementer som nevnt i første ledd, kan menighetsrådet invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke.

Menighetsrådet kan plassere midlertidige installasjoner i kirkerommet i forbindelse med arrangementer nevnt i § 5 første ledd. Dersom dette får økonomiske konsekvenser for fellesrådet, må fellesrådet gi sin godkjenning.

Menighetsrådet kan bruke kirken til avholdelse av egne møter, menighetsmøter og kirkevalg.

§ 6. Klage

Menighetsrådets avgjørelse etter § 5 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er ethvert medlem av menighetsrådet, samt kirkelig ansatte som har soknet som tjenestested (særskilt arbeidsområde).

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet den klageberettigede har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen.

Klagen har ikke oppsettende virkning med mindre dette blir bestemt av menighetsrådet eller biskopen.

For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI.

Kapittel 3. Menighetsrådets utlån av kirken

§ 7. Utlån til medlemmer av Den norske kirke

Til medlemmer av Den norske kirke kan menighetsrådet låne ut kirken til

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger, og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot §4 tredje til sjette ledd.

§ 8. Utlån til andre enn medlemmer av Den norske kirke

Menighetsrådet kan låne ut kirken til medlemmer av andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke til formål som nevnt i § 7 samt til dåp, vigsel og gravferd som ikke skal forrettes av ordinert prest i Den norske kirke, men av pastor eller prest fra et annet kristent trossamfunn.

§ 9. Saksbehandling

Menighetsrådets avgjørelser etter §§ 7 og 8 anses som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § Saksbehandlingen skal skje i samsvar med forvaltningsloven kapittel IV og V.

§ 10. Klage og omgjøring

Menighetsrådets vedtak etter §§ 7 og 8 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er, foruten de som har søkt om å få låne kirken, ethvert medlem av menighetsrådet samt andre med rettslig klageinteresse.

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet frem til den klageberettigede eller han på annen måte har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til vedtaket.

For øvrig gjelder reglene om klage og omgjøring i forvaltningsloven kapittel VI.

§ 11. *Betaling for bruk av kirken*

Innenfor de rammer som er satt i kirkeloven § 20 første og annet ledd, kan kirkelig fellestråd kreve betaling for bruk av kirken etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet.

Kapittel 4. Prestens bruk av kirken

§ 12. *Menighetsprestens bruk av kirken*

I tillegg til forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger kan presten bruke kirkene i de sokn som presten har som tjenestested (særskilt arbeidsområde) til ekstraordinære gudstjenester, foredrag og andre arrangementer som fremmer menighetenes oppbyggelse.

Er det flere fast tilsatte prester i vedkommende menighet, skal de samarbeide om bruksfordelingen. Blir de ikke enige, avgjør biskopen spørsmålet. Menighetsrådet skal uttale seg på forhånd.

Den presten som bruker kirken i medhold av første ledd, kan invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke, men presten kan ikke låne ut kirken til disse.

§ 13. *Tilsyn*

Menighetsrådet kan bringe prestens disposisjoner etter § 12 inn for biskopen, jf. § 4 annet ledd.

§ 14. *Biskopens bruk av kirken*

Biskopen kan selv eller ved annen prest forrette gudstjenester og bruke kirkene i sitt bispedømme på samme måte som menighetsprestene. I slike tilfeller har biskopen fortrinnsrett til bruk av kirken.

Kapittel 5. Forholdet mellom menighetsråd og prest

§ 15. *Samarbeid og gjensidig informasjon*

Menighetsråd og prest skal samarbeide om bruk av kirken slik at denne best mulig tjener til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Menighetsråd og prest skal på forhånd gi hverandre informasjon om den planlagte bruken av kirken. Informasjonen skal så vidt mulig gis i så god tid at mottaker får mulighet til å innrette seg eller eventuelt komme med innsigelser.

Presten har fortrinnsrett til bruk av kirken til gudstjenester, vigslar og begravelser.

Dersom det oppstår tvil om forholdet mellom henholdsvis prestens bruk og menighetsrådets bruk eller utlån av kirken, avgjør biskopen spørsmålet.

Kapittel 6. Andre generelle regler

§ 16. Generelle plikter for brukar av kirken

Den som brukar kirken, skal sørge for at alt går sømmelig for seg og at kirken med tilbehør behandlar forsvarlig og med respekt.

§ 17. Adgang til kirken

Enhver har adgang til de arrangementer som holdes i kirken. En person kan bare bortvises dersom han forstyrrer arrangementet eller krenker kirkens verdighet.

Ved bruk av kirken til vigslar og begravelser kan presten utfra sitt pastorale skjønn i særlige tilfeller bestemme at handlingen skal foregå for lukkede dører.

§ 18. Inngangspenger

Det kan ikke tas betaling for adgang til kirken bortsett fra ved konserter, utstillinger og andre kulturarrangementer, omvisninger og turistbesøk.

Innkrevning av inngangspenger bør ikke skje i selve kirkerommet.

Kapittel 7. Ikrafttredelse og oppheving av eldre bestemmelser

§ 19. Ikrafttredelse

Disse reglene trer i kraft straks.

§ 20. Opphevelse av eldre bestemmelser

Med virkning fra ikrafttredelsen, jf. § 19, oppheves de tidligere gjeldende Regler om bruk av kirken av 15. november 1991 med senere endringer.

§ 21. Mindre endringer

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.

2. Kirkerådet bes om å utarbeide en justert veiledning til Regler for bruk av kirkene.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Ole Hermann Fisknes

Disse hadde ordet:

Ole Hermann Fisknes, Hilde Nygaard Ihle, Kristin Gunleiksrud Raaum, Bård Mæland, Helga Haugland Byfuglien, Karin-Elin Berg, Anja Kile Holtermann, Ingjerd Grøm, Robert Mark Coates, Gunnhild Andreassen, Atle Sommerfeldt, Elin Oveland

Endringsforslag:

Karin-Elin Berg:

§4, 5. ledd:

Kirken må ikke brukes til partipolitisk møte eller virksomhet.

§4, 6. ledd:

Kirken må ikke brukes til rene kommersielle formål.

Hilde Nygaard Ihle:

§8 - nytt 2. ledd. Menighetsrådet kan låne ut kirkene til andre til formål som nevnt i § 7 e og f, dersom det ikke strider mot §4 tredje til sjuende ledd.

Anja Kile Holtermann:

I §§ 5f og 7f:

Endre fra «strider mot §4 tredje til sjette ledd» til

«strider mot §4 tredje til syvende ledd».

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Saken gjelder et forslag til reviderte Regler for bruk av kirkene.

Gjeldende Regler for bruk av kirken ble fastsatt av Kirkemøtet 1991. Nå er det behov for å gjennomgå regelverket på nytt for fortsatt å ivareta hovedformålet for bruk av kirkene og gjøre nødvendige justeringer og presiseringer av bestemmelsene.

Høringen om kirkebygg som pågikk våren 2014 innebefattet et konkret forslag til reviderte Regler for bruk av kirkene og ga samtidig rom for forslag til andre endringer enn de som var foreslått i høringsforslaget.

Det var 3 hovedspørsmål til høringen om regelverket:

1. «Er dere enige i at Kirkemøtets regler gjelder kirkerommet og at regler for de øvrige rom fastsettes av menighetsrådet, jf. § 3 annet ledd?»

2. «Har dere merknader til at *midlertidige* installasjoner i forbindelse med arrangementer tas inn i regelverket, jf. § 4 siste ledd? Har dere merknader til at biskopen blir klageinstans?»
3. «Er det andre bestemmelser i Regler for bruk av kirkene som bør endres? Er det bestemmelser som bør tas inn eller tas ut? Hva er begrunnelsen for dette?»

Høringen viste bred tilslutning til de to første hovedspørsmålene og i stor grad til de andre bestemmelsene i forslaget. Samtidig kom det inn mange endringsforslag som det gjøres nærmere rede for i høringssammendraget.

Når en sammenlikner forslaget med gjeldende regelverk, er de mest vesentlige endringene følgende:

- Menighetsråd og prest behøver ikke søke biskopen om tillatelse til at ikke-kristne kan medvirke i et arrangement i kirkerommet (dialogmøte, intervju e.l.), jf. §§ 5 og 12.
- Det presiseres eksplisitt at kirkerommet ikke kan brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion, jf. § 4.
- Det er presisert at reglene for bruk av kirkerommet gjelder for tilstøtende rom *når* disse slås sammen til et storrom, ellers ikke. Menighetsrådet fastsetter regler for bruk av andre rom i et kirkebygg enn kirkerommet, jf §§ 2 og 5.
- Menighetsrådet får myndighet til å innføre midlertidige installasjoner i kirkerommet, og biskopen er klageinstans, jf. § 5.
- Kirkerommets bruksformål presiseres også til å gjelde «stillhet, lystenning og bønn», samt «trosopplæring, diakoni og kirkemusikk», jf § 5.
- Det innføres en bestemmelse om at når andre enn medlemmer av Den norske kirke låner kirken til dåp, vigsel eller gravferd og prest i Den norske kirke ikke forretter, skal handlingen forrettes av «pastor/prest fra et annet kristent trossamfunn», jf. § 8.
- Regelverket er omformet mer i tråd med vanlig praksis for regelverk i dag.

Bispemøtet behandlet saken i oktober 2014 og gav følgende beskrivelse og vurdering av det reviderte forslaget til Regler for bruk av kirkene:

Generelt synes regelendringene å være praktiske tillempninger som er i samsvar med forsvarlig bruk og vektlegging av lokal beslutningsmyndighet i kirken. Til punktet om midlertidige installasjoner viser kirkerådets saksfremstilling til et behov for å presisere hva som menes med «midlertidig» i en ny og justert veiledning til Regler for bruk av kirkene. Dette kan være av betydning for ikke å uthule det regelverket som skal ivareta den gjennomførte liturgiske karakter i kirkerommene. Det er likevel ikke grunn til å hevde at noen av de foreslåtte endringene kan være i strid med en evangelisk luthersk lære. (BM 34/14)

Kirkerådet behandlet saken på nytt i desember 2014 og vedtok å fremme saken for Kirkemøtet 2015 (KR58/14).

Regelteksten som med dette legges fram er noe justert i forhold til teksten i høringen og i høringssammendraget. Endringene handler kun om språklig og juridisk klarhet og konsistens. Regelteksten er gjengitt på side 7 – 11 i dette saksdokumentet.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

1. Komiteen foreslår å sløyfe passusen om anvendelse «så langt de passer» av reglene på bruk av andre rom i kirken, jf. § 3 bokstav c). Komiteen kan ikke se at det er behov for passusen. Av samme grunn foreslår komiteen også å sløyfe siste punktum: «Nærmere regler om dette fastsettes av menighetsrådet».

2. Komiteen har justert definisjonen i § 3d) terminologisk. For å oppnå konsekvens i begrepsbruken i regelverket om kirkebygg, bruk av kirker og om liturgisk inventar og utstyr henter denne definisjonen nå inn termen «lokale til kirkelig bruk» fra sak KM 15/15 *Prinsipper for bruk av kirkebygg*. Betegnelsen «kirkelokaler» er fjernet fra den følgende opplistingen. Med «andre kirker» menes f.eks. privateide kirker. Komiteen har også lagt til en ny definisjon f) som presiserer at «utlån» kan skje både med og uten betaling. Dette får betydning for forståelsen av «utlån» i §§ 7 og 8.

3. Tidligere har man operert med et begrep om «ikke-bruk» av kirker, som omfattet omvisninger og turistbesøk, og bruk av orgelet til øving. Det siste kommer inn under nytt punkt om «kirkemusikk» i §§ 5 og 7, mens det første bør ekspliseres i reglene. Komiteen foreslår derfor å ta inn et nytt bokstavpunkt i §§ 5 og 7 etter pkt. d) som nytt pkt. «e) omvisning og turistbesøk».

4. Komiteen foreslår i §§ 5 og 7 å sløyfe ordet «kirkelige» foran konserter, tilføye «utstillinger» og slå sammen gammelt pkt. e) med pkt. f) til nytt pkt. f) om andre kirkelige og kulturelle arrangementer osv. Det førstnevnte gjenspeiler den faktiske situasjonen i mange menigheter.

5. Prostens bruk av kirken ved prostebesøk kommer inn under § 14 *Biskopens bruk av kirken* sammenholdt med *Tjenesteordning for proster* § 7 b).

6. Andre kirkelig ansattes bruk av kirken enn prest, prost og biskops bruk, ligger etter dagens rettstilstand under menighetsrådets ansvar og virksomhetsområde. Bruken av kirken som kirkemusikerens arbeidsplass («kontor») hører inn under fellelsrådets ansvar for forvaltning av kirken etter *kirkeloven* § 18.

7. Det må legges til rette for at sørsamisk menighet og døvemenighetene, og eventuelt andre kategorialmenigheter, kan låne kirker til sine gudstjenester der de ikke har egne egnede kirker eller lokaler til kirkelig bruk. *Kirkeloven* § 20 første ledd bestemmer entydig at fellelsråd ikke kan kreve betaling for slikt utlån til bruk ved disse menighetenes gudstjenester. Om nødvendig kan biskopens fortrinnsrett gjøres gjeldende for å sikre disse menighetene adgang til å avholde gudstjenester i kirker i menighetenes nedslagsfelt.

8. Komiteen viser til Kirkemøtesak 7/05 *Kunsten å være kirke – kirkelig kulturmelding*, som danner en viktig del av bakgrunnen for den foreliggende revisjonen av *Regler for bruk av*

kirken. Behovet for mer fleksible regler for midlertidige installasjoner i kirken ved kulturarrangementer er ivaretatt i § 5 tredje ledd og omtalen av «konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer» i §§ 5 første ledd og 7, bokstav f), er oppfølging av dette. Komiteen foreslår også å ta inn en eksplisitt omtale av utstillinger i dette punktet. Komiteen foreslår å ta inn en bestemmelse om kunst, kunstformer og kunstuttrykk, tilsvarende *Regler for liturgisk inventar og utstyr* § 4 første ledd. Dette er tatt inn som et nytt fjerde ledd i § 4 *Generelle bestemmelser*.

9. Komiteen vil påpeke at det kan være store kostnader forbundet med ulike typer midlertidige installasjoner. Komiteen foreslår derfor å ta inn en bestemmelse om at fellesrådet må gi sin godkjenning dersom de midlertidige installasjoner kan medføre økonomiske konsekvenser for fellesrådet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende *Regler for bruk av kirkene*:

Regler for bruk av kirkene

Reglene gjelder for bruk av de vigslede kirkerom utenom de forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger.

Kapittel 1. Almennelige bestemmelser

§ 1. Formål

Kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Gjennom forkynnelse av Guds ord, forvaltning av sakramentene og annen kirkelig virksomhet, er kirken det sentrale samlingssted for menighetens gudstjenestlige og religiøse liv.

Formålet er å gi regler for hva kirkene kan brukes til, hvem som kan bruke kirken og hvem som har beslutningsmyndighet til å låne ut kirken.

§ 2. Virkeområde

Reglene gjelder for all bruk av kirkerommet, jf. § 3 bokstav b), når ikke annet er bestemt for forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger i tjenesteordning for menighetsprest, prost eller biskop eller i særskilt unntak fra disse regler eller med hjemmel i disse regler. Bruk av kirken til gudstjenester og kirkelige handlinger går foran annen bruk etter §§ 5, 7 og 12.

Så langt de passer får reglene også anvendelse på bruk av andre kirker, kapeller, kirkelokaler, forsamlingslokaler og interimskirker, jf. § 3 bokstav d).

Der kirkerommet og tilstøtende rom kan slås sammen til et storrrom, gjelder disse reglene når kirkerommet utvides med tilstøtende rom.

§ 3. Definisjoner

I dette regelverket betyr:

- a. Kirke: Kirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av, jf. kirkeloven § 17.
- b. Kirkerommet: Den delen av kirkebygningen som utgjør selve kirkerommet med alter, korparti, hovedskip samt eventuelle sideskip og galleri.
- c. Andre rom i kirken: Rom som faller utenfor kirkerommet.
- d. Lokale til kirkelig bruk: Andre kirker, kapeller, forsamlingslokaler og interimskirker: Bygg som er godkjent og innviet til permanent eller midlertidig kirkelig bruk.
- e. Prest: Fast utnevnt eller tilsatt menighetsprest (sokneprest, kapellan eller prost i tjeneste som menighetsprest) samt vikarer for slike prester.
- f. Utlån: dette kan skje både med og uten betaling, jf. § 11 og kirkeloven § 20.

§ 4. Generelle bestemmelser

Kirkens formål er bestemmende for avgjørelser om bruk av kirken, jf. § 1.

Bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet.

Kirken med tilbehør skal behandles forsvarlig og med respekt.

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.

Kirken må ikke brukes til kommersielle formål.

Kirkerommet kan ikke brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion.

Kapittel 2. Menighetsrådets bruk av kirken

§ 5. Bruksformål

Menighetsrådet kan bruke menighetens kirke til

- a) gudstjenester,

- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot §4 tredje til syvende ledd.

Til slike arrangementer som nevnt i første ledd, kan menighetsrådet invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke.

Menighetsrådet kan plassere midlertidige installasjoner i kirkerommet i forbindelse med arrangementer nevnt i § 5 første ledd. Dersom dette får økonomiske konsekvenser for fellesrådet, må fellesrådet gi sin godkjenning.

Menighetsrådet kan bruke kirken til avholdelse av egne møter, menighetsmøter og kirkevalg.

§ 6. Klage

Menighetsrådets avgjørelse etter § 5 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er ethvert medlem av menighetsrådet, samt kirkelig ansatte som har soknet som tjenestested (særskilt arbeidsområde).

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet den klageberettigede har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen.

Klagen har ikke oppsettende virkning med mindre dette blir bestemt av menighetsrådet eller biskopen.

For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI.

Kapittel 3. Menighetsrådets utlån av kirken

§ 7. Utlån til medlemmer av Den norske kirke

Til medlemmer av Den norske kirke kan menighetsrådet låne ut kirken til

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger, og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot §4 tredje til syvende ledd.

§ 8. Utlån til andre enn medlemmer av Den norske kirke

Menighetsrådet kan låne ut kirken til medlemmer av andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke til formål som nevnt i § 7 samt til dåp, vigsel og gravferd som ikke skal forrettes av ordinert prest i Den norske kirke, men av pastor eller prest fra et annet kristent trossamfunn.

Menighetsrådet kan låne ut kirken til andre til formål som nevnt i § 7 e) og f), dersom det ikke strider mot § 4.

§ 9. Saksbehandling

Menighetsrådets avgjørelser etter §§ 7 og 8 anses som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § Saksbehandlingen skal skje i samsvar med forvaltningsloven kapittel IV og V.

§ 10. Klage og omgjøring

Menighetsrådets vedtak etter §§ 7 og 8 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er, foruten de som har søkt om å få låne kirken, ethvert medlem av menighetsrådet samt andre med rettslig klageinteresse.

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet frem til den klageberettigede eller han på annen måte har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til vedtaket.

For øvrig gjelder reglene om klage og omgjøring i forvaltningsloven kapittel VI.

§ 11. Betaling for bruk av kirken

Innenfor de rammer som er satt i kirkeloven § 20 første og annet ledd, kan kirkelig fellesråd kreve betaling for bruk av kirken etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet.

Kapittel 4. Prestens bruk av kirken

§ 12. Menighetsprestens bruk av kirken

I tillegg til forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger kan presten bruke kirkene i de sokn som presten har som tjenestested (særskilt arbeidsområde) til ekstraordinære gudstjenester, foredrag og andre arrangementer som fremmer menighetenes oppbyggelse.

Er det flere fast tilsatte prester i vedkommende menighet, skal de samarbeide om bruksfordelingen. Blir de ikke enige, avgjør biskopen spørsmålet. Menighetsrådet skal uttale seg på forhånd.

Den presten som bruker kirken i medhold av første ledd, kan invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke, men presten kan ikke låne ut kirken til disse.

§ 13. Tilsyn

Menighetsrådet kan bringe prestens disposisjoner etter § 12 inn for biskopen, jf. § 4 annet ledd.

§ 14. Biskopens bruk av kirken

Biskopen kan selv eller ved annen prest forrette gudstjenester og bruke kirkene i sitt bispedømme på samme måte som menighetsprestene. I slike tilfelle har biskopen fortrinnsrett til bruk av kirken.

Kapittel 5. Forholdet mellom menighetsråd og prest

§ 15. Samarbeid og gjensidig informasjon

Menighetsråd og prest skal samarbeide om bruk av kirken slik at denne best mulig tjener til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Menighetsråd og prest skal på forhånd gi hverandre informasjon om den planlagte bruken av kirken. Informasjonen skal så vidt mulig gis i så god tid at mottaker får mulighet til å innrette seg eller eventuelt komme med innsigelser.

Presten har fortrinnsrett til bruk av kirken til gudstjenester, vigslar og begravelser.

Dersom det oppstår tvil om forholdet mellom henholdsvis prestens bruk og menighetsrådets bruk eller utlån av kirken, avgjør biskopen spørsmålet.

Kapittel 6. Andre generelle regler

§ 16. Generelle plikter for bruker av kirken

Den som bruker kirken, skal sørge for at alt går sømmelig for seg og at kirken med tilbehør behandles forsvarlig og med respekt.

§ 17. Adgang til kirken

Enhver har adgang til de arrangementer som holdes i kirken. En person kan bare bortvises dersom han forstyrrer arrangementet eller krenker kirkens verdighet.

Ved bruk av kirken til vigslar og begravelsar kan presten utfra sitt pastorale skjønn i særlege tilfeller bestemme at handlingen skal foregå for lukkede dører.

§ 18. Inngangspenger

Det kan ikke tas betaling for adgang til kirken bortsett fra ved konserter, utstillinger og andre kulturarrangementer, omvisninger og turistbesøk.

Innkreving av inngangspenger bør ikke skje i selve kirkerommet.

Kapittel 7. Ikrafttredelse og oppheving av eldre bestemmelser

§ 19. Ikrafttredelse

Disse reglene trer i kraft straks.

§ 20. Opphevelse av eldre bestemmelser

Med virkning fra ikrafttredelsen, jf. § 19, oppheves de tidlige gjeldende Regler om bruk av kirken av 15. november 1991 med senere endringer.

§ 21. Mindre endringer

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.

2. Kirkerådet bes om å utarbeide en justert veiledning til Regler for bruk av kirkene.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Ole Hermann Fisknes

Disse hadde ordet:

Ole Hermann Fisknes, Karin-Elin Berg, Ivar Braut

Endringsforslag:

Hilde Nygaard Ihle – tatt inn av komiteen

Karin-Elin Berg – ikke tatt inn av komiteen – forslaget ble opprettholdt.

Anja Kile Holtermann – tatt inn av komiteen

Votering

Karin-Elin Berg - §4, 5. ledd: Forslaget fikk 44 stemmer og falt.

Karin-Elin Berg - §4, 6. ledd: Forslaget fikk 40 stemmer og falt.

113 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende *Regler for bruk av kirkene*:

Regler for bruk av kirkene

Reglene gjelder for bruk av de vigslede kirkerom utenom de forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger.

Kapittel 1. Almennelige bestemmelser

§ 1. Formål

Kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Gjennom forkynnelse av Guds ord, forvaltning av sakramentene og annen kirkelig virksomhet, er kirken det sentrale samlingssted for menighetens gudstjenestlige og religiøse liv.

Formålet er å gi regler for hva kirkene kan brukes til, hvem som kan bruke kirken og hvem som har beslutningsmyndighet til å låne ut kirken.

§ 2. Virkeområde

Reglene gjelder for all bruk av kirkerommet, jf. § 3 bokstav b), når ikke annet er bestemt for forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger i tjenesteordning for menighetsprest, prost eller biskop eller i særskilt unntak fra disse regler eller med hjemmel i disse regler. Bruk av kirken til gudstjenester og kirkelige handlinger går foran annen bruk etter §§ 5, 7 og 12.

Så langt de passer får reglene også anvendelse på bruk av andre kirker, kapeller, kirkelokaler, forsamlingslokaler og interimskirker, jf. § 3 bokstav d).

Der kirkerommet og tilstøtende rom kan slås sammen til et storrrom, gjelder disse reglene når kirkerommet utvides med tilstøtende rom.

§ 3. Definisjoner

I dette regelverket betyr:

- a. Kirke: Kirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av, jf. kirkeloven § 17.
- b. Kirkerommet: Den delen av kirkebygningen som utgjør selve kirkerommet med alter, korparti, hovedskip samt eventuelle sideskip og galleri.

- c. Andre rom i kirken: Rom som faller utenfor kirkerommet.
- d. Lokale til kirkelig bruk: Andre kirker, kapeller, forsamlingslokaler og interimskirker: Bygg som er godkjent og innviet til permanent eller midlertidig kirkelig bruk.
- e. Prest: Fast utnevnt eller tilsatt menighetsprest (sokneprest, kapellan eller prost i tjeneste som menighetsprest) samt vikarer for slike prester.
- f. Utlån: dette kan skje både med og uten betaling, jf. § 11 og kirkeloven § 20.

§ 4. Generelle bestemmelser

Kirkens formål er bestemmende for avgjørelser om bruk av kirken, jf. § 1.

Bruken av kirken er underlagt biskopens tilsynsmyndighet.

Kirken med tilbehør skal behandles forsvarlig og med respekt.

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Kirken må ikke brukes til politisk møte eller virksomhet.

Kirken må ikke brukes til kommersielle formål.

Kirkerommet kan ikke brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion.

Kapittel 2. Menighetsrådets bruk av kirken

§ 5. Bruksformål

Menighetsrådet kan bruke menighetens kirke til

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot § 4 tredje til syvende ledd.

Til slike arrangementer som nevnt i første ledd, kan menighetsrådet invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke.

Menighetsrådet kan plassere midlertidige installasjoner i kirkerommet i forbindelse med arrangementer nevnt i § 5 første ledd. Dersom dette får økonomiske konsekvenser for fellesrådet, må fellesrådet gi sin godkjenning.

Menighetsrådet kan bruke kirken til avholdelse av egne møter, menighetsmøter og kirkevalg.

§ 6. Klage

Menighetsrådets avgjørelse etter § 5 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er ethvert medlem av menighetsrådet, samt kirkelig ansatte som har soknet som tjenestested (særskilt arbeidsområde).

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet den klageberettigede har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen.

Klagen har ikke oppsettende virkning med mindre dette blir bestemt av menighetsrådet eller biskopen.

For øvrig gjelder reglene om klage i forvaltningsloven kapittel VI.

Kapittel 3. Menighetsrådets utlån av kirken

§ 7. Utlån til medlemmer av Den norske kirke

Til medlemmer av Den norske kirke kan menighetsrådet låne ut kirken til

- a) gudstjenester,
- b) oppbyggelige møter,
- c) trosopplæring, diakoni, kirkemusikk,
- d) stillhet, lystenning og bønn,
- e) omvisning og turistbesøk,
- f) konserter, utstillinger, og andre kirkelige og kulturelle arrangementer som faller inn under formålet i § 1 og som ikke strider mot §4 tredje til syvende ledd.

§ 8. Utlån til andre enn medlemmer av Den norske kirke

Menighetsrådet kan låne ut kirken til medlemmer av andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke til formål som nevnt i § 7 samt til dåp, vigsel og gravferd som ikke skal forrettes av ordinert prest i Den norske kirke, men av pastor eller prest fra et annet kristent trossamfunn.

Menighetsrådet kan låne ut kirken til andre til formål som nevnt i § 7 bokstav e) og f), dersom det ikke strider mot § 4.

§ 9. Saksbehandling

Menighetsrådets avgjørelser etter §§ 7 og 8 anses som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § Saksbehandlingen skal skje i samsvar med forvaltningsloven kapittel IV og V.

§ 10. Klage og omgjøring

Menighetsrådets vedtak etter §§ 7 og 8 kan påklages til biskopen. Biskopens avgjørelse av klagen kan ikke påklages.

Klageberettiget er, foruten de som har søkt om å få låne kirken, ethvert medlem av menighetsrådet samt andre med rettslig klageinteresse.

Klagefristen er tre uker. Fristen løper fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet frem til den klageberettigede eller han på annen måte har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til vedtaket.

For øvrig gjelder reglene om klage og omgjøring i forvaltningsloven kapittel VI.

§ 11. Betaling for bruk av kirken

Innenfor de rammer som er satt i kirkeloven § 20 første og annet ledd, kan kirkelig fellesråd kreve betaling for bruk av kirken etter nærmere regler godkjent av bispedømmerådet.

Kapittel 4. Prestens bruk av kirken

§ 12. Menighetsprestens bruk av kirken

I tillegg til forordnede gudstjenester og kirkelige handlinger kan presten bruke kirkene i de sokn som presten har som tjenestested (særskilt arbeidsområde) til ekstraordinære gudstjenester, foredrag og andre arrangementer som fremmer menighetenes oppbyggelse.

Er det flere fast tilsatte prester i vedkommende menighet, skal de samarbeide om bruksfordelingen. Blir de ikke enige, avgjør biskopen spørsmålet. Menighetsrådet skal uttale seg på forhånd.

Den presten som bruker kirken i medhold av første ledd, kan invitere til å medvirke også personer som ikke er medlem av Den norske kirke, men presten kan ikke låne ut kirken til disse.

§ 13. Tilsyn

Menighetsrådet kan bringe prestens disposisjoner etter § 12 inn for biskopen, jf. § 4 annet ledd.

§ 14. Biskopens bruk av kirken

Biskopen kan selv eller ved annen prest forrette gudstjenester og bruke kirkene i sitt bispedømme på samme måte som menighetsprestene. I slike tilfeller har biskopen fortrinnsrett til bruk av kirken.

Kapittel 5. Forholdet mellom menighetsråd og prest

§ 15. Samarbeid og gjensidig informasjon

Menighetsråd og prest skal samarbeide om bruk av kirken slik at denne best mulig tjener til Guds ære og menighetens oppbyggelse.

Menighetsråd og prest skal på forhånd gi hverandre informasjon om den planlagte bruken av kirken. Informasjonen skal så vidt mulig gis i så god tid at mottaker får mulighet til å innrette seg eller eventuelt komme med innsigelser.

Presten har fortrinnsrett til bruk av kirken til gudstjenester, vigslor og begravelser.

Dersom det oppstår tvil om forholdet mellom henholdsvis prestens bruk og menighetsrådets bruk eller utlån av kirken, avgjør biskopen spørsmålet.

Kapittel 6. Andre generelle regler

§ 16. Generelle plikter for bruker av kirken

Den som bruker kirken, skal sørge for at alt går sømmelig for seg og at kirken med tilbehør behandles forsvarlig og med respekt.

§ 17. Adgang til kirken

Enhver har adgang til de arrangementer som holdes i kirken. En person kan bare bortvises dersom han forstyrrer arrangementet eller krenker kirkens verdighet.

Ved bruk av kirken til vigslor og begravelser kan presten utfra sitt pastorale skjønn i særlige tilfeller bestemme at handlingen skal foregå for lukkede dører.

§ 18. Inngangspenger

Det kan ikke tas betaling for adgang til kirken bortsett fra ved konserter, utstillinger og andre kulturarrangementer, omvisninger og turistbesøk.

Innkreving av inngangspenger bør ikke skje i selve kirkerommet.

Kapittel 7. Ikrafttredelse og oppheving av eldre bestemmelser

§ 19. *Ikrafttredelse*

Disse reglene trer i kraft straks.

§ 20. *Opphevelse av eldre bestemmelser*

Med virkning fra ikrafttredelsen, jf. § 19, oppheves de tidligere gjeldende Regler om bruk av kirken av 15. november 1991 med senere endringer.

§ 21. *Mindre endringer*

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i reglene.

2. Kirkerådet bes om å utarbeide en justert veiledning til Regler for bruk av kirkene.

Enstemmig vedtatt

113 stemmeberettigede.

KM 17/15 Regler om liturgisk inventar og utstyr

Saksdokument:

KM 17/15 Regler om liturgisk inventar og utstyr

KM 17.1/15 Høringssammendrag til Regler for liturgisk inventar og utstyr

KM 17.2/15 Oversikt over gjeldende regler og nytt forslag til regler for liturgisk inventar og utstyr

KM 17.3/15 Regler om liturgisk inventar og utstyr – 1. innstilling

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Et forslag til reviderte *Regler for liturgisk inventar og utstyr* legges med dette fram for Kirkemøtet.

Kirkebyggene har i sin utforming og med sitt inventar og utstyr som primærformål å fremme menighetens samling om Ord og sakrament i gudstjenester og kirkelige handlinger. I mange kirker ble det på 1990-tallet innført nytt liturgisk inventar og utstyr som lysglobe, dåpslys, sidealter mm. I den nye gudstjenesteordningen ble det også mulig å ta i bruk andre liturgiske elementer som påskelys, prosesjonskors og prosesjonslys, fremskutt alter og prosjektorskjerm. Dette har skapt et behov for å ajourføre gjeldende Regler for liturgisk inventar og utstyr.

Et revidert forslag til regelverk var en del av *Høring om kirkebygg* som fant sted våren 2014. Etter høringen er forslaget justert og behandlet i Nemnd for gudstjenesteliv, i Kirkerådet, i Bispemøtet og sist i Kirkerådets møte i desember 2014.

I høringen ble det reist 4 hovedspørsmål til det foreslåtte regelverket:

1. Er det inventar eller utstyr som burde vært nevnt i forslaget til regelverk, eller som burde tas ut av det?
2. Bør det åpnes for at lesepult og talerstol kan kombineres i ett inventar?
3. Er dere enige i reglene om kirkerommets hovedalter og andre altere?
4. Er det andre endringer eller kommentarer dere vil gi til forslaget til regler?

Høringen gav bred tilslutning til det reviderte forslaget. Samtidig kom det inn mange kommentarer og endringsforslag som det orienteres nærmere om i saksorienteringen.

De vesentligste endringene er

- 1) som hovedregel skal en kirke ha ett (hoved-) alter, i nye kirkebygg skal alteret være frittstående. Det kan innføres et fremskutt nattverdbord dersom alteret er plassert langt fra menigheten
- 2) prekestol og lesepult kan forenes i ett og samme inventar
- 3) lysglobe, dåpslys, påskelys eller Kristuslys, tas inn i omtalen om bruken av lys
- 4) tilsvarende omtales bruk av prosesjonskors og prosesjonslys.

Forslaget til regelverk er gjengitt på side 7 – 12 i dette saksdokumentet.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

1. Komiteen tar utgangspunkt i og forutsetter at reglene gis innenfor gjeldende myndighetsfordeling mellom kirkelige organer etter kirkelov og tjenesteordninger.
2. Komiteen understreker at kirkerommet er et rom ladet med symbolspråk, og at rommet i seg selv gir uttrykk for og opplevelse av den kristne tro.
3. Komiteen forutsetter at universell utforming er et kriterium ved anskaffelse av inventar og utstyr.
4. Komiteen legger til grunn den teologiske og historiske forståelsen av hvorfor kirken trenger kirker, og av hva som er et økumenisk-luthersk kirkerom i sak KM 15/15. Reglene skal regulere liturgisk inventar og utstyr i kirker bygd i ulike perioder og i ulike stilarter, og ivareta hensynet til kirkelig og liturgisk enhet og kontinuitet, stedegenhet og fleksibilitet. Reglene skal også ivareta behovet for bruk av særskilt liturgisk utstyr som imøtekommer døvekirkens og samisk kirkelivs behov. Dette ivaretas etter komiteens oppfatning i § 4. Denne paragrafen er også en viktig oppfølging av sak KM 7/05 *Kunsten å være kirke – kirkelig kulturmelding*. I sistnevnte sammenheng understreker komiteen særlig paragrafens første og annet ledd.
5. Når det gjelder midlertidige installasjoner i kirkerommet, viser komiteen til sak KM 16/15, merknad 9 og forslaget til *Regler for bruk av kirken* § 5, tredje ledd.
6. Komiteen er opptatt av at forståelsen av kirkelig inventar i § 3 og §§ 5 - 11 må balansere en tilstrekkelig fasthet og respekt for kirkerommets vesentlige inventar og dets teologiske og liturgiske betydning. Komiteen viser til at reglene i kapittel 2 differensierer mellom inventar som omtales som permanent, inventar som «har sin permanente plassering i kirkerommet, enten det er fast montert eller løst», og inventar som bare fortrinnsvis bør ha fast plassering. Det førstnevnte (alteret) skal ikke fjernes, flyttes eller tildekkes, mens inventar i de to sistnevnte kategoriene kan være flyttbart (prekestol og lesepult, § 8, alterring, § 6).

Komiteen vil understreke døpefonten som et vesentlig element i kirkerommet. Den bør ha fast plassering, og skal behandles med respekt.

7. Komiteen drøftet § 7, annet ledd, som gir en viss åpning for å kunne søke om å tilrettelegge for dåp ved neddykking, jf. hørings sammendragets s.8. Komiteen var opptatt av at en ikke må stimulere en oppfatning av at enkelte dåpspraksiser ikke er like gode som andre. Det ble vist til at det praktiske behovet for den foreslåtte adgangen antas å være meget lite. Det er i dag kun én soknekirke – av over 1600 – som har en slik løsning.

Komiteen vil understreke at dåpsformen, om den skjer ved overøsing eller neddykking, i luthersk sammenheng er et adiaforon (hensiktsmessighetsspørsmål). Den norske kirke anerkjenner enhver kristen dåp, dvs. enhver dåp med vann i den treenige Guds navn. Komiteen vil understreke at Den norske kirkes praksis med dåp ved overøsing ikke må trekkes i tvil som fullverdig og gyldig kristen dåp. Komiteen viser på den annen side til at bestemmelsen i § 7 annet ledd er formulert som en svært forsiktig åpning for å søke om tilrettelegging for dåp ved neddykking.

8. Komiteen foreslår en forkorting av § 9, slik at denne utelukkende omhandler pipeorgelet som kirkens tradisjonelle hovedinstrument og som fast inventar i kirken. Komiteen foreslår i kapittel 4 om *Øvrig liturgisk utstyr til en kirke* som ny § 19 en bestemmelse om andre musikkinstrumenter. Andre musikkinstrumenter tas i stadig større grad i bruk ved siden av pipeorgelet, noe det er lagt til rette for med den nye salmeboka og den kirkemusikalske utviklingen for øvrig, jf. også § 4, første ledd om at «Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet». Enkelte instrumenter, som flygel eller piano, vil ha karakter av mer fast inventar, mens lettere flyttbare instrumenter kan inngå i kirkens øvrige liturgiske utstyr.

9. Komiteen foreslår å stryke ordet «godt» foran «synlig» i § 11 annet punktum. Komiteen har innarbeidet en referanse til *Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjenesten* angående liturgens synlighet.

10. Komiteen foreslår i § 12, annet ledd, å ta inn som hensyn ved anskaffelse av ny kalk, at den også skal være utformet slik at den egner seg for å dyppe brødet i vinen (intinksjon). Komiteen vil her understreke at bestemmelsen ikke skal leses slik at den utelukker bruk av nattverdutstyr som er utformet ut fra samisk kultur o.a., jf. merknad 4.

11. Komiteen har lagt inn en henvisning i § 25 (saksorienteringens § 24) til *Regler for bruk av kirken*, § 3 som skiller mellom «kirke» (bokstav a) og «lokale til kirkelig bruk» (bokstav d). Prostens avgjørelsesmyndighet gjelder utelukkende andre lokaler til kirkelig bruk.

12. Komiteen foreslår å ta inn et tillegg etter første punktum i § 27 som presiserer at menighetsrådets beslutninger må godkjennes av fellesrådet når de får økonomiske følger for dem.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende *Regler for liturgisk inventar og utstyr*:

Regler for liturgisk inventar og utstyr

Kap. 1 Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formål

Kirkerommet med sitt inventar og utstyr skal tjene til Guds ære og fremme menighetens gudstjenestelige liv.

Formålet med reglene er å bestemme hva som er nødvendig liturgisk inventar og utstyr i en kirke, og hva som kan komme i tillegg til dette. Reglene gir også bestemmelser om utforming, godkjenning, bruk og forvaring av inventar og utstyr.

§ 2 Virkeområde

Retningslinjene gjelder

- 1) Kirker og kapell som er godkjent i medhold av Kirkeloven § 21 fjerde ledd og er vigslet til kirke.
- 2) Den kirkelige bruk av forsamlingslokaler og kapeller som ikke er vigslet til kirke, men som benyttes som kirkelokaler (jf. Tjenesteordning for biskoper § 13 annet ledd og Tjenesteordning for proster § 7 j).

§ 3 Definisjon

Inventar:

Gjenstander som har sin permanente plassering i kirkerommet, enten det er fast montert eller løst. Kirkeklokker er å regne som inventar i dette regelverket.

Utstyr:

Gjenstander som brukes regelmessig i kirkerommet, men som ikke er permanent plassert der.

§ 4 Generelle bestemmelser

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Håndverk, materialer og utforming av liturgisk inventar og utstyr skal være av høy kvalitet.

Innredningen av kirkerommet skal fremme fleksibel praksis og det bør derfor vises tilbakeholdenhet med å bolte inventar fast i gulvet.

Det skal tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer.

Kap. 2 Liturgisk inventar

§ 5 Alter

En kirke skal ha ett hovedalter. Alteret bør ha en slik tyngde og verdighet at det fremstår som kirkerommets samlende midtpunkt også når rommet ikke er i bruk.

Hovedalteret er et permanent inventar i kirkerommet og skal ikke fjernes, flyttes eller tildekkes.

I kirkerom der alteret er plassert langt fra menigheten, kan det innføres et frittstående alter som kirkerommets sentralalter. Det frittstående alteret skal ha sin permanente plass i kirkerommet eller annet sted i kirkebygget når det ikke er i bruk. Det kan også finnes sidealtere til bruk for mindre forsamlinger. Disse kan også anvendes som bønnestasjoner under gudstjenesten og når kirkerommet er åpent for besøkende til meditasjon og bønn.

Når nye kirker bygges, skal alteret være frittstående. Alteret bør stå så langt ut fra bakveggen at liturgen kan forrette vendt mot menigheten, og at menigheten lett kan passere når ofringen skjer ved gang rundt alteret.

§ 6 Alterring

En alterring/alterskranke skal inngå i en kirke. Den består av knefall og støtteskranke, og kan være fast eller flyttbar.

§ 7 Døpefont

Døpefonten er et permanent inventar i kirkerommet og skal være plassert lett synlig for menigheten, fortrinnsvis i kirkeskipet. I nye kirkebygg bør det sikres god plass rundt døpefonten. Den skal være utformet slik at den i bruk gir en vanddybde på minst 5 cm.

Når det bygges nye kirker, kan menigheten også søke om å tilrettelegge for dåp ved neddykking.

§ 8 Prekestol og lesepult

Prekestol og lesepult skal være slik plassert at forkynnelsen og lesningene høres overalt i kirkerommet, og slik at predikant og tekstleser om mulig kan sees av alle. Bokbrettet på prekestolen og lesepulten bør kunne reguleres i høyden. Prekestol og lesepult kan forenes i ett og samme inventar. Det bør fortrinnsvis ha fast plassering.

§ 9 Orgel

Pipeorgelet er kirkens tradisjonelle hovedinstrument. Orgelet skal understøtte og hjelpe menighet og sangkor i tilbedelse, forkynnelse og sang. Det har også selvstendige musikalske funksjoner, både i og utenom gudstjenesten.

Orgelets plassering og utforming avklares i et nært samarbeid med orgelbygger, orgelsakkyndig konsulent og arkitekt. I nye kirker bør orgelets plassering være slik at kirkemusikeren kan lede et sangkor fra sin plass ved orgelet.

§ 10 Kirkeklokker

Kirker/kapell og andre kirkelige bygg eller rom hvor det regelmessig holdes gudstjeneste og utføres kirkelige handlinger, skal ha en eller flere kirkeklokker. Kirkeklokker plasseres enten i kirketårnet eller i et eget utvendig rom, men slik at lyden fra klokkene også kan høres naturlig inne i kirkerommet.

Kirkeklokkene trenger en klangkasse for å komme til rette som instrument. Hensynet til håndringing skal ivaretas. Antall og størrelse bør tilpasses kirkens størrelse og de geografiske forhold i kirkens nærhet. I alminnelighet anbefales flere klokker. Store klokker er å foretrekke.

Det er fastsatt egne *Regler for bruk av kirkens klokker*.

§ 11 Egne stoler

Egne stoler for liturg og medliturger skal finnes i alterområdet. Liturgens stol bør plasseres slik at liturgen er [...] synlig for menigheten og medliturgene, jf. *Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste* pkt. 22. Det skal også være stoler til bruk ved vigsel. I domkirker skal det være en egen bispestol. Det bør velges stoler som er tilpasset kirkens øvrige inventar.

Kap. 3 Liturgisk utstyr

§ 12 Nattverdutstyr

Til alterutstyret hører kalk og disk, vinkanne og brødeske, enkeltkalker, lys og eventuelt krusifiks. Disse bør så vidt mulig være innbyrdes avstemt i utforming og materialbruk og passe sammen med kirkens øvrige utstyr.

Når en ny kalk anskaffes, skal den utformes slik at en både kan drikke av den, helle av den, og dyppe brødet i den.

En nisje i veggen eller et sidebord kan tas i bruk til oppbevaring av alterutstyret før og etter nattverdhandlingen.

§ 13 Lys

Alterlysene skal være hvite, levende lys. På et lite alter bør lys og staker ikke være for høye, særlig dersom liturgen forretter bak alterbordet. Det bør fortrinnsvis brukes staker beregnet for ett lys.

En lysglobe, eller en annen form for lystenningssted med et Kristuslys sentralt plassert, kan inngå i kirkerommet. Hensynet til brannfare skal ivaretas.

Et påskelys kan fra påskenatt/1. påskedag til Kristi himmelfartsdag stå i egen stake ved siden av alterbordet. Resten av kirkeåret vil lyset normalt være plassert ved døpefonten.

Til dåpslys skal det være en lysholder som disse kan plasseres i, jf. Almennelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste pkt 46-49.

§ 14 Prosesjonskors og prosesjonslys

Et prosesjonskors og eventuelt to prosesjonslys kan tas i bruk under gudstjenesten. Prosesjonskorset plasseres normalt ved alteret i egnet fot. Prosesjonslysene plasseres enten ved alteret eller ved lesepulten ut fra den liturgiske bruken på stedet.

§ 15 Tekstiler

Tekstiler på alter, prekestol og lesepult avstemmes i farger og formgivning til hverandre og til hele alterområdet, og til messehaglens som hører til kirkehuset. Tekstilene bør følge de liturgiske farger eller være kirkeårsnøytrale. Dersom alterduk brukes, skal den være hvit.

Kalkklede og servietter som brukes ved nattverd og dåp bør være av bomull eller lin.

Kap. 4 Øvrig liturgisk utstyr til en kirke

I hver kirke vil det i tillegg vanligvis være behov for:

§ 16 Liturgiske klær

Alba, stolaer i fire liturgiske farger, messehagler, fortrinnsvis hvit og grønn og hvite kapper for ansatte og frivillige medarbeidere ut fra behov ved gudstjenester og andre tjenester.

Kappe til bruk på kirkegård/gravlund ved gravferd.
Hvite kapper til konfirmanter.

§ 17 Utstyr til bruk ved takkoffer

Nødvendig utstyr til innsamling av takkoffer.

§ 18 Bøker

Tre bibler og tekstbøker og tre sett av de liturgiske bøker (for liturg, kirkemusiker, og sakristi). Et tilstrekkelig antall salmebøker til bruk for menigheten og koralbøker og liturgisk musikk for kirkemusikeren.

§ 19 Andre musikkinstrumenter

Andre musikkinstrumenter kan understøtte og hjelpe menighet og sangkor i tilbedelse, forkynnelse og sang. Andre instrumenter kan også ha selvstendige musikalske funksjoner, både i og utenom gudstjenesten.

§ 20 AV-utstyr

Dersom AV-utstyr inngår i kirkerommet, skal det integreres på en best mulig måte i kirkerommet. Når det benyttes, bør det ikke dekke til kunstnerisk utsmykning/altertavle eller ta oppmerksomheten bort fra alterstedet.

Kap. 5 Oppbevaring

§ 21 Et godt bevaringsmiljø.

Gammelt og nytt kirkelig inventar og utstyr skal sikres et godt bevaringsmiljø. Vedlikehold av gjenstander fra før 1850 skal konsulteres med Riksantikvaren. Gjenstander fra 1537 og tidligere anses som automatisk fredet, og vedlikehold/konservering av disse skal godkjennes av Riksantikvaren. Også yngre gjenstander kan ha stor lokal- og kulturhistorisk verdi i dag og i fremtiden, og skal forvaltes ansvarlig.

§ 22 Tekstiler

De liturgiske klær oppbevares i egnede skap. Messehaglne skal henges opp på spesialhengere av tilstrekkelig bredde eller legges i skuffer med tilstrekkelig bredde og dybde.

Liturgiske tekstiler må ikke utsettes for lys, støv eller endringer i luftfuktighet under oppbevaring.

§ 23 Verdigjenstander

Sølvgjenstander og annet kostbart utstyr skal oppbevares brann- og tyverisikkert.

Kap. 6 Godkjenning

§ 24 Nytt inventar og utstyr

Alt nytt inventar og utstyr skal på forhånd være godkjent av biskopen, for fredede og listeførte kirker skjer det etter uttalelse fra Riksantikvaren. Dette gjelder også for gaver, prøveinstallasjoner og midlertidige installasjoner i kirkerommet, dersom slike ikke inngår i et arrangement. I så fall kommer *Regler for bruk av kirken* til anvendelse.

§ 25 Prostens myndighet

Prosten godkjenner omfanget av inventar og utstyr til lokaler som er innviet til kirkelig bruk, jf. *Regler for bruk av kirken* § 3 d).

§ 26 Biskopens myndighet

Inventar og utstyr må ikke fjernes eller avhendes uten samtykke fra biskopen, jf. kirkeloven § 18. Dette gjelder også midlertidig fjerning av inventar og utstyr.

§ 27 Menighetsrådets myndighet

Menighetsrådet avgjør om gjenstander som *kan*, men som ikke *må* være i et kirkerom, skal inngå som utstyr. Dersom dette får økonomiske konsekvenser for fellesrådet, må fellesrådet gi sin godkjenning. Menighetsrådet godkjenner om inventar midlertidig kan flyttes ut av kirkerommet. Også bestemmelser i kulturminneloven kan sette grenser for dette.

§ 28 Kulturhistoriske verdier

Ved restaurering og ombygging skal det tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer, jf. *kirkeloven* § 21 fjerde ledd.

Kap 7 Dokumentasjon

§ 29 Nasjonalt register

Menighetsrådet har ansvar for at alt permanent og midlertidig kirkelig inventar og utstyr registreres i et nasjonalt register. Ved visitas og prostebesøk gis det rapport om registreringen.

§ 30 Endringer, reparasjoner m.v.

Endringer, større reparasjoner o. l. av gjenstandene skal registreres. Både ved anskaffelse, endring og avhending eller kassasjon skal tillatelsen (med dato) fra vedkommende myndighet noteres. Dette gjelder også midlertidige avhendelser.

Plenumsbehandling

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen

Saksordfører: Einar Bovim

Disse hadde ordet:

Einar Bovim, Ole Kristian Bonden, Atle Olav Ljåstad, Ingjerd Grøm, Anne-Lise Brenna Ording, Egil Morland, Elin Oveland, Vidar L. Haanes, Erling J. Pettersen, Øivind Bård Benestad, Karin-Elin Berg

Endringsforslag:

Ole Kristian Bonden:

Vedtaks punkt kap. 2 Liturgisk inventar

§7 Døpefont

Stryke siste setning:

Når det bygges nye kirker, kan menigheten også søke om å tilrettelegge for dåp ved neddykking.

Ikke tatt inn av komiteen

Votering

Ole Kristian Bonden: Forslaget fikk 20 stemmer og falt.

109 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende *Regler for liturgisk inventar og utstyr*:

Regler for liturgisk inventar og utstyr

Kap. 1 Almennelige bestemmelser

§ 1 Formål

Kirkerommet med sitt inventar og utstyr skal tjene til Guds ære og fremme menighetens gudstjenestelige liv.

Formålet med reglene er å bestemme hva som er nødvendig liturgisk inventar og utstyr i en kirke, og hva som kan komme i tillegg til dette. Reglene gir også bestemmelser om utforming, godkjenning, bruk og forvaring av inventar og utstyr.

§ 2 Virkeområde

Retningslinjene gjelder

- 1) Kirker og kapell som er godkjent i medhold av Kirkeloven § 21 fjerde ledd og er vigslet til kirke.
- 2) Den kirkelige bruk av forsamlingslokaler og kapeller som ikke er vigslet til kirke, men som benyttes som kirkelokaler (jf. Tjenesteordning for biskoper § 13 annet ledd og Tjenesteordning for proster § 7 j).

§ 3 Definisjon

Inventar:

Gjenstander som har sin permanente plassering i kirkerommet, enten det er fast montert eller løst. Kirkeklokker er å regne som inventar i dette regelverket.

Utstyr:

Gjenstander som brukes regelmessig i kirkerommet, men som ikke er permanent plassert der.

§ 4 Generelle bestemmelser

Kirken kan ta all kunst, alle kunstformer og alle kunstuttrykk i bruk i kirkerommet med dets liturgiske inventar og utstyr, så sant det tjener det kristne budskap og lar kirkerommets særlige egenart komme til utfoldelse.

Håndverk, materialer og utforming av liturgisk inventar og utstyr skal være av høy kvalitet.

Innredningen av kirkerommet skal fremme fleksibel praksis og det bør derfor vises tilbakeholdenhet med å bolte inventar fast i gulvet.

Det skal tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer.

Kap. 2 Liturgisk inventar

§ 5 Alter

En kirke skal ha ett hovedalter. Alteret bør ha en slik tyngde og verdighet at det fremstår som kirkerommets samlende midtpunkt også når rommet ikke er i bruk.

Hovedalteret er et permanent inventar i kirkerommet og skal ikke fjernes, flyttes eller tildekkes.

I kirkerom der alteret er plassert langt fra menigheten, kan det innføres et frittstående alter som kirkerommets sentralalter. Det frittstående alteret skal ha sin permanente plass i kirkerommet eller annet sted i kirkebygget når det ikke er i bruk. Det kan også finnes sidealtere til bruk for mindre forsamlinger. Disse kan også anvendes som bønnestasjoner under gudstjenesten og når kirkerommet er åpent for besøkende til meditasjon og bønn.

Når nye kirker bygges, skal alteret være frittstående. Alteret bør stå så langt ut fra bakveggen at liturgen kan forrette vendt mot menigheten, og at menigheten lett kan passere når ofringen skjer ved gang rundt alteret.

§ 6 Alterring

En alterring/alterskranke skal inngå i en kirke. Den består av knefall og støtteskranke, og kan være fast eller flyttbar.

§ 7 Døpefont

Døpefonten er et permanent inventar i kirkerommet og skal være plassert lett synlig for menigheten, fortrinnsvis i kirkeskipet. I nye kirkebygg bør det sikres god plass rundt døpefonten. Den skal være utformet slik at den i bruk gir en vanndybde på minst 5 cm.

Når det bygges nye kirker, kan menigheten også søke om å tilrettelegge for dåp ved neddykking.

§ 8 Prekestol og lesepult

Prekestol og lesepult skal være slik plassert at forkynnelsen og lesningene høres overalt i kirkerommet, og slik at predikant og tekstleser om mulig kan sees av alle. Bokbrettet på prekestolen og lesepulten bør kunne reguleres i høyden. Prekestol og lesepult kan forenes i ett og samme inventar. Det bør fortrinnsvis ha fast plassering.

§ 9 Orgel

Pipeorgelet er kirkens tradisjonelle hovedinstrument. Orgelet skal understøtte og hjelpe menighet og sangkor i tilbedelse, forkynnelse og sang. Det har også selvstendige musikalske funksjoner, både i og utenom gudstjenesten.

Orgelets plassering og utforming avklares i et nært samarbeid med orgelbygger, orgelsakkyndig konsulent og arkitekt. I nye kirker bør orgelets plassering være slik at kirkemusikeren kan lede et sangkor fra sin plass ved orgelet.

§ 10 Kirkeklokker

Kirker/kapell og andre kirkelige bygg eller rom hvor det regelmessig holdes gudstjeneste og utføres kirkelige handlinger, skal ha en eller flere kirkeklokker. Kirkeklokker plasseres enten i kirketårnet eller i et eget utvendig rom, men slik at lyden fra klokkene også kan høres naturlig inne i kirkerommet.

Kirkeklokkene trenger en klangkasse for å komme til rette som instrument. Hensynet til håndringing skal ivaretas. Antall og størrelse bør tilpasses kirkens størrelse og de

geografiske forhold i kirkens nærhet. I alminnelighet anbefales flere klokker. Store klokker er å foretrekke.

Det er fastsatt egne *Regler for bruk av kirkens klokker*.

§ 11 Egne stoler

Egne stoler for liturg og medliturger skal finnes i alterområdet. Liturgens stol bør plasseres slik at liturgen er synlig for menigheten og medliturgene, jf. *Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste* pkt. 22. Det skal også være stoler til bruk ved vigsel. I domkirker skal det være en egen bispestol. Det bør velges stoler som er tilpasset kirkens øvrige inventar.

Kap. 3 Liturgisk utstyr

§ 12 Nattverdutstyr

Til alterutstyret hører kalk og disk, vinkanne og brødeske, enkeltkalker, lys og eventuelt krusifiks. Disse bør så vidt mulig være innbyrdes avstemt i utforming og materialbruk og passe sammen med kirkens øvrige utstyr.

Når en ny kalk anskaffes, skal den utformes slik at en både kan drikke av den, helle av den, og dyppe brødet i den.

En nisje i veggen eller et sidebord kan tas i bruk til oppbevaring av alterutstyret før og etter nattverdhandlingen.

§ 13 Lys

Alterlysene skal være hvite, levende lys. På et lite alter bør lys og staker ikke være for høye, særlig dersom liturgen forretter bak alterbordet. Det bør fortrinnsvis brukes staker beregnet for ett lys.

En lysglobe, eller en annen form for lystenningssted med et Kristuslys sentralt plassert, kan inngå i kirkerommet. Hensynet til brannfare skal ivaretas.

Et påskelys kan fra påskennatt/1. påskedag til Kristi himmelfartsdag stå i egen stake ved siden av alterbordet. Resten av kirkeåret vil lyset normalt være plassert ved døpefonten.

Til dåpslys skal det være en lysholder som disse kan plasseres i, jf. *Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste* pkt 46-49.

§ 14 Prosesjonskors og prosesjonslys

Et prosesjonskors og eventuelt to prosesjonslys kan tas i bruk under gudstjenesten. Prosesjonskorset plasseres normalt ved alteret i egnet fot. Prosesjonslysene plasseres enten ved alteret eller ved lesepulten ut fra den liturgiske bruken på stedet.

§ 15 Tekstiler

Tekstiler på alter, prekestol og lesepult avstemmes i farger og formgivning til hverandre og til hele alterområdet, og til messehaglens som hører til kirkehuset. Tekstilene bør følge de liturgiske farger eller være kirkeårsnøytrale. Dersom alterduk brukes, skal den være hvit.

Kalkklede og servietter som brukes ved nattverd og dåp bør være av bomull eller lin.

Kap. 4 Øvrig liturgisk utstyr til en kirke

I hver kirke vil det i tillegg vanligvis være behov for:

§ 16 Liturgiske klær

Alba, stolaer i fire liturgiske farger, messehagler, fortrinnsvis hvit og grønn og hvite kapper for ansatte og frivillige medarbeidere ut fra behov ved gudstjenester og andre tjenester.

Kappe til bruk på kirkegård/gravlund ved gravferd.
Hvite kapper til konfirmanter.

§ 17 Utstyr til bruk ved takkoffer

Nødvendig utstyr til innsamling av takkoffer.

§ 18 Bøker

Tre bibler og tekstbøker og tre sett av de liturgiske bøker (for liturg, kirkemusiker, og sakristi). Et tilstrekkelig antall salmebøker til bruk for menigheten og koralbøker og liturgisk musikk for kirkemusikeren.

§ 19 Andre musikkinstrumenter

Andre musikkinstrumenter kan understøtte og hjelpe menighet og sangkor i tilbedelse, forkynnelse og sang. Andre instrumenter kan også ha selvstendige musikalske funksjoner, både i og utenom gudstjenesten.

§ 20 AV-utstyr

Dersom AV-utstyr inngår i kirkerommet, skal det integreres på en best mulig måte i kirkerommet. Når det benyttes, bør det ikke dekke til kunstnerisk utsmykning/altertavle eller ta oppmerksomheten bort fra alterstedet.

Kap. 5 Oppbevaring

§ 21 Et godt bevaringsmiljø.

Gammelt og nytt kirkelig inventar og utstyr skal sikres et godt bevaringsmiljø. Vedlikehold av gjenstander fra før 1850 skal konsulteres med Riksantikvaren. Gjenstander fra 1537 og tidligere anses som automatisk fredet, og vedlikehold/konservering av disse skal godkjennes av Riksantikvaren. Også yngre gjenstander kan ha stor lokal- og kulturhistorisk verdi i dag og i fremtiden, og skal forvaltes ansvarlig.

§ 22 Tekstiler

De liturgiske klær oppbevares i egnede skap. Messehaglens skal henges opp på spesialhengere av tilstrekkelig bredde eller legges i skuffer med tilstrekkelig bredde og dybde.

Liturgiske tekstiler må ikke utsettes for lys, støv eller endringer i luftfuktighet under oppbevaring.

§ 23 Verdigjenstander

Sølvgjenstander og annet kostbart utstyr skal oppbevares brann- og tyverisikkert.

Kap. 6 Godkjenning

§ 24 Nytt inventar og utstyr

Alt nytt inventar og utstyr skal på forhånd være godkjent av biskopen, for fredede og listeførte kirker skjer det etter uttalelse fra Riksantikvaren. Dette gjelder også for gaver, prøveinstallasjoner og midlertidige installasjoner i kirkerommet, dersom slike ikke inngår i et arrangement. I så fall kommer *Regler for bruk av kirken* til anvendelse.

§ 25 Prostens myndighet

Prosten godkjenner omfanget av inventar og utstyr til lokaler som er innviet til kirkelig bruk, jf. *Regler for bruk av kirken* § 3 d).

§ 26 Biskopens myndighet

Inventar og utstyr må ikke fjernes eller avhendes uten samtykke fra biskopen, jf. kirkeloven § 18. Dette gjelder også midlertidig fjerning av inventar og utstyr.

§ 27 Menighetsrådets myndighet

Menighetsrådet avgjør om gjenstander som *kan*, men som ikke *må* være i et kirkerom, skal inngå som utstyr. Dersom dette får økonomiske konsekvenser for fellesrådet, må fellesrådet gi sin godkjenning. Menighetsrådet godkjenner om inventar midlertidig kan flyttes ut av kirkerommet. Også bestemmelser i kulturminneloven kan sette grenser for dette.

§ 28 Kulturhistoriske verdier

Ved restaurering og ombygging skal det tas tilbørlig hensyn til de kulturhistoriske verdier som kirkebygget og dets inventar og utstyr representerer, jf. *kirkeloven* § 21 fjerde ledd.

Kap 7 Dokumentasjon

§ 29 Nasjonalt register

Menighetsrådet har ansvar for at alt permanent og midlertidig kirkelig inventar og utstyr registreres i et nasjonalt register. Ved visitas og prostebesøk gis det rapport om registreringen.

§ 30 Endringer, reparasjoner m.v.

Endringer, større reparasjoner o. l. av gjenstandene skal registreres. Både ved anskaffelse, endring og avhending eller kassasjon skal tillatelsen (med dato) fra vedkommende myndighet noteres. Dette gjelder også midlertidige avhendelser.

Enstemmig vedtatt.

109 stemmeberettigede

KM 18/15 Regler for bruk av kirkens klokker

Saksdokument:

KM 18/15 Regler for bruk av kirkens klokker

KM 18.1/15 Høringssammendrag om bruk av kirkens klokker

KM 18.2/15 Regler for bruk av kirkens klokker – 1. innstilling

KM 18.3/15 Regler for bruk av kirkens klokker – endelig innstilling

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Ringning med klokker har en lang kirkelig og folkelig tradisjon som Kirkerådet ser som naturlig å videreføre. Kirkeklokkene er å forstå som musikkinstrumenter som skal tjene kirkens liturgiske liv ved å forkynne Guds ære, samle Guds folk til gudstjeneste, kalle til bønn og forbønn og minne om det evige livs mål (jf. § 1).

Det foreslås små endringer i reglene for bruk av kirkens klokker. Saken har vært på høring våren 2014 (Høring om kirkebygg).

I høringsbrevet ble høringsinstansene bedt om å svare på om de gir tilslutning til de følgende 4 endringer i regelverket:

1. Forslaget om å ha et eget punkt om bruk av kirkens klokker i advents- og fastetiden, hvor en bruker færre klokker ved sammenringing enn ellers.
2. Forslaget om at man i en vigsel kan klemte 3 ganger 3 slag etter den aronittiske velsignelsen.
3. Forslaget om å forenkle regelverket ved at det åpnes for å ringe ved kirkekonserter generelt, også når konserten ikke inneholder klart liturgiske elementer.
4. Forslaget om å ha en bestemmelse om at ringing av kirkens klokker ikke kan
5. benyttes for å markere deltakelse i aksjoner eller demonstrasjoner, men at Kirkerådet/Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Alle forslag som fremmes har bred tilslutning blant høringsinstansene. Mange understreker at denne sentrale delen i vår kulturarv må videreføres.

Saken har vært forelagt Bispemøtet, som ikke hadde læremessige innvendinger til forslaget. Kirkerådet vedtok i møtet i desember 2014 å fremme saken for Kirkemøtet 2015 (KR 67/14).

Komiteens merknader

Komiteen uttrykker glede over at forslag til regelverk er utformet slik at det skaper engasjement og begeistring.

1. § 1: Komiteen har drøftet formuleringen om at *kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke*. Bruk av klokker stammer opprinnelig fra Østen, og kom til Europa via Afrika på 500-tallet. Klokkeringing brukes i flere sammenhenger og av flere religioner. Klokkeringing har i kirken vært i bruk siden tidlig i middelalderen for å kalle folk sammen til gudstjeneste.
For å tydeliggjøre dette, har komiteen endret ordlyden.
2. § 4: Komiteen er usikker på hvordan tidstabell for ringing på høytidsdager skal tolkes. Tabellen kan forstås som om det skal ringes og kimes i en full time. Hvis dette er korrekt, stemmer ikke summen av minutter. Alternativt kan det forstås som om at det skal være opphold i ringingen før andre forringing. Komiteen har endret innledningsteksten og oppsettet slik at det er forståelig hva som opprinnelig er ment.
Ut over dette gjør komiteen oppmerksom på at de lokale ringeskikker fortsatt kan gjelde.
3. Komiteen foreslår en ny bestemmelse om ringing under Sanctus (Hellig, hellig, hellig). I Sanctus er alle med i den evige lovsangen. Vi står sammen med englene, en uendelig hærske og synger *Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot*. Kirkeklokkene har i tidligere tider vært en del av denne lovsangen. Komiteen ønsker å løfte frem at dette også kan ha en verdi i dag. Det tilføyes at det ved gudstjenester på høytidsdager og andre spesielle anledninger kan ringes med alle klokkene under *Sanctus*. Dette er lagt til § 4.
4. § 6, første ledd: Hva menes med at *det ringes under prosesjon*? Komiteen oppfatter at det her menes prosesjon *utendørs*.
Det står i veiledningen til Gudstjeneste for Den norske kirke kap. 5.8, at det på høytidsdager kan ringes under prosesjon. «Det ringes i alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirken».
5. § 6, tredje ledd: Komiteen mener det er noe uklart hvor de avsluttende 3x3 slagene skal være ved gravferd. Det foreslås derfor at det tilføyes at 3x3 slag skal komme rett etter den aronittiske velsignelsen. Dette tilføyes tilsvarende for hovedgudstjenesten, andre gudstjenester og vigsel (§§ 3 og 5).
6. § 7: Høringsforslaget la vekt på at kirkemusikken taler i seg selv og er til oppbyggelse også når den ikke kombineres med liturgiske ledd. Derfor ble kravet om liturgiske innslag på konserter tatt ut i Kirkerådets forslag. Komiteen har drøftet spørsmål om det skal ringes ved konserter. Det ble også drøftet om en kan ringe til konserter når det tas inngangspenger.
Komiteen foreslår at det normalt ikke skal ringes til konserter og andre kulturelle arrangementer. Dersom det ringes, gjøres det med én klokke.
7. § 9: Det foreslåtte regelverket løfter frem kirkeklokkene som liturgisk instrument. Komiteen mener derfor at det er riktig at menighetsrådet også rådfører seg med kirkemusiker i spørsmål om ringing.
Komiteene har endret dette i regelverket.

8. Manuell ringing med klokkene må regnes som et kunsthåndverk. UNESCO beskriver dette som en viktig del av vår felles immaterielle kulturarv. Når det håndringes, vil ringingen preges av den personen som ringer. Dette gjør at ringingen ikke blir så mekanisk som ved automatisert ringing. Komiteen vil oppmuntre til å videreføre og gjenoppta tradisjoner med manuell ringing, også der det er automatisk ringeanlegg. Dette ivaretas under § 9 første ledd, og i Regler for liturgisk inventar og utstyr § 10: Kirkeklokker.
9. § 10: Formålet med denne paragrafen er å hindre at kirkeklokker kan benyttes til aksjoner og demonstrasjoner. Myndighet til å bestemme gis til Kirkerådet og Bispemøtet. Komiteen støtter dette og er enige i at det er viktig at slike avgjørelser fattes på et nasjonalt nivå.

Forslag til vedtak:

Komiteen anbefaler Kirkemøtet å gjør følgende vedtak:

Revidert forslag til Regler for bruk av kirkens klokker

§ 1. Formål

I den kristne kirke er ringing med kirkeklokker utviklet for å tjene det liturgiske liv. Klokkene er musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk-luthersk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

- å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;
- å samle Guds folk til gudstjeneste;
- å kalle Guds barn til bønn og forbønn;
- å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

§ 2. Definisjon

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

§ 3. På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e.l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt i tre atskilte grupper etter den aronittiske velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 4. På spesielle dager og tider i kirkeåret

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: Som første forringing kimes det i ca. 2x5 minutter, adskilt av pause på 1-2 minutter. Som andre forringing kimes det i ca. 4x5 minutter – med pauser imellom på 1-2 minutter. Deretter sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, som til vanlig hovedgudstjeneste.

Ved gudstjenester på høytidsdager og andre spesielle anledninger, kan det ringes med alle klokkene under Sanctus (Hellig, hellig, hellig).

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

I advents- og fastetiden kan det brukes færre klokker til sammenringing enn ellers i kirkeåret.

§ 5. Ved andre typer gudstjenester:

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt i tre atskilte grupper etter den aronittiske velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirken.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter handlingen, og det kan klemtes tre ganger tre bønneslag etter den aronittiske velsignelsen. (Gudstjeneste for Den norske kirke, kap. 5.8

Prosesjoner)

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes. Det avsluttes med 3 ganger 3 slag etter den aronittiske velsignelsen.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirken.

Kirkevigsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

§ 7. Konserter og kulturelle arrangementer

Det skal normalt ikke ringes til konserter og andre kulturelle arrangementer. Dersom det ringes, gjøres det med én klokke.

§ 8. Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regelverk.

§ 9. Avgjørelsesmyndighet

Menighetsrådet har ansvar for å registrere lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i reglens punkt 2 - 8. Også tradisjoner med manuell ringing skal registres. Dette gjøres i samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest.

I samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra antall klokker, tidligere praksis og andre forhold. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir dokumentert og kunngjort på passende måte.

For bruk av klokker i døvekirken gis det unntak fra bestemmelsene § 2 - § 6. Klokkene brukes ut fra vedkommende kirkes foreliggende muligheter og tidligere praksis.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

I særskilte tilfeller kan biskopen etter søknad gi dispensasjon fra deler av bestemmelsene i §§ 3 – 6.

§ 10. Annen bruk av kirkeklokkene

Kirkeklokkene er til kirkelig bruk, jf. § 1. Ringing med kirkens klokker kan ikke benyttes for å markere deltagelse i aksjoner eller som støtte til demonstrasjoner. Både Kirkerådet og Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Tone Synnøve Øygaard Steinkopf

Disse hadde ordet:

Tone Synnøve Øygaard Steinkopf, Oddhild Klevberg, Ingjerd Grøm, Sondre Karstad, Geir Ludvigsen, Ann Kristin Sørvik, Tor B. Jørgensen, Sigurd Skollevoll, Tor Singsaas, Einar Østerhagen, Robert Mark Coates, Svein Arne Lindø, Helge Nilsen, Kjellfred Dekko, Sondre Karstad, Gunnhild Andreassen, Karin-Elin Berg, Olav Myklebust

Endringsforslag:

Oddhild Klevberg:

§6: Konfirmasjon

Primært stryke punktet.

Sekundært: «... eller kimes ved utendørs prosesjon.

Ingjerd Grøm:

§ 7: Konserter og kulturelle arrangementer. Sammenringing kan skje med én klokke.

Einar Østerhagen:

Et tillegg til §10 etter andre setning:

Ved enkelte trosopplæringstiltak kan det ringes med kirkens klokker.

Sondre Karstad:

Stryke «Den aronittiske» gjennom hele dokumentet.

Geir Ludvigsen::

§10 i det foreslåtte regelverk tas ut.

Karin-Elin Berg:

Stryke «Revidert forslag til» i første setning i forslag til vedtak.

Gunnhild Andreassen:

§7: Ny setning på slutten:

Det ringes ikke når det kreves inngangspenger.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Ringning med klokker har en lang kirkelig og folkelig tradisjon som Kirkerådet ser som naturlig å videreføre. Kirkeklokkene er å forstå som musikkinstrumenter som skal tjene kirkens liturgiske liv ved å forkynne Guds ære, samle Guds folk til gudstjeneste, kalle til bønn og forbønn og minne om det evige livs mål (jf. § 1).

Det foreslås små endringer i reglene for bruk av kirkens klokker. Saken har vært på høring våren 2014 (Høring om kirkebygg).

I høringsbrevet ble høringsinstansene bedt om å svare på om de gir tilslutning til de følgende 4 endringer i regelverket:

1. Forslaget om å ha et eget punkt om bruk av kirkens klokker i advents- og fastetiden, hvor en bruker færre klokker ved sammenringing enn ellers.
2. Forslaget om at man i en vigsel kan klemte 3 ganger 3 slag etter den aronittiske velsignelsen.
3. Forslaget om å forenkle regelverket ved at det åpnes for å ringe ved kirkekonserter generelt, også når konserten ikke inneholder klart liturgiske elementer.
4. Forslaget om å ha en bestemmelse om at ringing av kirkens klokker ikke kan benyttes for å markere deltakelse i aksjoner eller demonstrasjoner, men at Kirkerådet/Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Alle forslag som fremmes har bred tilslutning blant høringsinstansene. Mange understreker at denne sentrale delen i vår kulturarv må videreføres.

Saken har vært forelagt Bispemøtet, som ikke hadde læremessige innvendinger til forslaget. Kirkerådet vedtok i møtet i desember 2014 å fremme saken for Kirkemøtet 2015 (KR 67/14).

Komiteens merknader

Komiteen uttrykker glede over at forslag til regelverk er utformet slik at det skaper engasjement og begeistring.

1. § 1: Komiteen har drøftet formuleringen om at *kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke*. Bruk av klokker stammer opprinnelig fra Østen, og kom til Europa via Afrika på 500-tallet. Klokking brukes i flere sammenhenger og av flere religioner. Klokking har i kirken vært i bruk siden tidlig i middelalderen for å kalle folk sammen til gudstjeneste. For å tydeliggjøre dette, har komiteen endret ordlyden.

2. § 4: Komiteen er usikker på hvordan tidstabell for ringing på høytidsdager skal tolkes. Tabellen kan forstås som om det skal ringes og kimes i en full time. Hvis dette er korrekt, stemmer ikke summen av minutter. Alternativt kan det forstås som om at det skal være opphold i ringingen før andre forringing. Komiteen har endret innledningsteksten og oppsettet slik at det er forståelig hva som opprinnelig er ment. Ut over dette gjør komiteen oppmerksom på at de lokale ringeskikker fortsatt kan gjelde.

3. Ringeskikker brukt på høytidsaftenerne blir mange steder også brukt på høytidsdagene. Komiteen mener dette bør være mulig og føyer derfor til et punkt under § 4 som tydeliggjør dette.

4. Komiteen foreslår en ny bestemmelse om ringing under Sanctus (Hellig, hellig, hellig). I Sanctus er alle med i den evige lovsangen. Vi står sammen med englene, en uendelig herskare og synger *Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot*. Kirkeklokkene har i tidligere tider vært en del av denne lovsangen. Komiteen ønsker å løfte frem at dette også kan ha en verdi i dag. Det tilføyes at det ved gudstjenester på høytidsdager og andre spesielle anledninger kan ringes med alle klokkene under *Sanctus*. Dette er lagt til § 4.

5. Ringing med klokkene i overgangen til et nytt år er en lokal ringetradisjon mange steder. Komiteen velger derfor å ta det inn som et punkt under § 4 for å synliggjøre det.

6. § 6, første ledd: Komiteen har tatt inn en presisering angående ringing/kiming under prosesjoner. Det ringes/kimes fram til prosesjonen er klar til å gå inn i kirkerommet og gudstjenesten skal begynne. Tilsvarende endring er gjort i fjerde ledd om ordinasjons- og vigslingshandlinger.

7. § 6, annet ledd: I tråd med lokale ringeskikker en del steder har komiteen tatt inn mulighet for kiming før og etter vigsel.

8. § 6, tredje ledd: Komiteen mener det er noe uklart hvor de avsluttende 3x3 slagene skal være ved gravferd. Det foreslås derfor at det tilføyes at 3x3 slag skal komme rett etter velsignelsen. Dette tilføyes tilsvarende for hovedgudstjenesten, andre gudstjenester og vigsel (§§ 3 og 5).

9. Ringing i forbindelse med undervisning og trosopplæringstiltak kan ha en verdi. Dette har vært praktisert noen steder i landet. Det tilføyes derfor en ny paragraf 7 som gir åpning for dette.

10. § 8: Høringsforslaget la vekt på at kirkemusikken taler i seg selv og er til oppbyggelse også når den ikke kombineres med liturgiske ledd. Derfor ble kravet om liturgiske innslag på konserter tatt ut i Kirkerådets forslag. Komiteen har drøftet spørsmål om det skal ringes ved konserter - generelt og når det tas inngangspenger. Komiteen holder fast på Kirkerådets forslag.

11. § 10: Det foreslåtte regelverket løfter frem kirkeklokkene som liturgisk instrument. Komiteen mener derfor at det er riktig at menighetsrådet også rådfører seg med kirkemusiker i spørsmål om ringing. Komiteene har endret dette i regelverket.

12. Manuell ringing med klokkene må regnes som et kunsthåndverk. UNESCO beskriver dette som en viktig del av vår felles immaterielle kulturarv. Når det håndringes, vil ringingen preges av den personen som ringer. Dette gjør at ringingen ikke blir så mekanisk som ved automatisert ringing. Komiteen vil oppmuntre til å videreføre og gjenoppta tradisjoner med manuell ringing, også der det er automatisk ringeanlegg. Dette ivaretas under § 10 første ledd, og i Regler for liturgisk inventar og utstyr § 10: Kirkeklokker.

13. § 11: Formålet med denne paragrafen er å hindre at kirkeklokker kan benyttes til aksjoner og demonstrasjoner. Myndighet til å bestemme gis til Kirkerådet og Bispemøtet som hver for seg eller i samråd kan avgjøre dette. Komiteen støtter dette og er enige i at det er viktig at slike avgjørelser fattes på et nasjonalt nivå.

Forslag til vedtak:

Regler for bruk av kirkens klokker

§ 1. Formål

I den kristne kirke er ringing med kirkeklokker utviklet for å tjene det liturgiske liv. Klokkene er musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk-luthersk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

- å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;
- å samle Guds folk til gudstjeneste;
- å kalle Guds barn til bønn og forbønn;
- å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

§ 2. Definisjon

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

§ 3. På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To *forringinger*, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper etter velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 4. På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: Som første forringing kimes det i ca. 2x5 minutter, adskilt av pause på 1-2 minutter. Som andre forringing kimes det i ca. 4x5 minutter – med pauser imellom på 1-2 minutter. Deretter sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemte, som til vanlig hovedgudstjeneste.

Ringeskikker på høytidsaftenerne kan også benyttes på høytidsdagene.

Ved gudstjenester på høytidsdager og andre spesielle anledninger, kan det ringes med alle klokkene under Sanctus (Hellig,hellig,hellig).

Det kan også ringes med kirkens klokker ved overgangen til et nytt år jfr. lokale ringeskikker.

I advents- og fastetiden kan det brukes færre klokker til sammenringing enn ellers i kirkeåret.

§ 5. Ved andre typer gudstjenester:

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemte, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemte, i tre atskilte grupper etter velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen er klar til å gå inn i kirkerommet. Denne ringing/kiming kan avsluttes med tre klemte, helst med den største klokken jfr. § 3.

Vigsel:

Det kan ringes eller kimes i ca. 5 minutter før og etter handlingen, og det kan klemtes tre ganger tre bønnslag etter velsignelsen.

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes. Det avsluttes med 3 ganger 3 slag etter velsignelsen.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen er klar til å gå inn i kirkerommet. Denne ringing/kiming kan avsluttes med tre klemte, helst med den største klokken jfr. § 3.

Kirkevigselsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

§ 7. Trosopplæring og undervisning

Det kan ringes med kirkens klokker i forbindelse med undervisning og trosopplæringstiltak.

§ 8. Konserter og kulturelle arrangementer

Sammenringing kan skje med én klokke.

§ 9. Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regelverk.

§ 10. Avgjørelsesmyndighet

Menighetsrådet har ansvar for å registrere lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i reglens punkt 2 - 8. Også tradisjoner med manuell ringing skal registres. Dette gjøres i samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest.

I samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra antall klokker, tidligere praksis og andre forhold. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir dokumentert og kunngjort på passende måte

For bruk av klokker i døvekirken gis det unntak fra bestemmelsene § 2 - § 6. Klokkene brukes ut fra vedkommende kirkes foreliggende muligheter og tidligere praksis.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

I særskilte tilfeller kan biskopen etter søknad gi dispensasjon fra deler av bestemmelsene i §§ 3 – 6.

§ 11. Annen bruk av kirkeklokkene

Kirkeklokkene er til kirkelig bruk, jf. § 1. Ringing med kirkens klokker kan ikke benyttes for å markere deltagelse i aksjoner eller som støtte til demonstrasjoner. Kirkerådet/Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Frøydis Indgjerdingen

Saksordfører: Tone Synnøve Øygard Steinkopf

Disse hadde ordet:

Tone Synnøve Øygard Steinkopf, Ingjerd Grøm, Gunnhild Andreassen

Endringsforslag:

Endringsforslag fra 1. behandling:

Oddhild Klevberg: Tatt inn av komiteen

Ingjerd Grøm: Tatt inn av komiteen

Geir Ludvigsen: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholdt forslaget. Til votering.

Einar Østerhagen: Tatt inn av komiteen.
Sondre Karstad: Tatt inn av komiteen.
Gunnhild Andreassen: Ikke tatt inn av komiteen. Opprettholdt forslaget. Til votering.
Karin-Elin Berg: Tatt inn av komiteen

Votering

Gunnhild Andreassen: Forslaget fikk 32 stemmer og falt.
Geir Ludvigsen: Forslaget fikk 14 stemmer og falt.

113 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Regler for bruk av kirkens klokker

§ 1. Formål

I den kristne kirke er ringing med kirkeklokker utviklet for å tjene det liturgiske liv. Klokkene er musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk-luthersk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

- å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;
- å samle Guds folk til gudstjeneste;
- å kalle Guds barn til bønn og forbønn;
- å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge. Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

§ 2. Definisjon

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

§ 3. På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To *forringinger*, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper etter velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 4. På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På høytidsaftener, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: Som første forringing kimes det i ca. 2x5 minutter, adskilt av pause på 1-2 minutter. Som andre forringing kimes det i ca. 4x5 minutter – med pauser imellom på 1-2 minutter. Deretter sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, som til vanlig hovedgudstjeneste.

Ringeskikker på høytidsaftener kan også benyttes på høytidsdagene.

Ved gudstjenester på høytidsdager og andre spesielle anledninger, kan det ringes med alle klokkene under Sanctus (Hellig,hellig,hellig).

Det kan også ringes med kirkens klokker ved overgangen til et nytt år jfr. lokale ringskikker.

I advents- og fastetiden kan det brukes færre klokker til sammenringing enn ellers i kirkeåret.

§ 5. Ved andre typer gudstjenester:

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken. Før de avsluttende tre slagene, kan det være informasjon om dagens gudstjeneste og stillhet.

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper etter velsignelsen, og helst med den største klokken.

§ 6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen er klar til å gå inn i kirkerommet. Denne ringing/kiming kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken jfr. § 3.

Vigsel:

Det kan ringes eller kimes i ca. 5 minutter før og etter handlingen, og det kan klemtes tre ganger tre bøtteslag etter velsignelsen.

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes. Det avsluttes med 3 ganger 3 slag etter velsignelsen.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen er klar til å gå inn i kirkerommet. Denne ringing/kiming kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken jfr. § 3.

Kirkevigselse:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

§ 7. Trosopplæring og undervisning

Det kan ringes med kirkens klokker i forbindelse med undervisning og trosopplæringstiltak.

§ 8. Konserter og kulturelle arrangementer

Sammenringing kan skje med én klokke.

§ 9. Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regelverk.

§ 10. Avgjørelsesmyndighet

Menighetsrådet har ansvar for å registrere lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i reglenes punkt 2 - 8. Også tradisjoner med manuell ringing skal registres. Dette gjøres i samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest.

I samråd med menighetens ringer/kirketjener, kirkemusiker og prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra antall klokker, tidligere praksis og andre forhold. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir dokumentert og kunngjort på passende måte

For bruk av klokker i døvekirken gis det unntak fra bestemmelsene § 2 - § 6. Klokkene brukes ut fra vedkommende kirkes foreliggende muligheter og tidligere praksis.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

I særskilte tilfeller kan biskopen etter søknad gi dispensasjon fra deler av bestemmelsene i §§ 3 – 6.

§ 11. Annen bruk av kirkeklokkene

Kirkeklokkene er til kirkelig bruk, jf. § 1. Ringing med kirkens klokker kan ikke benyttes for å markere deltagelse i aksjoner eller som støtte til demonstrasjoner. Kirkerådet/Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

Enstemmig vedtatt
113 stemmeberettigede

Deltakere på Kirkemøtet 2015

Etternavn	Fornavn	Bispedømme
Andersen	Anne Brun	Borg
Andersen	Leif Christian	Stavanger
Andreassen	Gunnhild	Nord-Hålogaland
Andreassen	Jarle-Wilfred	Nord-Hålogaland
Aurdal	May Lisbeth Hovlid	Møre
Bakken	Anne Marie	Nord-Hålogaland
Barkved	Silje Arnevik	Stavanger
Barlindhaug	Grete	Nord-Hålogaland
Benestad	Øivind Bård	Agder og Telemark
Berg	Sigmund Rye	Hamar
Berg	Karin-Elin	Oslo
Bergslid	Kjartan	Nidaros
Birkedal	Erling	Borg
Bjerkestrand	Geir Ivar	Agder og Telemark
Bonden	Ole Kristian	Hamar
Bovim	Einar	Sør-Hålogaland
Braathen	Roald	Hamar
Bratsberg	Ingjerd Sørhaug	Tunsberg
Bratseth	Solveig Kopperstad	Nidaros
Braut	Ivar	Bjørgvin
Brekken	Marianne Hermann	Møre
Brun	Reimar	Sør-Hålogaland
Brunvoll	Hilde Bergfjord	Møre
Byfuglien	Helga Haugland	Preses
Coates	Robert Mark	Møre
Dagestad	Nils	Bjørgvin
Dahl	Per Arne	Tunsberg
Dale	Berit Nøst	Bjørgvin
Dalheim	Anne	Leder SKR
Dekko	Kjellfred	Tunsberg
Drangsholt	Kjetil	Agder og Telemark
Dvergsdal	Mari Haave	Sør-Hålogaland
Egeland	Anne Mari	Oslo
Eikli	Gabriel	Nidaros
Eira	Nils Mathis Nilsen	Nord-Hålogaland
Elstad	Hallgeir	TF
Espeland	Gyrid	Stavanger
Espeset	Berit	Stavanger
Evang	Anne Berit	Oslo
Fiske	Solveig	Hamar
Fisknes	Ole Hermann	Oslo

Fjærvoll	Dag Jostein	Sør-Hålogaland
Folden	Grete	Nidaros
Gjeset	Agnes Sofie	Nidaros
Gjevre	Gunnar	Hamar
Grøm	Ingjerd	Sør-Hålogaland
Haanes	Vidar L.	MF
Halstensen	Cathrine Waaler	Bjørgvin
Haugland	Bergit	Agder og Telemark
Hedberg	Ingjerd Breian	Tunsberg
Hegstad	Harald	Oslo
Helgesen	Svein	Stavanger
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Holm	Trude	Nidaros
Hugdøl	Liv Marie	Nidaros
Husøy	Eldar	Møre
Ihle	Hilde Nygaard	Tunsberg
Indgjerdningen	Frøydis	Borg
Jakobsen	Martin	Agder og Telemark
Jakobsen	Målfrid Synnøve	Møre
Johnsen	Gudmund	Nord-Hålogaland
Johnsen	Hilde-Solveig Trogstad	Tunsberg
Junker	Karen	Agder og Telemark
Jønsson	Nils Enar Bertil	Nidaros
Jørgensen	Tor B.	Sør-Hålogaland
Kaslegard	Ingvild	Tunsberg
Kaspersen	Trude S.	Sør-Hålogaland
Kleiven	Anne Gangnes	Borg
Klevberg	Oddhild	Nord-Hålogaland
Kristiansen	Toril	Hamar
Kvalbein	Aud	Oslo
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Landmark	Dag	Hamar
Lewin	Sølvi Kristin	Tunsberg
Lindø	Svein Arne	Stavanger
Ljåstad	Atle Olav	Tunsberg
Ludvigsen	Geir	Nord-Hålogaland
Lundby	Knut	Oslo
Lånke	Ola Torgeir	Nidaros
Meiningen	Berit Elisabeth	Hamar
Midttømme	Ingeborg	Møre
Mikkelsen	Mareno	Sør-Hålogaland
Morland	Egil	Bjørgvin
Mossige	Arne S	Stavanger
Muri	Kari Synnøve	Bjørgvin

Myhre	Jofrid Trandem	Borg
Myklebust	Olav	Møre
Myskja	Arne	Stavanger
Mæland	Bård	MHS
Nielsen	Ida Marie	Borg
Nilsen	Steinar	Agder og Telemark
Nilsen	Helge	Nidaros
Nordeide	Inger Helene Thingvold	Bjørgvin
Nordhaug	Halvor	Bjørgvin
Nordheim	Arnt Erik	Bjørgvin
Nyjordet	Tanja	Sør-Hålogaland
Nærheim	Jakob	Stavanger
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Ording	Anne-Lise Brenna	Hamar
Orten	Per Eilert	Møre
Oveland	Elin	Oslo
Pettersen	Erling Johan	Stavanger
Raaum	Kristin Gunleiksrud	Oslo
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Risholm	Arne Leon	Borg
Saltnes	Knut Rune	Oslo
Samuelsen	Hans Ove	Nord-Hålogaland
Sandmæl	Kristine	Sør-Hålogaland
Singsaas	Tor	Nidaros
Skollevoll	Sigurd	Nord-Hålogaland
Solberg	Bjørn	Borg
Sommerfeldt	Atle	Borg
Steinkopf	Tone Synnøve Øygard	Bjørgvin
Sørvik	Ann-Kristin	Møre
Torvik	Rønnaug	Agder og Telemark
Wirgenes	Kjell Rune	Tunsberg
Øygard	Olav	Nord-Hålogaland
Åsgård	Reidar	Hamar

Forfall:

Arstad	Fredrik	Oslo
Aukan	Modulf	Møre
Dahl	Merete Kjønne	Tunsberg
Eide	Marius Berge	Oslo
Glette	Liv Hjørdis	Stavanger
Granerud	Mette Marit	Nord-Hålogaland
Grastveit	Marie Klakegg	Stavanger

Jule	Ingrun	Hamar
Soppeland	Tor	Stavanger
Ødegaard	Julie Ane	Bjørgvin

Forfall uten vara:

Godø	Runar	Borg
------	-------	------

Representanter fra Ungdommens kirkemøte

Jønsson Botnvik	May Bente Anita	UKM
Karstad	Sondre	UKM
Kile Holtermann	Anja	UKM
Østerhagen	Einar	UKM

Representanter fra de teologiske fakultetene

Elstad	Hallgeir	TF
Haanes	Vidar L.	MF
Mæland	Bård	MHS

Sekretariatet

Aarflot, Andreas	Kolbjørnsrud, Kjersti
Agøy, Berit	Kristensen, Vidar
Akerø, Hans Arne	Køhn, Svein Mathias
Aksøy, Kristine	Langkaas, Randi
Andersen, Vidar	Lende, Susanne
Aschim, Per Kristian	Meling, Øyvind
Bekkelund, Ole Inge	Røsæg, Gerd Karin
Berge, Ove Morten	Smørgrav, Hildegunn O.
Bredoch, Ragnar	Stendahl, Synnøve H.
Dehlin, Liv Janne	Tanggard, Per
Dybvig, Ingeborg	Thompson, Siv
Engeseth, Karen Marie	Tobiassen, Øyvind
Fagermoen, Jan Rune	Welden, Tone Helene
Frydenlund, Kristine	Westermoen, Gunnar
Haavik, Åge	Wirgernes, Paul Erik
Hellgren, Guro	Øfstaas, Hege Flo
Johnsen, Jens-Petter	Røsæg, Gerd Karin
Johnsen, Tore	Smørgrav, Hildegunn O.

Komiteenes sammensetning 2012-2015

LK = lek kirkelig tilsatt

G = geistlig

B = biskop

UKM = ungdommens kirkemøte

Kirkemøtet 2015 var fordelt på komiteene A-F.

Komité A – Gudstjeneste og evangelisering

KM 5/15 Utprøving av liturgisk musikk. KM 6/15 Vigsling og liturgisk drakt for kantor

Anne Brun Andersen, Borg

Gunnhild Andreassen, Nord-Hålogaland

Karin Elin Berg, Oslo

Sigmund Rye Berg, Hamar

Geir Ivar Bjerkestrand (LK), Agder og Telemark

Ivar Braut (G), Bjørgvin

Hilde B. Brunvoll, Møre

Mari Haave Dvergsdal, Sør-Hålogaland

Nils Mattis Eira, Nord-Hålogaland

Gyrid Espeland, Stavanger

Svein Helgesen, Stavanger (vara for Marie K. Grastveit)

Eldar Husøy, Møre

Tor B. Jørgensen (B), Sør-Hålogaland

Sølvi Kristin Lewin (G), Tunsberg

Egil Morland, Bjørgvin

Helge Nilsen (LK), Nidaros

Anne-Lise Brenna Ording, Hamar

Elin Oveland (LK), Oslo

Tor Singsaas (B), Nidaros

Komité B – Undervisning

KM 7/15 Undervisningstjenesten i Den norske kirke, KM 8/15 Statsbudsjettet 2016 - tilskuddsforvaltning

Øivind Benestad, Agder og Telemark

Erling Birkedal, Borg

Ole Kristian Bonden (G), Hamar

Per Arne Dahl (B), Tunsberg

Agnes Sofie Gjeset, Nidaros

Ingjerd Grøm (LK), Sør-Hålogaland

Trude Holm, Nidaros

Anja Kile Holtermann, UKM

Martin Jakobsen, Agder og Telemark

Gudmund Johnsen, samisk representant

Anne Gangnes Kleiven, Borg

Atle Olav Ljåstad, Tunsberg (vara for Merethe Kjønne Dahl)

Inger Helene Thingvoll Nordeide, Bjørgvin

Tanja Nyjordet, Sør-Hålogaland

Jakob Nærheim, Stavanger (vara for Liv Hjørdis Glette)
Stein Reinertsen (B), Agder og Telemark
Kristin Gunleiksrud Raaum, Oslo
Hans Ove Samuelsen, Nord-Hålogaland
Ann-Kristin Sørvik, Møre
Kjell Rune Wirgenes, Tunsberg

Komité C – Diakoni og samfunnsspørsmål

KM 9/15 Kirke og helse

Leif Christian Andersen, Stavanger
Marianne H. Brekken, Møre
Reimar Brun, Sør-Hålogaland
Robert Mark Coates (LK), Møre
Nils Dagestad, Bjørgvin
Anne Dalheim, Samisk kirkeråd
Gabriel Eikli, Nidaros
Berit Espeseth (G), Stavanger
Gunnar Gjevre, Hamar
Bergit Haugland, Agder og Telemark
Ingjerd Hedberg, Tunsberg
Liv Hugdal, Nidaros
Sondre Karstad, UKM
Ingvild Kaslegard, Tunsberg
Aud Kvalbein, Oslo
Geir Ludvigsen, Nord-Hålogaland
Mareno Mikkelsen, Samisk representant
Kari Muri, Bjørgvin
Jan Olav Olsen, Agder og Telemark
Knut Rune Saltnes, Oslo
Kristine Sandmæl (G), Sør-Hålogaland
Atle Sommerfeldt (B), Borg
Olav Øygard, (B) Nord-Hålogaland

Komité D – Kirkeordningsspørsmål

KM 4/15 Den norske kirkes grunnlag, KM 10/15 Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Høring, KM 11/15 Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke – Stortingets rolle i kirkestyret

Jarle-Wilfred Andreassen, Nord-Hålogaland
Helga Haugland Byfuglien (B), preses
Kjellfred Dekko (LK), Tunsberg
Hallgeir Elstad, TF
Anne Berit Evang (G), Oslo
Harald Hegstad, Oslo
Marit Hermstad, Sør-Hålogaland
Karen Junker, Agder og Telemark
Dag Landmark (LK), Hamar

Svein Arne Lindø, Stavanger
Ola T. Lånke, Nidaros
Jofrid Trandem Myhre, Borg
Olav Myklebust, Møre (vara for Modulf Aukan)
Arne Myskja, Stavanger (vara for Tor Soppeland)
Halvor Nordhaug (B), Bjørgvin
Arnt Erik Nordheim, Bjørgvin (vara for Julie Ane Ødegaard)
Sigurd Skollevoll (G), Nord-Hålogaland
Bjørn Solberg, Borg
Einar, Østerhagen, UKM
Reidar Åsgård, Hamar,

Komité E – Personal og utdanning

KM 15/15 Prinsipper for kirkebygg, KM 16/15 Regler for bruk av kirkene, KM 17/15 Regler om liturgisk inventar og utstyr, KM 18/15 Regler for bruk av kirkens klokker

Anne Mari Bakken, Nord-Hålogaland
Silje Arnevik Barkved, Stavanger
May Bente Anita Jønsson Botnvik, UKM
Einar Bovim, Sør-Hålogaland
Ingjerd Sørhaug Bratsberg, Tunsberg
Solveig Bratseth, Nidaros,
Solveig Fiske (B), Hamar
Ole Hermann Fisknes, Oslo (vara for Fredrik Arstad), Oslo
Dag Jostein Fjærvoll, Sør-Hålogaland
Cathrine Halstensen, Bjørgvin
Vidar L. Haanes, MF
Bertil Jønsson, Samisk representant
Knut Lundby, Oslo
Berit Meinungen, Hamar (vara for Ingrun Jule)
Ingeborg Midttømme (B), Møre
Ida Marie Nielsen, Borg
Steinar Nilsen (G), Agder og Telemark
Per Eilert Orten (G), Møre
Arne Leon Risholm (G), Borg
Tone Synnøve Ø. Steinkopf (LK), Bjørgvin
Rønnaug Torvik, Agder og Telemark

Komité F – Informasjon og mellomkirkelige spørsmål

KM 12/15 Mindre endringer i Kirkemøtets forretningsorden, KM 13/15 Forskrift om ordning for døvemenigheter og døveprestetjenesten, KM 14/15 Opprettelse av samisk menighet i sørsamisk språkområde – permanent ordning

May Lisbeth Aurdal, Møre
Grete Barlindhaug, Nord-Hålogaland (vara for Mette-Marit Sjørem Granerud)
Kjartan Bergslid (G), Nidaros
Roald Braathen, Hamar

Berit Nøst Dale, Bjørgvin
Kjetil Drangsholt, Agder og Telemark
Anne-Mari Egeland, Oslo (vara for Marius Berge Eide)
Grete Folden, Nidaros
Hilde Nygård Ihle, Tunsberg
Frøydis Indgjerdningen, Borg
Målfrid Synnøve Jakobsen, Møre
Hilde-Solveig Trogstad Johnsen, Tunsberg
Trude S. Kaspersen, Sør-Hålogaland
Oddhild Klevberg (LK), Nord-Hålogaland
Torhild Kristiansen, Hamar
Ole Christian Kvarme (B), Oslo
Arne Mossige (LK), Stavanger
Bård Mæland, Misjonshøgskolen
Erling Pettersen (B), Stavanger

Gjester

Gjester fra regjering, departement, storting m. fl.

Benestad, Norunn Tveiten	Storingsrepresentant (H)	Kirke, utdanning-og forskningskomiteen
Ottervik, Rita	Ordfører	Trondheim Kommune
Aarethun, Venke	Rådgiver	Trondheim Kommune
Vad Nilsen, Ingrid	Ekspedisjonssjef	Kulturdepartementet
Sønsterud, Tone Merete	Storingsrepresentant (AP)	Kirke, utdanning-og forskningskomiteen
Thorsen, Bente	Kirkepolitisk ansvarlig (Frp)	Kirke, utdanning-og forskningskomiteen
Widvey, Thorhild	Statsråd	Kulturdepartementet
Eriksen, Dagrunn	Nestleder	KrF

Gjester fra Den norske kirke lokalt

Jepsen, Ragnhild	Domprost	Nidaros
Brevik, Anita	Dirigent/kunstnerisk leder	Nidaros Jentekor
Birkeland, Solveig	Klokker	Nidaros domkirke
Bjørkhaug, Petra	Kantor	Nidaros domkirke
Nybraaten, Arild	Leder	Kirkelig fellesråd, Trondheim
Nordgård, Kjell Inge	Kirkeverge	Kirkelig fellesråd, Trondheim

Gjester fra nordiske søsterkirker

Bergstrøm, Levi	1:e vice ordförande	Svenska Kyrkan
Pedersen, Inge Lise	Formand	Landsforeningen af Menighedsråd

Gjester fra andre kirke- og trossamfunn

Skullerud, Jarle	Synodeformann	Den Evangelisk Lutherske Frikirke
Alsted, Christian	Biskop	Metodistkirken
Hoggen, Ingerid	Nestleder	Metodistkirken
Aadne, Terje	Styreleder	Norges Kristne råd

Øvrige gjester

Furustøl, Heidi	Generalsekretær	Norges KFUK-KFUM speidere
Huseby, Jeffrey	Generalsekretær	Det Norske Misjonsselskap
Bredvei, Roar	Prost	Døvekirken
Lie, Tor Einar	Kirkeverge	Døvekirken
Grimstad, Frank	Adm. direktør	KA
Morvik, Egil	Styreleder	KA
Hougsnes, Marit Halvorsen	Avdelingsdirektør	KA
Hagesæther, Alf P	Feltprost	
Bjerkestrand, Steinar	Direktør	Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider
Luksengard, May Jorunn	Tegnspråktolk	
Eidberg, Mariann	Tegnspråktolk	
Brand, Tina Hollup	Tegnspråktolk	
Olsen, Theresa	Tegnspråktolk	
Solbakken, Christofer	Generalsekretær	Bispemøte
Christensen, Benita	Direktør	Stiftelsen Kirkens Familievern

Bergheim, Maria Greenberg	Fungerende generalsekretær	KIA
Øverland, Marianne Uri	Direktør	IKO
Theis, Jørn-Henning	Administrerende direktør	Bergen diakonissehjem
Lolandsmoe, Erik	Generalsekretær	KIA
Lemvik, Jørn	Generalsekretær	Digni
Thoresen, Liv Kjersti Skjeggestad	Generalsekretær	Menneskeverd
Strand, Inger	Styremedlem seksjon kirke/ kultur/oppvekst	Fagforbundet
Løvrød, Hans Morten	Direktør	Nasjonalt Pilegrimssenter
Rolfesen, Raag	Direktør	Areopagos
Mongstad-Kvammen, Ingeborg	Generalsekretær	Bibelselskapet
Grønvik, Anna	Nestleder	Presteforeningen
Enstad, Martin	Leder	Presteforeningen
Lundeby, Erling	Styreleder	Til Helhet
Arnesen, Stig Jørund B Kvelland, Anne Birgitta	Leder	Fagforbundet TeOLOGene
Langmoen	Generalsekretær	Normisjon
Lyche, Ingvar	Daglig leder	K-stud
Elvrum, Jan	Generalsekretær	Blå Kors
Brottveit, Ånund	Forskningssjef	KIFO
Dybdal, Gullaug Lereim	Styrerepresentant	Norske Kirekakatemer
Holme, Idar Magne	Forstander/Administrerende direktør	Diakonhjemmet
Waalder, Rollaug	Forstanderinne/Daglig leder	Stiftelsen Bergen Diakonissehjem
Bergkåsa, Randi	Styreleder	Diakonforbundet
Bratseth, Rune	Prosjektengasjement	Nidaros Bispedømme/Kirkerådet
Helland, Anne Marie	Generalsekretær	Kirkens Nødhjelp
Stiftsdirektører		
Andersen, Rolf Simeon	Stiftsdirektør	Tunsberg Bispedømme
Birkeland, Siv S	Stiftsdirektør	Hamar Bispedømme
Vistnes, Jorunn Kraft	Stiftsdirektør	Stavanger Bispedømme
Fjelltveit, Jan Ove	Stiftsdirektør	Bjergvin Bispedømme
Jonassen, Jan-Kjell	Stiftsdirektør	Sør-Hålogaland Bispedømme
Karlsaune, Gunn	Stiftsdirektør	Nidaros Bispedømme
Sandnes, Elise	Stiftsdirektør	Oslo Bispedømme
Stene Hansen, Tormod	Stiftsdirektør	Agder og Telemark Bispedømme
Stenersen, Oddgeir	Stiftsdirektør	Nord-Hålogaland Bispedømme
Storhaug, Bjørn Olaf	Stiftsdirektør	Møre Bispedømme

Øvrige programinnslag

Gudstjeneste og morgenbønn

Hver morgen ble det avholdt morgenbønn i plenumsalen, utenom søndag, da det var gudstjeneste i Nidarosdomen, Bakke kirke og Lademoen kirke.

I Nidaros domkirke holdt biskop Olav Øygard preken. Øvrige liturger var biskop Tor Singsaas, sokneprest Torsten Amundsen, Sigurd Skollevoll, Oddhild, Klevberg, Grete Barlindhaug og May Bente Anita Jønsson Botnvik. Øvrige bidragsyttere under gudstjenesten var Nidaros domkor, Odd-Bjørn Øslebø Lund og Hans-Petter Stangnes på trompet, Kjell Ove Abelsether på trombone og Domkantorene Tore Erik Mohn og Magne H. Draagen samt ansatte og frivillige fra Nidaros domkirke og Vår frue menighet.

I Lademoen kirke holdt biskop Tor B. Jørgensen preken, medliturger var sokneprest Hilde E. Rosenkrantz, sokneprest Stein Ellinggard og prest i Oromo evangelical church, Temesqen, kantor var Øyvind Kåre Pettersen.

I Bakke kirke holdt domprost Ragnhild Jepsen preken. Ellers medvirket følgende under gudstjenesten: Sokneprest Knut Kittelsaa, Liv Benedicte Bjørneboe på orgel og klaver, Bergmund Waal Skaslien på bratsj, tekstleser var Torstein Hansen og Jørn Lænn var kirketjener.

Taler foredrag og hilsener

Ordfører Rita Otterviks velkomsttale i Øysteinsalen, Erkebispegården

Kjære alle sammen

Det er en stor ære for meg å ønske dere alle hjertelig velkommen til Trondheim. Endelig er Kirkemøtet igjen plassert i Trøndelag. Vi trøndere er svært stolte av å være vertskap for Den norske kirkes øverste representative organ. Og ingen ting passer vel bedre enn å innlede ei slik uke med gudstjeneste i Nidarosdomen og åpningsmøte i Erkebispegården.

Det gode livet. Det er tema for Kirkemøtet i år. Kirke og helse er årets røde tråd. Ingen har så lang erfaring i helse- og velferdsarbeid som kirken. Kirken og lokale menigheter har gjennom historien hatt svært mye å si for folks helse og velferd. Før staten for alvor tok ansvar for dette arbeidet, var det i stor grad kirken som ga omsorg til syke, fattige og eldre. Et godt eksempel er Trondhjems Hospital. Allerede i 1277 tok kirkens ledere initiativ til å etablere denne viktige institusjonen, som imponerende nok fortsatt er i drift.

I det gamle testamentet kan vi lese at *"Glede i hjertet gir god helse"*. Akkurat det har ikke endret seg i særlig grad. Men samfunnet har endret seg. Og kirken har endret seg. Dette gjør at vi i dag må tenke annerledes når det gjelder helseoppdraget. Det er ingen tvil om at lokale menigheter og de diakonale institusjonene fortsatt har en viktig rolle innenfor helse- og omsorgssektoren. Diakoni-arbeidet er et særdeles viktig arbeid. Det handler om godhet og om nestekjærlighet. Det handler om å ta vare på hverandre. Dette er kanskje viktigere enn noen gang. Jeg tror mange i dag opplever et samfunn som innimellom rystes av kalde gjerninger og vanskelige og vonde øyeblikk. Diakonenes arbeid kan ikke verdsettes høyt nok.

Jeg er sikker på at dere vil få ei god og produktiv uke her i Trondheim. Rammene rundt – med mektige Nidarosdomen og staselige Erkebispegården – kan vel ikke være bedre for nettopp et slikt møte. Her er dere på historisk grunn. Her er det opp gjennom tidene tatt mange viktige avgjørelser for den norske kirke.

Jeg vil nødig fornærme noen, men her i Trondheim føler vi nå at Kirkemøtet er kommet hjem. Det var her Olav Tryggvasons og Olav Haraldssons virkelige kamp for kristendommen sto. Mot stivnakkede hedenske trøndere. Det var her Olav Haraldsson ble gravlagt. Det var her han ble Olav den hellige. Det var også herfra erkebiskop Olav Engelbretsson flyktet med St. Olavs skrin, noe som markerte slutten for den katolske kirke i Norge.

Domkirkens høgalter er reist over stedet der Olav den hellige skal ha ligget gravlagt. Kristkirken sto her fram til den første domkirken i stein ble reist mellom 1070 og 1090. Da Nidaros ble erkebispestet, ble kirka utvidet til katedral. I dag fremstår Nidarosdomen slik man mente den gotiske katedralen så ut rundt 1300.

Selv om vi trøndere kanskje var de mest hedenske da Olav'ene kjempet for å kristne landet, har vi revansjert oss sterkt. Gjennom århundrer har Trondheim vært landets kirkehovedstad, ikke minst gjennom erkebispestolen. Kanskje var det viktig for den norske kirken å ha et sete akkurat her, for å holde ustabile trøndere i tømme. I dag er vi særlig stolte over de sporene og merkene kristendommen har satt i vår by – med Nidarosdomen som et naturlig midtpunkt.

Nettopp Nidarosdomen var gjennom middelalderen Nord-Europas største pilegrimsmål. Selvsagt startet det med Olav den hellige. Et lys skinte over Olavs lik, ble det sagt. En blind mann hadde fått synet tilbake etter at han gnidde øynene sine med den ene hånda. Hånda hadde han først stukket ned i vannet hvor Olavs lik var blitt vasket. Da man åpnet kongens kiste ett år etter hans død, hadde Olav fortsatt rødme i kinnene. Både skjegg, hår og negler hadde fortsatt å vokse. Danskedronningen Alfiva var skeptisk, men dersom Olavs hår ikke lot seg tenne på, var hun overbevist. Og det ble hun. Olav var hellig.

Historikeren Adam av Bremen skrev følgende i 1070, etter at erkebiskopen av Hamburg/Bremen hadde besøkt Nidaros:

”Nordmennesenes viktigste by er Trondheim. Den er nå prydet med kirker og besøkes av mange mennesker. Der ligger den høysalige konge og martyr Olavs legeme. Ved hans grav virker Herren den dag i dag de største helbredelsesundere. Og folk som tror at de kan hjelpes gjennom den hellige manns fortjenstfulle gjerninger, strømmer dit langveisfra. Hvis man seiler fra Ålborg eller Vendsyssel i Danmark, kommer man i løpet av en dag over til Viken, som er en by i Norge. Derfra holder man til venstre og seiler langs Norges kyst, og på den femte dagen når man fram til byen Trondheim.”

Olav var større i utlandet enn mange av oss er klar over. Det ble bygd Olavskirker, ikke bare i Norden, men også i store byer som London, Toronto, Kiev (Novgorod), Tallin og York. Europeere i tusentall valfartet til Trøndelag for å se hans grav og oppleve hans makt og helbred.

Da den lutherske reformasjonen nådde Norge i 1537, ble pilegrimsvandringer forbudt. Ut over 1900-tallet våknet pilegrimene til live, og i dag er Trondheim igjen blitt en pilegrimsby av betydning. På pilegrimsveien i Nord-Spania står det veiskilt og peker mot Santiago de Compostela, Roma, Jerusalem og Trondheim.

Pilegrimsveien mellom Oslo og Trondheim var ferdig merket i 1997, og ble offisielt åpnet av HKH kronprins Haakon samme år. I 2010 fikk pilegrimsleden status som Europeisk kulturvei. I 2013 ble Nasjonalt pilegrimssenter etablert i Trondheim. Pilegrimenes comeback er for lengst et faktum.

På en måte er alle dere som deltar på kirkemøtet pilegrimer. Dere har forberedt og foretatt en reise hit av åndelige årsaker. Dere står foran viktige dager. Viktige oppgaver og utfordringer. Og viktige avgjørelser. Den norske kirke er i stadig endring. Kirken skal stå på egne bein. Statens forpliktelser svinner. Det er en godt voksen krabat som er blitt sendt ut for å klare seg selv i større grad enn før. En spennende men selvsagt krevende prosess.

Folkekirken står fortsatt sterkt i folket, selv om trossamfunnet presses fra mange kanter. I statistikken kan vi lese at stadig flere melder seg ut av den norske kirken. Ingen god utvikling, vil noen hevde. Samtidig betyr det nødvendigvis at de som velger å bli i kirken, er enda mer lojale og engasjerte.

Kirkemøtet er et viktig organ for å peke ut veien videre. Saklista til årets møte viser det store mangfoldet i det kirken driver med. Her er det mange viktige spørsmål. Spørsmål som er av stor samfunnsmessig betydning - uavhengig av tro og tanke.

Jeg ønsker dere lykke til med Kirkemøtet og med oppholdet i Trondheim.

Kirkerådsleder Svein Arne Lindøs tale

Ledelse i Den norske kirke

I snart 4 år har vi utgjort kirkens lederskap på regionalt og nasjonalt plan. Oppdraget vårt er formulert slik:

«Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på saker av felles kirkelig karakter og ellers på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristne liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet innen Den norske kirke. Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv og ivareta Den norske kirkes internasjonale og økumeniske oppgaver.» Kirkeloven § 24.

Kirkemøtet utgjør den samlede ledelse i Den norske kirke. En av styrkene med sammensetningen av Kirkemøtet, er at vi samtidig som å være den nasjonale kirkes ledelse utgjør den regionale kirkes ledelse - ansvar på to nivå. Å lede er å være gitt et mandat og å bli gitt et ansvar. Vi utfordres til å se utover våre personlig interesser ved å tenke helhetlig. Det særegne med å være leder i et kirkesamfunn er at det skal utøves ut fra almen ledelseskompetanse, og minst like viktig ut fra en åndelig ledelseskompetanse. Åndelig ledelse henter sin inspirasjon fra Skriften, og det forbildet som Mesteren selv har gitt oss.

- Slik jeg har vasket føttene deres, skal også dere vaske føttene til hverandre.
- Gå derfor og gjør alle folkeslag til mine disipler
- Om noen vil følge etter meg, må han fornekte seg selv og ta sitt kors opp og følge meg

Ydmykhet i liv, kallsbevissthet i tjeneste, og viljer til å bære omkostning.

Under slike betingelser, og med et slik forbilde kalles vi til lederskap. Ikke til selvhevdelse, ikke til ære og makt, ikke til egen vinning, men til å tjene fellesskap gjennom det som forener og bygger fellesskap, og det om utfordrer i lydighet mot Jesus Kristus.

Samtidig som vi skal utøve vårt åndelige lederskap, skal vi bruke all vår erfaring og innsikt, og kunnskap fra yrkeslivet og ellers til å lede Den norske kirke inn i en ny tid. Storting og Kirken selv pålegger oss et betydelig oppdrag: Å sørge for at Den norsk kirke oppfyller følgende målsetninger som Stortinget pålegger:

- Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke.
- Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke
- Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle barn
- Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier.

I KM 2014 vedtok våre egne målsettinger under visjonen «*Meir himmel på jorda*» Disse står ikke i motstrid til Stortingets mål, men er utfyllende. Vi har styringssignaler nok å lede i forhold til.

Vi har ganske sikkert ulike forestillinger om hvilken kirke vi ønsker oss. For min del er følgende karaktertrekk grunnleggende for alt vi gjør:

- Vi er en kirke som har sitt sentrum i fellesskapet om Ord og sakrament. Derfor er aktiv deltakelse i det gudstjenestefeirende fellesskap avgjørende for forankringen av vårt lederskap.
- Vi er en kirke som søker enighet om det sentrale, og gir frihet i det perifere. Vi hegner derfor om Skriftens autoritet, og står støtt på evangelisk - lutherske tro og tradisjon.
- Vi er en kirke som ønsker å stå sammen om å utbre evangeliet om Guds gode nåde. Dette skal ha ulike uttrykk, men med det for øye at mennesker skal komme til tro.
- Vi er en kirke som søker samarbeid med andre kirkesamfunn. Derfor er vi aktivt medvirkende i økumeniske sammenhenger og søker aktivt kristen enhet.
- Vi er en kirke som har respekt for annerledes troende. Det utøves i en gjensidig respektfull dialog, men med en frimodig tydelighet på hva vi tror på og hva vi står for.
- Vi er en kirke som tar vårt samfunn på alvor. Derfor har vi en plikt og en rett til å delta både som enkeltindivider og som kirke i debatten om viktige samfunnsproblemer. Særlig de som gjelder skaperverk, og menneskeverd, og mennesker i nød.

Dåp - hva lærer vi tallenes tale?

Etter at Tilstandsrapporten for Den norske kirke 2013 kom ut ble det en bevissthet om bekymringsfulle utviklingstrekk når det gjelder dåp i vår kirke. Hvorfor oppdaget vi ikke dette tidligere? Det var utviklingstrekk som dro i denne retning før vi kom inn i 2014. Som lederskap er vi på en spesiell måte forpliktet til å lese trender og gjøre noe med det. Vår åndelige lederrefleks skal vekke oss: Vi forlater de 99 og leter etter den ene så snart vi oppdager at vi mangler en. Det er det det handler om. Vårt motiv er ikke vinning, eller fin statistikk og fine medlemsskaps tall. Når det gjelder dåp er vi drevet av kjærlighet både til barnet, til foreldrene, og til Gud som vår som kaller oss til å døpe og lære.

I årene som kommer må vår kirke har ledere støttet av faglige rådgivere som ser utfordringene tidlig nok til at det det kan iverksettes virkningsfulle tiltak. En stor takk til dem som for 15-20 år siden bar fram visjonen om å bringe evangeliet til barna. Trosopplæringsreformen ble frukten. Den norske kirke trenger et våkent, modig og et handlekraftig åndelig lederskap.

KM 2015 Hovedtema Kirke og helse.

Kirkemøtets hovedtema er meget vidt og svært viktig. Vårt lederskap skal handle både om å ivareta «åndelig» helse, og også fysisk og psykisk helse. Jesus viser dette gjennom hele sin gjerning med største tydelighet.

Her skal jeg ikke kommentere saken slik den er presentert i saksdokumentet. Derimot skal jeg ta et utenfra perspektiv ved å se temaet gjennom mine brillene som helse og sosialsjef i Stavanger.

Spørsmålet blir: Hva ønsker jeg at kirken skal bidra med? Hvor kommer den offentlige helse og omsorgstjenesten til kort?

- Ensomhet: Et påfallende stort antall eldre over 80 år har ikke nære pårørende, og heller ikke en vennekrets som gi støtte og hjelp. Ressurser til helse og omsorgstjenestene tillater ikke å gi tjenester i omfang som bringer mange ut av opplevd ensomhet. Trygghetsalarm og moderne teknologi under utvikling er ment å skulle kompensere for dette. Men disse gode verktøy skaper ikke menneskelige relasjoner til hjelp mot ensomhet. Tiltaket her er møte mellom mennesker. Her har kirken en av sine største utfordringer i Norge: Vise omsorg i

1:1 relasjoner. Det er nok kaffe og formkake i grupper og i peisestuer, men det er for få som vil sitte på rommet og holde i hånden, og simpelthen være hos.

- Omsorg for utsatte barn og unge. Det offentlige hjelpeapparatet, barnevernet inkludert, gjør en strålende innsats for mange. Men vi kommer ofte til kort fordi de mangler enkeltpersoner og familier som byr på omsorg og trygghet, - som åpner sine hjem. Dette er barn og unge som er i ferd med å få sine liv ødelagt helt uforskyldt, og som vil gi samfunnet store utfordringer i et langt livsløp. I Norge trengs det personer og familier som påtar seg ansvar for barn og unge over tid. Som kan gi av sin trygghet, nærhet og omsorg. Annonser om fosterhjem og besøks hjem skulle være et kall for langt flere. Flere utfordringer kunne nevnes, rus og psykiatri, omsorg ved livets slutt. Men det fører for langt å gå dypere inn i disse temaene.

Åndelig ledere har det DNA som gjør at en blir utfordret av et medmenneske som trenger hjelp. Gjennom eget engasjement drar en med seg andre. Dette lederskapet identifiserer seg med og henter sitt forbilde fra, Jesus Kristus som gikk sammen med, han gikk inn til, han satte seg ned hos, og han ble værende hos. Dette er noen av de vår store utfordringene vi står overfor som kirke i 2015.

Kirke og politikk.

Evangeliet forplikter oss til å verne om skaperverket og livsgrunnlaget for alle mennesker på jorda. Det er mange konsekvenser som følger av dette,- en er at vi som borgere skal bidra til fellesskapet ved å betale vår skatt. Dette uttaler vi tydelig, ikke minst fordi det synes som om det er mange som gjør alt de kan for å slippe unna denne forpliktelsen. Å betale skatt er å ta ansvar for hverandre og bidrar til fellesskapet. Det er åndelig lederskap i praksis.

Selvsagt skal kirken engasjere seg i politikk. Den kan ikke la være. Nestekjærighet forutsetter at vi forholder oss til vår neste. Der vår neste er, er det også et samfunn. Og der vi har et samfunn, har vi også politikk. Kirken kan derfor ikke unngå å engasjere seg politisk.

Bispemøtet uttaler i februar 2015:

«Økende ulikhet, ekstrem overflod, marginalisering og fattigdom utfordrer på en grunnleggende måte menneskers gudgitte likeverd og visjonen om et samfunn der alle kan leve i trygghet. Sammen har vi ansvar for å fortsette utviklingen av et samfunn som inkluderer alle. Våre politiske folkevalgte lokalt, regionalt og nasjonalt har et særlig ansvar for å lede denne prosessen. Kirken har også et ansvar.» Vi slutter oss helt og fullt til dette, og vil stå opp for disse verdiene.

Søndagsåpne butikker

Regjeringen har lagt fram forslag om søndagsåpne. KR utalte seg den 30.01.2015 om dette ideologiske prosjektet at et slikt forslag mangler støtte i befolkningen. Regjeringen vil gjøre helg til hverdag. Endringen vil være et brudd med viktige fellesskapsverdier i samfunnet. Disse verdiene er langt på veg bygget på et av budene som Gud har gitt oss: Du skal holde hviledagen hellig.

Det gode liv fremmes ved at vi holder en dag i uken som en annerledes dag.

Vi trenger annerledesdagen, og den må være felles. En felles hviledag er noe av det som gjør oss til et samfunn. Det er ikke bare gudstjenestelivet som utfolder seg på søndager.

Annerledesdagen gir rom for rekreasjon og hvile, fellesskap og samvær. Vi trenger annerledesdagen i frivillig arbeid, idretten og kulturlivet.

Kirkerådet mener det er skadelig både for samfunnet og for den enkelte å gjøre grep som øker forbrukspresset. Det er ikke noe folkekrav å viske ut forskjellen på hverdag og helg. Det er ikke bare kirken som er imot. Fagbevegelsen er imot, handelsstanden er imot, miljøbevegelsen er imot. Kirkerådet ber derfor regjeringen skrinlegge hele forslaget.

Boplikten og presters lønns- og arbeidsvilkår

Regjeringen besluttet i sin tiltredelseserklæring at boplikten skulle oppheves. Som vi kjenner til ble saken likevel sendt på høring, og Kirkerådet avga høring i 2013, det samme gjorde bispedømmerådene. Det er nå tatt en endelig beslutning om oppheving av boplikten. Hovedsammenslutningen for prestenes organisasjoner har vært i forhandlinger med Kulturdepartementet.

Boplikten har vært til glede for mange, og til ergrelse for andre. For mange sokn og menigheter har den vært viktig som rekrutteringsvirkemiddel for prestene. For andre et problem fordi mange prester ønsker å bo i egne boliger, eller etablere seg i egen bolig. For lokalmenigheten har boplikten medvirket til at presten har hatt nær tilknytning til lokalmiljøet. Dette er av stor verdi.

Kirkerådet har gitt støtte til at ordningen oppheves, men samtidig vært opptatt av to viktige forhold:

- 1) Boplikten må videreføres der det er viktig for å få prester til å søke stilling.
- 2) En fjerning av boplikten kan ikke gjennomføres uten at tilføres kompensatoriske midler bispedømmerådene slik at prester kan rekrutteres til menighetstjeneste over hele landet.

Kulturdepartementet har sendt ut til høring et utkast til rundskriv som tar for seg tjenesteboligordningen i rekrutteringssvake områder. Både bispedømmerådene og Kirkerådet er invitert til å gi høring. Vi mener at prestene skal ha god lønn, og gode ordninger for bolig. En fordelsbeskatning på tjenestebolig må ikke medføre at prestenes økonomi svekkes. Vi er videre opptatt av at kirken har ressurser til å lønne prestene slik at de holder tritt med lønnsutviklingen i offentlig sektor. Det er helt avgjørende for at hvert sokn skal være betjent av prest.

La meg legge til at kirken skal være en god arbeidsgiver for alle medarbeidere. Mye nyttig erfaring er gjort allerede med fellesrådene som arbeidsgiver. Utfordringen nå er å sy sammen det som allerede er og det som kommer, - til en solid helhet.

Permanent samisk menighet i sørsamisk område.

Å være folkekirke handler også om å anerkjenne og gi utviklingsrom for samisk kirkeliv. På dette Kirkemøtet får det et konkret uttrykk ved at den samiske menigheten i sørsamisk område foreslås gjort permanent. Utviklingen siden starten i 2009 viser at det samiske har livskraft når det anerkjennes og gis mulighet til å utfolde seg. Vi kan nå gi vårt bidrag til at det sørsamiske kirkelivet får fast grunn under føttene.

Valgåret 2015

Det skal velges nye menighetsråd og bispedømmeråd i september. Mye arbeid er lagt ned for å utvikle en god valgordning. Selve valgprosessen er forenklet, det er anledning til

supplerende nominasjon, og til å stille alternative lister. Som vi kjenner til er det varslet egne lister. Det skal bli interessant å se om dette medfører en større valgdeltakelse, og hvordan dette vil få innvirkning på bispedømmerådernes sammensetning. Valget har fått «Skaper framtidens kirke» som overskrift. Den 4 års perioden Den norske kirke nå går inn i er av særdeles stor betydning for framtida. Arbeidet med ny kirkeordning som følge av grunnlovsendringen, av kommende endring av kirkeloven, og senere i perioden en bebudet tros og livssynslov med en kortfattet rammelov for Den norske kirke legger ytre rammer for dette arbeidet. Like viktig er det arbeidet som gjøres innad i kirken med å rigge en kirke for framtiden, både gjennom en ny organisasjon, og med fullt og helt ansvar for kirkens ansatte.

Dette skulle motivere mange til å stille til valg, både lokalt og regionalt. Vi vil vise at kirken er klar til å ta ansvar, at den er demokratisk i sitt vesen, og at den er klar til å videreføre sitt oppdrag som folkekirke. Til det trengs dyktige ledere på alle nivå, og dyktige ansatte.

Nominasjonsprosessen er i slutfasen. Nå er det viktig at mange går til valgurnene og på den måten slutter opp om kirken som betyr så mye for så mange. Måtte kirken få et lederskap som er forankret i Ord og sakrament, og med evne til å samle og inspirere.

Den norske kirkes grunnlag - sak til KM 2015 - Staten og Den norske kirke - Høring KM 2015 - Veivalg for fremtidig kirkeordning - Høring til KM 2016

Vi er midt inne i en periode for viktige diskusjoner om hvordan Den norske kirke skal fundamenteres og organiseres. En ny og mer endelig relasjon til stat og kommune skal etableres. Og alt dette skjer i det norske samfunn med både kulturelle og religiøse endringer.

Vi vet at det er mange og ulike meninger om løsninger. I denne fasen er det bra. Når vi kommer til det tidspunkt at konklusjoner skal trekkes, er det mitt håp at det er en samlet kirke som fatter sine beslutninger. Vi trenger mer enn noen gang å stå sammen inn i den nye tiden. Det innebærer at noen og enhver av oss ikke fullt ut får gjennomslag for våre primære standpunkter. Likefullt skal vi forvente av hverandre at vi slutter opp om konklusjonene.

Allerede i dette KM står første prøve gjennom høring om endringer i kirkeloven, og om Den norske kirke grunnlag. Jeg håper at vi kan markere, ja; feire, at vi kommer samlet ut av disse prosessene. Kan hende vi også skulle overveie at de viktigste vedtakene KM skal gjøre i denne perioden skulle omfattes av et slags grunnlovsvern slik at de ikke uten videre kan endres. Vi trenger en stabil grunnstruktur i tiden som kommer.

Avslutning

Åndelig ledere vet at den grunnvoll som er lagt, ligger der for evig tid. Det er på denne vi vil bygge Den norske kirke. Det er dette byggverket vi er satt til å lede, å være byggmestere.

«Ingen kan legge noen annen grunnvoll enn den som allerede er lagt, Jesus Kristus» 1. Kor 3, 11

Kulturminister Thorhild Widveys tale

Kjære alle sammen

Å komme til Nidarosdomen og Erkebispegården fyller meg alltid med ydmykhet og ærefrykt over å stå i en lang og betydningsfull tradisjon. Jeg har vokst opp i fjæresteinene på Vestlandet - med atskillig mer beskjedne kirkebygg. Derfor er opplevelsen av katedralen alltid overveldende. Å lytte til orgelet og la stemmen klinge med i salmesangen gir en opplevelse av tilhørighet og viktig kulturarv. Slik har det vært for folk flest som har vandret eller seilt hit opp gjennom hundreårene, og slik ønsker vi at det skal fortsette. Opplevelsen av å være del av en lang historie, sier også noe om at vi stadig må forandre for å fornye og bevare.

Det er historiske vedtak som nå skal fattes. Kanskje må vi tilbake til reformasjonen i 1537 for å finne en like viktig endring i kirkas ordning som det vi nå jobber med. *Både samfunnet, kirken og staten er best tjent med et tydelig skille mellom kirke og stat.* - står det i regjeringens politiske plattform - fordi Norge er i ferd med å bli et flerkulturelt og multireligiøst samfunn. Det stiller både staten og kirken overfor nye utfordringer.

Derfor er det på tide å ta dette neste og store skrittet i den over 100 år lange vandringen mot økt kirkelig selvstendighet. Det haster med å få etablert et nytt grunnlag for Den norske kirke som folkekirke i en ny tid.

Mye er i endring i dagens samfunn. Kirka kan ikke stole på at alt går som det alltid har gjort. Hver ny generasjon må møtes med opplæring. Folk må få kjennskap til budskapet hvis kirkene fortsatt skal være levende byggverk landet rundt. Det hjelper lite å grunnlovsfeste folkekirka hvis folk ikke slutter opp om den. Folkekirka bygges når folk deltar aktivt. Da må kjennemerket være åpenhet og raushet. Alle kirkas medlemmer må oppleve at de er regnet med, og at de er gode nok. Kirka må fortsatt være et hjem for alle som ønsker å høre til. Den skal fortsatt være et sted å kjenne seg møtt, sett og velkommen.

Min favorittfortelling om inkludering handler om presten som spurte den rusavhengige og uføretrygdede mureren om litt praktisk hjelp i kirka. Mannen ble overveldet over å bli sett og verdsatt som "god nok". I løpet av kort tid var han ikke bare flislegger, men en aktiv deltaker i hele kirkas liv. Dere kjenner helt sikkert til andre gode fortellinger om folk som har nærmet seg kirka forsiktig. De hadde ingen tiltro til at kirka hadde bruk for dem, eller at de var regnet med i kirkas "vi". Men gjennom trosopplæring eller diakoni ble de sett og inkludert som verdifulle bidragsyttere. Jeg tror vi trenger flere slike fortellinger, og vi trenger mer frimodighet til å dele dem.

Lovforslaget som nå ligger på deres bord, innebærer at Kirkemøtet får det dere ba om i 2013 - nemlig en rettslig selvstendigjøring av kirka. Dermed kan arbeidsgiveransvaret for prestene, prostene, biskopene og de tilsatte ved bispedømmekontorene og Kirkerådets administrasjon overføres fra staten til kirken. Jeg er overbevist om at denne reformen er god for staten; at den er god for kirken - og at den er god for de kirkelig tilsatte.

Kulturdepartementet vil gjøre hva vi kan for at reformen kan bli gjennomført på en god måte. Men også dere må bidra i dette. Vi har lagt til rette for ny lovgivning.

Som arbeidsgiver og ansvarlig for den virksomhetsoverdragelsen som skal skje, vil vi på statens vegne sørge for at de tilsattes rettigheter ivaretas, at de får god informasjon, og at medbestemmelsen fungerer.

Jeg har registrert at flere har uttalt seg om pensjonsspørsmålet. Pensjon er et av de vanskeligste arbeidslivsspørsmålene i Norge i dag. Pensjonsordninger er i endring. Jeg mener det er helt utenkelig fra statens side å binde opp en selvstendig kirkes pensjonsordninger for all framtid.

Dette er spørsmål som kirka selv må få kunne utrede og bestemme.

Samtidig har vi tilbudt arbeidstakerne gode ordninger ved overgangen, som sikrer trygghet under omstilling. Skulle jeg gi dere et råd, måtte det være å benytte den betenkningstiden på tre år som dere har fått, til å finne fram til gode og langsiktige pensjonsløsninger.

Forslagene til lovendringer har vært ute på høring.

Jeg er glad for at det i all hovedsak var bred oppslutning om departementets forslag.

Det tyder på at vi har truffet godt.

Jeg håper Kirkemøtet også vil bekrefte at det er et tydelig kirkelig grunnlag for å gå til Stortinget med disse forslagene.

Dere vil også ha lagt merke til at vi fra det offentliges side er aktive for å gjøre også andre endringer på kirkas område - der vi mener det er behov for å fornye og forbedre.

Dette handler særlig om prestedtjenesten, fordi det er den vi har et særlig ansvar for.

Jeg er glad for at vi nå er kommet til enighet med tjenestemannsorganisasjonene om en kompensasjon til prestene når boplikten avvikles. Prestene må, som alle andre arbeidstakere, ha frihet til å bosette seg der de vil. Nå vil de bli behandlet som andre arbeidstakere slik de i andre sammenhenger gjerne fremhever at de vil.

Jeg har forståelse for at dette fører til at mange prester nå må bruke tid på å finne ut hva endringene betyr for dem personlig, og hvilke konsekvenser de ønsker å ta av endringene.

Dette er valg den enkelte presten og prestefamilien må ta.

Jeg har tillit til at bispedømmene gir prestene den veiledningen og oppfølgingen som de måtte trenge.

Presteforeningen har også sagt opp fridagsavtalen og ønsker å komme over på en arbeidstidsavtale. Dette er jeg positiv til. Samtidig ser jeg at arbeidsgiver og arbeidstaker her kan komme til å legge vekt på ulike hensyn.

Det krever derfor vilje fra begge parter for å komme fram til gode løsninger.

Vår regjering har også tatt initiativ til en større kommunereform. Sammenslåing av kommuner til mer robuste enheter med større ansvar vil kunne få langt større konsekvenser for de kirkeansatte lokalt enn de endringene som nå skjer i relasjonen mellom staten og kirka.

Likevel er jeg sikker på at dette også vil komme kirka til gode. Endringer og omstillinger er alltid utfordrende mens de står på. Men jeg både håper og tror at kirka samlet sett vil komme styrket ut av alle disse endringene.

Den norske kirke er nå på vei mot en ny selvstendighet. Samtidig hører det med i sammenhengen at tros- og livssynssamfunn skal likebehandles, noe som er en politisk oppgave. Vi må utvikle en helhetlig politikk for dette. Regjeringen har som mål å uttrykke denne politikken gjennom en helhetlig lov om tros og livssynssamfunn.

Da vil lovgivningen for Den Norske kirke kunne avstemmes med lovgivningen for andre tros- og livssynssamfunn og få karakter av rammelov.

Vi ønsker at Grunnlovens § 16 skal stå fast også i arbeidet med en helhetlig lov.

Jeg registrerer at det har skapt uro at vi i høringsnotatet sier at kirkas finansieringsordninger må vurderes i arbeidet med helhetlig lov. Spørsmålet om større grad av medlemsfinansiering i en eller annen form ble nevnt. Jeg mener at det er helt nødvendig å gjøre slike vurderinger i det videre arbeidet mot en rammelovgivning. Alle er tjent med at vi snur alle steiner for å finne de gode ordningene.

Også på dette området handler det om å fornye for å forbedre og bevare. Da må vi vurdere og utrede løsninger for framtida. Vi står overfor store dilemmaer framover fordi velferdsstaten har problemer med å tåle vekten av oss alle. Flere saker må finne sine løsninger i ulike former for offentlig og privat samarbeid.

Da jeg var i Alta for noen uker siden og besøkte Nordlyskatedralen, hørte jeg en god historie som kan illustrere akkurat dette: Menigheten hadde samlet inn 20 mill. for å få kirka bygget. Det er et imponerende beløp! Et av tiltakene var å selge bilder av de tolv disiplene. Menighetsrådet var særlig bekymret for salgsverdien av Judas. Men det var ingen grunn til å frykte. Judas ble raskt solgt til et lokalt advokatfirma med begrunnelsen: ”Den mannen trenger en god advokat.” Dette er innovasjon på sitt beste. Det finnes mye penger i Norge.

Og mange er villige til å bruke dem på kirkelige tiltak hvis innfallsvinkelen er den rette.

”Det gode livet” er overskriften på årets kirkemøte.

Jeg ble glad da jeg så dette temaet. Samfunnet trenger bidrag fra alle – ikke minst fra tros- og livssynssamfunn – for at mennesker skal oppleve å leve det gode livet.

Kirka har vært diakonal helt fra sin begynnelse. Det ligger i arvestoffet, så å si.

Opp gjennom historien har vi sett mye god innovasjon fra kirkas side på dette feltet.

Kirka var ofte først ute med å se behov og finne måter å møte dem på. Også i dag ser vi at kristelige organisasjoner går i bresjen for mye verdibasert nytenkning.

Det er flott å se.

Vi trenger flere aktører som kan bidra til å skape gode og trygge fellesskap.

I våre dager følger det større helseskade med ensomhet enn av røyking. Dette er en utfordring som politikere ikke kan løse alene.

Her trengs alle gode krefter.

Samtidig må dette være en kjempemulighet til å involvere og engasjere folk i kirkas arbeid lokalt.

Mange mennesker har for god tid fordi ingen spør om deres tid. Utelukkelsen fra fellesskapet som mange føler på, *utenforskapet*, gir varig ensomhet og uførhet. Mange kommer aldri inn i arbeidslivet og andre støtes ut av det.

Noen av de historiene som har berørt meg mest den siste tida, er når unge muslimer forteller om følelsen av utenforskap. De er født og oppvokst her, men likevel opplever de ikke å bli regnet med som norske. Slike opplevelser kan være sterke drivere både mot sykdom og mot en radikaliserings som vi stadig ser tragiske utslag av, også her i Europa.

Dialog og nye fellesskap på tvers av gamle skillelinjer kan ikke være en oppgave for spesielt interesserte. Alle som verdsetter vårt åpne og demokratiske samfunn, må bidra til at alle som bor her, blir inkludert i samfunnsfellesskapet. Dialog er et viktig redskap for å bygge ned fordommer, uvitenhet og fremmedfrykt. Vi trenger å ta et felles krafttak for å motvirke ensomhet og utenforskap som skaper nye helseskader. Her trenger vi en trygg og selvstendig folkekirke som aktiv pådriver i arbeidet

Tidligere i år ble det medie-overskrifter og utmeldinger på grunn av uttalelser fra biskoper om aktuelle politiske saker. Etter terroren i Paris og København har vi fått opp en fornyet diskusjon om nødvendigheten av ytringsfrihet. Også kirka må ytre seg fritt.

Men jeg vil gjerne utfordre dere: Som samfunn har vi behov for at kirka bidrar til å sette aktuelle tema på dagsorden. Stille spørsmål. Peke på dilemmaer som må vurderes.

Være et moralsk kompass når vanskelige avveininger skal gjøres. Her har kirka en viktig samfunnsmessig rolle. Og jeg skulle gjerne se at dere var mer aktive på denne banen.

Fordi andre samfunnsaktører trenger det. Men i det øyeblikket dere trekker politiske konklusjoner på tiltak mot problemene, møter både dere og vi noen utfordringer med rolleforståelsen. Kirka kan ikke redusere seg selv til et meningsfellesskap med et bestemt politisk innhold.

Dere er midt i interne omstillinger. Det er nødvendig å jobbe godt med disse endringene for å komme ut med en hensiktsmessig organisering av kirka for framtida.

I år skal dere også arrangere kirkevalg. Fra statens side har vi lagt til rette med en økonomi for dette. Nå blir det viktig å stimulere til engasjement og deltakelse.

Det gjelder både i valget og i å få kompetente og engasjerte mennesker inn i de valgte organene.

Et levende demokrati er viktig for enhver organisasjon som ønsker å bety noe for folk flest. Det er forsket mye på religiøs tro som faktor for god helse. Tro og tilhørighet kan ha en viktig helsebringende effekt. Derfor er det lett for meg å utfordre dere til å være en frimodig og åpen kirke som kan inkludere mennesker i trygge og gode fellesskap. Dette hører jo med til kirkas grunnleggende oppdrag i verden.

Og i det livssynsåpne samfunnet har dette en svært stor verdi. Jeg ønsker dere lykke til med et langt og innholdsrikt møte. Og jeg ser fram til fortsatt samarbeid til beste for folkekirken.

Bispemøtets preses, Helga Haugland Byfugliens hilsen ved åpning av Kirkemøtet 2015

Det var på Golanhøydene ikke lenge før påske. Følget var kommet til Cæsarea Filippi, stedet med en grotte der en kilde sprang frem og sendte vann ned i Jordan-elva. Det gjorde det tørre landet frodig. Jesus snudde seg mot disiplene og spurte dem: «Hvem sier folk at Menneskesønnen er?» Disiplene kunne fortelle at folk mente mye forskjellig. «Og dere», spurte Jesus, «hvem sier dere at jeg er?»

Kjære kirkemøte!

Vi har kommet til Trondheim. Vi har reist hit med samme tillit som fikk disiplene til å følge Mesteren opp i høyden. Vi er her fordi vi er en del av det store verdensvide fellesskapet som tror på Kristus. Vi tror at kirken er kalt til å bringe mer himmel på jord og fullføre Guds misjon i verden. Vi er her for å snakke sammen om hvordan vi best kan lede og utvikle den kirken som vi tilhører. Mye er i forandring og mye utfordrer oss.

Vi må tenke oss om. Vi må tenke lange tanker.

Derfor må også vi besvare spørsmålet Jesus stilte sine første etterfølgere:

«Hvem sier dere at jeg er?»

Hvert år blir folk i Norge spurt om de tror på Gud. Like før påske fikk vi resultatene: De forteller at det er mer usikkerhet enn noen gang.

Er det lettere å tro på kirken enn å tro på Gud? Vel er dåpstallene synkende og medlemstallene går ned; det tar vi på alvor. Vi er likevel en stor folkekirke. Den springer ut av troen på den treenige Gud. Kirken gir tilhørighet, samler folk til gudstjeneste og gjør tjeneste ved livets overganger og ritualer. Kirken viser omsorg og deltar i offentlig ordskifte og lokale samtaler. Kirken har et sett verdier som mange deler.

Folk både tror på kirken og forholder seg til den. Mange med kjærighet og tilslutning, færre med avstand og irritasjon. Hvorfor er det ikke på samme måten med forholdet til Gud?

Kanskje er det feil spørsmål som blir stilt. «Tror du på Gud?». Spørsmålet burde heller lyde:

«Hvem sier du at han er?»

Vi vet at folk tror og mener mye forskjellig. Religioner og livssyn lever side om side og meninger og tanker om de store spørsmål bryter mot hverandre. Vi lever i en tid og et samfunn der sekulariseringen utfordrer troen på Gud. Kravet til identitet, sannhet og autenticitet bidrar til at det er krevende å svare absolutt på de store spørsmålene.

På Golanhøydene for 2000 år siden var svaret åpenbart for Peter:

”Du er Messias, den levende Guds Sønn”. Den innsikten kom etter at han hadde fulgt Mesteren tett, han hadde spurt, sett og lært.

Kirken har siden fastholdt at Gud kom til jorden og viste oss sitt ansikt i Jesus. Vi tilber og tjener Gud som gir mennesker uendelig verdi og kjemper for rettferdighet. Troens kilder er i kirkens rom og fellesskapet. Kildene finnes i skaperverkets skjønnhet og i møte med vår neste.

Vi er kommet til Trondheim. Det er noen dager siden oppstandelsesfesten. Vi feirer ennå at kjærigheten seiret over dødskreftene.

«Hvem sier vi at Jesus er?»

På det spørsmålet finnes et mangfold av svar, også blant oss. Svarene har endret seg og blitt flere gjennom den innsikt historien har gitt og ved menneskers livserfaringer.

Vi søker svar på nye spørsmål som blir reist i vår tid. Kirken utforsker stadig mysteriet om han som brøt dødens lenker. Samtidig vitner kirken om troen på Gud. Troen stoler på hans grenseløse kjærlighet og lever i hans nåde. Derfor lovpriser vi og tjener den treenige Gud.

Men Gud er alltid større.

Det gir oss kraft til å søke mer himmel på jord og gir oss mot til å møte nye utfordringer. Og det gjør oss ydmyke – overfor Gud og hverandre. Derfor blir vi heller aldri ferdige med spørsmålet: «Men dere, hvem sier dere at jeg er?»

Biskop Per Arne Dahls preken under åpningsgudstjenesten, Kirkemøtet 2015 i Nidarosdomen

Prekentekest: Lukas 24, 36-43

Der det nye livet lever, der tar ingen veier slutt

La oss be: «Kjære Jesus. Mett oss med din nåde, så vi ikke er sultne når vi møter hverandre. Amen».

Etter vigslingsgudstjenesten i Tønsberg i fjor skulle et barnebarn overnatte. Og vesle Elias var oppspilt etter dagens begivenheter. Både Elias og jeg hadde ved sengetid behov for debriefing. Elias sa: « Du Beppe. I dag ble du biskop i den store kirka. Er det sånn nå at du skal gå rundt og si at Jesus finns?» «Ja, svarte jeg, sånn er det!» «Kan`ke jeg få bli med a?» kom det kjapt fra femåringen.

Vi er mange her med det samme ønske når vi er samlet til Kirkemøtets åpningsgudstjeneste: Og vi vet at foran oss er en ukes samtaler og diskusjoner om en mengde kirkelige tema som vil vekke engasjement og reaksjoner. Saker trigger oss. Omstridte tema får oppmerksomhet. Men det er stille rundt Jesus for tiden. Få provoseres eller begeistres av ham. Det er lenge siden folket ropte «Hosianna» og sang seg til mot. Og det er lenge siden folk hånte ham i høymælt protest. Jesus verken hylles eller hånes, hedres eller skjelles ut. Ikke merkelig at den engelske dikteren Studdert Kennedy skrev:

When Jesus came to Birmingham,
they simply passed him by.
They never hurt a hair of him,
they only let him die.

Gud tja, men Jesus? Responsen vil variere noe fra bispedømme til bispedømme. Men felles er at den lidende Kristus i dag ikke blir korsfestet av folket, men heller ignorert og forsøkt fortiet. Mon tro om ikke det samme skjer med den oppstandne Kristus? En skjønt, den danske presten og forfatteren Kai Munch som ble tatt av dage av nazistene etter en gudstjeneste, bare 44 år gammel, er mer nysgjerrig og ærgjerrig på Mesterens vegne enn som så. I en av sine siste prekener talte han om hovedbudskapet i sitt skuespill ORDET: «Kristus visker meg i øret: la dem slå oss i hjel langfredag. Vi lurte dem påskemorgen».

Ja, gjør vi nå det? Eller er det blitt like stille om Jesu oppstandelse som omkring Jesu lidelse og død? «Mens disiplene snakket om dette sto Jesus selv midt iblant dem og sa: «Fred være med dere». De ble forferdet og redde fordi de trodde de så en ånd. Men han sa til dem: «Hvorfor er dere grepet av angst, og hvorfor våkner tvilen i hjertet deres? Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! Dermed viste han dem hendene og føttene sine». Det var ikke rart at de tvilte når han noen dager i forveien etter dramatikken rundt langfredagens brutale død, og oppstandelsens forvirring, fortalte dem at de skulle gå i forveien til Galilea for å møte ham der, helt personlig.

I dag er det 9.april. Slik denne dagen, den 9. april, i vår nyere historie ble et angrep på land, folk og fremtidshåp, ble disse dramatiske påskedagene i Jerusalem et massivt angrep på folkets forhåpninger om en jordisk befrier og Messias: «Og vi som hadde håpet at det var Han som skulle utfri Israel» sa de. Men den gang ei, tenkte de da. Nå tenker nærmere halvparten av vårt folk at vi klarer oss godt uten Gud og vi klarer oss enda bedre uten ham som i sitt ord

står midt iblant oss i domene og sier: «Det er jeg. Ta på meg og se». Jeg er ikke kommet for å ødelegge liv, men for å ødelegge det som virkelig kan ødelegge liv.

Jesus, som de siste tre årene før påsken i Jerusalem hadde møtt barn, ungdom, kvinner og menn og satt dem fri, gitt dem verdighet, fått dem til å reise seg og børstet skam og mindreverd av deres skuldre, Han er her nå og sier: «Se på hendene og føttene mine. Det er jeg!» Sann Gud og sant menneske, slik Efraim Syreren hyllet Mesteren på 300-tallet:

Om han ikke var et menneske,
hvem var det da som lå i krybben?
Om han ikke var Gud,
til hvem var det englene sang lovsanger?

Om han ikke var menneske,
hvem var det da som hang på korset?
Om han ikke var Gud,
hvem rystet jorden i dens grunnvoller?

Om han ikke var et menneske,
på hvem sin kropp kjente Tomas sårene etter naglene og spydet?
Om han ikke var Gud,
til hvem ropte Tomas i tilbedelse: «Min Herre og min Gud!»

Nå hadde Jesus i lang tid vært på vei mot Jerusalem, på vei mot egen død med sorg slik han hele veien kjempet mot andres død og fortvilelse. Som om han sa-Du er mer enn ditt livs største nederlag, sa han. Du er mer enn det du ikke fikk til og mer enn den krenkelsen du ble utsatt for. Du er et helt liv. Jesus kjempet mot døden for å la livet seire.

«Hva betyr dette, å følge etter Jesus mot døden?» ble den danske presten Johannes Møllehave spurt om i et portrettintervju, og han svarte: «Slik døden er kald, ønsker Jesus at vi skal følge ham for å gi hverandre varme. Slik døden er taus, utfordrer Jesus oss til å snakke med større varme, vennlighet og verdighet om og til hverandre. Og slik døden er følelsesløs, vil Jesus at vi sammen med ham gir kvinner og menn tilbake evnen til å vise følelser og dermed gjenfinne vår helse og glede.» Og Møllehave roper etter journalisten, Gitte, «Husk, at det haster!»

Det haster med å høre på hverandre uten fordommer! Det haster med å bevare kirkens enhet! Det haster med å realisere kirkens visjon som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Ja, det haster med å ta imot alt det den oppstandne ønsker å gi oss av nærvær og nåde i ordet og ved bordet. Det handler om å la Jesus bli levende i vår virkelighet slik at avstanden mellom Galilea, Grong og Groruddalen kan minimaliseres og vi kan la oss utfordre av Jesus som frelser og herre. Vi følger Jesus fordi det gir en dyp mening. Vi følger den eneste som er veien uten å være i veien.

Om disiplene leste vi at da de i sin glede enda ikke kunne tro, men bare undret seg, spurte han dem, slik han spør oss nå, så menneskelig og trivielt: Har dere ikke noe å spise her? Jodda! De gav ham «Ichthys.» Fisken, det første kristne symbol, som betyr «Jesus, Kristus, Guds sønn frelser». «Det er jeg,» sa Jesus. Nesten som å høre: «Dette er Jesu legeme. Dette er Jesu blod. Kom, for alt er gjort ferdig!»

For to og et halvt år siden døde en god venn, Per Tveit etter mer enn tjue års slit med MS. Per var kirkemusiker og komponist i Sandefjord. Og apropos Kirkemøtets hovedtema i 2015: Kirke, helse og livsmestring, ble han i sitt siste leveår spurt av en velmenende kar: «Hvordan går det med helsa, da, Tveit?» «Helsa? svarte Per. Den har jeg mista for lenge siden min gode mann. Men jeg er åndsfrisk!»

Da det nærmet seg livets slutt søkte han stadig mot bordets gleder. Han oppsøkte svært gjerne nattverdbordet i en av byens kirker, som også var dekket under hans begravelse i Sandar kirke. Men han dro også gjerne til Halvorsens konditori hvor han mot slutten ville ha et siste måltid sammen med kameratene. Det ble bare smuler og dråper på Per. Han var svært skral. Men han ba oss innstendig nyte glasscola, rekesmørbrød og Napoleonskake. Per ble høytidelig og takket oss for reisefølge gjennom nesten 50 år. Vi ble svært rørt. Og i det jeg la kortet på bordet for å betale, kommer konditoren sjølv, i sin hvite uniform og sier: «Guttær, jeg har sett dere, og vil bare si at alt er på huset!»

Kanskje ikke merkelig at Inge Lønning i sitt avskjedsintervju med avisen Vårt Land, like før sin død, sa: «Det viktigste er ikke hva vi får til, men hva vi får.»

Sammen med de som møtte den oppstandne ved påsketid i Galilea aner vi at det ikke handler om å forstå og fatte, men om å få del i det uforståelige og ufattelige. Den ufattelige sammenhengen som en av dem, Peter opplevde mellom de tre fornektelser og de tre utfordringer til å følge Jesus etter, tross alt.

Har du meg kjær, Peter, så følg meg, sa Jesus til sin venn. Og Peter gjorde som Jesus ba han om.

«Kan`ke jeg få bli med?» spurte Elias, og jeg spør inn mot prekenens avslutning: Hva med meg? Er jeg rede til å følge Jesus og spørre: Hva vil du med mitt liv? Gang på gang sier han «Følg meg!» og like ofte sier han «Frykt ikke!

Like før påske var blomsterkunstner Finn Schjøll med på medarbeiderfest i Domprostiet i Tønsberg, og jeg spurte hva han gjorde når han ikke helt visste veien. Svaret kom kjapt: «Da tenker jeg: Hva ville Jesus ha sagt og hva ville mora mi ha gjort». Men hva betyr det for oss å følge Jesus? Han lærer oss på nytt og på nytt i evangeliene hvor avgjørende det er at vi møter ham som den korsfestede og oppstandne, og deretter følger etter ham på vei fra Galilea til Groruddalen og Grong. I dag møter Han oss her i Nidarosdomen og sier: «Følg meg!»

Hva betyr det for våre samtaler og diskusjoner på kirkemøtet at vi følger Jesus? Hva betyr det i vårt arbeid med gudstjenestefeiring at vi følger ham? Hva betyr det i vårt engasjement for rekruttering til kirkelige stillinger at vi følger ham? Hva betyr det for vårt miljøengasjement å følge Jesus? Hva betyr det for vårt forhold til barn, ungdom og eldre at vi følger Jesus? Hva betyr det for oss når Jesus ber om at vi alle må være ett? Vi er da ikke en forsamling av *menigheter*. Vi er et fellesskap av *menigheter* der vi utfordres til ikke å tolke forskjellighet som fiendtlighet, men som uttrykk for et kompletterende mangfold.

Hvordan kan vi som kirke følge etter Jesus slik at flere ønsker å si som Elias sa: «Kan jeg få bli med?» Da må vi i alle fall sørge for at det ikke er stille om Jesus, men at vi snakker om ham og gjør ham kjent som en som er umistelig for oss.

En av dem som villig ble med, var før nevnte Per Tveit. Hans gravstein i sort granitt er utformet som et flygellokk. Der står de første ordene i den salmen som Per sammen med kirkerådets Vidar Kristensen har gjort til en kjær salme i vår nye salmebok og som vi nå skal reise oss og synge:

«Der det nye livet lever, der tar ingen veier slutt.»

Biskop Olav Øygards preken i Nidarosdomen 2. søndag i påsketiden 2015

Prekentekest Joh 21, 15-19

Vi er fortsatt i påsketiden. Det er så absolutt god grunn til at vi sier god påske til hverandre, selv om det nå er ei uke siden vi lot jubelen slippe løs: Kristus er oppstanden – ja, han er sannelig oppstanden!

De fisket – på natta. Vi kan jo fundere litt – anså de livet med Jesus for å være avsluttet – tilbake til fiskeryrket? Uansett: Det gikk heller dårlig. Da Jesus dukka opp på stranda på morgenkysten bad han dem om å kaste ut garnet på den andre sida av båten. Som om det skulle hjelpe. Det ble mengder med fisk. Mer enn nok til både Simon Peter og alle de andre. Når alle var mette, var det at Jesus stilte disse intense spørsmålene til ham.

Jeg liker Peter! Han er virkelig menneskelig! Og, i alle fall av og til, kan man lese ham som ei åpen bok! Og til tider er han impulsiv så det holder! Husker dere da Jesus tok ham med på fjellet sammen med Jakob og Johannes? (Mt 17). De får virkelig oppleve Jesu herlighet, og de treffer både Elia og Moses. Her er det fint å være, tenker Peter, og så detter det ut av ham: forslaget om hyttebygging, til både Elia, Moses og Jesus. Eller da Jesus kom mot disiplene, gående på vannet. Peter hoppet ut av båten og gikk mot Jesus. (Mt 14, 25ff) Det gikk bra, helt til han plutselig ble redd – og ikke torde å stole helt på at han kunne gå på vannet, slik Jesus kunne.

Og så hadde han svigermor! (Mk1, 29ff) – og Peter tok med seg Jesus hjem til sin familie like etter at han var blitt en Jesu disippel – og Jesus helbredet hans syke svigermor!

Joda, Simon Peter er all right. En flott kar, og så hender det av og til at jeg tenker: jaja, kunne Jesus bruke Simon Peter, kan han kanskje bruke meg også.

Det var den samme Simon Peter som sa til Jesus: *«Du er Messias, den levende Guds Sønn.»* (Mk 16, 16), og Jesus gav ham det store oppdraget – og navnet Peter (petros = klippen): *Og jeg sier deg: Du er Peter, og på denne klippen vil jeg bygge min kirke, og dødsrikets porter skal ikke få makt over den.*

Tilbake til dagens intense spørsmål. Jesus sier ikke bare Simon, eller Simon Peter. Han bruker fullt navn – slik en del av oss foreldre gjør når vi skal si noe veldig viktig, eller kanskje veldig strengt til våre håpefulle: *«Simon, sønn av Johannes, elsker du meg?»*. Tre ganger: elsker du meg. Og Peter svarer like mange ganger – altså like mange ganger som han fornektet Jesus på den ustyrtelig lange fredagen. *«Du vet at jeg har deg kjær.»* og siste gang: *«Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær.»*

Kjærligheten mellom Jesus og Peter var grunnlaget for tjenesten. Kanskje på samme måte som at kjærlighet er grunnlaget for Jesu gode gjerning. Trenger vi å minne om Den lille Bibel? (For så høyt har Gud elsket verden..) Relasjonen mellom Jesus og Peter er grunnlagt på kjærlighet. En kjærlighet som gir alt.

Noen ganger har jeg tenkt: hvorfor spør ikke Jesus: Tror du mer på meg enn disse? Han kunne jo gjort det. Men: Jesus spør etter det aller viktigste: kjærligheten. (Vi husker sikkert hva

Paulus sier om det i 1. Kor 15: *Så blir de stående, disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten*

Jesus kaller Simon Peter til tjeneste: Fø lammene mine, Vær gjeter for sauene mine, fø sauene mine.

Og Peter gikk inn i tjenesten som han var kalt til. Han ble kirkens første leder. Og vi vet at for Peter kostet det – alt. De fleste av oss lever langt fra reell forfølgelse av de som tror på Jesus. Men vi hører om det. Og vi hører mye om det. I Midt-Østen, Syria, i Afrika, i Kenya og Nigeria. Må Herren Gud forbarme seg over sine troende. Og må han også gi oss inspirasjon og mot til å stå opp mot denne grove volden og disse forfølgelsene, enten de rammer våre trossøsken eller andre.

Jesus slutter samtalen med Peter med å si: Følg meg! Peter kalles til å være en Jesu etterfølger.

Hva er dette for noe? Jo, det skal jeg si dere: Det er påske. Frelseren har stått opp. Og det skal ikke være noen hemmelighet. Kvinnene ved graven var de første som fikk oppdraget. Og oppdraget står ved lag: fortell! Oppdraget ble gjentatt og tydeliggjort like før Jesus for opp til himmelen: dåps- og misjonsbefalingen.

Vi utfordres i dag: på kjærligheten. Den som han elsket oss med så sterkt at han gikk i døden for å frelse oss. Vi utfordres til å ta imot hans kjærlighet. Bli preget av den. Bli fylt av den. Og da har vi noe å gå videre med. Da har vi grunnlaget for å la livet vårt være innviet til Jesus.

En del av oss som er i Nidarosdomen i dag er delegater til årets kirkemøte. Det er flott å være med å feire gudstjeneste her i selve nasjonalhelligdommen.

Det kan nok være at det å være delegat på et kirkemøte til tider føles langt unna den inderlige samtalen mellom Jesus og Simon Peter. Jeg unner oss at denne samtalen rykker oss litt nærmere inn på livet, alle sammen. Våre liv, og også våre oppgaver og tjenester, kan nok til tider føre til både grå hår, og andre tegn på usikkerhet og bekymring. Og det kan vel også tenkes at våre uenigheter av og til kjennes sterkere og mer påtrengende enn kjærligheten i Jesus Kristus. Og så kan vi legge på vår bekymring for kirkens fremtid. Om oppslutning. Om strukturer og ordninger.

Paulus sier om forsoningens tjeneste: 2. Kor. 5): *For Kristi kjærlighet tvinger oss. Vi vet at én er død for alle, derfor er de alle døde. 15 Og han døde for alle, for at de som lever, ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som døde og sto opp for dem.*

Vi er kalt til å bringe kjærlighetens budskap inn i en kald og ukjærlig verden. Vi skal få gjøre det med glød og optimisme. For vi vet at livet er sterkere enn døden. Vi vet at kjærligheten er sterkere enn hatet. Og håpet: det skal få lov til å være større enn mismotet og pessimismen!

I dag sier Jesus til oss det som han den gangen sa til Peter. Enkelt og greit: Følg meg!

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd, som var, er og blir en sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Domprost Ragnhild Jepsens preken i Bakke kyrkje 2. søndag i påsketida 12.04.2015

Prekentekest: Joh 21,15-19

I musikalen ”Spelemann på taket” er det ei scene mellom ekteparet Golde og Tevje som alltid gjer inntrykk. Ektemannen spør kona si, som han har vore gift med i mange, mange år: Elskar du meg? (Do you love me?) Golde blir sint over spørsmålet, høyres det som. Kanskje har det ikkje blitt stilt så ofte i dei 25 åra dei har vore saman. Antakeleg har ikkje dei verbale kjærleikserklæringane vore det som har hatt mest plass i samtalene mellom dei to.

Men Golde svarar som best ho kan. Ikkje med eit ”Ja, sjølvsagt elskar eg deg”. Men med mange praktiske eksempel på korleis ho gjennom mange år har vist kjærleik og omsorg overfor mannen sin og dei som er nærast ho: *I 25 år har eg krangla med deg, kjempa saman med deg, vi har delt bord og seng, eg har oppdratt døtrene våre. Viss det ikkje er kjærleik, kva er det då?*

Så du elskar meg, då?”, spør Tevje til slutt med håp i stemma. ”Ja, eg gjer nok det”, seier ho, nærast forundra. ”Og eg elskar nok deg, óg” seier Tevje.

”Elskar du meg?” Det gjeld å svare raskt på det spørsmålet. Den som blir spurt, må ikkje så mykje som trekke pusten før ein svarar: Ja, sjølvsagt elskar eg deg!

Berre det å nøle eit ørlite sekund kan få eitkvart svar til å miste si truverdighet.

Viss vi elskar, då....

Spørsmålet ”elskar du meg?” er eit spørsmål som blottlegg relasjonen mellom to menneske. Eit *ja* stadfester eit håp. Eit *nei* er ikkje til å bere. Bak spørsmålet kan det ligge mistanke om svik. Difor er det slikt eit vanskeleg spørsmål å stille. Og det er eit krevjande spørsmål å svare på. Den som spør, stiller seg seg så sårbar. Medan ein ventar på svaret, er det som om relasjonen mellom dei to heng i ein skjør tråd. Vil den breste? Vil den bere?

Jesus stiller dette vanskelege spørsmålet til Peter tre gonger. Tre gonger!

Det er like mange gonger som Peter svikta Jesus om natta då Jesus hadde vorte teke til fange i Getsemane. Då han hadde sagt til Peter: *Før hanen gjel tre gonger i natt, skal du svike meg tre gonger*. I relasjonen mellom Peter og Jesus var sviket kjent. Dei visste begge at dei hadde noko uoppgjort seg imellom.

Korleis var det då for Jesus å stille spørsmålet? Var han i tvil om Peter elska han? Eller stilte han spørsmålet for å gje Peter ein sjanse til å rette opp att sviket sitt?

Kanskje ville Jesus gje Peter ein mulighet til å rette opp det som hadde gått så gale.

Men vi kan også tillate oss å prøve tanken om at det er eit reelt spørsmål frå Jesus. Det er mykje som står på spel. Den oppstadne Jesus treng å vite kvar han har Peter når det er Peter som er tenkt å føre disippelflokken vidare på jorda; føre vidare alt dei har lært og sett hjå Jesus.

Kan det vere at Jesus var redd for å stille spørsmålet? Redd for at Peter enda ein gong skulle svike han? For viss Peter ikkje lenger elskar Jesus, har Jesus satsa på feil mann.

Vil det bere, eller vil det breste?

Det er heller ikkje vanskeleg for oss å tenkje oss kor vondt det må vere for Peter å få spørsmålet. Å liksom få det *gnidd* inn at det var noko som gjekk heilt gale, den natta i garden hjå øvstepresten. Men tre gonger svarar jo Peter at han har Jesus kjær. Han treng ikkje, som Golde, tenke seg om og finne grunnar til at han kan seie ja til det Jesus spør om. Nei, han svarar umiddelbart – utolmodig, ja, etter tredje gongen kan vi kanskje tru at han er desperat: Han ynskjer jo å svare slik at Jesus verkeleg forstår at han elsker han. Men sviket som ligg bak, gjer at det ikkje er lett å høyre svaret truverdig. Og Peter blir stadig meir bedrøva når Jesus spør for andre og tredje gong. Han får kjenne kor vanskeleg det er å gjenopprette tillit og bli trudd etter eit svik.

Men Peter stadfestar sin kjærleik til Jesus: *Herre, du veit at eg har deg kjær!* Og historia kan gå vidare. Jesus kan likevel gje oppgåva til Peter: *Fø lamma mine. Ver hyrding for sauene mine. Ver med og grunnlegg den kristne kyrkja.* Den store samanhengen som Jesus har sett oss inn i, kan gå vidare fordi det er menneske på jorda som er villige til å føre den vidare. – I kjærleik til Han!

Tekstane vi har høyrte i dag handlar ikkje om at Gud treng vår kjærleik for sin eigen del. Vår gudsrelasjon er ikkje basert på ein maktbalanse der gunst og nåde er avhengig av vår innsats og tilbeding. Eg trur vi også godt kan greie oss utan eit gudsbilde som appellerer til dårleg samvit eller frykt for manglande gudskjærleik. *Krav avlar ikkje kjærleik.* Ikkje mellom menneske. Heller ikkje mellom menneske og Gud. Forteljingane om den oppstadne viser oss ein sårbar Jesus. Ein vi kan kjenne oss att i. Akkurat som vi kan kjenne oss att i Peters situasjon.

Møtet mellom Jesus og Peter skjer på stranda etter at den oppstadne Jesus igjen er mellom sine vener. Jesus har sigra over døden med sin kjærleik til oss menneske. Forsoninga med stor F har allereie skjedd. Usikkerhetsmomentet var aldri om Jesus kunne elske Peter etter sviket. Usikkerheten var knytta til *kva Peter ville gjere etter sitt eige svik mot det han trudde på.* Den han trudde på.

Vår oppstadne Herre er ein Gud som har gjort det mogleg for menneske å bygge opp tillit som var brote ned, og som gler seg over det. Og som på same måten gret når det ikkje viser seg mogleg å bygge opp att tillit mellom menneske. Med sin uforbeholdne kjærleik og vilje til å gje sitt liv for sine vener, har Jesus Kristus vist at hans kjærleik til oss er større enn vi kan fatte. Det skulle også vere eit førebilete for oss: Så vi kan vende våre blikk mot kvarandre når vi veit at Guds blikk alt er vendt mot oss. *Gud treng ikkje å bli elska. Det er menneske som treng å bli elska.* Og det er menneske som i sine relasjonar nokon gonger treng å stille kvarandre det utfordrande spørsmålet: *Elskar du meg?*

Gud elsker utan vilkår. Det er vår grunnrelasjon til Gud. Den kan vi kvile i. Men i dag er vi likevel utfordra av spørsmålet frå Jesus: *Elskar du meg?* Nokre av oss kan svare umiddelbart og utan tvil. Utan å vite det, er dei – tenker eg – førebilete og til inspirasjon for mange. Kjærleiken til Jesus lyser gjennom dei så vi ser. Andre vil tenkje seg om før vi kan svare, sjølv om vi gjerne vil gje eit klart svar.

Golde i ”Spelemann på taket” erklærte sin kjærleik gjennom omsorg og omtanke; gjennom handling meir enn i ord. Guds hjerteslag i verda kan høyrast gjennom varme og hjelpande hender. Det er også ei kjærleikserklæring til Gud! Og eit vitnemål om at vår oppstadne Herre og Frelsar, Jesus Kristus, er midt mellom oss.

Ære vere Faderen og Sonen og Den Heilage Ande som var og er og vera skal ein sann Gud frå æve og til æve. Amen.

Det gode livet – Kirke, helse og livsmestring

Universitetslektor Menighetsfakultetet, Astrid Sandsmarks innlegg

Menighetens rolle i lokalsamfunnet med tanke på helse og livsmestring

Kirkemøtet 2015
Astrid Sandsmark

Først av alt: takk for at jeg får komme. Det er et privilegium å få være her og ha en samtale om dette temaet med dere. Dette er viktig og noe jeg brenner for! Og kunne snakket lenge og vel om....

Men først to situasjoner som jeg har valgt ut – kunne vært mange andre, men nå har jeg valgt disse.

En uke i menighetens liv:

Det er gudstjeneste søndag formiddag; I døra står det en eldre og hilser oss velkomne og gir oss salmeboken, en annen er tekstleser, og nattverdmedhjelper. De fleste av de sentrale aktørene som er frivillige, er pensjonister. På mandag er det menighetens barne- og familiearbeid. Også her er de eldre viktige. De har kommet tidligere for å lage middag til alle familiene som kommer rett fra barnehage/skole og jobb. Resten av uken er fylt med menighetsrådsmøte, fellesskapssamlinger av ulike slag og kanskje et trosopplæringstiltak. På alle disse ulike arenaene er det pensjonister og eldre som er i sving, og på mange måter holder hjulene i gang. De er kompetente, har livserfaring og tid. De står ikke alene, men de er en vesentlig brikke i menighetens nettverk og engasjement. Jeg vet ikke om dette er et bilde flere kjenner seg igjen i?

Det er fredags kveld: Jeg er i kirken som ungdomsdiakon, og står sammen med miljøarbeideren på ungdomsskolen, foran en forsamling med ca. 150 ungdommer som er i sorg, krise, sjukk. Tidligere på dagen har en 16 åring død. Han har vært konfirmannt i kirken for et år siden, og mange i kirkerommet kjenner vi fra ulike sammenhenger som konfirmanter eller en som en del av det kontinuerlige ungdomsarbeidet.

Andre voksne i rommet er frivillige ungdomsleder, lærere, utekontakt og helsesøster. Vi kjenner hverandre godt og har jobbet sammen rundt ulike tiltak og arrangement tidligere. Det er derfor helt naturlig for oss å nå være sammen og snakke med ungdommene. Vi er ikke en del av det lovpålagte kriseteamet i kommunen, men har kommet sammen fordi vi ser at det er viktig å ha en beredskap når unge mennesker dør. Dette er en krise som rammer mange, og er viktig blir møtt i et lokalsamfunn.

En drøy uke senere er det begravelse, og presten som forretter, sier på slutten av sin preken at her er det mange voksne som ønsker å være en støtte for dere unge i sorg. Dere kan se dere rundt og da vil dere se lærere, helsesøster, ungdomsledere fra kirken og utekontakt. Snakk med de hvis dere har behov.

Jeg har her trukket fram to grupper, og situasjoner, som er en del av lokalsamfunnet og menigheten, og som representerer noe av det jeg vil ta tak i videre.

Historie - kort

- Kirken mer eller mindre helintegrert i offentlige oppgave
  - Presten i skolestyret
  - Presten ledet fattigomsorgen
  - Menigheter har drevet sykehjem og behandlingsinstitusjoner
- Menighetssøstre som tok ansvar for de syke og pleietrengende i hjemmene

Det at kirken er en del av det lokale helsefremmende arbeidet er ikke noe nytt. Dette peker også sakspapirene på. Kirken har i lengre tid tatt ansvar for å drifte selv eller sammen med andre, tilbud, aktiviteter og organisasjoner som har hatt som formål å være helsefremmende og øke livsmestring hos den enkelte som bor i området.

Presten har sittet i skolestyret og ledet fattigomsorgen. Menigheter har drevet sykehjem og behandlingsinstitusjoner. Ikke minst har menighetssøstre vært viktig i oppbyggingen den lokal helseomsorgen.

Forholdet mellom religion (tro) og helse

- Går i kirken eller bedehus har lavere blodtrykk sammenlignet med de som ikke (Sørensen 2010)
- Samme gruppe lavere nivå av depressive symptomer (Sørensen 2010) Sammenhengen er sterkere i den gruppen som har opplevd dødsfall i sin nære familie det siste året – hjelp til livsmestring
- Meningsdannelse - Hva er det vi erfare eller opplever som skaper mening i våre liv? (Schnell 2009, 2011)

Torgeir Sørensen, som er en kollega ved MF, har forsket på sammenhenger mellom religion og helse, og han er sitert i deres sakspapirer. Han har i sitt doktorgradsarbeid brukt data fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT)

Hans studiene viser at menighetenes kontinuerlige arbeide har betydning for helse og livsmestring. Det som skjer regelmessig av gudstjenester, møter og fellesskap kan slå ut på blodtrykket. Det er også andre studier som bekrefter disse funnene. Dette er faktisk et argument for menighetene ovenfor kommunene i forhold til å opprettholde bevilgninger til regelmessige gudstjenester og lignende.

Torgeir Sørensen, med flere kollegaer ved MF jobber sammen med andre forskere, nå med hvordan instrumentet/spørreskjemaet The Sources of Meaning and Meaning in Life Questionnaire (SoMe) vil fungere på en norsk normalpopulasjon. Målet er finne ut hva er det som skaper mening og meningsløshet hos enkelt personer.

Et meningsfullt liv blir i denne studien definert som en grunnleggende følelse av mening basert på en vurdering av eget liv som sammenhengende, betydningsfullt, retningsorientert og at man hører til noe/eller noen (Schnell 2009)

I meningsdannelsesprosesser er overbyggende ideologier – global mening av betydning. Dette hjelper den enkelte til å se sitt liv i en større sammenheng. Dog i mindre grad en tidligere. Dette så vi i Norge ikke minst etter 22. juli 2011. Her hadde ideologi knyttet til sosialdemokratiet og kristen tro sentral betydning for enkeltpersoner, lokalsamfunn og stor-samfunnet. Dette er fortsatt en viktig del av

Studier gjort med dette spørreskjemaet viser at mennesker benytter seg av en rekke kilder som kan bidra til opplevelse av mening i livet. Den enkeltfaktoren i dette studiet som er den mest betydelige /viktigste som gir livet mening er generativitet. Oppfostring av barn, de kommende generasjoner – være til stede for andre. Faktoren som kommer rett etter eksplisitt religiøs organisert aktivitet.

Menighetens rolle i lokalsamfunnet med tanke på helse og livsmestring - Et spørsmål om folkekirken?

- Den norske kirkes styrke er at den er lokal og en del av et lokalsamfunn
- Satse på det kirken er gode på og det er behov for
  - Stedegengjøring
  - Fellesskap (frivillig engasjement)
  - Kausalitet, riter og gudstjenester
- En viktig aktør i det sivile samfunn

Velsigne det som skjer av gode krefter for å fremme helse og livsmestring lokalt; om det er kommunen, idrettslaget eller Røde Kors som drifter. Gud handler igjennom alle de ulike bidragene. Er dette implisitt diakoni, og en del av det å være folkekirke? Er det ikke derfor like viktig for menigheten å ta med dette arbeidet i sin forbønn som det som kirken selv er med å drifte? En side av diakoni er å fortolke praksis som skjer lokalt i lys av kristen livsforståelse (Sturla Stålsett). Dette kan være med å senke skuldrene for et lokalt diakoniutvalg når det skal lage en lokal plan for diakoni.

Men dette må ikke være en sovepute. Vi må klare å ha to tanker i hode samtidig: Be for og velsigne det gode arbeidet som skjer i våre lokalsamfunn i det godes tjeneste, og selv ta ansvar for at å lage gode, åpne og inkluderende fellesskap. Eller målrettede tilbud mot bestemte målgrupper som spesielt trenger det; en form for lokalt sosialt entreprenørskap. Her tro jeg lokalmenighetene og fellesrådene og bispedømmene har mye å gå på.

Ungdom – mulighet for sosialt entreprenørskap?

Jeg begynte med to situasjoner, og vil nå gå tilbake til disse to gruppene.

Noen eksempler på dette er lokalt sosialt entreprenørskap for og med ungdom:

- Øverst til venstre. Tre ungdomsdiakonere som fikk Eurodiakonia prisen i 2014 i Brussel. 13-20 er et ungdomsdiakonalt samtaletilbud i Bærum, Bærum kirkelig fellesråd med støtte fra kommunen. Vårt fokus er å være en støtte for ungdom og deres foresatte i ungdomstiden, en periode i livet som kan oppleves krevende for mange, forteller faglig leder for ungdomsdiakonene i Bærum, Marianne Solberg Lindtjørn. - Tilbudet skal bidra til at ungdom blir sett og anerkjent for den de er, slik at de kan være trygge på seg selv i møte med andre og ta gode valg. I samarbeid med politiet og lokalt næringsliv gjennomfører 13-20 også et 'naskeprosjekt' hvor ungdom som blir tatt for butikktveri gis et oppfølgingstilbud som har redusert tilbakefallsgraden betydelig.
- Øverst til høyre: Basecamp på Sotra utenfor Bergen. Basecampe er en forening der menigheten, et kjøpesenter og kommunen har gått sammen om et forebyggende tiltak for ungdom mellom 13-20. Foreninga Basecamp ungdomsdiakonitiltak (forkorta "Basecamp") er eit rus- og kriminalitetsforebyggjande tiltak for ungdom mellom 13 og

20 år på Sartor Storsenter på Sotra. Vårt primærfokus er ungdom som per i dag ikkje nyttar seg av organisert ungdoms- arbeid og som er i risikosona for å starta med rus og/eller kriminalitet. Det kan og vera ungdom som på andre måtar er i ein utsett livssituasjon psykisk, fysisk og/eller emosjonelt.

- Nederst: Kirkens ungdomsprosjekt i Kristiansand: Kirkens Ungdomsprosjekt (KUP) er en ideell organisasjon etablert i 1991 av menighetene i Kristiansand domprosti i samarbeid med Agder krets av Norges KFUK/KFUM. Forebyggende arbeid for utsatte barn og unge for å hindre utglidning til belastede miljøer, rusmisbruk og kriminalitet. De har mange ulike aktiviteter og tilbud.

Hva er det disse tre tilbudene har til felles: De lokale menigheten har gått sammen med andre gode krefter i lokalsamfunnet for å møte behov hos ungdommer som trenger tilbud: Tilbud som er helsefremmende og øker de unges livsmestring.

Et spørsmål i denne sammenhengen: Hva skal til for at vi ser mer av dette? Hva har disse og andre gode eksempler gjort for å få til disse tilbudene? Hva kan gjøres i forhold til gode strukturer som fremmer godt engasjement og gjør at innovativ mennesker får startet og gjennomført sine gode ideer. Hvordan kan vi ha sammen sakke økonomiske midler som stimuler til denne type satsning? Dette er et sted der jeg jeg gjerne skulle sette mer samarbeid mellom institusjonsdiakonien og den lokal menighet.

Eldre – kirkens fortrinn?

- Frivillige medarbeider – En utfordring:
  - Ikke tenke instrumentelt om
  - En gode i seg selv.
- Kirkelig betjening ved livets slutt

Når noen skal beskrive kirkens framtid trekker de fram alle de med grått hår som fyller kirkebenkene hver søndag. Og at dette er et problem. Men kanskje dette er kirkens fortrinn i framtiden? Dette er en kjempe fordel og ressurs for kirken. Hvis fellesskapet i de lokale menighetene er gode nettverk som gir sosial støtte; Et sted der man kan få hjelp, men også bli sett, se og gi hjelp, er det mye helsefremmende og hjelp til livsmestring for både unge og gamle.

Og dagens eldre er en kjemperessurs! De står virkelig for veldig mye av kirkens frivillige innsats.

En digresjon i denne sammenhengen, men som er veldig viktig. Noen kollegaer ved MF: Kjetil Fretheim, Sverre Dag Mogstad og Håkon Lorenzten, forsker på frivillig arbeid knyttet

til trosopplæringen. De har gitt ut boken *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke*. De jobber nå med en ny bok, og her kommer de med et varsku: Mange ansatte ser på de frivillige som noe som trengs for å få gjennomført et tiltak. Og det er jo mye sant i dette. Men blir dette det viktigste, blir de frivillige medarbeidere kunne et verktøy, og vi mister noe av det som kan være kirkens egenart; Fokuset på fellesskapet, nettverket som viktig. Frivillighet er en styrke og har en verdi i seg selv. Når vi nå vet at den enkeltfaktoren som mest utslagsgivende i forhold til å skape mening er det å være med og bidra til den oppvoksende generasjonen, må vi ikke glemme at barne- og ungdomsarbeidet er et viktig meningsskapende arbeid for langt flere enn de barn og unge som selv deltar. Et spørsmål i denne sammenhengen er derfor: Hvordan skal vi tenke mer helhetlig og profesjonelt om frivillighet rundt omkring i menighetene?

Saksdokumentet tegner opp framtiden i forhold til eldre, der det sier at skal vi opprettholde dagens tilbud vil 38% av samlede arbeidsstyrke her i landet være sysselsatt innenfor helse- og sosialsektoren. Dette er ikke mulige verken økonomisk eller personalmessig. Derfor må det formes nye modeller som legger til rette for større grad av samvirke, også i den forstand at de eldre gis muligheter til å klare seg selv lengst mulig. Både som lokalmenighet og i kraft av diakonale institusjoner kan kirken være en medspiller i utviklingen av slike nye kreative modeller. Aktiv aldring er et aktuelt tema i denne sammenhengen.

I framtiden vil mange flere folk dø hjemme, ikke på institusjoner. Det vil derfor være den lokal menigheten som skal stå for kirkens betjening ved livets slutt. Kirken må finne tilbake til sine dyder å gå på besøk, og invitere inn i et meningsfylt fellesskap.

Presentasjon av årsmelding for De sentralkirkelige råd 2014

Ved direktør Jens-Petter Johnsen

Kjære kirkemøtedelegater.

En av de store begivenheter i 2014 var NRKs salmemaraton fra Vår Frue kirke her i Trondheim. Hele den nye salmeboka sunget fra perm til perm på 60 timer direkteendt TV med opptil 2,2 millioner seere. Det var ikke lagt inn i våre strategiske planer vedtatt på Kirkemøtet i fjor. Jeg får ennå tårer i øyekroken når jeg synger siste salme i salmeboka: *Jeg tror på jordens forvandling; en dag, en tid et sted*. Dette gir håp langt utover våre planer og rapporter. Det er det som gjør det så spennende å være Jesu Kristi kirke.

Dere har fått tilsendt årsrapporten for 2014. Bispedømmene har også levert sine årsrapporter. Disse og erfaringer formidlet gjennom styringssamtalene, klinger med i det jeg vil snakke om her i dag.

2015 er godt i gang. Med det nye året har vi en ny visjon for arbeidet – gitt oss av Kirkemøtet. Overskriften er *Mer himmel på jord*. Den handlingsorienterte delen av visjonen er ambisiøs. Den er konkret. Og den viser tydelig hva Kirkemøtet er opptatt av.

Den norske kirkes visjon 2015-2018

I perioden 2015-2018 vil vi at:

- gudstjenestelivet blomstrer
- flere søker dåp og trosopplæring
- folkekirken engasjerer seg i samfunnet
- flere får lyst til å arbeide i kirken

Disse fire setningene gir retning. De peker ut hvor vi skal sette inn kreftene. De angir hva vi skal prioritere. Vi har en lang vei å gå, vi er på vei mot et mål. Men vi er godt i gang. Hva mener jeg med det? Visjonen uttrykker et allerede nå, men ennå ikke:

Gudstjenestelivet blomstrer faktisk.

Det står ikke i full flor overalt, men gudstjenesten - kirkens åndedrett - lever. Hjertet slår, pulsen går. Og så kan og skal vi bli bedre. Mange *søker* dåp og trosopplæring. Nye barn fødes og blir døpt. Flere tar imot tilbud om trosopplæring. Men vi skal nå lenger. Folkekirken *engasjerer* seg i samfunnet. Ja, i meste laget, mener noen, som syns det går for mye politikk i engasjementet. Men vi skal ikke miste frimodigheten. Mange *har* lyst til å arbeide i kirken. Ungdom søker kirkelig utdanning, og arbeidstakere søker og takker ja til tilbud om jobb i kirken. Men vi må rekruttere enda bredere.

Kirkefag og kirkeledelse

Kirkemøtets visjon går til kjernen av det kirken er og gjør. Kirkemøtet har ikke instruksjonsmyndighet over soknene. Like fullt bryr Kirkemøtet seg først og fremst om det menighetene har ansvar for og er opptatt av. Som kirkeloven sier: Kirkemøtet skal ha sin oppmerksomhet mot alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet.

Et godt kirkelig byråkrati

Det står ingenting om byråkrati i Kirkemøtets visjon. Ingenting om forvaltningsoppgaver og regelverk. Dette er selvsagte oppgaver for de sentralkirkelige organene, så vel som for de

regionale og lokale. Utfordringen er å bygge et godt og effektivt byråkrati. Vi er klar over at mange kan oppleve mengden av sakspapirer og høringer som overveldende. Vi får høre at det blir for mye byråkrati, for lite kirke. Men demokrati medfører med nødvendighet byråkrati. Når endringer skal skje, skal de som blir berørt av endringen høres. Vår oppgave er å gjøre dette begripelig nok – og forsøke å porsjonere det ut i overkommelige doser. Vi kan ikke utrede uten å spørre de som vet. Vi kan ikke forberede uten å involvere. Vi kan ikke foreslå uten å forankre. Og fremfor alt, Kirkemøtet kan ikke vedta uten åpenhet. Å være og drifte kirke i et moderne samfunn fordrer et kompetent og profesjonelt byråkrati, både nasjonalt, regionalt og lokalt. Hensiktsmessige strukturer og godt lovverk bygger opp under og legger forholdene til rette for å formidle evangeliet om nåden i Jesus Kristus. Forvaltningsreformen og den nye kirkeordningen gir muligheter for omlegging til mer hensiktsmessige strukturer, til effektivisering og profesjonalisering. Det nye intranettet som blir satt i drift i løpet av våren kan gi mer effektivitet til hverdagsoppgavene og lette samarbeid og samhandling. Den nye IKT-plattformen til Kirkepartner er nå tatt i bruk av alle statlige enheter, fellesrådet i Oslo, og piloten Toten prosti. Den fungerer bra og har blitt tatt godt tatt imot. Nå er det klart for salg og utrulling til alle enheter i hele kirken. Dette vil kunne friggi ressurser. Målet må være å få mer kirke for pengene.

Samling av all kirkefaglig ledelse

Kirkemøtet og Kirkerådet overtar nå ansvar og oppgaver fra statlige myndigheter. Noe av gevinsten ved stat-kirke-reformen, er at vi kan tenke mer helhetlig om kirkens kall og oppgave, og holde all kirkefaglig ledelse sammen. Når kirken nå får det fulle arbeidsgiveransvaret også for prestene, - som fellesrådene har for de øvrige ansatte -, kan vi lettere tenke visjonært og samlet strategisk om kirken i fremtiden. I vår kirke er det Kirkemøtet, det øverste demokratiske organ, som behandler og fatter vedtak. Det være seg plan for diakoni, kirke og helse, menneskerettigheter, kirkelig undervisning og sentrale etiske spørsmål for kirke og samfunn. I tider med mye fokus på organisatoriske og strukturelle endringer, er det viktig at vi ikke svekker oppmerksomheten om disse andre kirkefagområdene. Verken i Kirkemøtet eller Kirkerådet eller de øvrige kirkelige organene. La meg derfor vende tilbake til visjonen og gi dere noen bilder som utfyller Årsrapporten 2014 nå kvartveis ut i det nye året 2015:

Gudstjenestelivet blomstrer!

Det skjer, eller skjer ikke, i menighetene rundt om i det ganske land. Gudstjenestereformen er i ferd med å bli evaluert. Både den store forskningsrapporten «Noe falt i god jord» og erfaringsinnhentingen på liturgisk musikk underbygger behovet for *felles* og gjenkjennelige melodier i de sanglige, liturgiske leddene. Den store mengden sjangerspesifikke musikkserier til utprøving har vært til glede for noen og til frustrasjon for andre. Sammen med liturgisk musikk kommer også forslag til ny dåpsliturgi ut på høring til høsten og skal frem til Kirkemøtet i 2017. Erfaringer fra andre kirker viser at gudstjenestereformer kan ha ført til reduksjon i gudstjenestedeltakelsen i en overgangsfase. Statistikken hos oss viser likevel stor grad av stabilitet, på tross av at media gjentar budskapet om tomme kirkebenker. Nedgangen i det samlede antallet gudstjenestedeltakere skyldes først og fremst at det er færre gudstjenester å delta i. Videre er de mest brukte liturgier oversatt til engelsk og tysk og ikke minst samiske språk. En tospråklig lulesamisk liturgiperm er nettopp ferdigstilt. Oversettelse av 2011-liturgien til nordsamisk og sørsamisk forventes utgitt i 2017. Arbeidet med bibeloversettelser er i fremdrift på alle de tre samiske språkene. Vi tror at tekstboka kan foreligge på henholdsvis nordsamisk i 2018, sørsamisk og lulesamisk de to neste årene. Vi ser det gledelige i at flere menigheter enn tidligere tar i bruk samiske språk i gudstjenesten, ikke minst på grunn av de samiske salmene i den nye salmeboka.

Gudstjenestelivet blomstrer med farge og duft fra en rikere flora!

Flere søker dåp og trosopplæring

Jeg tok kanskje munnen litt full innledningsvis, da jeg hevdet at flere faktisk søker dåp og trosopplæring. Det siste er riktig, også i faktiske tall. Det skulle for så vidt bare mangle. 2014 var året da alle menigheter fikk trosopplæringsmidler. Totalt er 239 000 barn og unge registrert som deltakere på trosopplæringstiltak i 2014, mens tallet var 208 000 året før. Når det gjelder dåp er situasjonen en annen. Færre barn døpes. Det er særlig urovekkende at færre kirkemedlemmer søker dåp for barna sine. Dette var mange av dere opptatt av på Kirkemøtet i fjor, og det ga startskuddet for en bred mobilisering for oppslutning om dåp i Den norske kirke. Mobiliseringen har fått navnet *Dåpsløftet*. I 2014 har det vært lagt vekt på å forstå situasjonen og formidle kunnskap om dåpens innhold og praksis. Magasinet *Dåpsløftet* er nylig sendt ut til alle menigheter i Den norske kirke. Magasinet er ment til inspirasjon for ansatte og frivillige medarbeidere i menighetene. Vi har utarbeidet en ny visuell profil for dåp og fyller nå en digital verktøykasse med innhold som menighetene kan benytte. Den fylles ikke bare opp med ting vi har funnet på. Det jobbes godt med dåp mange steder. Det viser årets styringssamtaler med bispedømmene, der vi har hatt grundige samtaler om dåpsutviklingen. Deling av kunnskap, ideer og beste praksis er uvurderlig og nødvendig for å fylle verktøykassa. Vi skal være realistiske og åpne om at dåpstallene er synkende. Men realistisk tale om dåp i Den norske kirke, er også at dåp har høy oppslutning. Dåp er fortsatt vanlig, noe de fleste foreldre i Norge velger for sine barn. Vi skal ikke forsterke vår egen bekymring ved å fyre opp under en forestilling av en tradisjon under avvikling. Vi jobber derfor med å gjøre dåp synlig, nærværende og vanlig i det offentlige rom: Påminnelser som får praten i gang. Noe som gir en spore til refleksjon. Vi er til stede der kommende og nybakte foreldre ferdes, ikke minst på nett.

Konfirmasjonskampanjen

På samme måte må vi tenke om konfirmasjonen. Kifo omtaler konfirmasjonstallene i Den norske kirke som «påfallende stabile». Dette kommer ikke av seg selv. Oppslutningen om konfirmasjon i kirken har det vært jobbet målbevisst med over mange år. Alle landets 14-åringer får invitasjon til konfirmasjon i kirken hjem i posten. Ungdommene møtes med konfirmantinvitasjon på nettet der de jo stadig lever store deler av sitt liv. En slik invitasjon forutsetter at det lokale tilbudet er godt. Da underbygger og forsterker en nasjonal kampanje det gode arbeidet lokalt. Og vi er ganske sikre på at en god konfirmasjonstid også er avgjørende når de samme ungdommene senere skal velge dåp for egne barn.

Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

Når kirken engasjerer seg i samfunnet, blir det lagt merke til. I hvert fall hvis budskapet er kontroversielt. Klimautfordringen har stått høyt på dagsorden. Kirkens egen Klimamelding er ferdig. Den sjekker kirkens eget klimafotavtrykk. Skal vi være troverdige i vårt samfunnsengasjement, må vi feie for egen dør. Konseptet *Grønn kirke* er derfor fornyet for å mobilisere internt – og nå er det snart 300 grønne menigheter.

Den norske kirke har tradisjonelt ikke trengt å bruke mye ressurser eller nye metoder for medlemspleie og omdømmearbeid. Dette må vi tenke annerledes om. Oppvåkningen rundt dåpstallene viser oss dette. Vi kan ikke lenger ta oppslutningen om kirken for gitt. Også dette arbeidet blir bedre dersom arbeidet som gjøres lokalt, regionalt og nasjonalt samvirker. Den norske kirkes viktigste og hyppigst forekomne medlemskontakt skjer i menighetene, gjennom kirkelige handlinger og kirkens nærvær i lokalsamfunnet. Men vi skal huske at ikke alle kirkens medlemmer kjenner tilhørighet til menigheten der de bor. Og økt mobilitet svekker

båndene til lokalkirken. Likevel kan tilhørigheten til Den norske kirke være sterk. Den norske kirke må videreutvikle sitt arbeid med kommunikasjon og medlemskontakt. Dette gjelder ikke minst på nettet, her vises det til de fire nye konfirmasjonsfilmene vi har laget. Det er nok av utfordringer for vår nye kommunikasjonsdirektør Ingeborg Dybvig, og alle oss andre. For 100 år siden satset kristenfolket enorme summer på dannelsesinstitusjoner - skoler av alle slag. I dag foregår danningen av de unge helt andre steder, og kirken må tenke stort om nye arbeidsformer. Vi har allerede hørt om kirka som her i Trondheim stiftet landets første sykehus på 1200-tallet. Dette sentrale ansvaret for folks helse har fulgt kirkens kall i Norge. Store diakonale institusjoner ble skapt på 1800-tallet og senere. Fortsatt er mange av disse institusjonene viktige for enkeltmennesker og for vårt helse- og sosialvesen. De diakonale institusjonene er en viktig del av kirkens samfunnsansvar.

Økumenisk og internasjonalt arbeid

Også utenfor Norges grenser: I 2014 trådte FNs avtale om våpenhandel (Arms Trade Treaty) i kraft. Den norske kirke var i sin tid en av initiativtakerne til Kirkenes Verdensråds verdensomspennende aksjon for å påvirke FN. Dette er et eksempel på at kirker sammen faktisk kan påvirke verdensopinionen. Vi kan håpe at den nye avtalen vil spare mange menneskeliv, ikke minst i de fattige landene.

Kirkemøtesaken om menneskerettigheter ga en grundig og konstruktiv refleksjon om Den norske kirkes arbeid med menneskerettigheter. *Sett undertrykte fri* har vekket stor interesse. Den er oversatt til engelsk og blir gjort tilgjengelig på nett som et bidrag fra Den norske kirke til det internasjonale økumeniske menneskerettighetsarbeidet. Mellomkirkelig råd er i gang med å utarbeide ressursmaterieil til bruk i menigheter.

Offer til kristne i Midtøsten

I oktober sendte ledelsen i Den norske kirke ut en oppfordring til menighetene om å ta opp et ekstraordinært offer til Den lutherske kirken i Jordan og Det hellige land. Kirken er Den norske kirkes søsterkirke. Den er en liten, men svært viktig kirke i Midtøsten. Situasjonen for kirken er veldig kritisk. Oppfordringen ble tatt godt imot. Pr. i dag er det kommet inn ca. 750 000 kroner, det er en gledelig, stor respons. Pengestøtten gir et viktig signal om at Den norske kirke bryr seg om de kristne i Midtøsten.

Reformasjonsjubileet

Den norske kirke er historisk og i dag en av landets viktigste kultur- og dannelsesinstitusjoner. At kirken engasjerer seg i samfunnet, er sånn sett selvsagt. Kirken er i seg selv en samfunnsinstitusjon. Den kan ikke være innadvendt og uengasjert i samfunnet. Spørsmålet er hvordan vi gjør det. Vi var sterkt delaktige i grunnlovsjubileet i 2014. Kirken tok sin selvfølgelige plass, ikke som statskirke, men som folkekirke.

Nå forbereder vi reformasjonsjubileet. 31. oktober 2017 er det 500 år siden Martin Luther offentliggjorde sine 95 teser mot kommersialiseringen av avlat. Dette ble starten på reformasjonen. Begivenheten vil bli markert i lutherske kirker over hele verden, men også av andre kirkesamfunn og i økumeniske sammenhenger. For de lutherske kirkene vil den viktigste jubileumsmarkeringen skje under LVFs generalforsamling i Namibia i mai 2017. Men også i Norge legges det opp til flere markeringer av 500-årsjubileet. Hovedtema for jubileet er *NÅDE*, og det er konkretisert i tre hovedpunkter: *Frelsen er ikke til salgs, Mennesker er ikke til salgs* og *Skaperverket er ikke til salgs*. På selve reformasjonsdagen 31. oktober blir det en økumenisk festgudstjeneste i Nidarosdomen. Men de fleste markeringene vil skje lokalt og regionalt. I mange bispedømmer er planleggingen

godt i gang allerede. Jubileet gir anledning til fornyet oppmerksomhet om det sentrale i vår kristne tro, og den betydningen som lutherdommen har hatt – og fortsatt har – i det norske samfunnet.

Prosjekt 2017

I 2017 markerer vi altså at det er 500 år siden reformasjonens start. 2017 ser også ut til å bli året da det etableres et tydelig skille mellom Den norske kirke og staten. Det er historiske dimensjoner over dette. I Kirkens hus har vi nedtelling til 2017. I dag er det 20 måneder og 21 dager til 2017. Vi mener vi er i rute. Stortinget sikret i høst 16 millioner kroner til forberedelse og omstilling. Dette er midler vi trenger for å kunne forberede overtakelsen av arbeidsgiveransvaret for 1600 ansatte og økonomiforvaltningen av ca. 2 milliarder kroner årlig i statlig bevilgning. Det forberedende arbeidet med ny organisering av den kirkelige forvaltningen skjer i tett samarbeid med folk fra bispedømmekontorene, departementet og KA.

Store oppgaver ligger foran oss. Oppgave- og ansvarsfordelingen mellom de sentralkirkelige og regionale organene skal besluttes på nytt av Kirkemøtet i 2016. Regelverk for økonomiforvaltningen skal opp som kirkemøtesak samme år. Det brukes også store ressurser på kirkeordningsarbeidet for øvrig – det vi ofte har omtalt som fase 2 i reformarbeidet, men som utredes parallelt med forvaltningsreformen. Saken om veivalg for fremtidig kirkeordning er sendt på høring, og saken skal til Kirkemøtet i 2016.

Samisk kirkeliv

Vi er nå inne i det fjerde av fem år i handlingsplanperioden for *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Det er derfor hensiktsmessig å gjøre en liten oppsummering av hva som er oppnådd så langt. Etter snart tre års erfaring med Samisk kirkeråds sekretariat i Tromsø, må vi konkludere at flyttingen har vært vellykket. Relasjonen til mange aktører i det samiske samfunnet, inkludert Sametinget, er styrket. Samhandlingen med det øvrige sekretariatet i Kirkerådet fungerer godt. Samiske kirkedager i 2013 var et stort tiltak i strategiplanen. Samisk kirkeråd fikk ny ungdomsrådgiverstilling høsten 2012. En kjerne av samiske ungdommer følger nå et samlingsbasert ungdomsarbeid. Dette er, sammen med etableringen av en årlig samisk konfirmantleir for hele landet, av det mest løfterike som skjer i samisk kirkeliv for tiden. Siden 2012 er det utgitt en 4-årsbok på hvert av de tre samiske språkene; senest gjennom utgivelsen av *Vår kirkebok* på sørsamisk, lansert på Samefolkets dag. På diakonifeltet er det opprettet to nye diakonstillinger til samisk kirkeliv i tråd med strategiplanen. Etter- og videreutdanningsstudiet «Religioner og livssyn i Sápmi – før og nå», som starter opp høsten 2015, er jobbet fram i samarbeid med Universitetet i Tromsø og en rekke andre utdanningsinstitusjoner. Den norske kirkes engasjement i urfolkssaker har kommet klart til uttrykk i tjæresandsaken, og Samisk kirkeråd har bidratt betydelig i prosessen med å sikre det økumeniske urfolksarbeidet i en ny programperiode for Kirkenes verdensråd. Selv om det er målsettinger i Strategiplan for samisk kirkeliv som ikke er realisert, så har strategiplanen så langt fungert godt som et strategisk verktøy for arbeidet med samisk kirkeliv.

Flere får lyst til å arbeide i kirken

Dette er den fjerde og siste av Kirkemøtets visjonsformuleringer. Mange av dere var opptatt av dette på Kirkemøtet i fjor. Med rette. Denne visjonen henger nært sammen med de andre: Dersom gudstjenestelivet blomstrer, flere søker dåp og trosopplæring og folkekirken engasjerer seg i samfunnet, vil flere få lyst til å arbeide i kirken. Og samtidig er det forkynnelsen av kallet og utfordring til tjeneste som må få nytt rom i vår kirke. Jeg vil våge

påstanden at det er umulig å jobbe med rekruttering isolert fra de andre visjons- og kirkesakene. Vi trenger at unge velger kirkelig utdanning. Vi trenger at arbeidstakere fra andre sektorer velger kirken som arbeidsplass. Vi har behov for at folk med kirkelig utdanning, som jobber utenfor kirken, ønsker seg tilbake.

Behov for nasjonal satsing

Tallenes tale viser at det er behov for konkrete tiltak, se eksempelet her som gjelder prester. Kirkerådet arbeider for å høyne bevisstheten om dette i alle ledd og vil arbeide med nettverksbygging og en felles forståelse av ansvar. Kirkerådet har ansatt en prosjektleder som skal følge dette arbeidet i årene som kommer. Kirkerådet planlegger et rekrutteringsår i 2016. Det er nå utviklet fire korte filmer som vises på NRK 2 i serien «Mitt yrke», finansiert av Kirkerådet og KA. Det blir utviklet ressurser til disse filmene. Vi kan og skal systematisere arbeidet med rekruttering. Men igjen er det sånn at møtene mellom mennesker er det viktigste. Ungdom til ungdom, prest til sørgende, diakon til en som trenger omsorg, kateket til en konfirmant. Slik også med rekruttering. Den skjer oftest ansikt til ansikt. Om alle prester og kantorer i løpet av sitt liv rekrutterer en annen prest eller kantor, vil mange rekrutteringsbehov være løst.

Avslutning

Gudstjenestelivet blomstrer, flere søker dåp og trosopplæring, folkekirken engasjerer seg i samfunnet og flere får lyst til å arbeide i kirken. Dette er en god og glad visjon for arbeidet vi står i. Det er dit vi skal. Vi er her allerede.

Resolusjoner:

Søndagsåpne butikker

Regjeringen har sendt på høring: ”Forslag om endringer i helligdagsloven for å tillate søndagsåpne butikker”. Kirkemøtet ber regjeringen om ikke å fremme forslaget for Stortinget. Liberaliseringen av loven om helligdager og helligdagsfred bryter med viktige livsfremmende fellesskapsverdier i samfunnet. Søndagen som hviledag og gudstjenestedag har i tusen år vært formende for menneskers liv og kultur i vårt samfunn. Søndagens særpreg er avhengig av at den vernes og ivaretas som en *felles hviledag*. Den er et viktig uttrykk for de kristne og humanistiske verdier som vårt samfunn bygger på, jf. Grunnloven §2.

Konsekvensene av regjeringens forslag er mange, og Kirkemøtet påpeker at dette lovendringsforslaget sendes på høring uten en forutgående utredning og konsekvensanalyse. Dette skjer på tross av at en slik analyse har vært etterspurt både fra arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, kirken og en rekke andre samfunnsaktører.

Det er ikke noe folkekrav å viske ut forskjellen på hverdag og helg. En felles hviledag gir uken en rytme som fremmer fellesskap og folkehelse. *Annerledesdagen* gir rom for familieliv og fellesskap, gudstjenestefeiring, frivillig engasjement, idrett og kulturliv. Stress og hektiske hverdager truer folkehelsen. Mange arbeidstakere vil oppleve forverrede arbeidsvilkår og bli fratatt mulighet til å delta i det samfunnsbyggende tros- og kulturlivet på søndagene. Mange barn og unge vil miste nødvendig foreldreoppfølging rundt helgeaktiviteter. Sårbarheten hos store grupper barn og unge vil øke.

Kirkemøtet mener det er skadelig både for samfunnet og den enkelte å gjøre grep som øker forbrukspresset. I et *klimaperspektiv* vil søndagsåpne butikker føre til økt energibruk og økt transport. Det er bekymringsfullt at lavlønnsyrker vil bli særlig rammet, det gjelder også økonomisk sårbare butikker i distriktene og i byene.

Lovverket gir rom for at mennesker av ulik tro kan ta fri for å feire noen av sine helligdager. Dette er positivt og ønskelig. Søndagen som en felles hviledag er ingen trussel mot dette, og det har heller ikke kommet noen krav om endring fra andre tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet ber regjeringen om ikke å fremme forslaget for Stortinget.

Vedtatt av Kirkemøtet 14.04.15

Styrk den humanitære innsatsen for syriske flyktninger

Kirkemøtet er dypt fortvilet over situasjonen for sivilbefolkningen i Syria. Verden opplever nå en av de største humanitære katastrofer etter andre verdenskrig. I denne situasjonen må vi som kirke og samfunn gjøre det vi kan for å verne om liv og gi medmennesker beskyttelse.

Kirkemøtet oppfordrer

Regjering og Storting

- til å ta imot minst 10.000 syriske flyktninger i løpet av de neste to årene.
- til å kun la humanitære hensyn avgjøre utvelgelse av flyktingene.
- til å øke den humanitære innsatsen for flyktingene i Syria og nabolandene ut over ordinære budsjettammer.

Menighetene i Den norske kirke

- til å stille opp for syriske flyktninger og ønske dem velkommen til våre lokalsamfunn.
- til å gi ekstraordinære offer til Kirkens Nødhjelps arbeid i Midtøsten.

Humanitær katastrofe

Omlag 12 millioner syrere – halvparten av befolkningen – er drevet på flukt av vold og krig, og i over fire år har de gjennomgått ufattelige lidelser. De mest sårbare rammes hardest: barn, syke, gamle, funksjonshemmede og ulike religiøse og etniske minoriteter. Fire millioner syrere er nå flyktninger utenfor sitt eget land. 95% av dem er i nabolandene, og der er mottakskapiteten for lengst sprengt. Flyktingekatastrofen truer med å destabilisere hele Midtøstenregionen.

FNs høykommissær for flyktninger har gjentatte ganger sterkt anmodet Norge om å ta sin del av det internasjonale ansvaret ved å ta imot flere syriske flyktninger og øke den humanitære nødhjelpen. Kirkemøtet ber norske myndigheter vise lederskap i tråd med krisens ekstraordinære brutalitet og omfang.

Nasjonal dugnad

Kirkemøtet støtter forslaget om en nasjonale dugnad for Syria som de store humanitære organisasjonene nylig tok initiativ til. På 1990-tallet under krigen på Balkan, klarte norske myndigheter i samarbeid med frivillige organisasjoner å mobilisere en nasjonal dugnad. I løpet av kort tid tok vi imot 13.000 flyktninger. Dette viser at dersom viljen er til stede, er Norge i stand til å improvisere og åpne grensen og gi husrom og hjerterom for medmennesker i akutt nød. Situasjonen nå er minst like dramatisk som på 1990-tallet. Den norske regjering må ta initiativ til at flere syriske flyktninger får beskyttelse i Norge. Det haster. Menneskeliv går tapt hver eneste dag. Vi utfordrer nå både oss selv, norske myndigheter og frivillige organisasjoner til å slutte opp om en nasjonal dugnad for syriske flyktninger.

Kirken i området

Våre kristne trossøsken er hardt rammet av krig og undertrykkelse i området, men lokale kirker bidrar til fred og forsoning gjennom sitt nærvær i lokalsamfunnene. Kirkelige aktører er blant dem som yter størst humanitær innsats i Syria og nabolandene. Den norske kirke støtter dette arbeidet bl.a. gjennom Kirkens Nødhjelps samarbeid med lokale kirker, Det lutherske verdensforbund og Kirkenes verdensråd. Kirkemøtet oppfordrer norske myndigheter til å øke den økonomiske støtten til dette kirkelige nødhjelpsarbeidet.

Håp

Kirken skal stå opp for menneskers liv og verdighet, lindre nød og aldri tie om urett. Den oppstandne Kristus gir oss håp om at livskraftene er de sterkeste og vil vinne fram.

Vedtatt av Kirkemøtet 13.04.2015